

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПО РОБОТІ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ**

ПОЛОНІЙНА АКАДЕМІЯ В ЧЕНСТОХОВІ

**МІЖНАРОДНИЙ КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПИЛИПА ОРЛИКА**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА**

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**ОДЕСЬКА РЕГІОНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ
СПІЛКИ ЖУРНАЛІСТІВ УКРАЇНИ**

II Міжнародна науково-практична конференція

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО ДІАЛОГУ: СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Частина 2

25–26 листопада 2022 року

м. Одеса, Україна

Львів – Торунь
Liha-Pres
2022

Організаційний комітет:

Руденко С.В. – голова оргкомітету, ректор ОНМУ, доктор технічних наук, професор; **Шумило О.М.** – проректор з науково-педагогічної роботи ОНМУ, кандидат технічних наук, професор ОНМУ; **Савельєва І.В.** – проректор з наукової роботи ОНМУ, доктор економічних наук, професор; **Гловацька С.М.** – декан факультету по роботі з іноземними студентами ОНМУ, кандидат технічних наук, доцент; **Анджей Криński** – ректор Полонійної академії в Ченстохові, професор, доктор філософії, доктор богослов'я, гоноріс кауза; **Сікорська В.Ю.** – заступник голови оргкомітету, завідувач кафедри довузівської підготовки ОНМУ, кандидат філологічних наук, доцент, член НСЖУ, член НТШ; **Дойков Д.М.** – професор кафедри довузівської підготовки ОНМУ, доктор фізико-математичних наук, професор; **Ненов І.В.** – доцент кафедри довузівської підготовки ОНМУ, кандидат політичних наук, доцент, заслужений журналіст України, член НСЖУ; **Шипотілова О.П.** – доцент кафедри довузівської підготовки ОНМУ, кандидат історичних наук, доцент, член Одеського відділення НСКУ; **Ніколасенко Н.О.** – завідувач кафедри адміністративного та конституційного права Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, доктор політичних наук, професор; **Сікорська О.О.** – завідувач кафедри суспільних наук ОНМедУ, кандидат філологічних наук, доцент; **Крупник Л.О.** – головний спеціаліст відділу аналізу українського державотворення Управління наукового забезпечення політики національної пам'яті, кандидат історичних наук, доцент; **Стекольщикова В.А.** – завідувач кафедри журналістики та філології Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, кандидат наук із соціальних комунікацій, член НСЖУ; **Кваша О.Ю.** – продюсер філії акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України» «Одеська регіональна дирекція»; **Різнікова Я.О.** – заступник директора департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації; **Бірюкова І.О.** – генеральний директор ОННБ; **Работін Ю.А.** – голова Одеської регіональної організації Національної спілки журналістів України, кандидат економічних наук.

Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу:
М58 **стратегії розвитку** : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 25–26 листопада 2022 р., м. Одеса. Ч. 2. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2022. – 348 с.

ISBN 978-966-397-280-0

У збірнику представлено матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку» (25–26 листопада 2022 року, м. Одеса).

УДК 316.77:303.446.2(063)

ЗМІСТ

ПАНЕЛЬ 1. МОВНА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Барабанова Н. Р., Філіпова Л. Я.

Комунікативно-мовленнєві норми у сфері соціально-ділової комунікації.... 11

Bezrukov A.

Cultural modality of translation as a means of intercultural communication 13

Берегеч О. І.

Лінгвальні та соціокультурні особливості впливу сучасного американського варіанту англійської мови у британському дискурсі мас-медіа..... 16

Бережна О. О.

Відображення мовної картини світу в міжкультурній комунікації 20

Волянюк І. О.

Категорія експресивності в лінгвістиці 23

Воропасв Є. П.

Митець як носій міжнаціональних мов: характеристики ціннісно-сміслової сфери артистів різних епох та народів..... 26

Haliuk I. B., Haliuk O. S.

Mediated communication in translation..... 30

Гарбар А. І.

Явище міжмовної омонімії..... 31

Герман Л. В., Шастало В. О.

Гібридні урбаноніми: структурно-семантичний та функціональний аспекти..... 35

Глінка Н. В.

Міжкультурна комунікація в умовах вимушеної міграції. Виклики сьогодення 40

Горлачова В. В.

Лексична одиниця *антиваксер* як приклад реалізації мовної міжкультурної комунікації..... 42

Dobroier N.

Problemy komunikacji językowej uchodźców ukraińskich w Polsce..... 45

Донець С. М., Дідусенко В. В.

Англійські та українські фразеологізми з топонімічним компонентом в аспекті міжкультурної комунікації..... 47

Друзь М. С.

Англійська мова як мова міжнародної комунікації..... 49

Зверяк Є. Ю. Особливості висвітлення проблеми ВІЛ/СНІДУ в сучасних українських ЗМІ (етичний аспект)	52
Зроднікова К. В., Пальчикова К. А. Міжкультурна комунікація	55
Коломієць Т. В., Весельська В. А. Діалог як інструмент врегулювання конфліктів у соціокультурній комунікації в освітньому середовищі	58
Комлик Н. Ю., Педченко С. О. Комунікативно-прагматичні функції сурядних словосполучень в контексті міжкультурного спілкування	62
Kulyk A. Intercultural interaction	65
Кульбабська О. В. «Словник безеквівалентної лексики» як репрезентант феномену української культури	67
Мікрюкова К. О. Концепт «кохання і шлюб» у фразеології української та російської мов	71
Мовчан Д. В., Стрельнікова Є. С. Анекдот як лінгвістичний, комунікативний та соціокультурний феномен... 75	75
Назаренко О. М., Макєєва Д. О. Мовна картина світу як віддзеркалення свідомості в міжкультурній комунікації	77
Насакіна С. В. Тематичні мовні тижні як методи навчання міжкультурної комунікації	81
Воржакова Ю. П., Новокшанова О. О. Важливість культурних цінностей в діловій комунікації	83
Panchyshyn S. B., Dobrovolska S. R., Опыг М. В. English as a medium of crosscultural communication	87
Потапенко С. І. Дискурс опору Президента України Зеленського: «Ми маємо врятувати Одесу»	91
Prytychenko H. V. Translation studies as an essential part of intercultural communication	94
Ріпей М. В. Навчання української мови на сторінках журналу «Рідна мова» (Варшава, 1933–1939)	98

Рощина Ю. М. Острозька Біблія як джерело міжкультурної комунікації.....	101
Старик О. В. Комунікативна компетентність здобувачів фахової передвищої освіти в сучасній науковій парадигмі.....	104
Стаценко О. М. Поняття «безпеки» у міжкультурній комунікації.....	107
Стовпець В. Г. Правовий статус державної мови в Україні	112
Товта V. R. Problems of intercultural communication.....	117
Трошук І. Є. Вербалізація концепту «злочин» за романом Поли Гоукінз «Дівчина у потягу».....	120
Ustychenko S. V. Practical implementation of intercultural communication in extra curricular activities.....	123
Філіпова О. І. Мовна комунікативна компетентність як засада розвитку професійної діяльності викладача вищого навчального закладу.....	126
Хабарова Н. А. Роль міжкультурної комунікації при формуванні вторинної картини світу.....	129
Хоменко В. С. Англійська мова та сучасні методи її поширення.....	132
Шаповаленко Н. М. Формування поняття «міжкультурна комунікація»	136
Шаркова С. Ф. Про шляхи організації пізнавального досвіду на заняттях із іноземної мови в контексті полікультурного навчання.....	140
Шатілова Н. О. Етнографічні реалії як маркер національно-культурного колориту художнього тексту.....	144
Шелюх О. М. Поняття безпеки мовного простору в українському соціокультурному вимірі	148
Штанько А. О., Моїсєєва Н. О. Витоки та становлення машинного перекладу як автономної технології....	151

Шумовецька С. П., Голярдик Н. А., Макогончук Н. В. Аспекти застосування діалогічних методів під час викладання навчальних дисциплін «Історія України та української культури» й «Українська мова за професійним спрямуванням».....	154
--	-----

ПАНЕЛЬ 2. МІЖКУЛЬТУРНІ ІСТОРИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ

Балабушка В. А. Вплив європейських стилєвих напрямків на розвиток середньовічного зодчества Чернігова	157
--	-----

Колесник О. В., Голєва Т. В. Входження України в європейський інформаційний простір і розбудова інформаційного суспільства	161
---	-----

Олійник О. М. Участь Китаю в інтеграційних процесах Азійсько-Тихоокеанського регіону.....	165
--	-----

Панченко О. І. Міжкультурні історичні зв'язки української та англійської мов на рівні лексичних запозичень	169
---	-----

Тесленко С. С. Перспективи співпраці України та країн Південно-Східної Азії.....	172
--	-----

Уварова О. О. Міжкультурні зв'язки в історії Одеси як фактор туристичного потенціалу міста	174
---	-----

Tchystiak D. O. Problèmes et perspectives de la réception du patrimoine de Hryhorii Skovoroda dans le contexte culturel francophone	177
--	-----

Шевель А. О. Актуальність тексту «Я обвинувачую» «J ' ACUSSE» Василя Стуса в сучасних реаліях України	178
--	-----

Шевченко А. М. Етносоціальні процеси у Буджаку першої половини XIX ст.....	182
--	-----

ПАНЕЛЬ 3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР І МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Балінченко С. П. Комунікативні виміри докситичної і цинічної резилієнтності в умовах соціокультурної кризи	186
---	-----

Бандурко О. Ряды Фур'є та властивості многочленів Бернуллі	188
--	-----

Баранецька А. Д., Кузьменко Д. Л. Роль персонального бренду керівника у просуванні медичного закладу	190
Басовська А. Ю. Блогосфера як феномен сучасної комунікації	194
Башманівська Л. А. Міжкультурний діалог у сучасному масмедійному дискурсі	197
Воржакова Ю. П., Аніскіна Д. О. Основні важелі підтримки комунікації в бізнесі під час воєнного стану	201
Галацька В. Л. Вимір театрального буття України: міжкультурні акценти	204
Доброносова Ю. Д. Міжкультурна комунікація в горизонтах тотальної медіатизації	206
Довгань О. В. Дослідження смислу в контексті побутування сучасного інформаційного простору	210
Дойков Д. М., Войтік Т. Г., Пучков Б. В., Копськіна Т. Г. Розвиток міжкультурної комунікації студентів-іноземців на лабораторних та практичних заняттях з фізики та математики	212
Доній В. С. Вплив інформаційного простору на формування міжкультурної комунікації	216
Ковбан А. В. Свобода совісті людини в правовій культурі	218
Кожанов А. В. Суспільно-політичні передумови формування української опозиційної преси в останні роки існування СРСР	221
Мостіпан Т. С. Прямоефірне телемовлення: стан впровадження Національною суспільною телерадіокомпанією України	224
Найдьонов М. І., Григоровська Л. В., Найдьонова Л. А. Рефлексивна стратегія запобігання регенерації тоталітаризму в масовій свідомості і міжкультурних діалогах	228
Насмінчук І. А. Україна – Польща: міжкультурна комунікація в рецепції Миколи Рябчука	231
Neroda T. V. Information space adaptation in historical development process of the intercultural communication means	235

Нікітіна М. Г.	
Розважальний контент на телебаченні під час війни.....	239
Романенко Н. В., Криховецька А. М.	
Новітній воєнно-політичний дискурс: лінгвопрагматичні та перекладацькі особливості (на матеріалі промов президентів України та США)	244
Сочивець В. Ю.	
Особливості науково-популярних онлайн-видань	248
Співачук В. О.	
Сучасні підходи до навчання програмістів у ЗВО	250
Сподарець Н. В.	
До питання діалогічності літературної свідомості письменників	253
Старжець В. І.	
Державна молодіжна політика в умовах сучасної інформаційної війни	257
Стефанович С. Д.	
Етнічний стереотип як категорія міжкультурної комунікації	261
Стекольщикова В. А.	
Візуалізаційні концепти інвестигативного жанру: конвергентність апіорної рецепції	265
Тернова А. І.	
Прев'ю на телебаченні як інструмент привернення уваги глядача.....	268
Томіленко Л. М.	
Російсько-українська війна очима польських медіа	272
Трачук Л. Ф.	
Невербальна інтернет-комунікація	276
Feshchuk A. M., Halatsyn K. O., Yaroshenko O. L.	
Intercultural communication and professional training of future specialists in applied mechanics	279
Харчилава А. Л.	
Соціальна значимість ЗМІ як інструменту популяризації національно- культурної повістки у період війни (на прикладі радіомовлення).....	282
Царенко О. О.	
Диджитал ресурси – сучасні можливості для оволодіння іноземними мовами	284
Чуйко К. В.	
Інформаційний потенціал видання «Державний вісник» як джерела дослідження культурно-освітніх процесів доби Української держави (1918 р.).....	286

Шерешкова І. І.	
Чинники інформаційного стресу у військовому середовищі.....	289
Янишин О. К., Данилишин Ю. В.	
Переклад та оцінювання освітніх документів в умовах глобалізації освітнього простору з використанням сайту компанії Scholaro, Inc.: міжкультурний аспект.....	293
Яременко А. О.	
Інтерв'ю як особливий жанр медійної комунікації під час війни	297
ПАНЕЛЬ 4. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ	
Гасем А.М.	
Метод макетування як елемент навчальної комунікації	301
Зея Р. І.	
Міжкультурна комунікація студентів-іноземців у процесі фахової підготовки.....	304
Курасова Н. І., Миргородська Н. В.	
Крос-культурна комунікація студентів-іноземців у процесі фахової підготовки на заняттях з англійської мови	307
Філатенко І. О.	
Культурна адаптація студентів-іноземців в освітньому процесі.....	310
Юринець З. В., Цвілій Ю. О.	
Міжкультурна комунікація у площині стратегічного розвитку бізнесу та проєктів.....	313
ПАНЕЛЬ 5. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
Горло Н. В.	
Міжкультурна комунікація в процесі співпраці міст-побратимів (на прикладі м. Запоріжжя).....	317
Mitina O. M., Melnik P. V.	
English language influences on international business.....	320
Нагорна Н. С.	
Міжкультурна комунікація в інтересах розвитку соціального підприємництва в Україні.....	323
Ryzhenko M. V., Anisenko O. V.	
Intercultural communication in the process of European integration	327
Рижченко О. С.	
Мовний бар'єр під час навчання за кордоном: причини та наслідки.....	330

Рубан О. В.	
Міжкультурна комунікація як вимога часу	332
Рябінін О. В.	
Музична українська культура: шлях до євроінтеграції.....	334
Трофименко А. О.	
Іншомовна підготовка здобувачів вищої освіти до професійної мобільності	337
Федорова А. І.	
Національні меншини в Україні в умовах повномасштабної російсько-української війни	340
Цуканова Д. С.	
Міжкультурні комунікації національних меншин як спосіб подолання стереотипів у суспільстві.....	344

ПАНЕЛЬ 1. МОВНА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-1>

Барабанова Н. Р.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

Філіпова Л. Я.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інформаційних технологій,
Харківська державна академія культури*

КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВІ НОРМИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНО-ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Наукове визначення структурно-змістовних параметрів комунікативно-мовленнєвих актів виникло на стику логіки, лінгвістики і психології в зв'язку з прагненням дослідників зрозуміти характер взаємної залежності конкретних форм внутрішнього стану людини і способів її зовнішнього виразу (представлення намірів, оцінок отриманих результатів і т. д.) у мовленнєвій формі. Представники даного напрямку як теоретичний об'єкт стали розглядати конкретні ситуації, в яких здійснюється спілкування людей. Будь-яка форма комунікації представляє собою обмін певними репліками, висловлюваннями, текстами. Під елементарною одиницею цього процесу розуміється мовленнєвий акт, тобто спосіб пред'явлення людиною якомусь співрозмовникові (або співрозмовникам) певного повідомлення, вираженого в усній або письмовій формі.

Предметний зміст соціально-ділової комунікації, як правило, втілюється в такому переліку: система комунікацій (в конкретній організації); комунікативні знаки (засоби для створення та сприйняття повідомлень, в тому числі знаки, мови, коди); документна інформація (її отримання, трансформація, створення і т. д.); професійна діяльність (її види, особливості, проблеми, результати); рекламно-інформаційні повідомлення (створення, отримання, аналіз); інтереси комунікантів (мотиви діяльності, психологічні та комунікативні настанови); етичні норми ділового спілкування та інше.

Мовленнєве оформлення предметного змісту соціально-ділової комунікації відповідає загальноприйнятим нормам мовленнєвої

поведінки та втілюється в широкому діапазоні усномовленнєвих і письмовомовленнєвих жанрових різновидів літературного мовлення.

У будь-якій сфері діяльності комунікативна поведінка характеризується певними нормами, які дозволяють визначити конкретну комунікативну поведінку як нормативну або ненормативну. Про норми комунікативної поведінки можна говорити в чотирьох аспектах: загальнокультурні норми, групові норми, ситуативні норми та індивідуальні норми.

Важливість розробки стратегії соціально-ділових комунікацій у професійній сфері спілкування обумовлена необхідністю конкретизації кількості типових ситуацій спілкування в кожній сфері та подальшої розробки відповідних моделей їх змісту. При цьому важливо враховувати певні психологічні та комунікативні настанови, що відповідають професійним діям комунікантів. Ці настанови впливають на вибір програми комунікативно-мовленнєвих дій. Чимало сучасних фахівців стверджують, що знання ділового етикету може виручити навіть в тих ситуаціях, коли відсутні надійні професійні знання, добре володіння предметом обговорення. Однак діловий етикет так само обумовлений виконанням певних комунікативно-мовленнєвих дій, як і весь процес професійної взаємодії в цілому. Стратегії соціально-ділових комунікацій повинні, таким чином, базуватися на предметно-змістовній основі професійних комунікацій і загальнокультурних нормах поведінки.

Щодо особливостей соціально-ділових комунікацій. Якщо ділові комунікації є за своєю природою соціальними, але при цьому обслуговують певні конкретні ситуації взаємодії, логічно доповнити список соціальних комунікацій поняттям «соціально-ділові». Специфіка такого виду комунікацій буде визначатися їх інваріантними формально-смысловими засобами реалізації по відношенню до різних сфер діяльності і виникаючих у них типових ситуацій. Моделі відповідних ситуацій відрізняються один від одного за метою, відносинами учасників спілкування між собою і за формами поведінки, але не втрачають при цьому соціальної спрямованості.

Моделювання типових комунікативних ситуацій (ТКС) з метою їх використання в практиці соціально-ділової комунікації має враховувати відповідні вербальні та поведінкові норми спілкування, співвіднесені з характеристиками суб'єктів і об'єктів взаємодії. Практика показує, що найбільш активно професійна і соціокомунікативна компетентність особистості формується в сфері професійної діяльності (сфера виробництва, бізнесу) і навчально-науковій сфері (загальна та додаткова освіта). Формально-змістова структура моделі ТКС соціально-ділової комунікації дозволяє моделювати необхідні для тієї чи іншої сфери ситуації, уніфікуючи їх за формою та змістом. На змістовно-комунікативному рівні ТКС являє собою смислову єдність об'єктів

комунікації та відповідних способів викладу. Проведений Н.Р. Барабановою аналіз подібних смислових єдностей у навчально-професійній та діловій сферах надає уявлення про необхідність формування комунікативно-мовленнєвої компетентності від простих комунікативних дій до складних.

Констатуючи недостатній рівень комунікативно-мовленнєвої компетенції навіть у хороших фахівців, знавців своєї справи, можна стверджувати, що її формуванню та розвитку приділяється недостатня увага в освітніх структурах та, перш за все, в освітніх програмах, які створюються з урахуванням компетентнісного підходу до підготовки фахівців.

Окремо слід наголосити на актуальності комунікативних норм та поведінки у сучасному інформаційно-мережевому просторі. В українському суспільстві актуалізуються питання проникнення Інтернет-технологій в суспільне життя і, зокрема, в освітню сферу, де новітні технології стають інструментом інтерактивного навчання, зокрема в системі дистанційної освіти. Важливими стають морально-етичні проблеми взаємовідносин між комп'ютером та людиною в міжнародному мережевому просторі. Головною ж умовою успішного співіснування людина–комп'ютер та людина–інтернет має бути регулювання відносин між ними та розуміння важливості саморегуляції поведінки користувача в мережі на основі морально-етичних норм, в тому числі комунікативно-мовленнєвих дій. Тобто нам усім слід реалізовувати та підтримувати головний принцип кодексу всесвітньої мережевої етики – *Noli posere* (лат.м.) або *Do no harm* (англ.м.) – Не нашкодь.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-2>

Bezrukov A.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at Philology and Translation Department,
Ukrainian State University of Science and Technologies, Dnipro*

CULTURAL MODALITY OF TRANSLATION AS A MEANS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

Over the past years, interest in the problems of intercultural communication has not only been kept in various branches of the humanities but, given the expansion of international contacts, is becoming increasingly relevant. Translation as one of the pivotal means of intercultural

communication takes on a global scale in the rapidly changing modern world [2; 3; 5].

The relevance of the study lies in the need to explore translation in the aspect of intercultural communication which includes the identification and comprehensive analysis of cultural modality and problems that influence translation, as well as the study of the cultural determinism of the translator's activity. Translation as cross-linguistic and cross-cultural communication is often considered to be 'second best', not 'the real thing', leading invariably to distortion and losses of what was originally 'meant' [1, p. 5].

Linguistic causes of transformations are due to differences in the language systems, norms, and usages of a source language and target language, and extralinguistic (cultural) reasons for transformations are due to differences in the cultural experience. Language reflects the character of the people, customs, features of cultural and historical development, and the way of knowing the world. The differences between languages are so significant that it is customary to speak of a linguistic worldview specific to people who speak the same language. The difference between such worldviews is a basis of problems in translation. The ethnocultural specificity and measure of information orderliness of a translation unit should be considered taking into account the ideas about the socio-cultural tradition associated with the use of this element in general and in each specific text in particular. Cultural mediation consists in providing an understanding of a bilingual communicative act by its participants [4, p. 16].

Understanding is called the most important problem of translation. Problems in translation associated with understanding, as a rule, are caused by insufficient knowledge of the original language or the content of a text. The problem of understanding is not reduced to purely linguistic aspects of translation. A necessary condition for adequate perception of the text is background knowledge. Background knowledge should be distinguished from special knowledge related to any professional field of activity.

The discrepancy between the background knowledge of the sender and the recipient of the message not only reduces the effectiveness of intercultural communication but can cause complete misunderstanding. In this case, the translator assumes the function of an expert on the culture of a target language. At the intersection of many individual worlds, a common world is created, the internal semantic field of which is coordinated with the external world – the world of material and spiritual culture. That is why not only the linguistic but also the situational context of translation is important.

Interference is one of the culturally determined problems of translation. Interference in translation is carried out as a process of unconscious transfer of the features of a source language and the corresponding style of thinking

into the target language. The dominant language of translation is the native language of a translator, less often it can be foreign language learning in early childhood. Since the language and speech skills formed in the native language are very stable, interference is most pronounced when translating from the native language into a foreign one. This feature of the translator's thinking mechanisms is associated with the requirement to translate from a foreign language into a native language.

Translation should take into account those *socio-cultural trends* that lead to changes in vocabulary. They may affect the meaning of the word, the nature of the connotations, the usual norms, etc. An example of culturally determined language innovations is the phenomenon of 'political correctness' in American culture. The phenomenon of 'political correctness' is expressed in the desire to find new means of expression instead of those that hurt the feelings and dignity of a person with language tactlessness or straightforwardness in relation to race and gender, age, social status, etc. (*Native American* instead of *Indian*, *low-income* instead of *poor*, *physically challenged* instead of *handicapped*, etc.).

A special group of vocabulary is *ethnocultural facts* (non-equivalent vocabulary). They are usually called lexemes denoting the features of everyday life and social life, specific to any people, country, or locality: geographical, ethnographic, cultural, and socio-political ones. Ethno-specific vocabulary in translation also includes anthroponyms, toponyms, names of mass media, institutions and organisations, ships, and other phenomena that have an unambiguous correlation with the phenomena of reality. Since a proper name is assigned to an object or person on an individual basis, when translating a proper name, the task is to ensure the recognition of the name and the unambiguity of the connection with the named object.

Translation is a linguistic and cultural transfer determined, first of all, by language, and then by culture. Elements of national culture and cultural experience can appear in the text at a visible level – as specific language and speech patterns (grammatical structures, vocabulary, situational rules, etc.). However, the main problem in translation is caused not by linguistic differences but by those elements of culture that are above the level of elementary linguistic communication. They represent an extralinguistic reality associated not with external manifestations of culture (language, gestures, behaviour, customs, artefacts, etc.), but with internal ones (ideas, beliefs, values, etc.). These internal manifestations of culture represent a layer of the 'invisible' in the text and are implied at the level of culturally or socially determined values, habitual ways of thinking, behavior, prevailing judgments, and assessments.

References:

1. House J. Translation as Communication across Languages and Cultures. London ; New York : Routledge, 2016. 168 p.
2. Jackson J. Introducing Language and Intercultural Communication. London ; New York : Routledge, 2014. 432 p.
3. Jandt F. E. 2018. An Introduction to Intercultural Communication: Identities in a Global Community (10th ed.). Los Angeles : Sage, 2020. 522 p.
4. Katan D. Translating Cultures: An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators. London ; New York : Routledge, 2014. 392 p.
5. Neuliep J. W. Intercultural Communication: A Contextual Approach (7th ed.). Thousand Oaks : Sage Publications, 2017. 528 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-3>

Берегеч О. І.

студентка,

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича

ЛІНГВАЛЬНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СУЧАСНОГО АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У БРИТАНСЬКОМУ ДИСКУРСІ МАС-МЕДІА

Актуальність. Хоча лінгвісти визнають, що зміни в британській англійській мові походять сьогодні з американського континенту, є деякі питання, які постійно турбують зацікавлених: наскільки великий цей вплив, на які сфери лексики він впливає, чи сприймається цей вплив як нормальна зміна і які прогнози можна зробити щодо майбутнього англійської мови за даних обставин. Відмінності між граматикою британської та американської англійської мови несуттєві та належать до таких категорій: дієслово, заперечна згода, запитання тегів, іменник, займенник, артикль, прийменник, прислівник, прикметник та словосполучення.

В даний час англomовна преса займає особливе положення в світовому інформаційному просторі. Обсяг текстів в англomовних ЗМІ значно перевищує обсяг текстів іншими мовами. Тематика публікацій в англomовній пресі охоплює не тільки внутрішні проблеми країни, а й сферу зовнішніх зв'язків і тому постійно знаходиться в тісному контакті з іншими мовами. Але найбільший вплив на британські медіа має американський варіант англійської мови.

Об'єкт дослідження – американський і британський варіанти англійської мови.

Предмет дослідження – проаналізувати вплив американського варіанту англійської мови на британській.

Мета дослідження – дослідити особливості впливу американського варіанту англійської мови на британський варіант на матеріалі британських мас-медіа.

Завдання дослідження:

- проаналізувати лексичні особливості американського варіанту англійської мови;
- визначити граматичні особливості американського варіанту англійської мови;
- проаналізувати лексичні особливості британського варіанту англійської мови;
- визначити граматичні особливості британського варіанту англійської мови;
- визначити особливості мас-медіа;
- дослідити вплив американського варіанту англійської мови на британський варіант на матеріалі британських мас-медіа.

Методи дослідження. У дослідженні використовувалися такі методи: порівняння, узагальнення та інтерпретація наукових джерел; порівняльний метод; інтерпретаційний метод.

Американська англійська є найпоширенішим мовним варіантом англійської мови, прийнятим національним стандартом цієї мови в США. Англійська мова в США, як і в інших регіонах її поширення, була занесена в Північну Америку британськими (переважно англійськими) колоністами в XVII-XVIII століттях, після чого під впливом різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів вона виробила ряд особливостей для кожного рівня мови.

Спостерігається подвійний вплив американської англійської мови на британську: на повсякденну лексику та на лексику функціональних різновидів.

Останніми роками багато американізмів-іменників було введено в британський вжиток:

- *cafeteria*,
- *cocktail*,
- *egghead*,
- *electrocute*,
- *fillingstation*,
- *highbrow*,
- *lowbrow*,
- *hot-air*,
- *bed-rock*,
- *come-back*,
- *high-brow*,

- *jay-walker,*
- *round-up,*
- *foot-wear,*
- *crook (a criminal),*
- *boom,*
- *kick (a powerful effect),*
- *publicity (advertising).*

Приклади використання американізмів-іменників з інтернет-видання TheGuardian:

- *Cocktail of the week: Rockwell's whisky and ginger highball – recipe* [4].
- *It's huge and it can electrocute people,» says Agnes Obel, settling down on a chair in a tiny, shabby dressing room* [4].
- *In praise of the low brow* [4].
- *Hot air balloon crash lands on Melbourne rooftops* [4];
- *'It's the bedrock': doubles fights for attention amid tournament squeeze* [4];
- *In 1984, in the parallel universe of the John Peel listener, Come Back was the radio smash of the summer* [4];
- *So you'd like to get into highbrow comics* [4];
- *Sacramento police accused of excessive force on jaywalker* [4];
- *Britain's filthy footwear habit is truly shocking* [4];
- *RememberMargaret Thatcher's desire to starve terrorists of the «oxygen of publicity»?* [4].

Висновки. У словнику американської англійської є слова та висловлювання, які не використовуються у Великій Британії. Вони називаються повними американізмами. Багато повних американізмів – це назви рослин і тварин, невідомих в Англії. До іншої групи повних американізмів належать слова, запозичені з індіанських діалектів.

Ці дві групи належать до ранніх американізмів. Крім них існують ще пізні американізми, що відображають американські поняття та феномени. Повні американізми не мають еквівалентів у британській англійській. Але є й такі, які їх мають, тому що вони називають одні й ті самі об'єкти, феномени та дії. Дуже часто слова обох варіантів різняться в написанні, виголошенні та наголосі.

Що стосується використання часів, то тут відмінності помітні між формами Simple та Perfect. За традицією, в британській англійській для опису недавніх подій використовується час Present Perfect та прислівників already, just або yet. У американській англійській для цих цілей може застосовуватися як Present Perfect, і Past Simple.

Погодження іменників, що позначають групу осіб з дієсловом (team, people, army). Такі іменники майже завжди використовуються в однині:

- The committee was unable to agree.
- The Clash is a well-known band [1, с. 128].

Особливості морфології дієслів: не абсолютна відповідність форм правильних та неправильних дієслів у британському та американському варіантах англійської мови (fit, smell, spill, spoil).

to light:

lit – підпалений, займаний;

lighted – освітлений;

to get – got – gotten

gotten – здобуття предмета,

got – позначення володіння ним.

Have you gotten it? (Ти дістав це?)

Have you got it? (У тебе це є?) [1, с.128].

У британській англійській люди використовують Present Perfect, щоб говорити про минулу дію, яку вони вважають актуальною для сьогодні.

He isn't hungry. He has already had lunch.

– Have you done your homework yet?

– Yes, I've just finished it.

У британській англійській мові дієприкметник минулого часу дієслова get є got [2, с. 157].

You could have got hurt!

She has got serious about her career.

BUT:

Have you got any money?

We've got to go now.

У британській англійській мові дієслово в однині чи множині може використовуватися з іменником, який відноситься до групи людей або речей (збірний іменник). Дієслово використовується у множині, коли мова йде про групу як окремих людей, а в однині, коли мова йде про групу як про єдине ціле.

My family is/are visiting from Pakistan.

My team is/are winning the match.

The crew is/are on the way to the airport.

BUT:

The police are investigating the crime.

У британській англійській мові дієслова have і take зазвичай використовуються з такими іменниками, як *bath, shower, wash*, щоб говорити про миття, і з такими іменниками, як *break, holiday, rest*, щоб говорити про відпочинок [3].

У британській англійській мові часто використовують «Shall I ...?» запропонувати щось зробити та/або Shall we ...? внести пропозицію.

It's hot in here. Shall I open the window?

Shall we meet in the café at 5?

Shall we try that again?

Спостерігається подвійний вплив американської англійської мови на британську: на повсякденну лексику та на лексику функціональних різновидів.

Серед проаналізованих прикладів найчастіше зустрічаються американізи-іменники (71%), рідше американізи-дієслова (18%) та американізи-прикметники (11%). Можна зробити висновок, що американський вплив оживив і пожвавив британську англійську і водночас спричинив її збіднення. Американська англійська, яка бере свою мовну спадщину від мови королеви, швидко поширюється по всьому світу завдяки культурному імперіалізму Америки.

Список використаних джерел:

1. Квеселевич Д. І. Практикум з лексикології сучасної англійської мови. Вінниця: Нова Книга, 2003. 128 с.
2. Jenkins J. Current perspectives on teaching world Englishes and English as a lingua franca. TESOL Quarterly. 2006. N o. 40.1.-P. 157-181.
3. McArthur T. English as a Global Language. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1998. 247 p.
4. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/international>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-4>

Бережна О. О.

*старший викладач кафедри теорії та практики перекладу,
Національний університет «Запорізька Політехніка»*

ВІДОБРАЖЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Міжкультурна комунікація – це завжди міжособистісна комунікація в спеціальному контексті, коли один з учасників виявляє культурні відмінності іншого. Комунікація вважається міжкультурною, тільки якщо відбувається між носіями різних культур, а відмінності між цими культурами можуть призвести до виникнення будь-яких труднощів у спілкуванні. У представників різних культур дешифрування отриманих повідомлень відбувається по-різному, через що можуть виникнути непорозуміння, труднощі у спілкуванні, що може унеможливити подальше спілкування. Тому найважливішою ціллю міжкультурної комунікації слід вважати створення умов для конструктивного діалогу, рівноцінного по відношенню до представників інших культур. В цьому

контексті суб'єктами міжкультурної комунікації є окремі індивіди, які відносяться до різних груп, етнічних груп, етносів, націй, цивілізацій.

Мова стала першоосною того, що ми називаємо культурою, системою, яка регулює взаємовідношення людей між собою та оточуючим світом. Саме тому лінгвістичні дослідження останніх років, присвячені глибинному розумінню та дослідженню мовних особливостей, на перше місце виводять взаємовідносини людини та навколишнього світу, зв'язок людини, мислення та соціокультурних факторів, що призводить, в свою чергу, до активного дослідження та обговорення феноменологічних особливостей мовної картини світу, її статусу, ознак, структури, способів прояву, співвідношення індивідуального та колективного. Мова є засобом репрезентації наших знань про навколишній світ, саме тому в мові виникає термін «мовна картина світу», і саме тому антропоцентричний підхід до мови шляхом вивчення мовної картини світу в наш час є пріоритетним методом когнітивної лінгвістики [6].

Мовна картина світу – це сукупність наших уявлень про світ, певний спосіб сприйняття та концептуалізації світу, яка склалася історично у свідомості відповідного мовного колективу та відображена в мові. Мовну картину світу можна характеризувати як певний продукт фіксації національно-культурної спадщини у свідомості, який реалізується в результаті взаємодії мислення, дійсності та мови. Вона являє собою певним способом концептуалізовану картину світу у певній лінгвокультурі, яка є сукупністю організованих концептів. Концепт, як одиниця ментального лексикону, несе в собі відомості про світ, які відображені у свідомості людини та вербалізуються всіма елементами тієї чи іншої національної мовної системи [2, с. 79].

Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених мовній картині світу, що існують на сьогоднішній день, все ще неможливо абсолютно точно визначити, яким чином вона формується і який вплив справляє на світосприйняття людини. За визначенням О. С. Кубрякової мовна картина світу є «частиною концептуального світу людини, який, в свою чергу, пов'язаний з мовою, і, в той же час, відбивається за рахунок мовних форм. Не все, що сприймається та пізнається людиною, не все, що пройшло та проходить через різні органи відчуттів та поступає ззовні з різних каналів сприйняття в голову людини, має або набуває вербальної форми». [4, с. 142]. Мовна картина світу є віддзеркаленням пізнавальної діяльності різних груп народу, який говорить однією мовою, тобто, діяльності, обумовленої історичними, географічними, культурними та іншими факторами в межах єдиного об'єктивного світу. В той же час мовна картина світу закріплюється за

допомогою живих, розмовних мов. О. О. Корнілов вважає, що мовна картина світу «фіксує сприйняття, осмислення та розуміння світу конкретним етносом не на сучасному етапі його розвитку, а на етапі формування мови, тобто на етапі його первинного, наївного, донаукового пізнання світу [3, с. 90]. На думку Ю. Д. Апресяна мовна картина світу «включає способи сприйняття та концептуалізації світу, які проявляються у природній мові» [1, с. 24], іншими словами, такі інструменти, за допомогою яких, люди, які спілкуються тією чи іншою мовою, описують дійсність. На думку Б. А. Серебряннікова мовна картина світу виконує наступні основні функції: інтерпретативну, направлену на забезпечення бачення світу; регулятивну, яка слугує людині орієнтиром в світі; функцію найменування (предметів, процесів, явищ, ознак, станів, відносин, ситуацій, подій і таке інше); функцію експлікації результатів категоризації явищ дійсності; функцію ідентифікації явищ світу; функцію орієнтації в оточуючому світі, соціалізації, віднесення до відповідної культури чи суспільства [5, с. 139].

Таким чином, можна зробити висновок, що мовна картина світу є суб'єктивним віддзеркаленням об'єктивного світу, це цілісний, глобальний образ світу, який являє собою результат всієї духовної діяльності людини, яка проявляється в результаті його взаємодії зі світом. Кожна природна етнічна мова володіє особливою картиною світу, відображуючи той чи інший спосіб сприйняття та організації світу. Мовна особистість формує свої висловлювання у відповідності до мовної картини світу, саме в цьому і полягає специфічне людське сприйняття світу, зафіксоване в мові. В той же час справедливим може бути і протилежне: саме наявність специфічних мов зумовлює виникнення специфічних мовних картин світу у їх носіїв.

Список використаних джерел:

1. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка: попытка системного анализа // Вопросы языкознания. – М., 2014. – № 1. – 98 с.
2. Воркачев С. Г. Методологические основания лингво-концептологии // Теоретическая и прикладная лингвистика. Вып. 3: Аспекты метакоммуникативной деятельности. – Воронеж, 2002. С. 79-95.
3. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. – М., 2013. – 115 с.
4. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) // Язык и наука конца XX века: сб. ст. – М.: Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2015. – 228 с.

5. Серебрянников Б. А. Роль человеческого фактора в языке: Язык и мышление. – М., 2011. – 198 с.

6. Фоменок Е. Г. Языковая картина мира субъекта межкультурной коммуникации [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/9706>. Дата звернення: 20.11.22.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-5>

Волянюк І. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови і літератури
та методик їх навчання,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка*

КАТЕГОРІЯ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В ЛІНГВІСТИЦІ

У сучасних наукових дослідженнях висвітлено різні аспекти поняття експресивності: лінгвістичний, лексикологічний, лінгвостилістичний, соціолінгвістичний, психолінгвістичний. Зацікавлення мовознавців проблемою експресивності не випадкове, воно логічно підготовлене становленням лексикології як науки. Категорія експресивності стала об'єктом наукових зацікавлень дослідників тоді, коли номінативний лексичний склад мови був повністю опрацьований. А перші теоретичні дослідження цієї категорії належать швейцарському мовознавцю Ш. Баллі. Вивченню експресивності присвячені праці й інших західноєвропейських учених ХХ століття – Р. Якобсону, А. Мартіне та ін. Проте у поглядах лінгвістів простежуємо відмінності у трактуванні понять *експресія* та *експресивність*.

На думку українських дослідників Д. Ганича й І. Олійника, експресія – це «виразово-зображальні особливості мови, що виявляються в лексичних, словотвірних і граматичних засобах..., які надають мові образності та емоційного забарвлення» [2, с. 74]. Подібні тлумачення пропонують О. Ахманова, Д. Розенталь і М. Теленкова. Експресія, на думку вчених, – це якість мовлення, що значною мірою притаманна саме текстам художнього стилю. В експресії вбачають і виразність (або зображувальність) мовлення, тобто таку його характеристику, яка забезпечує його стилістичну маркованість і дозволяє «передати певний нетривіальний зміст» [4, с. 13]. За

визначенням Галини Дідук, експресією називається те, «що породжується образністю, це збільшення вражаючої (діючої) сили вислову, надання йому особливої мотивованої піднесеності» [3, с. 14]. Г. Дідук в експресії вбачає «те, що протиставляється стандарту, марковане, характерне» [3, с. 93].

Отже, поняття мовної експресії сучасні лінгвісти трактують досить широко, вбачаючи в ній сукупність семантико-стилістичних ознак одиниць мови, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті засобом суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту чи адресата мовлення.

За довідковими джерелами, прикметник *експресивний* «від лат. – *expressio*» – виразний, здатний відобразити емоційний стан» [2, с. 205] та «наділений експресією» [1, с. 176]. Експресивність визначають як якість мовлення, що є виразно-зображувальною.

Попри відмінності у визначенні понять *експресія* та *експресивність* багато дослідників розглядають їх як тотожні. Такої думки дотримуються А. Горбунов, Н. Кожевникова, Н. Разінкіна. Натомість В. Чабаненко вважає, що ці явища не повністю збігаються. За його переконанням, «експресія – це інтенсифікація (збільшення, підсилення) виразності», «експресивність – це вже сама інтенсифікована (збільшена, підсилена) виразність» [6, с. 7]. Мовознавець також указує, що «експресія виявляється лише на мовленнєвому рівні», «експресивність буває як мовленнєвою, так і мовною. Мовленнєва експресивність панує над мовною і є постійним джерелом збагачення останньої» [6, с. 8]. За В. Чабаненком, поняття мовленнєвої експресії – це, по-перше, те, що виникає з емоційності, образності мовлення, а не лише те, що наділяє мовлення такими характеристиками. По-друге – це інтенсифікація, наголошування на виразності, збільшення виняткової сили висловленої думки, наділення її піднесеністю. По-третє, експресія постійно перебуває у взаємозв'язку, як з емоційним і образним, так і з такими характеристиками вислову, як естетичність, соціальна зумовленість, нормативність, ситуативність тощо.

На нашу думку, поняття *експресії* та *експресивності* не варто ототожнювати. Експресія – це передовсім виразність мовлення, його ознака, через яку мовлення стає стилістично маркованим. Експресія породжується емоційністю, образністю, певною характерністю, специфікою мовлення. Важливо зазначити, що експресія – це насамперед інтенсифікація, наголошування на виразності, збільшення виражальної можливості висловлювання. Експресія також пов'язана з вольовим, ситуативним, а також естетичним аспектами текстів.

Експресивність – одне з важливих лінгвальних явищ, яке тісно пов'язане з емоційністю у стосунках комунікантів. Спілкування в офіційно-діловому та науковому стилях теж може містити експресивне забарвлення. Проте засоби творення експресивності інші, починаючи від зорієнтованості мовлення на цілісну картину світу та образно-асоціативних прийомів збудження емоційного ставлення мовця й того, хто слухає, і завершуючи вираженням всієї різноманітності почуттів. Головною ознакою експресивності є когнітивні стани психіки людини, які стимулюють мовця «оздоблювати» мову. Дослідники також наголошують, що «експресивність властива одиницям усіх рівнів мови». Категорії емоційності та експресивності є взаємозалежними. Емоційне слугує виразником почуттів, експресивне – для інтенсифікації впливових можливостей лексичних одиниць.

Розрізняють такі види експресивності, як мовленнєва і мовна. Мовленнєва – полягає у цілеспрямованому використанні в мовленні лексичних засобів експресивності, а мовна – пов'язана із відповідною конотативною ознакою самих мовних одиниць.

За характером та особливостями вияву інтенсифікованої виразності експресивність може бути інгерентна та адгерентна. «Інгерентною є така експресивність, що внутрішньо притаманна мовному знаку, є його постійною і невід'ємною ознакою в будь-яких ситуативно-контекстних умовах» [5, с. 189]. «Адгерентна експресивність – це інтенсивна виразність мовного знака, що сформувалася тільки у певному контексті, ситуації, умовах, а не в основному словниковому значенні» [5, с. 189].

Список використаних джерел:

1. Ващенко В. С. Стилістичні явища в українській мові: Харків, Вид-во ХДУ, 1958. 228 с.
2. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
3. Дідук Г. І. Вивчення засобів емотивності на уроках української мови у 5-7 класах. Тернопіль, 2000. 202 с.
4. Дудик П. С. Стилістика української мови: навчальний посібник. Київ: Видавничий центр Академія, 2005. 368 с.
5. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови: підручник. Київ: Вища школа, 2003. 462 с.
6. Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови. Запоріжжя : Вид-во ЗДУ, 2002. 351 с.

Воропась Є. П.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Харківська державна академія культури*

МИТЕЦЬ ЯК НОСІЙ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ МОВ: ХАРАКТЕРИСТИКИ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ АРТИСТІВ РІЗНИХ ЕПОХ ТА НАРОДІВ

Мову мистецтв, мабуть, можна назвати найдавнішим засобом міжнаціонального спілкування. Незважаючи на численні відмінності між танцями, піснями, обрядовими діями різних народів, представники інших культур завжди зрозуміють значну частину семантики художніх дійств навіть далеких спільнот. Якщо ж поринути у вивчення філософії та історії мистецтва, виникає відчуття, що у діалогах Платона і працях Дідро, Ніцше, Бахтіна описані однакові артистичні типи. І, взагалі, мистецтво походить від якогось загальносвітового архетипу – наприклад, воно народжується ейдосом «краса» Сократа і Платона.

Існують і психологічні аспекти відносної позачасовості якостей особистості художника: зокрема, ми можемо вивчати цінності та смисли, які спонукають його, надихають, мотивують, закликають і багато в чому визначають творчий шлях. У їх царині митець і створює мову, яку через сотні років зрозуміють нащадки та чужинці. Ці загальні детермінанти художньої творчості, що пронизують час і простір, стали предметом багаторічної науково-практичної діяльності автора по вивченню ціннісно-смысловій сфери артистів (музикантів, театралів, художників, танцюристів, літераторів...).

Матеріалом цього повідомлення стане досвід, отриманий у ході психолого-педагогічного експерименту, започаткованого у 2002 році у формі дисертаційного дослідження та продовженого у 2011 році (до сьогодні) як діяльність групи ентузіастів, націлена на пошук та апробацію методів удосконалення артистичної виразності. Предметом вивчення було те, яким чином цілі, цінності, смисли, установки, мотиви, спрямованості служителів муз відбиваються на їх творчих успіхах та професійному зростанні, яке в мистецтві актуальне і для школяра, і для майстра. Були проаналізовані тексти з естетики, мистецтвознавства, психології художньої творчості, педагогіки мистецтв; проведено тестові дослідження, враховано досвід спостережень за сотнями студентів та представниками артистичної еліти України.

В результаті побудувалася гіпотетична система спонукань до художньої творчості, яка була співвіднесена з ієрархією потреб А. Маслоу: при цьому використовувалася не так популярна піраміда, як схема-таблиця, запропонована вченим у роботі [3]. Деякі дані були отримані під час використання методики Ш. Шварца, цінності якої розташовані по колу [4]; фрагментарно використовувалися тести СЖО та САТ. З огляду на обмеження виступу на конференції ми перейдемо відразу до висновків проведених досліджень (докладно з характеристиками ціннісно-сислової сфери респондентів можна ознайомитись у роботах автора [1], [2, с. 26]).

– Особливий інтерес представляє вивчення культурних ціннісних орієнтацій 20 режисерів – керівників дитячих театрів [1]. Кореляційний аналіз між ціннісними ієрархіями режисерів та ціннісними ієрархіями, які виявлені Шварцем у представників різних етнічних культур, показав, що керівники студій виявилися найближчими до Конфуціанської культури. Мабуть, це найкращий доказ того, що митець є носієм міжнаціональних мов.

– Факти свідчать, що мистецька діяльність може бути мотивована з будь-якого рівня ієрархії людських потреб Маслоу. Крім того, ми, як правило, стикаємося з кластером спонукань, де у різній пропорції представлені мотиви та потреби, локалізовані на численних поверхах піраміди. Користуючись термінологією Маслоу, можна сказати, що наші респонденти змушені «поклонитися одночасно Діонісу та Аполлону» [1, с. 222]. Звідси – конфліктність ціннісних та смислотитетивих орієнтацій артистів, а також високі рівні показників тривожності та компенсації у наших вибірках, що створює респондентів до пошуку групової психотерапії у професійній діяльності.

– Цікаво те, що нижні поверхи ієрархії (дефіцитарні цінності) щільно заповнені детермінантами художньої активності, але при цьому увага дослідників, педагогів і самих артистів (згідно з нашими анкетуваннями), прикута саме до шляхетних спонукальних смислів, до сяючих і привабливих буттєвих цінностей; наполегливо маніфестується пошук та реалізація гуманістичних ідеалів, боротьба за гідну мету, жага до самоактуалізації (іноді перебільшена). Це означає, що, з одного боку, приземлена мотивація не усвідомлена, а з іншого – «спускання з небес» високої мотивації до матеріалізму меркантильної діяльності може мало відбиватися на творчих результатах: так, мотивом до створення шедедру може бути зовсім приземлений, звичайний поштовх (іноді автори беруться за працю просто щоб заробити грошей). Механізм «приземлення» мотивів описаний у відомій теорії ERG К. Альдерфера; вона спирається на ієрархію потреб Маслоу, але встановлює складніші

відносини між ними; зокрема, стверджується, що чим менш задоволені потреби особистісного зростання та самореалізації (G), тим сильнішими стають соціальні потреби (R).

– Деякі детермінанти художньої творчості пронизують всі мотиваційні поверхи, зберігаючи назву але докорінно змінюючи свій зміст: *гра, зцілюючий катарсис, мімесис-наслідування, гедонізм, екстаз* – спочатку постають перед нами як спосіб задовольнити базові матеріальні потреби, але виростають до трансцендентних масштабів, спонукаючи людський дух до польоту. Так, катарсис можна трактувати і як зцілення тіла (Піфагор) і як результат наслідування вічним ейдосам (Платон).

– Популярна піраміда потреб не відповідає багатьом тонкощам мотивації артистів: уже в цьому дослідженні довелося додати рівень «Z», інтерпретуючи пориви митців до трансценденції. Також дуже розширено довелося трактувати поверх «Потреба у визнанні», включаючи в нього непривабливі битви честолюбств і часом негідні способи самоствердження: за результатами усних опитувань, бесід з респондентами та включених спостережень ми зробили висновок про наявність у багатьох з них ознак гіперкомпенсації та комплексу переваги по А. Адлеру.

Тому особливий інтерес представляє розгляд мотиваційної ієрархії артистів у царині ідей інших психологів; зокрема, плідною здається добре опрацьована за допомогою тестових методик кругова модель розташування загальнолюдських цінностей Шварца. Зокрема, її сектор «стимуляція», безумовно, є детермінантою художньої творчості: відомо, адже, що автори, буває, пишуть від нудьги, шукаючи стимуляції, бажаючи заповнити похмурі однакові дні.

– Детермінанти, що розглядаються, можуть бути усвідомлені і вибудовані зрілими творцями в ієрархію, а можуть діяти підспудно, то допомагаючи, то заважаючи становленню та вдосконаленню професіоналізму. Експеримент, який проводить автор у творчих вузах Харкова, дитячих та юнацьких художніх колективах регіону, показує, що ступінь усвідомленості детермінант власної сценічної діяльності недостатній – як у юних, так і у зрілих служителів муз. Формуванню продуктивного *над-надзавдання* (що формулює генеральну спрямованість творчості, без якої, за законами сцени, митець не відбудеться) – приділяється недостатньо уваги в навчальному процесі: там вона часто обмежується життєвими уявленнями, часом примітивізується, характеризується конфліктністю та завищеністю вимог; респонденти проведених тестувань приймають бажане за дійсне, демонструють психологічне неблагополуччя, що багато в чому

пов'язано з дисонансами у власному світогляді [1, с. 11]. Усе це потребує педагогічних зрушень у програмах підготовки служителів муз.

– сказане ще раз підтверджує перспективність естетичного виховання: мистецтво може стати тією мовою, що побудує мости між народами і допоможе порозумітися в непростому і конфліктному світі. Крім того, воно може бути тим особистісним педагогічним ліфтом, за допомогою якого буде пройдено шлях від земного до піднесеного; шлях, який може розтягнутися на все життя – з урахуванням того, що з роками і мотивація може «підрости», долаючи інфантильні риси, які часто характеризують представників артистичної богемі – і привести до висот справжньої професійної самоактуалізації [2, с. 11]. Як показало дослідження, багато респондентів у ході свого особистісного та професійного становлення перебувають у тій фазі психологічного розвитку, коли вони долають у собі риси, характерні для описаної Адлером незрілої особистості з комплексом недостатності-переваги і знаходять прагнення сенсу, що, на думку В. Франкла, конституює специфічність дорослої людини. У цій метаморфозі можна побачити і шлях становлення художника: від честолюбного пориву молодії талановитої людини – до свідомого служіння міжнародному мистецтву, людям.

Список використаних джерел:

1. Воропаєв Є. П. Психолого-педагогічні чинники креативності вихованців театральних студій. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2014. 277 с. URL: <https://www.researchgate.net/publication/360810622>. (дата звернення: 15.11.2022).
2. Воропаєв Є. П. Психолого-педагогічний експеримент у творчих вузах Харкова: попередні висновки // Гуманістична наука XXI століття: концепти та дискурси. GlobeEdit (2022-06-04), 276 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/361660998_2022_ (дата звернення: 15.11.2022).
3. Маслоу А. Дальнейшие рубежи развития человека. Пер. Г. Балл та А. Попогребский. К.: PSYLIB, 2003. URL: <https://psylib.org.ua/books/masla03/txt22.htm>. (дата звернення: 15.11.2022).
4. Шварц Ш. Культурні ціннісні орієнтації: природа та наслідки національних відмінностей. *Психологія. Журнал Вищої школи економіки*. 2008. Т. 5, № 2. С. 37-67.

Haliuk I. B.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer
at Department of Management and Administration*

Haliuk O. S.

*Master of the first year of study, Department of Management
and Administration,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

MEDIATED COMMUNICATION IN TRANSLATION

Except law and business, English also became the language of political life and other foreign affairs. Many people speak English nowadays which is seen on the research mentioned above. However, even though more people learn and use English, more translators are needed. The knowledge of grammatical rules and vocabulary is not enough to become a professional who can make an accurate translation. In order to provide a good communication channel between the sender and receiver, but not ‘noise’, and accurately decode the information given, to become a bridge that helps others to cross cultural and linguistic boundaries, this person should also take into consideration the cultural contrast, difference in legislation, terminology, national trends, traditions, ideology, philosophy, history, word formation, etc.

In Figure 1 the model of communication process where the translator plays the key role in transmitting the information from the source language sender to the target language receiver is presented based on the Piotrowska’s model of mediated communication. The translator is a receiver and a sender at the same time. He or she need to decode the encoded by the SL sender message, translate it, encode in the target language and provide the TL receiver with a translated into the target language message. The problem may occur with double encoding and decoding of the information, because this process involves personal perception of the specific message. For this reason, the translator should be ‘neutral’ in his/her understanding and the attitude to the given information.

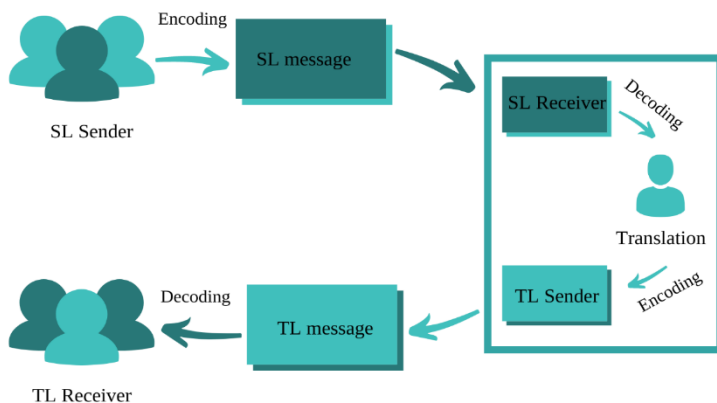

Image 1. Mediated communication in translation

Source: modified from [1, p. 21]

References:

1. Ramos F., Biel L. (ed.), Enberg J. (ed.), Ruano M. (ed.), Sosoni V. (ed.): *Research Methods in Legal Translation and Interpreting, Crossing Methodological Boundaries*, Chapter 2 Implications of text categorisation for corpus-based legal translation research. Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2019. 267 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-8>

Гарбар А. І.

*старший викладач кафедри сучасних мов,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова*

ЯВИЩЕ МІЖМОВНОЇ ОМОНІМІЇ

Тривалий та активний взаємодія мов або випадковий збіг форми лексем спричиняє появу міжмовних омонімів, які потребують різнопланового вивчення, враховуючи семасіологічний, ономасіологічний аспекти зіставлення, системно-структурну

характеристику та правильне визначення місця слова в лексико-семантичній системі конкретної мови.

У слов'янських мовах теорію міжмовної омонімії, принципи класифікації форми і змісту, причини і джерела виникнення досліджували К. Готліб, В. Муравйов, Р. Будагов. Їх дослідження все ж не визначили зміст термінологічних понять і критерії розмежування суміжних категорій.

У сучасному мовознавстві погляди науковців мають розбіжності щодо теоретичного вивчення міжмовної омонімії. Одні з них визнають, а інші заперечують цю лексичну категорію. У поняття міжмовної омонімії вони вкладають різний вміст. У східно-слов'янському мовознавстві поширена традиція визнання міжмовними омонімами тих одиниць, що збігаються повністю або є подібними за формою вираження, хоча мають різні сигніфікати. А. Є. Супрун, І. С. Ровдо, Н. В. Заславська розглядають їх на перетині синхронного та діахронічного зрізів.

В українському мовознавстві термін *міжмовна омонімія* відстоює М. П. Кочерган. Обґрунтовуючи назву «Словника російсько-українських міжмовних омонімів», дослідник стверджує, що «у мові білінгва або полілінгва різномовні слова, які збігаються за формою, але відрізняються за змістом, здобувають однаковий статус, як і внутрішньомовні омоніми» [2, с. 93].

Заслугують на увагу дослідження міжмовної лексичної омонімії різних лексико-граматичних розрядів у споріднених мовах з погляду їх походження та функціонування: українсько-чеської (О. Паламарчук, Л. Кіцила), українсько-польської (М. Беднаж, І. Кононенко, О. Співак), російсько-української (Н. Заславська, В. Манакін, О. Федорчук), польсько-сербської (Д. Шипка), польсько-болгарської (М. Карпачева, Х. Симеонова, Е. Токаж) та ін.

Мовознавцями досліджувалися і споріднені, і неспоріднені мови. Провокаційна близькість слів – однаковість (приблизна однаковість) – створює проблему в комунікації. Наведемо приклади:

На межі української та інших слов'янських мов

Українська (східнослов'янська) – польська (західнослов'янська)

Диван (укр., рід меблів) – *dywan* (польс., в перекладі «килим»);

склеп (укр., «гробниця») – *sklep* (польс., в перекладі «крамниця»);

академік (укр., член академії наук) – *akademik* (польс., студентський гуртожиток).

Українська (східно-слов'янська) – російська (східно-слов'янська)

Наглий (укр., раптовий) – *наглый* (рос., в перекладі «нахабний»);

неділя (укр., останній день тижня) – **неделя** (рос., в перекладі «тиждень»);

чоловік (укр., людина чоловічої статі, що перебуває у шлюбі) – **человек** (рос., в перекладі «людина»).

На межі української та германських мов

Українська – англійська

Клей (укр., липка речовина, призначена для з'єднання чогось) – **clay** (англ., в перекладі «глина; грязь; тіло»);

кат (укр., людина, яка втілює в житті смертні вироки) – **cut** (англ., в перекладі «різати»), читається «кат»;

лист (укр., орган повітряного живлення і газообміну в рослин; писаний текст, призначений для спілкування на відстані) – **list** (англійською означає «список»).

Українська – німецька

Депутат (укр., виборчий представник; довірена особа, яку направили для виконання якогось доручення) – **das deputat** (нім., розмір заробітної плати; навчальне навантаження, ставка викладача).

На межі української та романських мов

Українська – французька

Пароль (укр., слово-код) – **parole** (фр., в перекладі «слово, обіцянка»).

Українська – іспанська

Баба (укр., батькова чи материна мати) – **baba** (ісп., в перекладі «слиз (молосків)», «слина»);

кара (укр., суворе покарання, відплата) – **cara** (ісп., обличчя).

Італійська – українська

П'яно (укр., за звучанням нагадує людину, яка перебуває у стані сп'яніння – п'яний, тобто нетверезий) – **piano** (італ., в перекладі «тихо, повільно, рівно»).

На межі української та східної (японської) мови

Кава (укр., напій з кавових зерен) – **kawa** (яп., в перекладі «ріка»);

пан (укр., поміщик у старій Польщі, Литві, дореволюційній Україні і Білорусії) – **pan** (яп., в перекладі «хліб»).

У неспоріднених мовах явище міжмовної омонімії є малодослідженим. Як приклад можна взяти теоретичні напрацювання щодо українсько-турецьких міжмовних омонімів. Вони можуть повністю збігатися за формою вираження (напр. укр. **бал** – великий вечір з танцями – тур. **bal** вживається у значенні українського слова *мед*; укр. **кум** – 1. Хрещений батько стосовно до батьків хрещеника. 2. Приятель у звертанні. – тур. **kum** – пісок); у них може бути різний наголос (укр. **ба́ба** – 1. Мати батька або матері. 2. Стара за віком жінка; тур. **babá**

– *батько стосовно своїх дітей*; укр. **бала́да** – *віршований твір* – тур. **baladá** виступає в значенні *курча*) і т.д.

Цілком природно, що у близькоспоріднених мовах міжмовних омонімів більше, ніж у віддалених спорідненістю. Різні значення спільних за походженням слів призводять до появи рядів міжмовних омонімів (наприклад, пор. укр. **булка** – *хліб*, болг. **булка** – *наречена*) [1, с. 18] або укр. **злодій** – *крадій*, польськ. **złodziej** – *злодій*, рос. **Злодей** – *той, хто чинить злочин*.

Якщо говорити за семантику деяких багатозначних російських та українських міжмовних відповідників, то вона збігається лише частково (наприклад, укр. **молодий, молода** вживаються не тільки у значенні рос. *«молодой, юный»*, але й у значенні *«жених, невеста»*).

Дослідник М. Фалькович стверджує, що «розрізнення в семантиці формально близьких міжмовних споріднених еквівалентів (чи близькоспоріднених) мов – це прояв асиметричних відношень в їхній лексико-семантичній системі» [4, с. 83].

Відомий український стиліст і перекладач М. Т. Рильський вважав явище українсько-російської міжмовної омонімії одним з найскладніших у теорії і практиці перекладу. На його думку, хибним є твердження щодо легкого перекладу споріднених мов. Переклад на українську мову з російської чи білоруської має специфічні труднощі та містить багато небезпек, однією з яких є існування у споріднених мовах слів, які однаково чи майже однаково звучать, хоча мають різні значення. З таких прикладів можна скласти цілий словник [3, с. 114–115].

Під час перекладу споріднених мов досить часто у мовленні можна виявити помилки, які на думку мовознавця Л. В. Щерби, є дорогоцінним матеріалом для справжнього лінгвіста-теоретика, так як «негативний мовний матеріал», уміло підібраний, міг би стати дуже корисним у нормативному словнику і у двомовних словниках міжмовних омонімів, створення яких є нагальною потребою сучасної славістики [5, с. 83].

Отже, мовцю варто знати предмет перекладу, досконало володіти мовою оригіналу та його лексико-граматичними особливостями (у разі потреби звертатися до перекладного словника), розбудити «семантичну пильність», виробити навички критичного ставлення до «мовних подібностей», працювати над найуживанішими помилками. Все це сприятиме набуттю навичок правильного українського слововживання.

Список використаних джерел:

1. Зинкевич А. В. Учебный болгарско-русский словарь ложных лексических параллелей. Минск: БГУ, 2001. 41 с.

2. Кочерган М. П. Словарь русско-украинских межъязыковых омонимов. Київ: ВЦ «Академія» 1997, 400 с.

3. Рильський М. Т. Ще про переклади // В кн.: Письменники про свою роботу. Київ: Рад. письменник, 1956, С. 114–115.

4. Фалькович М. М. К вопросу об омонимии и полисемии. *Вопросы языкознания*. 1960. № 5. С. 85–88.

5. Щерба Л. В. Избранные работы по языкознанию и фонетике. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1958, С. 75–76.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-9>

Герман Л. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри мовних дисциплін,
Державний біотехнологічний університет*

Шастало В. О.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
та методики викладання іноземної мови,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

**ГІБРИДНІ УРБАНОНИМИ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ
ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ**

За об'єкт нашого дослідження обрані два класи урбанонімів, які включають: дримоніми, назви територіальних об'єктів: парків, скверів та заповідників та назви масштабних об'єктів, до яких входять ергоніми, представлені найменуваннями готелів, кафе, ресторанів загальним обсягом 600 номінацій, відібраних з офіційних новозеландських електронних джерел [3; 4; 5]. Поміж цих урбанонімів були вилучені гібридні утворення, що складали дримоніми –20%, ергоніми-11,5%. Ці назви функціонують у новозеландському комунікативному просторі, а саме місті Окленд. Предмет дослідження є структурні і семантичні особливості гібридних англо-маорійських та маорійсько-англійських номінацій та особливості їх функціонування у сучасному новозеландському публіцистичному дискурсі [5].

Але перш ніж перейти до реалізації поставленої мети, зупинимося на з'ясуванні значення самого терміна, що позначає гібридне утворення,

яке використовується для позначення визначених об'єктів урбанонімичного простору. Зауважимо, що існують різні точки зору щодо визначення одного й того ж поняття, які позначаються різними термінами: «гібридоніми» [2], «гібридне ім'я» [1, с. 46], «гібридні назви», «гібридний онім» тощо та назви самого процесу, в ході якого виникають ці утворення. Так, Подольська Н. [1], яка використовує для цього позначення термін «гібридне ім'я» або «ім'я-гібрид» визначає його як «ім'я, що складається з лексичних або морфологічних елементів двох або більше мов». Хенгет К. [2] використовує для позначення цього поняття термін «гібридонім і розуміє його як назву, що включає елементи двох мов», як результат процесу «гібридного утворення» або «гібридизації». Саме останнє визначення і лежить в основі нашого розуміння «гібридоніма» як утворення, що включає елементи двох мов. Воно є результатом процесу гібридизації, що часто має місце при тривалому контактуванні мов на одній території, в межах одного комунікативного простору.

Проаналізуємо структуру та семантику вилучених для аналізу гібридонімів-урбанонімів, представленими згаданими вище класами онімів. Нами встановлено, що у структурному плані гібридоніми, які вивчаються, складають декілька груп. Першу групу утворюють двохкомпонентні номінації, де останній компонент англійського походження, а перший, який служить означенням – маорійського. Англійський компонент, який є ключовим словом годонімів представлений; поміж дримонімів словами: *reserve, park, garden, collections*; поміж гібридонімів-ергонімів: а) *hotel, home stay, lodge, accommodation, estate*; б) *bar, restaurant, eatery, café, bar and café*. Двохкомпонентними є: б) дримоніми: *Takapuna Reserve, Totara Park, Kukuwai Park, Harakike Collections*; в) ергоніми: 1) *назви готелей Waitakere Estate, Takapuna Accomodation*; 2) кафе, ресторанів, *тощо Huhu Café, Manuka Restaurant*. Друга група представлена трьохкомпонентними, де до складу означення може входити два слова маорійського походження або маорійське та англійське. Сюди відносимо дримоніми: *Little Rangatito Reserve, Muriwai Regional Park*; ергоніми: *Takapuna Beach Café, Tanuki Japanese Restaurant, Manukau Motor Lodge, Te Kiwi Story, Kiwi International Hotel*. Третю групу утворюють багатокомпонентні гібридоніми, де ключовим словом є лексична одиниця англійського походження, а означенням – група слів з чотирьох і більше (як маорійського, так і англійського походження), розташованих у довільному порядку. Прикладом можуть слугувати дримоніми: *Te Matuku Marine Reserve*, ергоніми: *Takapuna International Motor Hotel*. Четверту групу в структурному плані складають

гібридоніми зі зворотним порядком слів, де останній компонент -слово маорійського походження, яке служить означенням, а слово чи слова англійського походження – ключовим чи ключовими: *Quality Inn Manukau*, *The Sebel Auckland Manukau*, *Quest Takapuna* або гібридними утвореннями, представленими словами англійського та маорійського походження у довільному порядку: *Auckland Airport Kiwi Hotel*, *Park Takapuna Beach Holiday*.

Як показав аналіз відібраних гібридонімів, у процесі гібридизації брала участь як апелятивна, так і пропріальна лексика. Нами виділені гібридоніми, утворені за такими моделями: а) апелятив маорійського походження та апелятив англійського походження: *Totara Park*, *Huhu Café*, Друга група представлена трьохкомпонентними, де до складу б) пропріатив маорійського плюс апелятив англійського походження (виражений одним або декількома словами): *Tanuki Japanese Restaurant*, *Takapuna International Motor Hotel*, *Manukau Motor Lodge*, *Waitakere Estate*.

У результаті дослідження семантики гібридонімів-урбанонімів міста Окленд ми дійшли висновку, що всі групи онімів, які нами вивчалися, утворені за трьома моделями: а) меморіальні назви(номінації –посвяти), б) дескриптивні назви(що характеризують об'єкт номінації з точки зору його якостей та властивостей), в) умовно-символічні гібридоніми (конотативно навантажені номінації, які довільно співвідносяться з об'єктами).Зазначимо, що ця типологія не є абсолютною, оскільки поперше, зустрічаються гібридоніми з подвійною мотивацією, по-друге, для номінації в межах кожного типу не виключаються і конотації, і наявність об'єктивної інформації про об'єкт. Нами зафіксований корпус урбанонімів-гібридонімів (1,5%), мотивацію яких неможливо визначити через їх відсутність у лексикографічних джерелах.

Розглянемо першу групу гібридонімів –дримонімів та визначимо мотиваційні моделі, за якими вони утворені. Гібридоніми-дримоніми утворені за наступними мотиваційними моделями: 1) дескриптивними, що описують відносно місце розташування природного утворення: *Waikowhai Park* «it is situated in the suburb of Auckland»; *Omana Regional Park* «it is situated on Omana Beach Road»; які описують властивості, якості об'єкта (грунт, форму, рельєф): *Kukuwai Park* (after «kukuwai», that means «swamp, wetland»); 2) меморіальними (посвята визначним маорійцям (*Apirana Reserve* «after national leader land reformer, politician and scholar»; *Mahuhu-kiOte-Rangi Reserve* «after the crew of a ship from Hawaiki»); 3) умовно-символічні, пов'язані з ендемічним рослинним та тваринним світом (*Moa reserve* after «moa» – extinct flightless New Zealand bird; *Totara Park* «after endemic New Zealand tree»).

Гібридоніми-ергоніми, що є назвами готелів, кафе, ресторанів частіше всього утворені за двома моделями: 1) дескриптивною: що описує відносно розташування об'єкта (*Akaraua Eatery* «A.– Auckland, here it is situated»; *Takapuna Motor Lodge* «it is situated in one of the Auckland district, Takapuna»); відносно суміжного природного об'єкта (*Remuera Motor Lodge* «Remuera–Mount Hobson»); 2) меморіальною: посвята маорі, елементам їх одягу, культури (*Haka Lodge Auckland* «after Maori dance Haka»; *Kiwi International Hotel* «after Kiwi– here New Zealander»).

Нами віднесені в окрему групу поміж дримонімів та ергонімів урбаноніми, утворені за двома моделями. Наприклад, *Totara Waters Subtropical Garden*, *Kaipara Coast Sculpture Gardens*, *Tanuki Japanese Restaurant* та ін. Зауважимо, що відсутність в маорійських етимологічних словниках деяких лексичних одиниць не дала можливості визначити мотиваційні ознаки, тобто моделі творення цих номінацій. До них належать гібридоніми: *Maua Regional Park*, *Kitirawa Road* etc.

Розглянувши семантику та структуру урбанонімів-гібридонімів, зупинимося на особливостях їх функціонування у новозеландському публіцистичному дискурсі, який досліджувався нами на матеріалі текстів, вилучених з новозеландської газети «The Auckland» [5]. Як показали наші спостереження, для обох груп урбанонімів-гібридонімів характерний низький ступінь популярності та не всі вони письмово закріплені в текстах. Так, більша частотність вживання характерна для дримонімів. Найбільш частотні: *Totara Park – 29*, *Waitakere Ranges Regional Park -15*, *Orewa Park– 19*, *Muriwai Regional Park -7*, *Waikowhai Park–6*, *Mahurangi Park–4*, *Omana Park -3*, *Waitawa Regional Park-3*:» *A new generation of fixed speed cameras arrives in Auckland today with two new cameras going live in Totara Park.*»

Решта номінацій зафіксована у кількості: двох (*Atiu Creek Regional Park*, *Pakiri Regional Park*, *Tarapakanga Regional Park*, *Te Rau Puriri Regional park*) або одного разу (*Te Arai Regional Park*, *Orere Point Regional Park*): «*For the protection of wildlife, there have been changed to the dog access rules in Glenfern Sanctuary, Muriwai Regional Park, Long Bay Regional Park, Waitakere Regional Park – Whatipu, Shakespear Regional Park and Te Arai Regional Park.*»

Виявлено, що 12 парків не були взагалі письмово зафіксовані. Поміж заповідників найчастіше зустрілися: *Tahaki Reserve – 10*, *Puhinui Reserve -8*, *Tui Glen Reserve-7*, *Waiatarua Reserve -3*, *Otuataua Stonefields-3*, *Tiraumea Reserve-3*:

«*The footbridge to Tui Glen Reserve will also be upgraded. That work will be completed this month.*» [12 May, 2010 10:38 PM]

Менша уживаність характерна для наступних гібридних номінацій: *Omeru Reserve -1, Te Matuku Marine Reserve: «Omeru Reserve is a lovely place to visit, there's a waterfall, some old fruit trees and a lookout. There's also a fortification as it's an old pa site. The fruit trees are very old, and it's really private with lovely big trees all around. ю...»* [5 Dec, 2012 10:51 PM]

Щодо ергонімів, які є назвами готелів, кафе і ресторанів, нами зафіксовані лише 2 номінації: Takaruna Beach Café (частотність вживання -8) та Waitakere Estate (частотність -1):»*Child friendly with patrolling lifeguards there's also great access for boaties and who can resist the ice cream at the Takaruna Beach cafe and store – on hot days the queues can be long but the selection of flavours like salted caramel and double chocolate honeycomb are worth the wait.»* [6 Nov, 2021 06:00 PM]

Отже, відносно висока вживаність одних гібридонімів і низька інших свідчить про різну значущість тих об'єктів для новозеландців, найменуваннями яких є згадані вище гібридоніми. Сподівемося на те, що у майбутньому у зв'язку з відродженням маорійської мови буде і надалі продовжуватися процес гібридизації як апелятивної, так і онімної лексики. *Перспективою* подальших розвідок можуть стати гібридні номінації розглянутих у роботі об'єктів міського простору в інших національних варіантах англійської мови (ірландському, канадському тощо) в умовах білінгвізму.

Список використаних джерел:

1. Подольская Н.В. *Словарь русской ономастической терминологии*. Москва, 1988. 192 с.
2. Хенгст К. Германно-славянские гибридные образования в топонимии Восточной Германии. *Вопросы ономастики*. 2015. N 2. С. 114-124.
3. *Auckland Council archives*. В: <http://www.aucklandcity.govt.nz>
4. *List of Cafes and Bars*. В: <https://www.google.com.ua/search?q=cafes+restaurant+and+bar+in+auckland+new+z>
5. *The Aucklander*. В: https://www.nzherald.co.nz/aucklander/?c_id=1503378

Глінка Н. В.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови факультету лінгвістики, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ. ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

З початком повномасштабної війни на території України мільйони громадян нашої держави були вимушені залишити батьківщину, рятуючи власні життя і життя своїх рідних. Як результат – це статус вимушених емігрантів у чужих країнах і необхідність адаптації до нових життєвих умов. Що виявилось найскладнішим у вимушеній еміграції для наших співвітчизників? Найскладнішим для подолання фактором виявилась саме вимушеність ситуації – раптова відмова від звичного, рідного, вартісного, важливого у житті, і зіткнення з невідомим, на тлі катастрофічних подій, яким складно протистояти. Після першого відчуття безпеки людина занурюється у дифузію ідентичності, намагаючись усвідомити свою роль і місце у новому контексті, оскільки звична діяльність, побутові умови, коло комунікації і зручні засоби взаємодії втрачені. У значній мірі важливими є й ті ресурси, якими на момент біженства володіє людина: перш за все, це знання мови чи вміння новою мовою швидко оволодіти, освіта і практичні навички для працевлаштування (наприклад, у країнах Європи найбільші можливості при пошуку роботи мали спеціалісти у б'юті-індустрії та будівництві, а також викладачі для українських дітей), наявність друзів чи родичів поблизу, що було одним з визначальних факторів вибору країни для біженства.

На цьому етапі адаптації не менш важливу роль відіграє успішна міжкультурна комунікація. Міжкультурна комунікація – це взаємодія «культур» двох суб'єктів (акторів) або індивіда з групою (групи з групою), в результаті якої відбувається пристосування одних ціннісних орієнтацій і норм поведінки до інших, їх взаємовпливи, поглинання чи витіснення і заміна одних іншими [2, с. 72]. Новим комунікативним колом для біженців стають іншомовні представники державних органів, медичні працівники, освітяни, сусіди, тощо. Тут значне місце посідає контекст комунікації у культурах, що є «висококонтекстними» (Е. Холл), до яких відноситься й культура України. У цих культурах велике значення має не стільки те, що саме сказано, скільки те, в якому

сенсі сказано та які обставини супроводжували процес комунікації. Едвард Холл у книзі «Beyond Culture» («По той бік культури») пише, що культура визначає те, на що ми звертаємо увагу і що можемо ігнорувати [3, р. 85]. Позитивний досвід спілкування з новим середовищем, знайомство з новою культурою, звичаями, традиціями, місцевістю, транспортом пришвидшують шлях інтеграції. Природна відкритість до нових вражень допомагає нашим співвітчизникам мандрувати, гуляти новими маршрутами, відвідувати національні свята та місцеві культурні події, долучатися до масових заходів (часто – це акції підтримки чи протесту). Як правило, територіальні громади підтримують бажання українців представляти свою музикальну культуру, кухню, традиційне вбрання на подібних заходах, замовляють літературу українською мовою, надають приміщення для облаштування українських культурно-просвітницьких центрів. Ключовим етапом у такій комунікації є організація різноформатних занять з вивчення мови.

Однак, існують і чинники помилкового сприйняття контекстів комунікації при спілкуванні вимушених мігрантів та представників приймаючих громад, на їхнє взаєморозуміння впливають такі фактори:

- наявність упередженості та стереотипів у ставленні комунікаторів один до одного;
- пережита колективна травма вимушеної міграції, що ускладнює створення вимушеними мігрантами нових соціальних контактів, викликає «синдром недовіри» та спричиняє прийняття мігрантами ролі жертви;
- наявність об'єктивних розбіжностей у потребах, які можуть по-різному сприйматися сторонами комунікації як наслідок різного особистого досвіду;
- наявність соціокультурних розбіжностей між представниками приймаючої громади та вимушеними мігрантами, що може спричинятися специфікою місцевого ринку праці та мовними традиціями [1, с. 45].

Отже, констатуємо факт безпрецедентної щирої підтримки українських біженців у приймаючих країнах, зауважуємо її складності, викликані різними контекстами міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел:

1. Попова О. О. Чинники неефективності соціальної комунікації вимушених мігрантів у приймаючому суспільстві. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 2020 р. С. 43-49.
2. Щербина В. М. Міжкультурна комунікація у сучасному соціокультурному просторі. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія*.

Соціологія. Право № 2 (18), 2013. С. 70-75. <http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/33212/29790>

3. Hall E. *Beyond Culture*. New York, 1989.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-11>

Горлачова В. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри Іноземних мов професійного спілкування,
Національний університет «Запорізька політехніка»*

ЛЕКСИЧНА ОДИНИЦЯ АНТИВАКСЕР ЯК ПРИКЛАД РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мова – це найефективніший інструмент людини визначити, зафіксувати та пояснити реалії оточуючого світу. Стикаючись з новими поняттями та процесами, індивід одразу звертається до спроб номінувати їх, надавши «вербальну» оболонку суттєвим предметним характеристикам об'єкта, своїм роздумам, ставленню та оцінці нового явища. З часом лексичний склад кожної мови змінюється, цей процес невідворотний, тому що вербальний код підлаштовується під потреби своїх носіїв: викреслюючи з узусу вже непотрібні слова, самостійно продукуючи неологізми, запозичуючи нові семантичні значення та форми з інших мов тощо.

Здоров'я, гарний фізичний та психологічний стан людини, безперечно, слід визнати одним з найважливіших аксіологічних орієнтирів соціуму, тому й словниковий запас, що дозволяє надати опис цим поняттям, постійно змінюється в залежності від потреб індивіда. 2019 рік ознаменувався появою та широким розповсюдженням Covid-19, ця пандемія безумовно змінила плін життя людей по всьому світу. Боротьба з ковідом стала поштовхом для актуалізації та повернення в активний вжиток багатьох існуючих слів та впровадженню неологізмів у всіх мовах світу. За версією Cambridge Dictionary лексема *quarantine* стала однією з найбільш запитуваних користувачами: «Our Word of the Year 2020 is... quarantine. Our data shows it was one of the most highly searched words on the Cambridge Dictionary this year» [3]. Лексикографічне видання Oxford Dictionary зазначило підвищений інтерес до лексичного масиву за темою коронавіруса взагалі: «Coronavirus, one of its words of the year, is a term that dates back to the

1960s, although it was previously mainly used by scientists... Other coronavirus-related language cited by the OED includes «pandemic», which has seen usage increase by more than 57,000% this year, as well as «circuit breaker», «lockdown», «shelter-in-place», «bubbles», «face masks» and «key workers» [4]. Ця тенденція посилювалася, і, якщо у 2020 році у центрі уваги були знані до того лексичні одиниці (термін коронавірус, карантин, пандемія тощо), то в 2021 прикладом вже стає похідна лексема *vax*: «Vax is our 2021 Word of the Year. When our lexicographers began digging into our English language corpus data it quickly became apparent that *vax* was a particularly striking term. A relatively rare word in our corpus until this year, by September it was over 72 times more frequent than at the same time last year. It has generated numerous derivatives that we are now seeing in a wide range of informal contexts, from *vax sites* and *vax cards* to *getting vaxxed* and being *fully vaxxed*, no word better captures the atmosphere of the past year than *vax*» [6]. Така ж тенденція спостерігається і в українській мові: словом 2021 року було обрано слово *вакцина* [1]. За спостереженнями представників українського он-лайн словника «Мислово» «...*вакцина* та похідні від неї слова, передусім «вакцинація», повністю домінували у суспільній дискусії року, що минув. Цікавим є той факт, що питома українське слово «щеплення» переважало у вжитку «вакцинацію» аж до початку кампанії масової вакцинації від коронавірусу. Натомість в українській мові відсутній усталений відповідник запозиченню «вакцина» [там же].

Згідно даними етимологічних ресурсів власне лексема *вакцина* має глибокі історичні корені «1800, used by British physician Edward Jenner (1749-1823) for the technique he publicized of preventing smallpox by injecting people with the similar but much milder cowpox virus (*variola vaccinae*), from *vaccine* (adj.) «pertaining to cows, from cows» (1798), from Latin *vaccinus* «from cows,» from *vacca* «cow» [5]. Ця лексема була запозичена та засвоєна, і англійською, і українською мовами. Навряд велика кількість пересічних громадян в наш час здогадуються про етимологічний зв'язок між процесом щеплення та коровою.

Поява коронавірусу спровокувала зміну «знайомої» лексики *vaccination* в англійській мові. Носіям вона здалася задовгою, тому стали з'являтися випадки скорочення з заміною *cc* на *x* або *xx*. Така модель розповсюджена в англійській мові, згадаймо сленгові вирази *doxxing/ doxx/ doxxer, hacks/ haxx*. В цих випадках відбувається навмисна заміна літер слова-основи на співзвучні *x/xx*. До речі, словники зазначають доречність написання цих слів як з одною *x* так і в подвоєному варіанті. Розповсюдженою моделлю в англійській мові є й додавання компоненту *anti* для визначення супротиву та опозиції чомусь. Зверніть увагу на

випадки функціонування форми *anti* в якості прийменника: «...(informal) ... if somebody is *anti* somebody/something, they do not like or agree with that person or thing» [1]. Отже, наявність противників щеплення як ефективної форми боротьби з пандемією підштовхнуло до активного використання лексеми *antivaxxer/ antivax*.

В сучасній українській мові англіцизми складають велику частину неологізмів. Англійська виступає мовою-донором і в цьому випадку, лексема *антиваксер* – приклад лексичного запозичення, коли українською мовою були засвоєні, як транслітерована форма, так і семантика мовної одиниці.

Таким чином, приклад лексеми *антиваксер* наочно демонструє значний вплив міжкультурної комунікації на словниковий склад сучасних мов. Спорідненість життєвих викликів різних мовних колективів призводить до вкорінення та засвоєння запозичених мовних одиниць, перейняття дериваційних моделей. Статус англійської мови обумовлює її домінуючу позицію як мови-донора.

Список використаних джерел:

1. Слово року 2021. Прес-реліз. URL: http://myslovo.com/?page_id=4634 (дата звернення 20.11.22)
2. Anti. Oxford Learner's Dictionaries. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/anti_1?q=anti
3. Cambridge Dictionary's Word of the Year 2020. URL: <https://dictionaryblog.cambridge.org/2020/11/24/cambridge-dictionary-word-of-the-year-2020/> (дата звернення 20.11.22)
4. Flood A. Oxford Dictionaries: 2020 has too many Words of the Year to name just one. URL: <https://www.theguardian.com/books/2020/nov/23/oed-says-2020-too-many-potential-words-of-the-year-to-name-just-one-oxford-english-dictionary> (дата звернення 20.11.22).
5. Vaccination. Online etymology dictionary. URL: https://www.etymonline.com/word/vaccination#etymonline_v_4593 (дата звернення 20.11.22).
6. Word of the Year 2021: Vax. URL: <https://languages.oup.com/word-of-the-year/2021/> (дата звернення 20.11.22).

Dobroier N.

*kandydat kulturoznawstwa,
profesor nadzwyczajny na Narodowy Uniwersytet Politechniczny w Odessie*

PROBLEMY KOMUNIKACJI JĘZYKOWEJ UCHODźCÓW UKRAIŃSKICH W POLSCE

Komunikacja międzykulturowa jest integralną częścią życia każdego człowieka w XXI wieku. Przyczyniają się do tego procesy globalizacji. Komunikacja międzykulturowa i jej problematyka były eksplikowane, gdy przedmiotem badań był semantyczny model kultury. Obecna sytuacja pełnowymiarowej inwazji Rosji na Ukrainę spowodowała migrację dużej liczby uchodźców do różnych krajów Unii Europejskiej. A komunikacja językowa stała się dziś jednym z najbardziej palących problemów.

Skupiam się na uchodźcach, którzy są w Polsce. Przyczyn takiego stanu rzeczy jest kilka. Po pierwsze, Polska jest krajem europejskim, który przyjął największą liczbę uchodźców z Ukrainy (ok. 6 mln). Po drugie, dane, które uzyskałam z badań nad postrzeganiem kultury polskiej przez ukraińskich uchodźców. Badania odbyły się w ramach grantu udzielonego przez Israel Institute for Advanced Studies i Polish Institute of Advanced Studies w okresie od 1.08.22 do 31.10.22.

Jednym z aspektów tego badania jest językowa komunikacja kulturowa. Nasz Pokrewieństwo językowe było jednym z głównych powodów wyboru kraju docelowego do którego udawali się uchodźcy. Pokazała to ankieta przeprowadzona wśród uchodźców. Wywiad przeprowadzono z 358 respondentami. Spośród nich ponad 60% stwierdziło, że język polski i ukraiński są bliskie, mają wiele wspólnych słów, język polski jest łatwy do zrozumienia i nauki. To są stereotypy, które powstały przed 24 lutego 2022 r. Identyfikacja tych danych daje jaśniejszy obraz wyboru kraju azylu, oczekiwany obraz adaptacji.

Ankieta została rozpowszechniona w ponad 20 grupach na Facebooku (Nasi we Wrocławiu, Ukraińcy w Polsce, Ukraińcy w Krakowie, Ukraińcy w Warszawie i in.) oraz w ponad 20 czatach na Telegram (Polska Warszawa Czat, Mamochki Wrocław, Ukraińcy Kraków Czat, Mamy z Ukrainy w Gdańsku i in.).

Informacje socjokulturowe do badania zostały zebrane za pomocą internetowego badania respondentów, które pozwala w krótkim czasie uzyskać informacje od grupy docelowej. Dane pierwotne zostały przetworzone za pomocą analizy rozkładu liniowego.

Opinia, że język polski jest łatwy do zrozumienia i można się go szybko nauczyć, znalazła potwierdzenie w wynikach badania, gdzie 60% wskazało, że był to jeden z głównych stereotypów, według których wybierali kraj azylu. Oto kilka przykładów z wywiadów, które poprzedzały badanie ilościowe.

Tatiana (65 lat, emerytka, Kamieńsk): Pojechałam... bo bałam się innego kraju. O ile zrozumiałem, że tutaj może być przynajmniej jakiś kontakt językowy, w innych krajach nie ma

Natalia (45, psycholog, Chmielnicki): A ucieczka do Polski... po pierwsze to taki moment, że język jest bardzo bliski i podobny, faktycznie będzie łatwiej (się nauczyć)

Iwanna (35 lat, przedsiębiorca, Lwów): ...Jako że jestem ze Lwowa, znam dobrze język ukraiński i doskonale rozumiem polski. Nie mam bariery językowej, wszystko rozumiem od pierwszego dnia, teraz mogę tylko lepiej coś powiedzieć.

Jednak w innej części wywiadu informatorzy udzielali dodatkowych informacji:

Tatiana (65 lat, emerytka, Kamieńsk): ... Miałam duże skłonności do paniki, ataki paniczne takie, kiedy nie mogłam mówić, cały czas płakałam

Natalia (45 lat, psycholog, Chmielnicki): I ona mi mówi, że muszę mieć certyfikat znajomości języka, ale co, nie mam certyfikatu znajomości języka, bo jestem bardzo zła z polskiego.

Jak wynika z badania, 61% respondentów uczy się obecnie języka polskiego, 26% zamierza to zrobić, 11% nie uczy się go, a 2% zdecydowanie nie zamierza się go uczyć. Jak widać, 87% jest gotowych przyjąć kulturę językową Polaków, a większość z nich już podejmuje wysiłki w tym kierunku. Należy jednak zaznaczyć, że 40% respondentów ma trudności z nauką języka. W naturalny sposób komplikuje to proces adaptacji społecznej.

Takie dane sugerują, że oczekiwania ukraińskich uchodźców nie pokrywały się z rzeczywistością. W tej chwili pełna komunikacja nie jest realizowana. Wpływa to na stan emocjonalny uchodźców, ich przystosowanie społeczno-kulturowe. Dla skutecznej komunikacji bardzo ważna jest umiejętność wyrażania różnych emocji i stanów. Szczególnie ważna jest znajomość języka zawodowego. W dużej mierze wpływa to na zatrudnienie ukraińskich uchodźców. Postrzeganie kultury gospodarzy w dużej mierze zależy od tego, jak przebiega okres adaptacji, czyli włączenia jednostki w nowe systemy więzi społecznych i zawodowych, asymilacji nowego systemu ról społecznych. Należy podkreślić trudności, jakich doświadczają uchodźcy w nowym środowisku społeczno-kulturowym: jest to utrata statusu społecznego (30% badanych pracuje w niskopłatnej pracy, 12% nie może znaleźć pracy), niemożność samorealizacji (34%), niemożność samorealizacji

zawodowej (jedynie 10% respondentów wskazało, że znalazło pracę w swoim zawodzie).

Tym samym język zajmuje wiodące miejsce w systemie komunikacji międzykulturowej. Zapewnia powodzenie i efektywność komunikacji międzykulturowej. Analiza pozwoliła dostrzec zauważalną paralelę w interakcji komunikacyjnej między ludźmi i stwierdzić, że język odgrywa decydującą rolę w zapewnieniu harmonii międzykulturowej.

W tej chwili ukraińscy uchodźcy aktywnie uczą się języka polskiego, poznają polską kulturę i adaptują się do nowego środowiska. Można powiedzieć, że wojna otworzyła nowe możliwości dla programów międzynarodowych. Wymaga to jednak głębszego zrozumienia obu kultur, zagadnień wzajemnego poszerzania możliwości dalszej współpracy w sferach społeczno-kulturowych i innych. Kultury ukraińska i polska mają zarówno cechy wspólne, jak i różnice. Wszystkie wymagają badań analitycznych i porównawczych w świetle nowych uwarunkowań.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-13>

Донець С. М.

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Український державний університет залізничного транспорту*

Дідусенко В. В.

*студент 5 курсу,
Український державний університет залізничного транспорту*

АНГЛІЙСЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З ТОПОНІМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В АСПЕКТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Вивчення фразеологічних одиниць з топонімічним елементом має давню традицію в лінгвістиці. Цікавий ракурс і перспективу дослідженням дають суміжні дисципліни і, насамперед, міжкультурна комунікація. Фразеологізми зі словами топонімами зазвичай унікальні для кожної окремої лінгвокультури і тому становлять безсумнівний інтерес з точки зору лінгвокраїнознавства, а також теорії міжкультурної комунікації: у першому випадку, як джерело країнознавчої інформації і як перешкода в її функціонуванні – у другому.

Існують фразеологічні одиниці, що містять власну назву-топонім, якій пов'язан з міфологією, біблійними сюжетами, історичними фактами, повсякденним життям, народною творчістю, художніми творами, запозиченнями з інших європейських мов. З точки зору відображення в образній основі фразеологізмів культурних знань можна виділити наступні групи фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом:

1) Фразеологічні одиниці, обумовлені соціально-історичними чинниками, пов'язані з історичними подіями та фактами далекого минулого. Наприклад: англ. *meet one's Waterloo* «бути розгромленим, понести остаточну поразку» (у 1815 р. французький лідер Наполеон зазнав остаточної поразки в битві під Ватерлоо); укр. *Мазена в Полтаві подавивсь галушкою* (глузливе іносказання поразки козацьких полків в Полтаві в 1709 р).

2) Фольклорні фразеологічні одиниці, джерелом яких є народна творчість: легенди, притчі, пісні, лічилкі, дитячі ігри, каламбури. Наприклад: англ. *have kissed the Blarney stone* має два значення: 1) «бути підлесником»; 2) (грубе. арг.) «мати здатність розмовами схилити дівчину до близькості» (біля замку Бларні в Ірландії є камінь, який за легендою дає таку здатність тому, хто його поцілує); укр. *Довбуша вбивши Дзвінка в Космачі* «неймовірна сила» (відомо, що Олекса Довбуш боровся з гнобителями в Карпатах, Прикарпатті та Галичині, проте народ хотів надати його руху більш широкого розмаху).

3) Фразеологічні одиниці, пов'язані з повсякденним життям, звичаями людей. Наприклад: англ. *people north of Watford* (презр.) «провінціали», букв. «люди, які живуть на північі від Уотфорда».

4) Фразеологічні одиниці з топонімом, в основі яких лежить біблійна міфологія. Наприклад: англ. *Sodom and Gomorrah* «Содом і Гоморра», «будь-яке місце, яке відоме порочністю своїх жителів, що панує де-небудь» (Содом і Гоморра – два порочних міста древньої Палестини); укр. *іти на Голгофу* (страда на хресті на пагорбі Голгофа, що знаходилася біля Єрусалиму).

5) Фразеологічні одиниці з назвами топооб'єктів, джерелом походження яких є антична міфологія (міфотопоніми). Наприклад: англ. *Pile Ossa on Pelion* (книж.) «без потреби ускладнювати; займатися безплідною справою» (в давньогрецькому міфі розповідається про спробу гігантів піднятися на небо, поставивши гору Осса на гору Пеліон); укр. *Шукання Атлантиди, Троянський кінь*.

6) Топонімічні фразеологічні одиниці, які запозичені з інших європейських мов; переважно з латинської та французької мов. Наприклад: англ. *the land of Cockaine* «казкова країна достатку і

неробства, рай земний» [фр. *pays de Cocagne*]; укр. *натиск на Схід* (нім. *Drang nach Osten*) з'явилося в середині XIX століття і використовувалося в націоналістичних дискусіях.

7) Літературні фразеологічні одиниці з топонімічним компонентом, пов'язані з художніми творами, героями або літературними цитатами. Наприклад: англ. *Canterbury story* «довга, нудна розповідь» (натяк на «Кентерберійські оповідання» Джефрі Чосера).

Отже, вивчення топонімів у фразеології дозволяє розкрити характер образного мислення народу і зрозуміти, яким чином людина уявляє собі навколишній світ і своє місце в ньому. Тому даний ракурс розгляду проблеми фразеологізмів є цікавим і перспективним у процесі формування міжкультурної компетенції студентів.

Список використаних джерел:

1. Авакумов, О. В. Ономастика України першого тисячоліття нашої ери (Монографія) / О. В. Авакумов, Г. Е. Бучко, Д. Г. Бучко: Ін-т Укр. мови. Акад. наук України. – К.: Наук. думка, 1992. – 283 с.
2. Ужченко, В. Д. Українська фразеологія / В. Д. Ужченко. – Х.: Основа, 1990. – 166 с.
3. Collins, V. H. A Second Book of English Idioms, Lnd., 2000. – 670 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-14>

Друзь М. С.

здобувач вищої освіти,

*Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету*

АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК МОВА МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У житті сучасних людей все більшого значення набуває взаємодія з представниками інших країн світу. Розвиток туризму, процеси міграції та освітня інтеграція спонукають до активних відносин між культурами. Для подальшого розвитку суспільства є необхідним вміти налагоджувати діалог з представниками різних культур. Враховуючи тенденцію оволодіння іноземними мовами, комунікація з представниками інших культур набуває все більшого значення.

Комунікація, діалог – особливий вид діяльності людини. Учасники комунікації – носії культури, а сама комунікація – її прояв. Таким чином

лінгвістичний аспект міжкультурної комунікації відзеркалює суспільні реалії, звичаї [5, с. 20].

Міжнародна комунікація – наука, яка вивчає особливості вербального та невербального спілкування людей, що належать до різних національних спільнот. Вона досліджує способи уникнення непорозумінь на культурному ґрунті у спілкуванні з іноземцями.

Завданням міжнародної комунікації є формування міжкультурної компетентності, необхідних знань про різні народи та культури з метою уникнення міжетнічних і міжкультурних конфліктів та встановлення комфортних умов спілкування в різних сферах та життєвих ситуаціях.

Англійська мова – найвідоміша з міжнародних мов. Тому все більше використовується в міжнародних комунікаціях, вона широко викладається в країнах, де англійська мова не є офіційною,

Саме англійська мова є одним з найважливіших засобів міжнародної комунікації. Проводячи аналіз наукових джерел, бачимо, що вчені порізного тлумачать зміст поняття «комунікація». Соціологи розуміють під цим взаємодію, тобто передачу інформації, психологи вважають, що це процеси обміну продуктами психологічної діяльності, насамперед спілкування. Але у будь-якому випадку, комунікація передбачає наявність чотирьох важливих компонентів: передавач – повідомлення – приймач – розуміння.

У сучасній лінгвістиці існує три види міжкультурної комунікації: вербальний, невербальний, паравербальний. Коли йдеться про вербальну комунікацію, то мається на увазі саме мовне спілкування. Даний тип спілкування виражається в обміні ідеями, думками, інформацією, а також емоціями і переживаннями між співрозмовниками [4, с. 79]. У міжкультурній комунікації саме мова виступає основним засобом передачі інформації, досягнення взаєморозуміння між співрозмовниками. Невербальна комунікація відрізняється від вербальної засобами передачі інформації. У даному виді комунікації обмін відбувається закодованими повідомленнями: за допомогою рухів тіла, виразів обличчя, звукового оформлення висловлювання, а також використання всіляких матеріальних предметів, які оточують людину в момент спілкування. Третій тип комунікації – паравербальний. Цей тип комунікації ґрунтується на паралінгвістичних засобах, які використовуються у процесі спілкування, як-от інтонація, ритм, тембр [2].

Як стверджує Д. Кристал, англійська стала мовою світового спілкування в області бізнес-комунікацій, оскільки ця мова спростила обмін повідомленнями між комунікантами, кількість яких постійно зростає, по всьому світу. Очевидно те, що в англомовних країнах у компаніях все більш популярним стає навчання співробітників мовознавчим особливостям комунікації з іноземними партнерами з метою підвищення ефективності бізнес-контрактів [1].

Досконале володіння англійською мовою відкриває безліч можливостей та переваг не лише у сфері бізнесу, але й насамперед вільного спілкування. Розглянемо найпростіші приклади життя. Знання англійської це:

1. Чудова можливість подорожувати (можливість вільно та комфортно почувати себе в іноземному середовищі, легко спілкуватися з людьми).

2. Необхідний засіб для елементарної комунікації за кордоном (виклик таксі, аварійної допомоги, вільне пересування по місту тощо).

3. Можливість пізнання історії та культурної спадщини інших країн, зокрема, традицій, архітектури та мистецтва, народних звичаїв.

4. Шанс знайти нових знайомих та чудово провести свій час за кордоном, розширити кругозір, відпочити.

5. Налагодження міжнародної співпраці та ділових контактів, інтенсивної повноцінної професійної діяльності у різних сферах в тісному контакті із зарубіжними партнерами, сприяння міжнародної інтеграції.

6. Перспектива навчатись за кордоном, отримати професійну кваліфікацію, певні навички у своїй професії, здобути нові знання та обмінятись досвідом.

Цей перелік можна продовжувати, проте зрозумілим є одне: англійська мова слугує потужним засобом комунікації, що відкриває широкі можливості та шлях до життєвого успіху.

Список використаних джерел:

1. English as a global language. Cambridge University Press, 1997. Second edition 2003

2. Англійська мова: міжкультурна комунікація. Версія 1.0 : навчальна програма дисципліни. Електронні дані (1 Мб). Харків : ІПК СФУ, 2008. URL: <http://files.lib.sfu-kras.ua>

3. Зубков М., Мюллер В. Сучасний англо-український та українсько-англійський словник. – Вид. 2-ге, випр. та доп. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2012. – 752с.

4. Карасьов С. Глобалізація англійської мови і нові завдання методики її викладання. Мова і міжкультурна комунікація : матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції. Видавництво ІУБіП, 2005. 81 с.

5. Тер-Мінасова С. Г. Міжкультурна комунікація і вивчення іноземних мов // Мова і міжкультурна комунікація. – М. : Слово, 2000. – С. 20–38.

Зверяк Є. Ю.

*студентка IV курсу факультету української й іноземної філології
та журналістики,*

Херсонський державний університет

Науковий керівник:

Соломахін А. Ф.

кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри української й слов'янської філології та журналістики,
Херсонський державний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВІЛ/СНІДУ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ (ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Статистичні показники інфекційних захворювань, що передаються статевим шляхом, щоденно стрімко зростають, не останнє місце у цьому переліку посідає ВІЛ/СНІД.

На сторінках сучасного українського медіапростору трапляються некоректні журналістські матеріали, які ображають або навіть принижують гідність осіб цієї категорії. Адже досить часто працівники засобів масової інформації мислять стереотипами, що неминуче зумовлює використання мови ворожнечі.

Доказом цього є матеріали з відповідними фразами та заголовками: «Жінку зґвалтував і порізав ВІЛ-інфікований: подробиці грабежу на Київщині» [4], «Кого не можна застрахувати? Тих, кого було визнано недієздатним. Не бачити страховки психічно хворим і тим, хто страждає на важкі захворювання нервової системи, та ВІЛ-інфікованим» [11].

Саме тому принципово є проблема коректного висвітлення теми ВІЛ/СНІДу в українських ЗМІ, що можливе за умови дотримання базових принципів прав людини та стандартів журналістської етики.

Тема ВІЛ/СНІДу в медіа стала об'єктом дослідження як науковців, так і правозахисників, зокрема Семигіна Т., Зубець І., Грига І. проаналізували причини дискримінації та стигматизації людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом в українському соціумі [9]. Прокопенко Н. висвітлює соціальний, етичний, моральний, медичний аспекти зазначеної теми, формулює комплекс порад щодо висвітлення ВІЛ/СНІД у ЗМІ [7].

Мета наукової розвідки – дослідити особливості висвітлення теми ВІЛ/СНІД в українських ЗМІ на предмет порушення прав людини та

ключових стандартів журналістської етики, що дозволить окреслити головні напрями розв'язання означеної проблеми.

Одним з головних завдань журналістики, як «четвертої влади», є захист інтересів громадян, які потребують допомоги та підтримки. Медіапрацівник, який говорить про ВІЛ/СНІД, повинен усвідомлювати свою відповідальність, адже саме він має формувати уявлення суспільства про «героїв» своїх матеріалів.

Деякі українські медіа стають на захист людей з ВІЛ-статусом і підтвердженням цьому є такі матеріали, як «Підліткам про ВІЛ: свідома профілактика й повноцінне життя» [6], «10 зірок, які визнали себе хворими ВІЛ» [1], «Релігійні лідери регіону створили ролик на підтримку ВІЛінфікованих» [8]. Однак і сьогодні є засоби масової інформації, які підсилюють суспільну неприязнь до ВІЛ-позитивних або формують думку про те, що хвороба – вирок. Наприклад, стаття під заголовком «Куда тебе рожать ребенка? Если родишь, я тебя выпишу из квартиры»: как живут женщины с ВИЧ-инфекцией в Харькове» [5] ніби і викликає співчуття, однак більшість людей погодиться з цією цитатою. Матеріал під назвою «ВІЛ – вірус, який не вдалося побороти за 40 років» [3] свідомо змушує людей зневіритися у своєму прагненні побороти інфекцію.

Прокопенко Н. у роботі «Висвітлення проблеми ВІЛ/СНІДУ в медіапросторі: етичні та правозахисні аспекти роботи журналіста» акцентує увагу на тому, що сучасний журналіст повинен вирішувати етичні проблеми згідно з принципами суспільного інтересу (захищаючи меншість) та ефективності (коли зрештою особа стала кращою без погіршення становища іншого) [7].

«Обидва ці принципи є основними засобами, які допоможуть вирішити етичні дилеми, що виникають у роботі журналіста. Зв'язок етичних принципів і суспільного інтересу з медіа виражається через поняття «суспільно значуща інформація», – наголошує науковиця [7].

Як зазначають Семигіна Т., Зубець І. та Грига І. у своєму дослідженні «ВІЛ/СНІД на сторінках українських газет і журналів: соціальний аспект проблеми», більшість медіапорталів намагаються прищепити почуття толерантності до ВІЛ-позитивних, однак містять такі вислови як «страшна хвороба», «жахлива ситуація», «катастрофічна статистика» [9]. Для прикладу візьмемо матеріал на сайті «5 каналу» під назвою «Чума ХХ століття: статистика захворювання на ВІЛ по Україні й перша історія одужання» [10]:

- «Близько 40 років тому розпочалася епідемія найстрашнішого захворювання нового покоління – вірус СНІДу. Невиліковність хвороби та її стрімке поширення отримала назву «чума ХХ століття»;

● «Нині медичних ліків, здатних повністю вилікувати це захворювання, не існує. Однак, при своєчасному початку лікування ВІЛ можна надовго відсунути момент переходу вірусу імунодефіциту в розвиток СНІДу, а отже і продовжити більш-менш нормальне життя хворому»;

● «Берлінський пацієнт» – історія неймовірного одужання» [10].

Такі фрази як «неймовірне одужання», «продовжити більш-менш нормальне життя» та «найстрашніше захворювання» призводять до зневіри людей з ВІЛ-позитивним статусом.

Отже, окреслимо низку рекомендацій, які варто враховувати під час висвітлення цієї проблеми:

1) підвищувати рівень знань працівників ЗМІ, пов'язаних з правами людини, шляхом впровадження спеціальних курсів для майбутніх журналістів у закладах вищої освіти, проведення тренінгів для діючих працівників медіа тощо;

2) дотримуватися журналістських стандартів та Кодексу етики журналіста;

3) спростовувати стереотипи та не підтверджувати фейки;

4) зважати на життєву історію конкретного героя;

5) враховувати етичний та правозахисний аспекти під час створення матеріалів;

6) виховувати толерантне ставлення суспільства до людей, які живуть з ВІЛ;

7) уникати мови ворожнечі, що можливо через упровадження цілеспрямованої державної політики у царинах освіти, науки, медицини тощо.

Список використаних джерел:

1. 10 зірок, які визнали себе хворими ВІЛ. URL : https://gazeta.ua/articles/celebrities/_10-zirok-yaki-viznali-sebe-hvorimi-vil/832163

2. 8 міфів про ВІЛ/СНІД: оральний секс, комарі й «очищення незайманою». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46399243>

3. ВІЛ – вірус, який не вдалося побороти за 40 років. URL : <https://www.dw.com/uk/vil-virus-yakyi-ne-vdalosia-poboroty-za-40-rokiv/a-59986103>

4. Жінку звалтував і порізав ВІЛ-інфікований: подробиці грабежу на Київщині. URL: <https://novyny.live/kiev/zhenshchinu-iznasiloval-izrezal-vich-infitsirovannyi-podrobnosti-grabezha-na-kievshchine-34033.htm>

5. «Куда тебе рожать ребенка? Если родишь, я тебя выпишу из квартиры»: как живут женщины с ВИЧ-инфекцией в Харькове, – ФОТО.

URL : <https://www.057.ua/news/3270433/kuda-tebe-rozat-rebenka-esli-rodisa-teba-vypisu-iz-kvartiry-kak-zivut-zensiny-s-vice-infekciej-v-harkove-foto>

6. Підліткам про ВІЛ: свідомо профілактика й повноцінне життя.
URL : <https://osvita.ua/school/method/82964/>

7. Права людини та мас-медіа в Україні. Частина 2: Збірник конспектів лекцій / За ред. Виртосу І., Шендеровського К. Київ: Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2020. URL : https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2020/06/2020-massmedia_in_ukraine_v08_.pdf

8. Релігійні лідери регіону створили ролик на підтримку ВІЛ-інфікованих. URL : <https://11tv.dp.ua/news/20211221-religijni-lidery-regionu-stvoryly-rolyk-na-pidtrymku-vil-infikovanyh.html>

9. Семигіна Т. В., Зубець І. В., Грига І. М. ВІЛ/СНІД на сторінках українських газет і журналів: соціальний аспект проблеми. URL : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/874/Semyhina_Zubets_Hryha_VIL%20SNID%20na%20storinkakh.pdf?sequence=1&isAllo wed=y

10. Чума ХХ століття: статистика захворювання на ВІЛ по Україні й перша історія одужання. URL : <https://www.5.ua/suspilstvo/chuma-xx-stolittia-statystyka-zakhvoriuvannia-na-vil-po-ukraini-i-persha-istoriia-oduzhannia-181976.html>

11. Шість пілотних міст відчують смак ліків. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/shist-pilotnih-mist-vidchuyut-smak-likiv/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-16>

Зроднікова К. В.

викладач кафедри іноземних мов,

Український державний університет залізничного транспорту

Пальчикова К. А.

студентка II курсу,

Український державний університет залізничного транспорту

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Одним із найважливіших елементів людського життя є спілкування. Це поняття стосується не лише обміну інформацією між людьми. Він включає канали передачі та прийому інформації, пов'язані з пристроями,

культурними проявами, штучним інтелектом, машинами, комп'ютерними мережами та програмами.

Суспільство і природа постійно змінюються, але суть людського спілкування залишається незмінною: мислення, обмін інформацією, досягнення взаєморозуміння, гармонізація стосунків у всіх сферах і на всіх рівнях людського існування. Проте форми, засоби та методи людського спілкування постійно змінюються. Але перш за все слід пам'ятати, що основною метою міжнародної комунікації стає формування необхідних знань про різні народи та культури для уникнення конфліктів та створення комфортних умов для спілкування в різних сферах та життєвих ситуаціях.

Поняття «міжкультурна комунікація» було введено американським антропологом Едвартом Холлом у 1950 році. Він говорив, що сприйняття іноземних культур можна ефективно використовувати лише за умови: коли під час засвоєння знань людина усвідомлює особливості своєї культури. Холл вважав, що людині притаманна культура, в якій вона народилася, але сам носій етнічної культури не усвідомлює цього. Е. Холл дійшов висновку, що ефективну міжкультурну комунікацію можна налагодити саме шляхом подолання культурних обмежень у своїх уявленнях, алгоритмах, способах мислення, поведінці. Культура, на думку вчених, – це сукупність цінностей, норм і вірувань, які представляють системи значень, засвоєні представниками певної етнокультурної спільноти, які визначають напрямок діяльності, сприяють міжкультурній комунікації, визначають процес [2].

У 1960-1970 роках психологи та лінгвісти брали участь у вивченні різних аспектів процесу спілкування, зосереджуючи увагу на психологічних і соціальних властивостях спілкування, правилах і особливостях вербальної поведінки. Спілкування визначається як ділові або дружні взаємини, обмін думками за допомогою мовних знаків.

Приблизно тоді почалося практичне навчання основам міжкультурної комунікації для політиків, бізнесменів, працівників соціально-культурної сфери та сфери міжнародних відносин перед виїздом за кордон і зануренням у міжкультурне середовище. У 1960 роки почали виходити перші журнали, присвячені питанням культури, мови, комунікації; «The International and Intercultural Communication Annual», «International Journal of Intercultural Relations».

У 1990-2000 роках з'явилися міждисциплінарні підходи до вивчення процесів комунікації. Комунікацію почали розглядати з точки зору міжнародних і політичних досліджень (наприклад, політична комунікація).

У майбутньому міжкультурна комунікація буде досліджуватись ширше, наголошуючи на таких сферах, як теорія перекладу, навчання іноземних мов, порівняльна культурологія, соціологія та психологія [3].

Не можна заперечувати важливість комунікації для належного функціонування організацій будь-якого розміру. Роль спілкування стає дуже важливою, коли серед співробітників організації змішуються культури. Важливо не тільки налагодити мовний зв'язок між співробітниками, а й налагодити між ними емоційний зв'язок і створити чудову атмосферу.

З іншого боку, слід заперечувати можливість конфлікту в міжкультурній комунікації. Щоб зменшити потенційні конфлікти під час міжкультурного спілкування, важливо дотримуватись певних стратегій:

Повага – це один із ключових факторів успішного бізнесу. Для того щоб дійти до спільної мети партнери повинні поважати думку один одного;

Забезпечте простоту. Не дайте співрозмовнику відчути дискомфорт [4].

Коли носії різних культур вступають у спілкування, дуже ймовірно, що з самого початку виникнуть певні проблеми, пов'язані із залученням до різних культур. Проблеми такого роду можуть призвести до труднощів у розумінні, непорозуміннь, створення певних упереджень і труднощів встановлення меж.

Основні причини комунікаційних конфліктів:

– Індивідуальні особливості комунікатора. До цієї групи відносять: упертість, погана пристосовуваність, безкомпромісність, недовірливість;

– Соціальні (міжособистісні) стосунки. До цієї групи відносять: гостра конкуренція, неадекватне визнання здібностей;

– Організаційні відносини. До них відносять: неправильні інструкції, постійна зміна правил, безвідповідальність.

Для досягнення позитивних результатів та успішної міжкультурі комунікації вчені виділяють такі аспекти:

1. Обов'язкове дотримання норм етикету своєї та інших культур;
2. Правильне використання комунікативних засобів залежно від ситуації спілкування;
3. Відповідальне ставлення до організації та робочих процесів;
4. Здатність долати стереотипи;
5. Психологічне налаштування на ефективність спільної роботи з представниками іншої культури.

Таким чином, існує досить багато факторів, які необхідно врахувати, щоб отримати позитивний результат від спілкування з представниками інших культур. Проте дотримання вищевказаних вимог забезпечує можливість прогнозувати процес міжкультурної комунікації, робити обґрунтовані висновки та застерігати від помилок.

Список використаних джерел:

1. Комарова О.Л. Культура и коммуникативная деятельность//Міжнародна науково-практична конференція «Нове у філології сучасного світу» – Львів, 2014. – С. 55-59.
2. Костик Л. Б., Доскач С.С., Батринчук З.Р., Платаш Л.Б. Міжкультурна комунікація у процесі професійної підготовки майбутніх психологів та педагогів. Електронний ресурс: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1079/%D1%81%D1%82.%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%87%D0%A1.%2C%20%D0%9A%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%20%D0%9B.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Міжкультурна комунікація. Електронний ресурс: <https://azbyka.com.ua/uk/mezhkulturnaya-kommunikatsiya/>
4. Становлення міжкультурної комунікації як наукової дисципліни. Електронний ресурс: https://stud.com.ua/90289/kulturologiya/stanovlennya_mizhkulturnoyi_komunikatsiyi_naukovoyi_distiplini

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-17>

Коломієць Т. В.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології,*

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Весельська В. А.

студентка бакалаврату,

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ДІАЛОГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Будучи одним з фундаментальних механізмів формування соціальних зв'язків та регулювання життєдіяльності соціуму, соціокультурна комунікація виступає однією з базових характеристик суспільства. Цим зумовлена включеність даного феномену у поле дослідницьких інтересів широкого кола науковців: соціологів, культурологів, педагогів.

Освітнє середовище— це той соціальний простір, де відбувається не тільки процес кумуляції і передачі знань, а і реалізується соціалізація особистості шляхом засвоєння соціокультурних практик в ході соціокультурної комунікації. Комунікація в межах освітнього середовища неминуче стикається з викликами, пов'язаними з конфліктами. Під конфліктами ми розуміємо зіткнення протилежно спрямованих інтересів, цінностей, позицій, що проявляється в процесі соціокультурної комунікації. Відштовхуючись від їх природи і причин, можна виділити такі основні види конфліктів:

1. Конфлікти через нестачу ресурсів. Вважається, що їх найлегше вирішити. Наприклад, сварка може виникнути через нестачу підручників, навчального приладдя, а також через нестачу уваги вчителя чи когось із однолітків. Тобто, під ресурсами ми маємо на увазі як матеріальні, так і нематеріальні блага, значимі для учасників освітнього процесу.

2. Конфлікти, що пов'язані із бажаннями, реалізація яких суперечить бажанням інших. Це може бути прагнення влади, лідерства, самоствердження (одна із найрозповсюдженіших причин конфліктів між однолітками в межах класу).

3. Конфлікти, що виникають через особистісні цінності. Вирішити такий конфлікт найважче. Коли наші цінності ставлять під сумнів, наш мозок відчуває загрозу для життя і змушує нас оборонятися будь-якими способами [1:100].

В контексті нашої розвідки, ми акцентуємо увагу на труднощах і викликах соціокультурної комунікації в освітньому середовищі, спричинених конфліктами та на евристичному потенціалі діалогу як інструменту, що сприяє подоланню цих труднощів.

Одна із важливих типів соціокультурної комунікації в освітньому середовищі – комунікація вчитель-учень. Саме через цю взаємодію діти з раннього віку вчаться співіснувати з оточенням. Соціальна роль вчителя не обмежується передачею знань, вчителі є наставниками, «соціально значимими іншими», які допомагають ефективному засвоєнню соціокультурних цінностей та норм, оптимальному проходженню процесів соціалізації та адаптації. Важливо, щоб вчителі та діти знайшли спільну мову. Як правило, людина, яка ставиться до нас зверхньо, недоброзичливо, не буде викликати у нас позитивні емоції та бажання з нею співпрацювати чи взагалі спілкуватися. Тому вчитель повинен бути фахівцем не лише у професійному викладенні матеріалу, а і досконало знати основи психології та особливості роботи з дітьми різного віку.

Вчитель, під час соціокультурної комунікації в освітньому середовищі, може займати основні комунікативні позиції:

1. Позиція «над». Головним та активним суб'єктом є вчитель. Саме він керує ситуацією, будує плани та проявляє ініціативу. Учні відводяться роль пасивного об'єкта.

2. Позиція «під». Тут все навпаки. Більш активні учні, вони навіть можуть почуватися головними і зверхньо ставитися до вчителя. Обидві вищезазначені комунікативні позиції є джерелом виникнення конфліктних ситуацій в освітньому середовищі.

3. Позиція «на рівних». Вчитель та учень спілкуюся на партнерських засадах. Вони обоє активні, поважають один одного. Також виявляють ініціативу і стараються зробити їхню співпрацю цікавою та ефективною.

Саме рівноправна, партнерська позиція під час комунікації є основою ефективного спілкування і базою для діалогу як інструменту врегулювання конфліктів у соціокультурній комунікації в освітньому середовищі. Під діалогом ми розуміємо, слідом за відомим американським дослідником комунікації Джоном Даремом Пітерсом, «найвищу форму людського спілкування». На думку вченого, перевага цього типу соціокультурної комунікації полягає у «двосторонності та інтерактивності» [2:41].

Інтерактивність, двосторонність, рівноправність діалогової комунікації лягла в основу однієї з найновіших і найперспективніших форм врегулювання конфліктів у освітньому середовищі – шкільної медіації.

Конфлікт можна вирішити різними способами. Основними є застосування сили, апелювання до закону та звернення до потреб та інтересів. Досягти результату «виграш – виграш», задовільнивши потреби обох учасників з допомогою перших двох методів фактично не можливо. Для конфліктів у освітньому середовищі такий результат буде провокувати напружену атмосферу. Між тим, підтримка позитивного психологічного клімату під час освітнього процесу є важливим елементом його повноцінного функціонування. У школі часто стаються конфлікти. Щоб їх вирішення було правильним, з мінімальними негативними наслідками застосовують медіацію.

Медіація – процедура врегулювання конфліктів. Здійснюється вона з допомогою посередника – медіатора, який є незалежним та не може займати позиції жодної зі сторін. Це ненасильницький метод, в основі якого лежить діалог. Учасники самостійно шукають вирішення, щоб кожна зі сторін була задоволена вирішенням ситуації. Немає тих хто виграв і тих хто програв, відсутні незадоволені прийнятим рішенням, оскільки рішення приймається спільно учасниками медіаційної процедури.

Процес класичної медіації включає у себе попередні консультації, визначення медіабельності конфлікту, зустрічі з учасниками разом чи окремо, підписання договору. У закладах середньої освіти можна застосовувати дві програми: «Шкільна медіація» та «Медіація однолітків».

Перший вид програми – класична процедура, яка відбувається за участі дорослої людини. Медіатором може виступати соціальний педагог чи психолог а також безпосередньо спеціаліст-медіатор. Таким способом можна вирішити конфлікти між різними представниками навчального процесу. Шкільна медіація допомагає швидко вирішити конфліктну ситуація, при цьому не залучати владні структури, адміністрацію.

«Медіація однолітків» запроваджується для вирішення конфлікту «учень-учень». У цьому процесі медіатором виступає школяр. Попередньо дітям проводять тренінг та ознайомчі лекції про медіацію та конфлікти. Учні отримують цінні знання про вирішення та поведінку під час конфлікту. У подальшому вони допомагають врегульовувати конфлікти серед своїх однолітків, не залучаючи до цього процесу педагогів та психологів. Діти відчувають відповідальність та вчать ся вземодіяти. Також це є хорошою профілактикою конфліктів.

Як бачимо, евристичний потенціал діалогу у формі медіації під час врегулювання конфліктів є досить високим. Тому важливо всебічно популяризувати діалог і медіацію як інструменти трансформації і врегулювання конфліктів як в освітньому середовищі, так і у інших сферах соціокультурної комунікативної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Глуханюк І.Р., Кіліченко О.І. Конфлікт в шкільному середовищі початкової школи / І.Р. Глуханюк, О.І. Кіліченко // Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи: матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Випуск 5. Бердянськ, Вінниця, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Полтава, Умань, 2018 – С.96-102

2. Пітерс Дж. Д. Слова на вітрі: історія ідеї комунікації / Пер. з англ. А. Ішенка / Джон Дарем Пітерс. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 302 с.

Комлик Н. Ю.

*аспірант кафедри української мови,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка*

Педченко С. О.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка*

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ СУРЯДНИХ СЛОВСПОЛУЧЕНЬ В КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ

В умовах світових глобалізаційних й інтеграційних процесів проблема комунікації є особливо актуальною, оскільки змінився не лише її контент, а й засоби та способи. Сучасні процеси налагодження контактів на міжнародному рівні зумовили потребу розвитку міжкультурного спілкування.

Комунікацію, як зауважує В. Манакін, варто розглядати у широкому значенні як канали засобів передачі та одержання інформації, де задіяні машинні прилади, штучний інтелект тощо, та у вузькому – як основного способу людського спілкування [3]. До того ж у кожній нації вибудовуються свої закони комунікації, зумовлені її культурою та світоглядом. Коли ж представники різних етносів вступають у взаємодію, між ними виникає спілкування якісно нового рівня, де важливим інструментом порозуміння є не лише мова, а й фонові знання кожного комуніканта. Погоджуємося з думкою І. М'язової про те, що міжкультурна комунікація – це і наука, і набір навичок, якими необхідно володіти під час спілкування, оскільки взаємодія з іншою культурою вимагає певних знань та умінь, зосередженості на успадкованих та усталених нормах соціальної практики людей, які належать до різних національних та етнічних спільнот [4]. Тому мова – не єдиний інструмент такого спілкування, однак один із домінуючих, і в різних ситуаціях може бути як зв'язуючим містком між людьми, так і бар'єром порозуміння. Для комунікативної успішності надважливим є «органічне поєднання мовного та культурного кодів» [2, с. 243]. Однак

лінгвістичний аспект міжкультурної комунікації є тим, на який можна вплинути для підвищення її ефективності.

Без сумніву, знання вокабуляру контактуючих мов важливе, але для досягнення успіху міжкультурного спілкування домінуючим є вміння організувати окремі слова у фрази, тобто знання законів побудови синтаксичного рівня мови.

Словосполучення, сурядні зокрема, є одним із провідних засобів реалізації міжкультурної комунікації. Процес оволодіння новою мовою починається не з опанування законів побудови речень, а із базових словосполучень, які є «мінімальною, наочно узагальненою формулою мови, метаструктурою, на базі якої вивчаються й засвоюються способи, засоби та прийоми смислового й граматичного об'єднання слів» [5, с. 21]. Словосполучення є репрезентантами тих формально-граматичних моделей, які характерні для конкретної мови.

3-поміж трьох основних типів синтаксичного зв'язку, сурядний є одним із найлегших для опанування й генерування думок різними мовами, оскільки закони його побудови схожі у більшості мов: *mama i mamо* (українська), *mother and father* (англійська), *mutter und vater* (німецька), *mamma e papa* (італійська), *mama y papa* (іспанська), *mama i tata* (польська); *красивий, але дорогий* (українська), *pięknу, ale drogi* (польська), *schön aber teuer* (німецька), *beautiful but expensive* (англійська), *bello ma costoso* (італійська), *hermoso pero caro* (іспанська). Знання закономірностей утворення сурядних словосполучень рідної мови є базою для генерування цих синтаксем іншою мовою. В українській мові серед диференційних параметрів цих синтаксем виділяємо: 1) наявність сурядного зв'язку між компонентами, який має прояв через сурядні сполучники та інтонацію; 2) відносна рівноправність конститuentів; 3) номінативна функція з проекцією на комунікацію; 4) поділ на розширені (відкриті) та звужені (закриті) типи; 5) гетерогенна та гомогенна природа компонентів. З опорою на ці особливості українцю легко генерувати подібні сурядні словосполучення більшістю європейських мов.

Досить часто людина, яка потрапляє в іншомовне середовище й володіє іноземною мовою на початковому рівні, спілкується на базі словосполучень, у неї відсутні чітко виражені інтонації завершеності думки. Сурядні словосполучення дозволяють знаходити порозуміння між представниками різних мов та культур завдяки їхнім особливим асиндетичним та синдетичним засобам зв'язку, які уможливають поєднання саме ключових концептів будь-якої комунікативної ситуації. До того ж сурядні словосполучення є одними із важливих компонентів простого речення, спроектованого на досягнення успіху спілкування

Give me bananas and apples (англійська); *Kaffee ist lecker, aber teuer* (німецька); *Ziemniaki są gotowane, a nie smażone* (польська).

Сурядні словосполучення як засоби здійснення міжкультурної комунікації виконують функції генераторів ідіоматичних виразів, які репрезентують культуру кожної окремої нації. Ідіоми є ядром бу-якої мовної картини світу, оскільки вбирають в себе інформацію про історію, культуру, національну психологію й менталітет народу. А. Бабкін вважає, що вони є «святим національної мови, де досить чітко відображається дух певної нації та проявляється уся своєрідність нації» [1, с. 215]. Вільні сурядні словосполучення, які трансформувалися у сталі одиниці в одній мові, можуть мати схожі еквіваленти в іншій: *або пан, або пропав – win or lost / sink or swim / all or nothing* (англійська); *альфа і омега – Alpha and Omega* (англійська), *alpha und omega* (німецьк); *ні слуху, ні духу – no sight, nor sound* (англійська); *ні світ, ні зоря – no light, no charge* (англійська); *так чи інакше – one way or another* (англійська). Існування подібних виразів засвідчує важливий факт схожого світосприйняття різними націями, що, у свою чергу, є ключем для взаємопорозуміння у контексті міжкультурної комунікації.

Отже, сурядні словосполучення є не лише функціональною одиницею синтаксичного рівня певної мови, а й одним із прагматичних засобів для встановлення комунікативного контакту та підтримання діалогу між представниками різних культур.

Список використаних джерел:

1. Бабкін А. М. Русская фразеология, ее развитие и источники. Л.: Наука, 1970. 264 с.
2. Лебедева Л. Е. Міжкультурна комунікація: лінгвістичний аспект. Філологічні студії. вип. 9. С. 246 – 252.
3. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ: ЦУЛ, 2021. 288 с.
4. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація». *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2006. № 8. С. 108 – 113.
5. Филатов В. А., Филатова Е. В. Словосочетание как метаструктура языка и синтагма как реальная единица речи. Донецк, 2008.

Kulyk A.

Higher Education Applicant,

1st year student,

State University of Trade and Economics

Scientific advises:

Yuvkovetska Yu.

Docent, PhD in Philosophical Sciences,

State University of Trade and Economics

INTERCULTURAL INTERACTION

Today, the transformation process has covered various spheres of the public life of the society and it is developing extremely difficult and painful. So today we're going to talk about language.

– Language is a mirror of the surrounding world, which reflects reality and creates its own picture of the world, specific and unique for each language and, accordingly, for the people, ethnic group, language group that uses this language as a means of communication [2].

Overcoming the language barrier is not enough to ensure effective communication between representatives of different cultures. This requires overcoming a cultural barrier. There are so-called nationally specific components of cultures, that is, exactly what creates problems of intercultural communication.

Studies of «intercultural communication» begin with assumptions about different cultural groups and compare aspects of their communication practices.

Today, it is very difficult to teach people to adequately communicate orally and in writing in different languages. After all, communication is not limited only to the verbal process.

Knowledge of the language is an important part of intercultural communication. But that's not all we need to communicate. The following factors are distinguished:

- mental culture of communication;
- rules of etiquette;
- knowledge of specific non-verbal forms of behavior expression, facial expressions and gestures [1].

The object of studying the theory of intercultural communication is the process and result of natural communication in natural conditions between representatives of different linguistic cultures.

Linguistic culture is a new philological discipline that studies a set of cultural values selected and organized in a certain way, investigates the living communicative processes of the birth and perception of language, the experience of a linguistic personality and national mentality, gives a systematic description of the linguistic «picture of the world» and ensures the fulfillment of educational, educational and intellectual learning tasks [2].

Today, new areas of interest are emerging in the theory of intercultural communication, which include the versatile study of communication in the context of the globalization of culture, along with the ripe problems of such mass intercultural communication that the Internet and other electronic means put forth.

When it comes to the transition from one language to another in the process of intercultural communication, the role of invariant elements of the linguistic picture of the world is performed by interlinguistic equivalents for the designation of objects and phenomena common to interacting cultures. Adequate intercultural communication requires the correspondence of the communicators' worldviews.

Very often we can see that people who want to master a foreign language better go abroad in order to move to a new cultural and linguistic space, gain more conversational experience and expand their horizons of consciousness.

People who do not have this opportunity, for various reasons, or simply do not want to leave their country, can, for example:

- start communicating with native speakers online (after all, a dialogue with a native speaker is very useful, it allows you to hear the correct pronunciation of words, accents, learn about abbreviations of words and word combinations, learn youth slang, and over time allows you to perceive and process heard information faster);

- read books;
- watch movies;
- listen to music in this language;
- accordingly, at this moment, they should also pay attention to the grammatical part.

It is also possible to join foreign conferences with open access or attend foreign language courses. There are many mobile applications that help you learn different languages, video lessons on the YouTube platform and much more.

So, as we understand, knowledge of a foreign language is very important in the 21st century. Thanks to this, we can freely work or study abroad and easily communicate with native speakers when we are, for example, on vacation.

References:

1. <https://naurok.com.ua/stattya-na-temu-mova-v-konteksti-mizhkulturno-komunikaci-39651.html>
2. http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Philologia/32759.doc.htm

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-20>

Кульбабська О. В.,

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри сучасної української мови,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича*

«СЛОВНИК БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ» ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТ ФЕНОМЕНУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

У XXI столітті актуалізувалася проблема збереження «інтерпретативної здатності української мови у відображенні світу, тобто тієї здатності, яка виправдовує саме існування множинності мов у світі як особливих та оригінальних способів гармонізації довкілля людиною в процесі пізнання істини» [5, с. 80]. Дослідники констатують, що незнання особливостей української культури, власне, «комунікативні провали» через брак фонових знань у мовців, – усе це засвідчує «**параліч сенсотворення** як основи життєздатності та перспективності мови» [Там само]. Постає питання: у який спосіб виформувувати нині тожсамість, тобто «тотожність, ідентичність особи» [14]. Один із способів розв'язання проблеми, на думку лінгвістів, – повернення через словники, писемну практику до обігу слів, фразем, зворотів, ширших наративів, що є джерелами пізнання певної епохи, соціуму. Такі мовні одиниці здатні передавати поліфонію, лад і дух народного мовомислення, відтак «закарбовані в щоденному й звичному мовленні широкі світи поза людиною і людиною як центр світобудови» [2, с. 7].

З іншого боку, варто взяти до уваги сьогоденні зміни критеріїв формування літературної норми. «Якщо в XIX ст. критерієм утвердження літературної норми була мовна практика авторитетного письменника, тобто основна роль у формуванні й розвитку літературної мови відводилася художньому стилю, то на початку XXI ст. літературну норму визначає практика засобів масової інформації. Критерій авторитетності письменницької мовної практики, індивідуальної

мовотворчості відходить на другий план» [7, с. 185]. Утім, відміна мовного цензурування як у друкованих текстах, так і в усному мовленні ЗМІ спричинила деяку карнавальність мовних засобів, розширення сфери й умов їх використання. Тому «для мовознавства в цілому, особливо для лексикографів, актуальною виявилася проблема аксіології текстів, зокрема з огляду на перспективу придатності їх використання як складників корпусної бази словників – основи визначення актуальності словникового складу та семантичної структури, функціональних і стильових параметрів кожної лексеми. Для сприймання й розуміння багатьох актуальних (нерідко популярних у широких колах читачів) текстів, які сьогодні суттєво розширюють лексикон літературної мови, для глибокого сприйняття нових та актуалізованих (повернутих до культурного життя) текстів необхідні такі тлумачні словники, які враховували б окреслені вище зміни в існуванні української мови за останнє сорокаріччя» [3, с. 240–241].

Отож постає необхідність укладання словників нового типу, що дали б змогу виформувати ментальність етнофора – людини як носія етнічних рис особи; особи в єдності її етнічних якостей, тобто своєрідної моделі особи, у якій зосереджено тільки етнічні елементи та взаємозв'язок між ними.

Без сумніву, лексикографічні праці інноваційного типу стануть у пригоді й широкому колу спеціалістів – філологам, перекладачам, етнографам, історикам, культурологам, і тим, хто вивчає українську мову як іноземну. Так, на часі укладання «Словника безеквівалентної лексики української мови», що охоплював би реестрові слова та лінгвокультурні концепти. Актуальність такого видання спричинено настановами на те, щоб відтворити в перекладному тексті, наприклад, ареальний мовний колорит, специфічні особливості усної побутової мови або ж щоб створити словесно-художній образ, умотивований прозорою внутрішньою формою лексеми-етнографізму. Для такого словника важливе значення набуває з'ясування походження слова, оприявлення його сполучувального потенціалу (валентності), синонімічних відношень, повнота коментарів, широта контексту функціонування (закцентуємо: словник поєднував би філологічний і енциклопедичний підходи). Наприклад, словникова стаття для лексеми, що належить до південно-західного наріччя: у гуцульських говірках **КУКУРУДЗНИК**, **МЕЛАЙНИК**, **МЕЛАЙ** (*мáлай*, *мі́лай*) – хліб із кукурудзяного борошна [4, с. 122]; **МАЛА́Й**, -ю, чол., *діал.* Вид хліба з кукурудзи, гороху або проса. – *Спечить кілька хлібів або малаїв* (О. Кобилянська); *На столі лежав шматок малаю і надкушена цибуля* (Я. Галан) [13, т. 4, с. 605]; **МАЛА́Й**, -лая, м. 1) Хлѣбъ изъ, кукурузы,

гороху или проса. Kolb. I. 51. *Малаю, малаю, я тебе за хліб не маю*. Ном. № 14115. Иногда – вообще плохо выпеченный хлѣбъ, вязкій. 2) *раст.* Просо, *Panicum miliaceum*. ЗЮЗО. I. 130. [11]; **МАЛА́Й** – вул. хліб [столовий] [9, с. 347]; **МАЛА́Й**, -ю – 1) глід: *Мала́й б'ілим цвѣте́ / а иігиткі ч'ірвон'і*; 2) корж із кукурудзяної муки: *Мала́й ни ѝе смашній / у сел'і д'іти моглі дражніти ікогось Николайá / Николай / Николай продаў жінку за малай / а дитину за торбіну / а сам ходи / ѝйк бугáй* [1, с. 890]; **МАЛА́Й**, -ю – 1) хліб із кукурудзяного борошна [12, с. 274]; 2) пиріг із кукурудзяної муки; 3) запіканка із кукурудзяної муки (Хот., Заст.) [10, с. 291]. «На Буковині, особливо на Хотинщині, ще й досі готують малай, але він не щоденна, а святкова страва. *Малай* замішували на воді чи молоці. Маса була рідкою, її викладали у форму. Готовий малай мав темно-коричневий колір і був солодкуватий на смак. Їли його із солодким чи кислим молоком. Це був вид солодошів. Тут готували малай із гарбузом – *гарбу'з'ачий малай*. Його готували з домішками м'якоті білого гарбуза. У рівнинній частині Буковини побутував *с'імн'а'ний малай* з кукурудзяної муки та конопляного сім'яного молока» [8, с. 22]. Слово *малай* має культурологічний потенціал: на засадах енантіосемії формує паремію **Удатний як малай на присні 'поганий, ні до чого не здатний'* [12, с. 563]. У буковинські говірки слово *малай* потрапило із сх.-ром. мов; рум. *mălai* – кукурудзяне борошно; коржик; уважають складним словом, утвореним із *теі* 'просо' і *лаі* 'темно-сірий' [6, с. 369]. Кулінарне мікрополе: *малай ку'курудз'аний, малай з ви'ш'н'ами, гарбу'з'ачий малай, с'імн'а'ний малай* [10, с. 291].

Отже, територіально марковані одиниці несуть виразну етнографічну інформацію, а тому художньо-публіцистичний мікро– чи макроконтекст перекладу може насичуватися етнопобутовим колоритом, утілюючи часову й просторову змінюваність у реальній мовній комунікації, компенсуючи номінативну недостатність літературної мови. «Для лінгвістичного осмислення науково цінними є передусім компоненти, які омовлюють ті структури людської свідомості, що репрезентують ціннісні константи окремої етноспільноти, її національно-культурні домінанти, увиразнюючи систему подій і чинників виформування мовної картини світу» [15, с. 365].

Окрім етнографізмів, «Словник безеквівалентної лексики української мови» міг би репрезентувати інші тематичні групи слів, як-от: 1) радянізми, або советизми (*колективізатор, червоноармійський, по-куркульському* тощо); 2) побутовізми, що створюють ситуативно нейтральне предметне тло подій, а також знакові мовно-естетичні елементи та слова-символи (*ослін, припічок, пуффик, сани, секретер, дишло, душ, заначка* тощо); 3) перифрази (*біле золото* (цукор), **ВОГОНЬ**

ганьби (сором), потужний гуркіт (грім), чорний велетень (поїзд) тощо); 4) конотативна лексика (*базікало, лідерчук, шабашиник, пететушиник* тощо); 5) національно-марковані топоніми (*Україна, Київ, Маріуполь, Буча, Дніпро*); 6) лексика зі складу фразем і фольклоризми (*аз – *Ні аза не знати (не розуміти), *Починати з азів*).

Для лінгвістів, перекладачів, етнографів «словник був і залишається не лише мовним вмістом різнопланової упорядкованої мовної інформації, а й імпульсом формулювання нових проблем, стимулом до наступних наукових пошуків» [3, с. 238]. Словник часто глибше розкриває сутності аспектів мови, особливості її структури та буття як феномену культури, аніж лінгвістичні праці інших типів.

Список використаних джерел:

1. Голянич М. Мовний портрет села Тюдів : словник у 2-х т. Т 1 : А–М. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2018. 1000 с.
2. Гриценко П. Просторинь народного слова Гуцульщини. *Голянич М. Мовний портрет села Тюдів : словник у 2-х т. Т 1 : А–М.* Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2018. С. 4–10.
3. Гриценко П. Ю. «Слово поза словником»: реєстр словника як проблема сучасної тлумачної лексикографії. Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті: теорія, практика, типологія. Ларисі Григорівні Скрипник. Київ : ВД Дмитра Бурого, 2011. С. 238–249.
4. Гуцульські говірки : короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. Львів : Інститут українознавства НАНУ, 1997. 232 с.
5. Дзюбишина-Мельник Н. Відображення мовної картини світу в сучасному словнику. *Українське мовознавство : міжвід. наук. зб.* Київ : Київський ВПЦ університет, 2008. Вип. 38. С. 79–84. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/902>
6. Етимологічний словник української мови : у 7 тт. / [ред. О. С. Мельничук та ін.]. Київ : Наук. думка, 1982–2013.
7. Єрмоленко С. Функції діалектизмів у мові сучасної художньої літератури. *Діалектна мова: сучасний стан і перспективи дослідження : матер. Всеукр. наук. читань* (Чернівці, 22 червня 2011 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. С. 185–186.
8. Кожолянко К. Г. Народознавство буковинців. Народна їжа українців : навч. посіб. Чернівці : Рута, 2000. 104 с.
9. Лексикон львівський: поважно і на жарт / відп. ред. Н. Хобзей. Львів : [Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ], 2009. 670 с.
10. Руснак Н. О., Борис Л. М. Динаміка назв страв та напоїв у буковинських говірках : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 320 с.

11. Словарь української мови : у 4-х тт. / за ред. Б. Грінченка. Київ, 1907–1909. URL: [репринтне вид.]. Київ : Лексикон, 1996].

12. Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці : Рута, 2005. 688 с.

13. Словник української мови : в 11 т. Київ :, 1973. URL: <http://sum.in.ua/>

14. Тожсамість. *Словopedia*. URL: <http://slovpedia.org.ua/103/53410/1078695.html>

15. Kulbabska O. V., Shatilova N. O. EVERYDAY CULTURE OF PEOPLE FROM BUKOVYNA: LEXICOGRAPHIC PROFILE (Повсякденно-побутова культура буковинців: Лексикографічний профіль). *Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries : Collective monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. Vol. 1. P. 365–381. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-031-5-22>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-21>

Мікрюкова К. О.

*кандидат філологічних наук,
викладач вищої категорії,*

*ВСП «Фаховий коледж Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського»*

КОНЦЕПТ «КОХАННЯ І ШЛЮБ» У ФРАЗЕОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ

Відомий постулат римського поета стверджує: «Amor omnibus idem – любов в усіх та сама». «Amor» поширюється не лише на «homo sapiens», але і на весь тваринний світ. Але саме «homo sapiens» завдяки своїй унікальній здібності говорити і писати зафіксував у словесних формулах усі перипетії та різновиди кохання (і шлюбу), а також своє розуміння цього всеосяжного почуття.

Поняття концепту у нашому розумінні – це мовний і ментальний феномен, що об’єктивує інформацію, представлену в народній культурі та художній творчості. Концепт «кохання і шлюб» – споконвічно людські прояви соціальної організації суспільства, що вербалізуються в українській та російській фразеології. Відомо, що мовними стереотипами, у яких відбито певні уявлення соціуму є не лише слова,

але і, насамперед, фразеологізми. Фразеологічний матеріал (усі види стійких словесних комплексів від ідіом до паремій) створює широкі можливості завдяки специфічності фразеологічного значення.

Різні сфери людської діяльності, світосприйняття й світовідчуття людини – це сфери, найбільш активно виражені у фразеології. Однією зі сфер людської діяльності, що яскраво відображена у фразеології, – це кохання, шлюб, сім'я, сімейні стосунки. До універсальних смислів із впевненістю можемо віднести такі концепти, як кохання, заручини, шлюб, одруження, сім'я, сімейні стосунки, котрі утворюють широке семантичне поле або семантичну групу, що складається з менших фразеотематичних груп згідно з назвою концептів.

Як форму вираження семантичної ознаки «сімейний союз» розглянемо складні знаки образної номінації – фразеологізми. Ця група представлена ідіомами (союз любові – союз любви, любовний трикутник – любовний треугольник – узи Гімenea – узы Гименея, солом'яна вдова – соломенная вдова, чорна вдова – черная вдова, чужа кістка, скакати в гречку тощо), фраземами (взяти шлюб – вступать в брак, вийти заміж – выйти замуж, шлюбний контракт – брачный контракт, цивільний шлюб – гражданский брак; фіктивний шлюб – фиктивный брак), пареміями (Любовь превьше всего – любовь над усе!; Милые бранятся, только тешатся; Все счастливые семьи похожи одна на другую, каждая несчастливая семья несчастна по-своему (Л. Толстой); Не хвастайся, як попівна заміж! Попівна хвасталася, та й тепер сидить; Оце тобі, бабусю, наука – не ходи заміж за онука; Сорочки немає, а женитись гадає; Нехай мене той голубить, а хто вірно мене любить).

Ця сукупність фразеологічних одиниць має чітко виражену бінарність: ідеальне представлення про шлюб, сім'ю, сімейні стосунки та приземлене, що спирається на тривалий досвід людських взаємин.

Оскільки людині властиве прагнення до ідеалу, мрії про ідеал та ідеальне, то ці прагнення відобразилися у вербально-образному вираженні таких понять, як шлюб, сімейні узи, подружжя. Ідеальне уявлення про шлюб: брак – это союз любви (вислів сягає біблейських текстів). Любов-почуття, любов-уподобання, любов-схильність, любов-відданість є християнськими чеснотами. Любов над усе! Без неї немає людини. Порівняйте біблійні тексти: «Коли я говорю мовами людськими й ангольськими, та любові не маю, – то став я як мідь та дзвінка або бубон гудячий!» (1); «І коли маю дара пророкувати, і знаю всі таємниці й вусі знання, і коли маю всю віру, щоб навіть гори переставляти, та любові не маю, – то я ніщо!» (1) // «Если я говорю языками человеческими и ангельскими, а любви не имею, то я – медь звенящая, или кимвал звучащий»; «Если имею дар пророчества, и знаю все тайны,

и имею всякое познание и всю веру, так – что могу и горы переставлять, а не имею любви, – то я ничто» (2). Любов персоніфікується в біблійних текстах та усному мовленні: «любов довго терпить, любов милосердствує, не заздрить любов не величається, не надимається, не поводитися нечемно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, усе зносить, вірить в усе, сподівається всього, усе терпить!» (1).

Шлюб – це союз двох закоханих, котрі знайшли свою половинку. Порівняйте словосполучення, що є в українській та російській мовах: шукати свою половину – искать свою половину; знайти свою (другу) половину – найти свою (вторую) половину. Шлюб – це союз угодний Богу, адже шлюби укладаються на небесах.

Ідеальне уявлення про свою другу половину: дівчата мріють про принца на білому коні, про лицаря без страху і догани, про чоловіка своєї мрії, який і каву у ліжку і зірку з неба – и кофе в постель и звезду с неба. Обранець – це той, з ким рай і в курені. І в російській, і в українській мові існують відповідні прислів'я з милим рай і в курені – с милым рай и в шалаше; з милим рай і в курені. А хлопці мріють про «чистейшей прелести чистейший образец». Але любов сліпа, любов засліплює – проголошує латинське прислів'я. Порівняйте народне прислів'я любов зла, полюбиш і козла – любов зла, полюбишь и козла. Ідеалістичне уявлення про подружжя – бути єдиним цілим у радості і в горі; Хоч хліб із водою, аби милий з тобою. Недарма в Біблії сказано: Покине тому чоловік батька й матір, і пристане до дружини своєї, – стануть обоє вони одним тілом... (1) // ...посему оставит человек отца и мать и прилепится к жене своей, и будут два одною плотью... (2), тобто чоловік і жінка в ідеалі повинні бути єдиними. Порівняйте народне стилістичне знижене, іронічне: Муж и жена – одна сатана. Фаталістичне уявлення про супутника життя: суженого на коне не объедешь; з ким судилося, з тим і бути. Життєво-філософське уявлення про почуття майбутнього подружжя: стерпится – слюбится; Хоч на краю, та в раю. У фразеологізмах відображене уявлення і про тривалість шлюбу: до гробовой дошки – до гробовой доски; поки смерть нас не роз'єднає – пока смерть не разлучит нас.

Прислів'я, приказки, афоризми, що виражають різні судження, уявлення, думки про сімейні узи, супутника життя, є яскравим свідченням того, що «Человек, словно в зеркале мир, – многолик. Он ничтожен – и он же безмерно велик!» – як писав О. Хайям. Наприклад: Брак – это как осажденная крепость, те, кто внутри, хотели бы из неё вырваться; те, кто снаружи, хотели бы ворваться в неё (Э. Базен); Из всех серьезных вещей брак – самая шутовская (П. Бомарше); Брак – и не рай,

и не ад, это просто чистилище (А. Линкольн); То, что мы видим так мало удачных браков, как раз и свидетельствует о ценности и важности брака (М. Монтень); Брак – это долгий разговор, прерываемый спорами (Р. Стивенсон); Брачный союз – первая ступень человеческого общества (Цицерон); Не мав лиха, так оженився; Ожениться – не дощик переждати; Бідному жениться, то день укоротиться; Не з багатством жити, а з людиною! За молодим весело жити, а за старим затишно; Не бери від породи, а бери від природи; Бери до пари, щоб не взяли татари; Не шукай красоти, а шукай доброти; Жениться – не лапоть надеть; Не с багатством жить, – с человеком.

Оцінка шлюбу широко представлена і в номінативно-характерологічних одиницях, передусім у фраземах: нерівний шлюб – неравный брак; щасливий шлюб – счастливый брак; вдальний шлюб – удачный брак; церковний шлюб – церковный брак; цивільний шлюб – гражданський брак; вільний шлюб – свободный брак; шлюб за розрахунком – брак по расчету; шлюб по любові – брак по любви тощо. Домінують у цьому типі фразеологічних одиниць іменні фразеологізми, а дієслівні представлені менше і пов'язані з номінацією певних дій: жити у шлюбі – жить в браке; взяти шлюб – заключить брак; підписати шлюбний контракт – подписать брачный контракт. Це стосується також ідіом, що позначають шлюб: йти під вінець; стати на рушник; знайти свою половину; узи Гіменея – узы Гименея.

Розгорнутий опис концептів «кохання і шлюб» за допомогою фразеологізмів дозволяє зробити висновок, що ці концепти містять у собі низку часткових ідеограм: ідеальне уявлення про шлюб, ідеальне уявлення про супутника життя, ідеальне уявлення про подружнє життя, фатальне уявлення про супутника життя, уявлення про тривалість шлюбу, номінативно-характерологічна оцінка шлюбу. Елементи концептів «кохання і шлюб» реалізуються у вербальних формулах, багато з яких стали стійкими, а інші займають проміжне місце від словосполучення до фразеологізму. У концептах «шлюб і сім'я» реалізується культурно-історичний досвід нації.

Список використаних джерел:

1. Біблія в перекладі Огієнка. URL: [https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%8F_\(%D0%9E%D0%B3%D1%96%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE\)](https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%8F_(%D0%9E%D0%B3%D1%96%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE))
2. От Марка святое благовествование. URL: <https://www.bible.com/ru/bible/400/mrk.10.6-9.syno>

Мовчан Д. В.

*доцент кафедри германської філології,
Сумський державний університет*

Стрельнікова Є. С.

*студентка,
Сумський державний університет*

АНЕКДОТ ЯК ЛІНГВІСТИЧНИЙ, КОМУНІКАТИВНИЙ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Анекдот, як одна з найпоширеніших форм вираження гумору, слугує реалізації комічної інтенції й розгортається в ситуації сміхової та ігрової комунікації. Це «коротка усна оповідь гумористичного або сатиричного гатунку з дотепним фіналом» [1].

Анекдот являється багатоаспектним явищем. Його функція полягає у взаємодії констант різних рівнів і різних галузей людського буття. Така форма спілкування передбачає динамічний процес розгортання як когнітивного, так і комунікативного плану, ситуацію, на тлі якої відбувається вербальний акт комунікації, та результат мовної діяльності. Дискурс комічного має власну стилістичну та тематичну специфіку, певні мовні маркери гумору, він формується під впливом ціннісних домінант та ключових концептів, що відображають менталітет тієї чи іншої нації, соціальної групи або особистості.

Анекдот обмежений сферою свого застосування, націлений на комічний ефект і намагається досягти його за допомогою певного поворотного пункту чи моменту несподіванки у семантичній та смисловій структурі.

Для інтерпретації анекдоту як лінгвістичного феномену варто скористатися поняттям «ключ спілкування», запровадженим Д. Хаймсом, що передбачає манеру передачі повідомлення. Ключ спілкування визначається тим статусом і роллю, які мають учасники спілкування, і навіть міжособистісними відносинами між учасниками комунікації. Так, виокремлюється кілька основних видів спілкування: звичайне (нейтральне, побутове спілкування), урочисте, офіційно-ділове, дружнє та ін.

Анекдот виконує цілу низку комунікативних функцій та дозволяє партнерам по спілкуванню встановлювати, оптимізувати та закріплювати комунікативний контакт. Успіх чи провал анекдоту багато

в чому залежить від майстерності оповідача (адресанта), від його вміння володіти аудиторією, його артистичних здібностей, уміння витримувати необхідну та доречну паузу та ефектно представляти кінцівку. Однією із особливостей анекдоту є його усний характер та багаторазове репродукування, оскільки анекдот передається «з вуст в уста».

Важлива роль відводиться і самому слухачеві, адресату, його креативності та уяві, його фоновим знанням. Мовознавці у своїх дослідженнях гумору користуються терміном «бісоціація» та вказують на пов'язані з нею можливості інтерпретації, зумовлені попередніми (екстралінгвістичними) знаннями реципієнта. Бісоціація – це поєднання двох ідей, які здаються логічними, але при цьому ніяк не пов'язані між собою, у результаті чого виникає парадокс [3].

Для анекдоту характерні такі елементи, як гра слів, алюзія, іронія, сарказм, двозначність, прихований зміст і т. ін.

Е. Циховська визначає вербальні засоби створення комічного ефекту відповідно до мовних рівнів: 1) фонетичний (метатеза, алітерація тощо); 2) лексико-семантичний (алогізм, гіпербола, каламбур, перифраз, пародія); 3) словотвірний (похідні слова, контамінації тощо); 4) стилістично-граматичний (відхилення від граматичної норми) [2].

Важливим елементом у ході трансляції та сприйняття анекдоту є зворотний зв'язок. У даному разі він може виражатися сміхом, якщо анекдот виявився вдалим, або реакцією розчарування, відсутністю сміху, якщо реципієнт уже чув, знає цей анекдот, якщо анекдот виявився недоречним або був розказаний невчасно.

Анекдот – одне з найяскравіших явищ масової культури, він є одним із найдієвіших засобів міжособистісної комунікації. Анекдот охоплює широку тематику, передає імпліцитну інформацію, демонструє приклад мовної гри та заохочує такі позитивні емоції, як сміх. Анекдот відгукується на болючі, актуальні теми суспільства та охоплює практично всі сфери соціального життя: політику, економіку, бізнес, освіту, релігію, сім'ю тощо. Анекдот висловлює бачення людьми навколишньої дійсності, а також ставлення до неї, будучи своєрідним дзеркалом суспільної свідомості.

Вищесказане дозволяє зробити висновок проте, що анекдот є багатовимірним феноменом: 1) лінгвістичним, оскільки використовує різноманітні мовні засоби для досягнення комічного ефекту; 2) комунікативним, оскільки анекдот несе на собі важливу функцію підтримання, поживлення розмови, створення невимушеної атмосфери, на фоні якої протікає спілкування; 3) соціокультурним, оскільки анекдот використовується всіма соціальними верствами, чуйно реагує на всі зміни у суспільстві та часто допомагає пережити важкі часи.

Список використаних джерел:

1. Громяк Р.Т., Ковалів Ю.І. Літературознавчий словник-довідник. К.: ВЦ»Академія», 1997. 752 с.
2. Циховська Е. Інформаційні віруси: картина як інтернет-мем// Актуальні проблеми іноземної філології. Серія: Лінгвістика та літературознавство: зб. наук. статей. Бердянськ: БДПУ, 2013. Вип. VIII. Ч. 1. С. 152–158.
3. Koestler A. The Act of Creation. Paperback, 2014. 752 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-23>

Назаренко О. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

Макєєва Д. О.

*студентка 3-го курсу філології,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

МОВНА КАРТИНА СВІТУ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ СВІДОМОСТІ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному мовознавстві однією з актуальних проблем наукових досліджень про людину є проблема, пов'язана з функціонуванням і формуванням картин світу. Картина світу, притаманна як кожній окремій особистості, так і суспільству в цілому, є однією з умов цілісного сприйняття світу. Особливий інтерес дослідників викликають питання щодо мовної картини світу. Мова є найважливішим засобом формування та існування знань людини про світ. Немає жодного виду діяльності людей, у якому б не застосовувалася мова для вираження їх думок, почуттів та волі, для досягнення взаєморозуміння між ними. Пізнаючи мову етносу в усіх її взаємозв'язках і проявах, пізнаємо й духовну природу її носія – народу, а разом з тим і його мовну картину світу.

Вперше термін «картина світу» був застосований німецьким фізиком і поетом В. Герцем на межі XIX–XX ст. щодо реалій фізичного світу. Науковець трактував його як сукупність внутрішніх образів зовнішніх об'єктів, які відображають їх істотні властивості і дають можливість робити логічні висновки щодо поведінки цих об'єктів.

Тезу про «мовну картину світу» висунув видатний німецький філософ і мовознавець В. Гумбольдт. Дослідник виклав основні положення цього поняття і ввів у науковий обіг цей термін, що став важливим концептом сучасної лінгвістики. Він вважав, що «будь-яка мова, позначаючи окремі предмети, насправді творить: вона формує для народу, який є її носієм, картину світу», звісно, й «особливість духу і будова мови будь-якого народу, настільки внутрішньо пов'язані між собою, що одне передбачає інше. Мова є зовнішнім проявом духу народів. Мова – це їхній дух, а їхній дух – це їхня мова» [2, с. 147]. На думку науковця, саме за допомогою мови закріплюється у свідомості людини притаманний їй суб'єктивний образ об'єктивного світу. Мова є не просто відбиттям навколишнього світу, а й могутньою творчою силою, яка сама створює картину світу і, відповідно, формує мислення народу і його світосприйняття. Відмінності в мовах – це відмінності у поглядах на світ.

О.О. Селіванова зазначає, що мовна картина світу – це представлення предметів, явищ, фактів ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етносвідомості [7, с. 441].

Кожна окрема картина світу виконує найрізноманітніші функції й має досить складну будову, проте спільною рисою для всіх картин світу є їх знаковий характер. Знаком виступає мова, а особливості форм існування мови зумовлюють і відображають своєрідність мовних картин світу, які є основними структурними елементами картини світу.

Кожна мовна картина світу неповторна і певним чином впливає на мислення носіїв конкретної мови і культури. Мовна картина світу є самостійною і відіграє ключову роль серед інших картин світу. Під мовною картиною світу маємо на увазі світ у дзеркалі мови, а під самою картиною світу – відображення предметної навколишньої дійсності в психіці людини [3, с.65].

Мовна картина світу не стоїть поряд із специфічними картинами світу, вона їм передує та формує їх, тому що людина здатна розуміти світ й сама себе завдяки мові, в якій закріплюється суспільно-історичний досвід – як загальнолюдський, так й національний. У межах специфіки мови в свідомості її носіїв виникає певна мовна картина світу, через призму якої людина бачить світ [3, с.67]. Тобто мовна картина світу – це відображені в категоріях і формах мови уявлення певної національної спільноти про дійсність. Це віддзеркалення може бути в усній чи письмовій формі, зокрема, й у мові медійного тексту [4, с. 177].

З огляду на широке розуміння змісту поняття «мовна картина світу» його визначення слід звести до вужчого концепту «національно-мовна

картина світу», що є вираженим засобами певної мови світовідчуттям і світорозумінням певного етносу, вербалізованою інтерпретацією мовним соціумом навколишнього світу і себе самого в цьому світі [7].

Національна мовна картина світу є результатом відображення колективною свідомістю етносу зовнішнього світу в процесі свого історичного розвитку одночасно з пізнанням цього світу. Свідомість та зовнішній світ – це два фактори, які породжують мовну картину світу будь-якої національної мови. У зв'язку з цим особливого значення набуває питання про взаємовплив та взаємопроникнення мов і культур.

В. Гумбольдт вважав, що «різні мови є для нації органами її оригінального мислення і сприйняття». На українському ґрунті ідеї В. Гумбольдта розвинув філософ, мовознавець, літературознавець О. О. Потебня, який розробив свою філософію мови. У своїх численних працях він досліджував питання співвідношення мови і мислення, в тому числі в історичному аспекті, зовнішньої і внутрішньої форми слова, символіки тощо. Особливо показова в цьому плані його робота «Мова і народність» (1895), у якій він детально розглянув різні аспекти мовної картини світу, хоча й не використовує саме цей термін, бо він називав це «системами зображення».

Основною ідеєю О. О. Потебні є думка, що різні мови є досить різними системами прийомів мислення, тому неможливо «змінювати мову з такою ж легкістю, як змінюють одяг» [6], оскільки мови не є просто засобами позначення готової думки, яка утворилася незалежно від них. «Мови тому тільки служать позначенням думки, що вони суть засоби перетворення початкових елементів думки; тому в цьому сенсі вони можуть бути названі засобами творення думки» [6]. Тобто, мова, якою користується людина, має визначальний вплив на формування її мислення і сприйняття реальності, а, відповідно, і світобачення. Дослідник наголошував, що цей вплив як мови в цілому, так і кожного її елемента на мислення є всеохоплюючим і абсолютним, але при цьому не помічається й не усвідомлюється людиною-мовцем.

Багато сучасних науковців погоджуються з цими думками, доповнюючи їх: «Національна мова – це якраз те «скло», через яке етнос бачить єдиний інваріант буття і яке визначає конкретні риси національно-специфічної проекції цього інваріанту буття» [3], «мова моделює специфічні риси національного світосприйняття і національного складу мислення на всіх своїх рівнях» [1], «Існує така кількість мовних картин світу, скільки існує мов, кожна з яких відображає унікальний результат багатовікової роботи етнічної свідомості над осмисленням буття людини» [3].

Ці висловлювання цілком справедливі щодо ситуації, коли людина володіє лише однією мовою, яка є рідною для неї. Саме така людина буде носієм національно-мовної картини світу, сформованої її рідною мовою,

тобто в чистому вигляді. Але в наш час – час глобалізації, з одного боку, і активного розвитку і поширення освіти, з іншого – велика кількість людей мовців володіють і постійно користуються більш як однією мовою. Сила впливу іноземної мови і чужої для людини картини світу на свідомість і мислення мовця та його картину світу має відрізнитися залежно від віку людини та обставин, за яких людина вивчає іноземну мову чи мови.

Отже, мовна картина світу слугує для людини не лише способом втілення світобачення, а й подекуди замісником цілого світу свідомості. Можемо зробити висновок, що кожна мовна особистість має власну мовну картину світу, яка відображає національну мовну картину світу, що ґрунтується на системі значущих для етнонаціональної спільноти концептів.

Список використаних джерел:

1. Василенко В. Р. Мовна картина світу як засіб міжкультурної комунікації *Вісник психології і педагогіки: Збірник наук. праць*. Вип. 7. Київ, 2012. Режим доступу http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._Випуск_7
2. Кальмук О. Р. Національна мовна картина світу та її зв'язок із пареміологічним фондом. Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2014/natsionalna-movna-kartyna-svitu-ta-jiji-zvyazok-iz-paremiolohichnym-fondom-2/>
3. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб.К.: Видавничий центр «Академія», 2012. 286 с.
4. Назаренко О. М. Національно-прецедентні феномени українського когнітивного простору в дискурсі мас-медіа. *Мовознавчий вісник* : Збірник наукових праць. Черкаси : Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Вип. 10, 2010. С. 176-179.
5. Національна мовна картина світу та її зв'язок із пареміологічним фондом. Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2014/natsionalna-movna-kartyna-svitu-ta-jiji-zvyazok-iz-paremiolohichnym-fondom-2/>
6. Потєбня А. А. Мысль и язык [Электронный ресурс] Киев, 1993. 192 с. Режим доступа: http://genhis.philol.msu.ru/article_158.shtml.
7. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2011. 844 с.
8. Фактори формування національних мовних картин світу. Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/8846/97/>

Насакіна С. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
в.о. завідувачки кафедри української та іноземних мов,
Одеський державний аграрний університет*

ТЕМАТИЧНІ МОВНІ ТИЖНІ ЯК МЕТОДИ НАВЧАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

В останні роки спостерігається великий дослідницький інтерес до питань міжкультурної комунікації, проблем співвідношення мови і культури, мови і суспільства. Значна увага зумовлена зверненням сучасної науки до проблеми індивіда в суспільстві та культурному середовищі. Розробці теоретико-методичних засад комунікативної діяльності при навчанні мови присвячені праці багатьох дослідників [1, 2, 3, 4].

Викладання української мови та іноземних мов за професійним спрямуванням має свою специфіку, тому що більшість студентів акцентують свою увагу на вивченні професійної лексики та граматичних структур. Безумовно, нове покоління здобувачів вищої аграрної освіти потребує у навчанні не тільки знань граматичних правил та фахової лексики, а й ознайомлення з екстралінгвістичною інформацією щодо країни, мова якої вивчається.

З жовтня 2021 року в Одеському державному аграрному університеті кафедрою української та іноземних мов започатковано проведення тематичних мовних тижнів: *Тижні української мови* та *Тижні англійської мови*. Всі заходи проводились в онлайн-форматі, тому участь могли взяти всі бажаючі. Метою тижня англійської мови було ознайомлення з творчістю Вільяма Шекспіра. В рамках тижня відбувалися конкурси, дискусії, фотоконкурси та вікторини. Саме під час таких заходів студенти навчались іноземній мові у комунікативному форматі: викладач-студент, викладач-група, студент-студент.

Метою *Тижня української мови* було виховання та популяризація рідної мови як серед нашої молоді, так і серед студентів-іноземців. Участь у заході, що був організований у межах *Тижня української мови*, взяли студенти, аспіранти та магістранти з різних факультетів та різних країн.

Так, в перший день *Тижня української мови* здобувачі вищої освіти, серед яких були і студенти-іноземці, дізнались про відомих українських письменників, які працювали та жили на території Одещини. Студенти

дізнались про видатного українського поета та перекладача Юрія Липу, який народився у Одесі та декламували його вірші.

Наступним заходом був диспут «Українська мова вчора, сьогодні і завтра». В процесі спілкування в якості інтерактиву проводився квест «Майстер слова або словниковий пошук» та вікторина «Ерудит». Окрім цього учасники розглядали пісенну спадщину України: згадували надпопулярний твір «Ой, у лузі червона калина» та переможців Євробачення з піснею «Стефанія».

В Одеському державному аграрному університеті щосереди відбувається кураторська година. Під час проведення *Тижня української мови*, кураторська година була присвячена історії виникнення вишиванки в Україні. Очевидні переваги таких заходів полягають в тому, що вони є найбільш ефективними за своєю інформативністю. Знайомлячись з програмою мовних тижнів та приймаючи активну участь у заходах, зростає мотивація вивчення іноземних мов для українських здобувачів та української мови для студентів-іноземців. Дискусії, конкурси, квести є активними засобами стимуляції мовленнєвої діяльності.

Таким чином, культурологічна інформація, представлена під час проведення мовних тематичних тижнів, створює додаткові можливості для опанування мови і культури як українськими студентами, так і студентами-іноземцями. Крім того, участь у таких заходах допомагає студентам швидше засвоїти не тільки лексично-граматичний матеріал, а й різні комунікативні елементи.

Список використаних джерел:

1. Bracaj, M. Teaching English for Specific Purposes and Teacher Training. European Scientific Journal 10.2, 2014. P. 40–49.
2. Jones L. The Student-Centered Classroom. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 48 p.
3. Littlewood W. Communicative Language Teaching: An Introduction. Cambridge: University Press, 1981. P. 720–721.
4. Revell J. Teaching Techniques for Communicative English. Collins, 2014. 80 p.

Воржакова Ю. П.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту підприємств,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Новокшанова О. О.

*студент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ВАЖЛИВІСТЬ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ В ДІЛОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Професійна взаємодія є значним функціонально-структурним елементом у здійсненні професійної діяльності. Враховуючи сучасні тенденції розвитку світу роль ділової комунікації зростає, оскільки ділова комунікація відіграє значну роль і в політиці. Політична карта світу наразі нестабільна, і комунікаційний аспект має вагу. Сучасному спеціалісту необхідно встановлювати контакти, вести ділові бесіди, переговори та володіти навичками публічних виступів, оскільки це забезпечує його конкурентоспроможність та затребуваність на ринку праці.

У діловому спілкуванні центральну позицію займає сама особистість, діяльність якої ґрунтується на цінностях, нормах, вимогах, властивих будь-якій культурі.

Культурні цінності виступають ядром національної культури, яка надає значний вплив на людей, що до неї належить, виховання яких здійснювалося в конкретному лінгвокультурному середовищі. Тому з'явилися певні переконання і форми спілкування, поведінки, що ґрунтуються на цінностях, що сформувалися і формуються, у тому числі через засоби масової інформації. У нових умовах цифрового середовища, повинні враховуватися культурні цінності у діловій сфері, оскільки кожна людина як громадянин тієї чи іншої держави і як особистість, що належить до тієї чи іншої культури, виявляє особливості, пов'язані з нею.

Сучасна ділова комунікація передбачає облік вербальних та невербальних аспектів взаємодії, аксіологію ділового спілкування, управління конфліктними ситуаціями, знання правил ділового етикету,

здійснення ділового листування рідною та іноземною мовами, володіння прийомами діагностики власних психічних станів та поведінки.

Знання культурних цінностей своїх та інших народів дозволяє оперативно оцінювати ситуацію комунікації, що розвивається, і вживати відповідних дій для продовження спілкування або його завершення з найкращими результатами та отриманням вигоди. Сучасні мас-медіа різних країн відображають актуальність цієї теми, транслюючи як ділові інтерв'ю в пресі, на радіо, телебаченні, в Інтернеті у вигляді зустрічей з бізнесменами на бізнес-форумах, у студії, у блогах, у соцмережах, так і ділові публікації з проблемами бізнес-спільноти, -освіти та -комунікації. Лінгвокультурні цінності мають вплив на процес ділової комунікації в сучасному медіапросторі та формування відповідних навичок у потенційних партнерів з ділового спілкування, а також особливу значущість для успішного розвитку бізнесу всередині держави та за її межами.

Ділова комунікація розглядається як взаємодія, що здійснюється у сфері професійних відносин, метою якої є досягнення конкретних результатів, пов'язаних із удосконаленням будь-якої сфери діяльності, або кінцевого продукту [2].

Варто зазначити умови розвитку ділової комунікації:

- чітко поставлена мета, у досягненні якої зацікавлені усі учасники;
- контакт учасників один з одним незалежно від симпатії та антипатії;
- дотримання ділового етикету та субординації.

Знання культурних цінностей зумовлює вербалізацію концептуальних образів, сприяє дотриманню запропонованих умов, регламенту, порядку та протоколу.

Типологія організаційних культур Хофстеда була розроблена на початку 1980-х років виходячи з результатів масштабного дослідження розташованих на різних континентах та в різних країнах підрозділів відомої транснаціональної корпорації ІВМ (опитано 116 тис. службовців у 40 країнах). Ця типологія вважається найвідомішою і популярною, що пояснюється вдало знайденим набором універсальних параметрів, придатних для аналізу культур організацій, незалежно від того, у якій країні вони та у якому ширшому культурному контексті діють [1].

Спираючись на класифікацію лінгвокультурних особливостей бізнес-комунікації, виділено основні лінгвокультурні ціннісні параметри:

1) *індивідуалізм/колективізм* – вимірювання індивідуалізму та колективізму розглядає ступінь, в якому суспільства інтегровані до груп, а також їх передбачувані зобов'язання та залежність від груп. Наприклад: в країнах де високі значення колективізму, менеджери в

компаніях прагнуть послуху та порядку, а в країнах, де високий рівень індивідуалізму – прагнуть до лідерства та різноманітності). Також у ході цього дослідження було виявлено, що високорозвиненим країнам притаманний індивідуалізм (США та країни Західної Європи), а країнам з низьким показниками добробуту (Колумбія, Пакистан, Тайвань, та ін.) – колективізм.

2) **дистанція влади** – враховує ступінь толерантності до нерівності та влади. У цьому вимірі нерівність і влада розглядаються з погляду послідовників нижчого рівня, тобто, це є фактична доступність керівництва для підлеглих. Наприклад: в країнах з меншою дистанцією влади, менеджери вважають за краще розглядати себе як практичних і системних людей, визнають необхідність підтримки від підлеглих, а в країнах де навпаки з великою – вважають за краще вважати себе великодушними людьми, які беруть відповідальність за прийняття рішень на себе. У ході дослідження було виявлено, що між дистанцією влади та рейтингом індивідуалізму не існує кореляції: колективізм країни завжди свідчить про велику дистанцію влади, але індивідуалізм не завжди означає малу дистанцію влади. Решта високорозвинутих країн Заходу характеризуються малою дистанцією влади й високим рейтингом індивідуалізму. І навпаки – для всіх бідних країн характерні колективізм та велика дистанція влади.

3) **прагнення уникати невизначеності** – враховує ступінь допустимості невизначеності та двозначності. Цей вимір розглядає, як роблять із невідомими ситуаціями та несподіваними подіями. Наприклад в країнах де приймають невизначеність, притаманний найменший розрив між поколіннями, а в країнах, де відкидають невизначеність, як правило, високі пости займають літні люди (геронтократія). У ході дослідження, було виявлено, що до суспільств із сильним неприйняттям невизначеності та великою дистанцією влади належать усі латиноамериканські та середземноморські країни (країни колишньої Югославії, Греція та Туреччина), а також Японія та Південна Корея.

4) **порівняння за шкалою «мужність – жіночність»** – це стосується впливу відмінностей у чоловічих та жіночих цінностях на культуру організації. Організації, в яких співробітники-чоловіки домінують над своїми колегами-жінками, будуть з іншою політикою порівняно з організаціями, в яких жінки мають великий вплив у процесі прийняття рішень в організації. Згідно з дослідженням, найбільш маскулінна країна – Японія, за нею йдуть німецькомовні країни – Німеччина, Австрія та Швейцарія. Серед країн із найбільш вираженими ознаками фемінності культури – країни континентальної Північної. Проміжне положення займають Аргентина, Чилі, Перу, Парагвай, Бразилія, країни колишньої

Югославії, Португалія, Греція, Іспанія, Італія, Франція. У суспільствах цих країн розподіл ролей між чоловічою та жіночою частиною населення дедалі менше регулюється традиціями, досить багато ролей виконується як чоловіками, так і жінками [1, 3].

Ділова комунікація може здійснюватися у формі наради, презентації, ділової бесіди, переговорів, консультації, інтерв'ю, публічного виступу або, наприклад, конференції. Варто зазначити, що підготовка щодо переговорів чи інших форм ділової комунікації потребує часу. Незважаючи на те, що обидві сторони націлені на співпрацю, кожен із опонентів має свою точку зору та свій погляд, тому кожен має підготувати достатню кількість аргументів та супровідних матеріалів для пояснення власної думки та доказу результативності ідеї. Ділова комунікація на міжнародному рівні вимагає додаткових витрат часу, оскільки несе в собі деякі особливості. Тут культурні цінності відіграють ключову роль.

Отже, ділова комунікація один із найважливіших інструментів професійної діяльності. Грунтуючись на культурних цінностях, ділова комунікація стає інструментом для більш результативного досягнення професійних цілей. Проведене дослідження дозволило виявити значущість тренінгів, конкурсів, конференцій та інших заходів, які враховують культурні цінності у формуванні навичок ділової комунікації. Високий рівень комунікативних навичок у професійній діяльності дозволяє зберігати конкурентоспроможність та затребуваність на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Константин Е. О. Аналіз культур з Хофстеду 5 параметрів. Герт Хофстеде та його теорія вимірів культур: оглядова інформація. URL: <https://rubmagic.ru/uk/care/analiz-kultur-po-hofstede-5-parametrov-gert-hofstede-i-ego/>. (дата звернення: 19.11.2022)
2. Шавкун І. Г. Ділова комунікація: сутність та типологізація. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2009. № 38. С. 67-74.
3. Hofstede's Cultural Dimensions Theory. CFI Team. 2022. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/management/hofstedes-cultural-dimensions-theory/>. (дата звернення: 20.11.2022)

Panchyshyn S. B.

*Senior Lecturer of the Department of Foreign Language,
Lviv National Environmental University*

Dobrovolska S. R.

*Candidate of Economic Sciences (PhD), acting associate professor,
Chief of the Department of Foreign Language,
Lviv National Environmental University*

Opyr M. B.

*Senior Lecturer of the Department of Foreign Languages,
Lviv National Environmental University*

**ENGLISH AS A MEDIUM OF CROSSCULTURAL
COMMUNICATION**

Language is the medium that is applied in communication. It plays a critical role in understanding the various concepts that relate to a given community. As noted by Fisher [1] language is a communication tool that promotes interpersonal communication. On the other hand, Solomon and Schell [7] noted that language enhances understanding of the self and informs preconceptions. In the intercultural setting, language plays a significant role in permeating the social boundaries through seamless interactions with the locals. However, lack of knowledge about the indigenous language does not limit the interactions.

In time of globalization, cross-cultural communication is a field of study that looks at how people from differing cultural backgrounds communicate, in similar and different ways among themselves, and how they communicate across cultures. According to Laponce [3], the world has increasingly become interconnected due to technological advancement and new means of communication. Even though globalisation has not erased the cultural divergences, a multi-dimensional hybridisation of cultures has taken place across the globe.

The Internet and modern technology have opened up new marketplaces, and allow to promote businesses to new geographic locations and cultures. And given that it can now be as easy to work with people remotely as it is to work face-to-face, cross-cultural communication is increasingly growing. Nowadays, we communicate with the help of e-mailing, chatting, blogging, web browsing besides speaking and writing. In these days of global

networking, we are thrown into the society of deterritorialized, hybrid, changing and conflicting cultures, where we are expected to become pluricultural individuals.

Effective communication with people of different cultures is especially challenging. In the contemporary world, there is flexibility in the communication, and there are international languages that have been embraced in the various spheres of the world. The cultural integration and resulting hybridisation have been experienced at the global level and the local level [4].

There are many ways to understand the nature of culture, general or specific. Researchers and cultural commentators have identified different dimensions as a method of analysing and describing what is happening [2]. Dimensions are perspectives which allow us to measure and compare certain attributes of different cultures, although it must always be remembered that other cultures may see these attributes quite differently. Different researchers have arrived at a range of dimensions:

High context versus low context – in a high-context culture, members use the context itself as a means of communication. This means that they do not need to explain things explicitly which are readily available from the situation, or from the environment. Often, they use non-verbal behaviour, value long-term relationships, and work with spoken rather than written agreements. In low-context cultures, things need to be communicated much more explicitly – people often appear direct and dislike ambiguity. Outsiders may find it relatively easy to become a member of the group. The business manager from a low-context culture will value long, detailed contracts, which are, of course, adhered to once signed. After all, that is the point of a written agreement. For the high context business manager, the contract may be seen as more of a guideline, to be used for further discussion if need be. After all, flexibility is paramount. Or imagine a situation where a visitor has arrived after a long journey. The high-context host might suggest that the visitor takes time to rest and recuperate, whereas the low-context host might expect an explicit statement of tiredness before making the same offer.

Time – in **monochronic** cultures, time is seen as linear, with one event following another. Members of **polychronic** cultures, on the other hand, are able to manage different activities at once. This might influence the way a meeting is run, for example. The person from the polychronic culture might spend the meeting doing various things like making phone calls, talking to different people, and so on. The monochronic person would feel more comfortable dealing with the matters at hand, in sequence, one after the other.

Power distance – this refers to the distance or equality between individuals in a hierarchy. In a low-power distance culture people find it easy to approach their leaders, to discuss issues, and even to criticize them.

Managers are likely to consult subordinates. In a high-power distance culture, the opposite happens. Subordinates are likely to do what they are told, and there is little discussion.

Uncertainty avoidance – this dimension reflects how different cultures approach ambiguity and uncertainty.

Individualism versus collectivism – some cultures see individualism and competition as important attributes. In certain societies, for example, the individual's willingness to have different opinions, to react against authority, to stand up for his or her rights, is prized. In a more collectivist society, conformity and loyalty are rated more highly.

Masculinity versus femininity – in masculine cultures, achievement is often measured in terms of power and wealth, and emphasis placed on work goals and assertiveness. Feminine cultures see personal goals, human contact, and relationship building as more valuable.

Long-term orientation – this dimension highlights differences between cultures that see short-term benefits as important, and those that feel that time spent developing longer-lasting relationships brings greater benefit.

Universalism versus particularism – the universalist says that rules and regulations are there to be followed. The particularist would argue that it depends on the situation and people involved. If a cashier is caught stealing from the till, in a universalist culture he or she would probably lose their job. In a particularistic culture the fact that the person was stealing to pay for a child's education might be seen as an excuse for the behaviour.

Neutral versus emotional – this dimension looks at how people show emotions in various situations. So, a more neutral culture would pride itself on staying calm and in control in the face of chaos and confusion, whereas a more emotional culture might give vent to feelings which are, after all, part of human nature.

Specific versus diffuse – in specific-oriented cultures, the relationship between the manager and the subordinate depends on the situation where the relationship is taking place. The 'at-work' relationship is different from the 'at-play' one. In diffuse cultures, the relationship is always there, and business can be done at any time or place.

Status – different cultures accord status in different ways. We can say, simplistically, that in Japan, for example, age is treated with respect whereas in the US achievement is regarded as more important.

Relationship with nature – some cultures believe that the environment can be controlled, whereas others see themselves as part of the environment. This might influence the way people accept technology, for example, or how they work with plans (can business plans really influence what happens in the market place, or are they simply a reflection of what is already happening?).

Researchers have looked at other dimensions too [5]. The way different cultures use **non-verbal communication** is particularly interesting. Here we can look at body language (**kinesics**), eye movement and contact (**occulistics**), touch (**haptics**), and body distance (**proxemics**).

If we look at speaking, **paralanguage** (the way we vary tone, pitch, volume, and speed of talking) can also be quite different between cultures.

To make conclusions, it is important to teach our students cross-cultural values and attitudes and their impact on how we communicate across cultures. The culture can be analysed using a number of different dimensions. We can improve our learners' intercultural competence by using various activities to facilitate understanding of their own culture, increase their awareness of cultural differences, and analyse critical incidents.

The world has become interconnected. There have been increased acceptances of a global culture driven by internationally accepted languages that are used as the basis of interactions in various international forums. Even though language plays an imperative role in cross-cultural interactions, various dimensions of globalisation and technology provide alternatives to interactions.

References:

1. Fisher G., *Mindsets: The role of culture and perception in international relations*, Intercultural Press, Yarmouth, ME., 2008.
2. Gibson R. *Intercultural Business Communication*, Oxford University Press, 2002. – 123 p.
3. Laponce J., *Babel and the market: Geostrategies for minority languages*, Cambridge University Press, Cambridge, UK., 2003.
4. Li, Yue *Cross-Cultural Communication within American and Chinese Colleagues in Multinational Organizations*, Proceedings of the New York State Communication Association: Vol. 2010, Article 7, 2012, pp. 114-131.
5. Lustig Myron W., Koester Jolene. *Intercultural Competence: Interpersonal Communication Across Cultures*, Pearson, Boston, 6th Edition. 2010 – 400 p.
6. Novinger Tracy. *Intercultural Communication: A Practical Guide*, University of Texas Press, 2001 – 210 p.
7. Solomon C. & Schell M. *Managing across cultures: The seven keys to doing business with a global mindset*, McGraw-Hill, London. 2009. – 368 p.
8. Tochon F. *The Role of Language in Globalisation: Language, Culture, Gender and Institutional Learning*, International Journal of Educational Policies, vol. 3, no. 2, 2009. pp. 107-124.

Потапенко С. І.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології і філософії мови,
Київський національний лінгвістичний університет*

ДИСКУРС ОПОРУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ЗЕЛЕНСЬКОГО: «МИ МАЄМО ВРЯТУВАТИ ОДЕСУ»

Дискурс опору президента Зеленського складається з двох частин: національної, яка включає щоденні звернення до народу України, і глобальної, до якої належать виступи перед міжнародними організаціями й парламентами різних країн у березні-квітні 2022 року. Останні будуються за шестикомпонентною моделлю, яка залучає три види концептів і три мовленнєві акти. Провідне місце посідають текстові блоки про боротьбу проти ворога; про єднання українців з народом, до якого звертається президент; про національно-історичні події держав, співвідносні з поточним станом України. З названими концептами взаємодіють мовленнєві акти звертання, подяки й прохання. Послідовність відповідних змістових блоків в окремих виступах залежить від ступеня близькості України й держави, до якої звертається президент.

Так, промова президента Зеленського в парламенті Греції [1] пов'язує концепти боротьби і єднання з двома українськими містами: Маріуполем і Одесою. Відповідно, постає питання: чим зумовлена така увага до Одеси у зверненні до грецького парламенту?

Відповідь одеситам відома. Найбільш значні події, що вплинули на історію Греції, пов'язані з їхнім містом. Саме тут було створено організацію «Філікі Ітерія», яка очолила боротьбу греків проти османського ярма. Саме тут з'явився лозунг «Свобода або смерть!», що є «частиною грецької ідентичності, яка походить з нашої Одеси». Саме тут ЗСУ демонструють успіхи, акцентовані через антитезу між наслідками обстрілів, яких зазнало місто під час перебування грецького міністра закордонних справ, і їх відсутністю в день виголошення президентом промови: *«Тільки тому, що Збройні Сили України стримують російські атаки, відкидають варварські російські війська від їхнього давно погодженого напрямку наступу на Одесу»*.

Наведений фрагмент зображає росіян як джерело примушення, реалізованого в смертях, руйнуваннях і депортації людей з півдня України, що є продовженням давно відомої політики сусідньої держави: *«Це примусове переселення людей Росією – далеко не перше і для греків,*

і для українців. Але російська держава здійснює його зараз так, ніби депортація й не остання. Росія абсолютно впевнена в своїй безкарності за все, що вона робить».

Перераховані аргументи слугують підставою для мовленнєвого акту примушення росіян до відповідальності і рятування двох міст України, важливих для греків, – Одеси й Маріуполя: *«І ми маємо зупинити це! Ми маємо притягнути Росію до відповідальності. Ми маємо врятувати Одесу від такого ж знищення, якого зазнав Маріуполь. Ми маємо знайти усіх-усіх депортованих людей. Ми маємо врятувати хоча б тих в Маріуполі, хто ще живий і хто може бути врятований!».*

Наведені аргументи й мовленнєвий акт примушення формують підґрунтя для текстового блоку єднання, у якому за аналогією до заснованої свого часу в Одесі організації «Фелікі Ігерія» пропонується створити *«нову спілку друзів, яка зможе врятувати українців і греків і жителів півдня нашої держави, яка зможе допомогти Маріуполю».*

Головний текстовий блок присвячений Маріуполю, де до війни мешкала значна грецька громада. На тлі концепту боротьби це місто зображене як ціль росіян суб'єктно-предикативними структурами *«російські війська просто знищують»*, *«місто руйнували в попіл»*, *«його блокували і вбивали його мешканців голодом і спрагою».* В аспекті наближення перспективи зображення міста названо його частини, які зазнали руйнувань: *підірвані «лікарні, пологовий будинок, житлові будинки, [...] міський театр».* Названий перелік дає підстави для висновку, що Маріуполь *«знищений»* і *«просто руїни».*

Текстовий блок про боротьбу за Маріуполь змінюється фрагментом єднання України з Грецією з опертям на розширену опозицію *«вони – ми / ви / наші (народи)»:* *«Ось що Росія зробила з нашим мирним Маріуполем. Але і з вашим мирним Маріуполем. Це місто завжди було домом для великої грецької громади. Українська грецька громада – одна з найбільших у світі. Століттями наші народи жили поруч, виховували дітей, будували майбутнє».* У наведеному уривку компонент опозиції *«вони»* позначений онімом Росія, взаємодія складників *«ми-ви»* підкреслюється словосполученнями *«наш мирний Маріуполь»* і *«ваш мирний Маріуполь»*, а єднання двох націй акцентується виразом *«наші народи».*

Блок єднання, що активує однойменний концепт, продовжується твердженням про глибокі коріння взаємодії двох держав: *«Зв'язок України та Греції настільки давній, що зараз вже й неможливо знайти його початок».* Це єднання доводиться двома видами аргументів: одні вказують на сприяння греків розвитку України, а інші – на те, як ми їх збагатили. Із-поміж перших названо *«грецькі поліси на нашому узбережжі Чорного моря, культурний обмін і торгівля, співжиття».*

громадян», а також Грецький Херсонес, який «був навіть зображений на нашій національній валюті – гривні», розвиток християнства.

Зображення зав'язків між Україною й Грецією, а також обговорення долі Маріуполя слугують основою для формулювання прохань щодо допомоги місту, висловлених присудком «потребує» і обґрунтованих поясненням причин, зумовлених діями росіян: *«Місто потребує гуманітарної допомоги! Місто потребує порятунку звідти людей – вцілілих і поранених. Росія блокує Маріуполь із початку березня, на землі блокує й на морі. Не пропускає туди навіть елементарні гуманітарні вантажі. Я впевнений, що сила Греції може допомогти реалізувати цю місію».*

Заключний блок відкривається подякою грекам за зроблене: *«Я вдячний Греції за вже надану гуманітарну й оборонну підтримку Україні. Я вдячний за підтримку загальної санкційної політики демократичного світу».*

А за подяками йде низка прохань, важливість яких відображена різними мовними засобами.

Особисті прохання-заклики президента висловлені сполученням займенника «я» з дієсловом «закликаю», повтореним двічі: *«Закликаю використати вплив вашої держави та ваші можливості як члена Європейського Союзу для організації порятунку Маріуполя. Я закликаю вас зробити більше для того, щоб Росія почала шукати мир [...]».*

Спільні прохання українців і греків передаються поєднанням займенника «ми» в інклюзивному значенні з дієсловом «можемо»: *«І ми не можемо задовольнитися тим, що скажемо в майбутньому про Маріуполь: «Це нові Фермопіли». [...] Зараз ми можемо врятувати наших героїв. І також ми можемо відкинути вороже російське військо геть з української землі. Ми можемо раз і назавжди навчити і Росію, і будь-яких інших потенційних агресорів, що той, хто обирає війну, завжди програє [...]».* У наведеному уривку негативній формі дієслова можемо з першого висловлення («ми не можемо задовольнитися») протиставлено два твердження, які акцентують можливість відігнати російське військо й завдати йому поразки.

Розширені прохання звернені до Євросоюзу: *«Будьмо чесними, дії Росії від початку були спрямовані не лише на Україну, а на Європу загалом»* і *«Це питання честі для європейців – відповісти на таку політику Російської Федерації».*

Підсилене прохання не допомагати росіянам акцентується одиницею «жоден», ужитою в трьох наступних висловленнях: *«жоден російський банк не має права заробляти гроші на зв'язках зі світовою фінансовою системою», «жодне російське судно не має права заходити в порти демократичного світу», «жодної підтримки російським танкерам».*

Узагальнене прохання про зброю акцентується сполученням оніма «Україна» з дієсловом «потребує»: «Україна потребує зброї для того, щоб змусити російські війська залишити нашу державу [...]».

Виступ завершується заклик до єднання українців і греків задля перемоги в аспекті майбутнього, що позначено трьома висловленнями: «Наші народи не тільки завжди були, але й завжди будуть тісно пов'язані [...]. Ми зможемо відбудувати Маріуполь [...]. Скоро Україна та Греція житимуть нарівні у нашому спільному європейському домі – у Євросоюзі».

Таким чином, звернення до долі Одеси у виступі в грецькому парламенті зумовлене її значною роллю в історії народу Греції в боротьбі за незалежність і побоюванням, щоб вона не повторила долі Маріуполя, іншого українського міста, у якому до війни проживала численна грецька громада. Взаємодія текстових блоків підпорядкована поєднанню концептів боротьби та єднання.

Список використаних джерел:

1. Зеленський В. Промова президента України Володимира Зеленського в парламенті Греції 7 квітня 2022 року. Accessed at: <https://www.president.gov.ua/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-u-bundesta-73621>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-28>

Prytychenko H. V.

*Lecturer of the Department of Business Foreign Language and Translation,
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»*

TRANSLATION STUDIES AS AN ESSENTIAL PART OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

Communication theory is a branch that studies verbal and non-verbal ways of communicating and transmitting information. The study of communication features is often associated with intercultural communication, which means transferring oral messages from one language (culture) to another. Interlanguage communication and, accordingly, translation is usually carried out by one of two methods – transformation or component analysis.

Translation has long been considered as a form of communication, and therefore studies devoted to the problems of cultural interaction during the process of translation have become more relevant. Modern society needs not

only good knowledge of several languages, but specialists of a broad profile in international and intercultural communication. This goes far beyond just knowledge of foreign languages, as it touches upon communication between people considering crossing of cultures, implemented by the practice of intercultural communication, since each foreign word reflects a part of the foreign world, a foreign culture. Today, the fact that no sphere of human activity can function without the wide use of language resources that have concentrated the experience and knowledge of previous generations of a specific language community is becoming more and more obvious.

With the introduction of the translation studies as an educational discipline, it has become obvious that a professional translator must understand the peculiarities of the structure of a foreign language, the logic of the interaction of its elements and parts, and also have philological knowledge of the native language. But for a translator, not only deep knowledge of a foreign language is important, but also the culture of the country of the translated language. As for the problems translators face, the main difficulties lie in the fact that speakers of different languages often do not have the same ideas about what it is accepted or not accepted to say. Therefore, translation should be considered within the framework of linguistic and cultural theory, since it is not only an act of interlingual communication, but also a phenomenon of intercultural communication. It is a synthesis of languages and cultures that complicates the process of adequate interpretation. In terms of intercultural communication, in the process of translation two languages are combined as well as two cultures. When translating a text into a native language, the translator unconsciously focuses on his system of cultural values. In intercultural communication, interlocutors belonging to different linguistic cultures, decode statements differently. This means that the communicative function of language, which consists in conveying meaning, does not always or fully achieve its goal. Therefore, an adequate translator requires not only the use of knowledge of native and foreign languages, but also takes into account the system of cultural values of the participants of communication. Given this, translation is not only a linguistic act, but also a cultural one. It is an act of communication at the border of cultures [1, p. 67].

The profession of a translator consists in tireless work and constant readiness, constant learning, self-education, literature analysis, which is not only related to the subject of translation studies, but also to all spheres of human activity. The translator is a unique «accumulator» of information about different areas of human knowledge and human activity, and it is equally important to know the essence of a process or phenomenon, and how it is called in a foreign language. The basis for achieving mutual understanding in

intercultural communication is putting oneself in the place of another person, an attempt to see the world through the eyes of the speaker.

To avoid mistakes, the translator is supposed to:

- understand into the semantic content, structure and communicative task of the text;

- determine the main thoughts, accents, relationships;

- reveal the connections of the text with extra-textual phenomena, with reality;

- determine and take into account the style of speech;

- proceed from the context;

- attract (and constantly expand and deepen) background knowledge;

- use dictionaries, reference books, expert advice;

- check all unknown proper names;

- proceed from the logic of the statement and the entire text as a whole [3, p. 362].

Special relationships are established between the participants of the translation communication process. Usually the translator is assigned a neutral, passive, subordinate role, but this is far from the truth. The main purpose of the translator is to fulfill the functional purpose of the translation text in a given time and place, social situation, and the degree of this participation will vary [2, p. 81]. The translator constantly has to overcome the interference of languages and cultures. The activity of the translator can be considered as a communicative act (transformation of objects and structures of one language into objects and structures of another according to certain rules), in which the translator acts as an intermediary with deep knowledge in the field of language (both foreign and native), culture, national traditions of the native country, breadth of outlook. And the activity of translators is really important in the process of intercultural communication, because the success of the communicative act itself often depends on its quality and because it is an invisible tool in the regulation of international relations at the political, cultural and economic levels. As the result translation has become a complex and comprehensive type of human activity. Although translation is considered as the process of converting the meaning «from one language to another», but in reality, the process of translation is not just a replacement of one language by another. Different cultures, different personalities, different ways of thinking, different literatures, different eras, different levels of development, different traditions collide in translation [4, p. 147].

Considering the abovementioned, it is possible to conclude that modern society needs not only teachers and translators of foreign languages, but specialists in international and intercultural communication, since the need for

intercultural communication is made itself felt in many spheres of human activity. Scientists consider translation as a type of intercultural communication.

Therefore, it should be analyzed within the framework of linguistic and cultural theory, since translation is not only an act of interlingual communication, but also a phenomenon of intercultural communication. It is a synthesis of languages and cultures, which complicates the process of adequate interpretation. That is why translation studies is an essential part of intercultural communication.

From the point of view of the theory of intercultural communication, in the process of translation, two languages as well as two cultures are combined, the situational context of communication is perceived as part of the cultural world. It is important for the translator to have deep knowledge not only of a foreign language, but also of the culture. It should be noted that translation as an act of intercultural communicative activity is not just a manipulation with the original text, not just the replacement of one text with another, but a critical understanding of textual information, and involves the search for ways to rationally solve translation problems that are an objective consequence of the grammatical and lexical differences between languages and cultures. Based on analysis and synthesis, the ability to highlight the main thing in textual information, draw conclusions and give own assessment translator give the best result in the process of translation.

References:

1. Dance F., Larson C. The Functional of Human Communication: A Theoretical Approach. New York, NY: Holt, Rinehart and Winston, 1976. – pp. 67-84
2. Katan D. Translation as Intercultural Communication. London and New York, NY: Routledge, 2009. – pp. 74-92.
3. Liddicoat A.J. Intercultural Mediation, Intercultural Communication and Translation. Perspectives: Studies in Translatology, vol. 24, No 3, 2016. – pp. 354-364.
4. Munday J. Introducing Translation Studies: Theories and Applications. London, 2001. – 222 p.

Ріпей М. В.

*кандидат філологічних наук, асистент,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «РІДНА МОВА» (ВАРШАВА, 1933–1939)

Упродовж тривалого часу українська мова зазнавала «заборон та обмежень з боку різної окупаційної влади – Польщі, Московії, Румунії, Угорщини, Австрії... та унікального більшовицько-московського винаходу: втручання у фонетичну та лексико-граматичну матрицю мови» [10, с. 15]. З огляду на це «на запущеній від віків ріллі назбиралось усякого бур'яну та сміття стільки, що важко його усунути, щоб як слід приготувати ниву під засів...» [9, с. 173]. А сіяти треба, бо «рідна мова – це найважливіша основа, що на ній духово й культурно розвивається кожний народ» [3, с. 37].

Виробленню літературних норм важливого значення надавав Іван Огієнко. Науково-популярний місячник «Рідна мова» (у 1930-х роках виходив у Варшаві, мав такі рубрики: «Сучасна літературна мова Наддніпрянської України», «Мова нашої преси», «Канцелярійна мова», «Життя слів», «Словник мови Кобзаря», «Новинки з мовознавства», «Рідномовні замітки» та ін.), головним редактором якого був Іван Огієнко, значну увагу зосереджував на функціонуванні та нормуванні сучасної української літературної мови, акцентував на вивченні літературної мови кожним українцем, «від дитини починаючи: селянинові, робітникові та інтелігентові, і то від початків» [9, с. 176].

На сторінках «Рідної мови» Іван Огієнко веде практичні лекції літературної мови, де подає «кращі зразки нашого письменства». Зазначає, що «неправильно написане слово, або не літературний термін, лишаються в нашій умі так само, як і правильні слова. Отже, ми, чи хочемо, чи не хочемо, як тільки прочитаємо, то несвідомо навчаємось неправильних слів, не літературної мови» [11, с. 302].

Української літературної мови «Рідна мова» радить навчатися від Тараса Шевченка, мова якого «віддавна стала в нас за основу літературної мови», «його твори... іще надовго позостануться в нас канонам літературної мови» [8, с. 113]. На сторінках журналу Іван Огієнко друкує свою працю «Навчаймось літературної мови від

Шевченка», де читач «знайшов би собі бодай найпотрібніші відповіді» [8, с. 115–116].

Автори «Рідної мови» зазначали, що слово, яке має велику силу, «може... виразити весь внутрішній світ поета-творця, та водночас передати це другим, зробити його зрозумілим для слухачів, а з другого боку – воно заломлюється в безсильному мовчанні» [1]. З огляду на це важливо, щоб кожне слово було на своєму місці, щоб як пояснення неправильного чи незрозумілого написання не звучало «немає часу дібрати відповідних слів». «У нас кажуть: «Це зрозуміло: Автор не має часу думати», – нехай краще думають читачі... затемнює зміст свого оголошення... особа, що, здавалося б, зацікавлена в зрозумілості... написання...» [2, с. 302]. Акцентували, що кожен працівник слова повинен досконало знати літературну мову. Бо несе велику відповідальність перед своїм народом. «Яким правом вони [робітники пера. – *М. Р.*], що, дбаючи за своє здоров'я, миють руки перед обідом, не спроможуться трошки вимити свою мову перед тим, як годувати нею тисячі людей?» [2, с. 303]. Бо «часописна мова – то найсильніший засіб збільшити культуру літературної мови» [4, с. 294], надзвичайно великий вплив часописної мови на стан мови літературної. «Газету ж читають усі... А читаючи, переймають її мову, свідомо чи несвідомо... величезна сила впливу газетної мови на вироблення культури мови літературної, і звідси ж випливає її велика відповідальність за стан літературної мови» [4, с. 289]. Західноукраїнські часописи «працюють кожен на свою руку... кожен часопис культивує свою мову і свій правопис. Часописи буковинські, закарпатські й американські пішли слідом за часописами галицькими» [4, с. 293]. За такого становища «громадяни ніколи не будуть почувати себе «письменними», бо не буде тієї норми, що до неї мусимо всі пристосовуватися, не буде сталого одного критерія нашої письменности. Цебто, – ніхто не певен, чи пише він добре, чи говорить справді літературною мовою» [4, с. 293].

У рубриках «Мова наших часописів» і «Мова наших видань» «Рідна мова» аналізує росіянізми, полонізми, місцеві слова й вислови, що «сильно кидаються у вічі, як стара латка на новім убранні» [5, с. 429], наводить правильні відповідники, «очищаючи нашу літературну мову від непотрібного їй засмічення» [6]. Зауважуючи, що «через... мале знання відтінків наших слів у нас дуже часто вживають слова не в їхнім значенні, – плутають їх, а то й зовсім вивертають» [7]. Подає поради щодо правильного слововживання. Зокрема, зазначає, що не варто вживати *позаяк*, бо «це штучний новотвір зам. *бо, тому що*, частий в Галичині, знаний і в Великій Україні, але тільки в мові інтелігенції, що живої мови не знає... Походження його темне» (1933, ч. 5, с. 183);

вживати *що* – *то*, а не *чим* – *тим*, «по-українському говоримо тільки: *Що* далі в ліс, *то* більше дров, а не за російським: *Чим* далі в ліс, *тим* більше дров»; оминати слова на *-ення*, бо «накопичення слів на *-ення* робить нашу мову темною й кострубатою... а тому треба їх всіма способами оминати» (1934, ч. 7, с. 306); вживати *увесь*, а не *цілий* «*Уся* (не *ціла*) західноукраїнська преса зловживає словом *цілий*, уживаючи його за польським *cały* замість *увесь*: Пошесть лютує в *цілій* (в *усій*) Польщі, Він *цілий* (*увесь*) тремтить...» (1938, ч. 12, с. 518); вживати не *чим скорше*, а *мерцій* (1936, ч. 12, с. 563); не *тишина*, а *тиша*; не *лишиній*, а *зайвий* (1936, ч. 12, с. 563); не *кілька літ тому взад*, а *кілька літ тому* (1938, ч. 12, с. 518) тощо.

Отже, науково-популярний місячник «Рідна мова» головну увагу зосереджував на вивченні української літературної мови, зауважуючи, що «рідна мова – то сила культури, а культура – то сила народу» [3, с. 37].

Список використаних джерел:

1. Козій Д. Сила й безсилля слова. *Рідна мова*. Варшава, 1939. Ч. 4. С. 145.
2. Коровицький І. Чужомовні запозичення. *Рідна мова*. Варшава, 1937. Ч. 7–8. С. 302–303.
3. Кривоносюк П. «Наука про рідномовні обов'язки» з погляду педагогічного. *Рідна мова*. Варшава. 1937. Ч. 1. С. 35–40.
4. Огієнко І. Наша часописна мова. *Рідна мова*. Варшава, 1933. Ч. 9. С. 289–294.
5. Огієнко І. Мова наших видань. *Рідна мова*. Варшава, 1936. Ч. 9. С. 429–430.
6. Огієнко І. Мова наших часописів. *Рідна мова*. Варшава, 1936. Ч. 9. С. 408.
7. Огієнко І. Стилiстично-синтаксичні нариси. *Рідна мова*. Варшава, 1936. Ч. 9. С. 387–388.
8. Огієнко І. Навчаймося літературної мови від Шевченка. *Рідна мова*. Варшава, 1936. Ч. 3. С. 113–116.
9. Степів І. У рідній справі. Стаття на анкету «Рідної мови». *Рідна мова*. Варшава, 1938. Ч. 4. С. 173–176.
10. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей): монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2009. 328 с.
11. Шклянка І. Канадійська часопис на мова. Шкоди від мовного хаосу в Канаді. *Рідна мова*. Варшава, 1936. Ч. 7. С. 302.

Рощина Ю. М.

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри українознавства,
документознавства та інформаційної діяльності,
Придніпровська академія будівництва та архітектури*

ОСТРОЗЬКА БІБЛІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Українська мовна традиція формувалася впродовж тривалого історичного періоду на основі геополітичних та культурних чинників. Їхній вплив позначився на розумінні й прийнятті культурних стандартів, звичаїв, інтересів та символів, які передавалися від покоління до покоління.

Як зазначає німецький мовознавець В. Фон Гумбольдта, мова за своєю сутністю є об'єднаною духовною енергією народу, відбиттям духу людського і засобом для творчого перетворення матеріального світу у світ духовний [2; 312].

З огляду на зазначене вище, можемо говорити про те, що мова – чинник ідентифікації народу, механізм відтворення його духовних і культурних надбань. Важливим етапом у формуванні мовної традиції українського народу було прийняття християнства. Ця подія передувала тому, що церкви і монастирі стали осередками культури, а писемні пам'ятки – джерелом просвітництва. Нині у формуванні мовної традиції українського народу особливе місце посідає Острозька Біблія.

Про важливість мови в церковному середовищі говорили такі дослідники: І. Огієнко, В. Німчук, Г. Куземська. Вони наголошували на тому, що українська мова формувалася під впливом християнства, а найцінніші писемні пам'ятки відображають її мовні особливості, а також є джерелами міжкультурної комунікації. Проте поза увагою дослідників є Острозька Біблія – надконфесійна пам'ятка й перший біблійний текст, перекладений старослов'янською мовою і виданий 1581 року. Ця книга є не лише духовним символом українського народу, але й джерелом міжкультурної комунікації, оскільки для її перекладу залучені писемні пам'ятки, укладені грецькою, латинською та єврейською мовами.

Основним завданням цієї пам'ятки стало поширення старослов'янської мови у світі і зміцнення традицій віри православної та забезпечення її від західної експансії.

Задля цього на теренах України князь Костянтин Острозький, поборник православної віри, створив Острозьку академію. У тодішніх

історичних умовах цей заклад став центром, у якому зароджувалася українська освіта, національна культура, друкарство, перекладацтво.

У передмові до Острозької Біблії, написаної князем Василем-Костянтином Острозьким, читаємо, що його турбувала міжконфесійна боротьба, яка точилася на українських землях, а також переслідування віри православної. Він прагнув до богоугодної справи, аби повернути людей до спасіння й передати біблійне вчення рідною мовою. Саме тому князь замислив перекласти Біблію мовою, зрозумілою для тодішнього люду: «Тому дякую Тобі і прославляю твоє Всеславне ім'я, тож, піднімаючи руки, клякаю я перед підніжжям престолу твоєї подивогідної влади і величності твоєї невимовної слави я це діло передаю. Адже ж відважився я на це, надіючись на твоє милосердя, знаючи, що нелегко людям спастися, хіба зберіганням твоїх заповідей з вірою. Їх ти зволив подати людському родові, і сповістити через своє божественне і пресвітле письмо. Його зволь ти сьогодні прийняти від мене грішного і нікчемного раба твого, бо по правді тобі приносимо твоє від твоїх. Бо це, що ти мені дав, мій Боже, є твоїм, так як і я сам» [3; 5-6].

Переклад Біблії – справа відповідальна. Найперше питання, яке постало перед князем, – вибір першоджерела. Деякі дослідники стверджують, що за основу було обрано Григорівську Біблію, яку Іван Грозний надіслав князеві Острозькому. Проте цей факт не відповідає дійсності, оскільки зібрані князем науковці, знайшли в ній багато як помилок, так і невідповідностей.

Ураховуючи цей факт, Костянтин Острозький разом із книжниками ухвалив рішення взяти за основу для перекладу Септуагінту – традиційний переклад 72 мудреців, водночас ретельно проаналізувати книги, написані грецькою та єврейською мовами.

Цей аспект можна вважати елементом міжкультурної комунікації, адже Костянтин Острозький разом із Герасимом Смотрицьким покладають на працю чимало сподівань. Не слід забувати про те, що переклад Біблії потребує не лише знання мови, а й уміння правильно відтворити значення богословських понять.

Маючи відповідну освіту, Смотрицький спрямовує переклад на те, щоб заперечити арійські ересі, і наголошує на правильності православних догматів. Острозька Біблія стає не лише книгою церкви, а й платформою для формування й розвитку богословської думки, оновлення старослов'янської мови в її українській традиції. Зауважимо, що для розвитку мови це мало неабияке значення. Мова, уживана церквою, була канонічною, а, отже, богословські терміни, полемічна література та інші філософські праці, написані нею, могли вільно розвиватися. Так, твори, створені західною традицією, адаптувалися до

української. Викладачі й учні Острозької академії плідно працювали над тим, аби віра православна панувала на теренах тодішньої України.

На думку біблієзнавця Сергія Головаценка, інтеграція біблійного слова, відображена у його перекладах, увиразнює та опредметнює практику взаємодії зі священним світом, стає ретранслятором тисячолітнього духовного та суспільного досвіду людства в поступі тієї чи іншої національної культури, духовності, суспільної та особистої моральності [1; 56].

Незважаючи на те, що офіційно церква була відділена від держави, протягом кількох років вона залишається інструментом впливу на суспільство під керівництвом того чи іншого політичного режиму. Московська церква завжди ставила за мету привласнити надбання українського народу, знищити його мову, спотворити богослужбові традиції. Не оминула й Острозької Біблії, запевняючи в її належності московській історії. Саме в її середовищі формується поняття про канонічність московської редакції церковнослов'янської мови. Її церковні діячі донині докладають чимало зусиль, аби заперечити український варіант церковнослов'янської, змінити богослужбові та культурні традиції українського народу.

Тому нині дослідження української біблійної традиції, зокрема Острозької Біблії, є актуальним, адже в ній закладені першооснови буття людства, а її переклад стає основою для формування української мови. Мова дається народові Богом і є найсуттєвішою та найвизначальнішою частиною людської особистості, чинником її поведінки, мислення, усвідомлення свого місця у світі та виокремлення себе з-посеред цивілізованих народів.

Зауважимо, що переклад подібних писемних пам'яток сучасною мовою, дотримуючись правил перекладу та лексико-семантичної відповідності богословських понять, дозволяє людині пізнавати основи духовного життя рідною мовою. Адже мовна ідентичність передбачає збереження своїх традицій, своєї мови, своєї віри, а значить – збереження писемних пам'яток як джерела міжкультурної комунікації. Уміння формувати управління державою, церквою, суспільством на засадах біблійних – богоугодна справа.

Отже, Острозька Біблія є джерелом міжкультурної комунікації й основою для формування як української національної традиції, так і української мови.

Список використаних джерел:

1. Головаченко С. І. «Українська Псалтир» М.О. Максимовича як феномен вітчизняної біблієстики: кілька запитань до тексту /

С. І. Головащенко // Магістеріум. Історико-філософські студії. Випуск 23. К. : «КМ Академія», 2006. – С. 55-62.

2. Гумбольдт В. Язык и философия культуры – М. : Прогресс, 1985. – С. 312.

3. Острозька Біблія. – Львів: Благодійний фонд «Книга», 2006, с. 5-6.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-31>

Старик О. В.

викладач,

*Відокремлений структурний підрозділ
Кам'янець-Подільський фаховий коледж
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ ПАРАДИГМІ

Нові умови життя, які склалися за останні два десятиліття радикально змінили погляди як спеціалістів, так і широкої громадськості на вивчення й володіння іноземними мовами. Станом на сьогодні сучасному суспільству потрібні вже не просто знавці і перекладачі кількох іноземних мов, а спеціалісти широкого профілю з міжнародного й міжкультурного спілкування. Все більш очевидним стає той факт, що жодна сфера діяльності людини не може обійтися без використання мовних ресурсів, які акумулювали в собі досвід і знання попередніх поколінь конкретної мовної спільноти.

Сучасний стан української освіти характеризується реформуванням і модернізацією освітньої галузі згідно європейських вимог, що сприяє її розвитку, вдосконаленню, створенню відповідних умов для якісної підготовки конкурентноспроможних фахівців як на вітчизняному, так і на міжнародному ринку праці. Пріоритетним напрямом освітньої діяльності у закладах передвищої освіти визначено формування у майбутніх спеціалістів ключових, галузевих, предметних та життєвих компетентностей, які є критерієм результативності навчання. Тому, наразі спостерігається переорієнтація традиційної системи освіти на компетентнісно-орієнтовану, спрямовану на задоволення як особистісних потреб здобувачів освіти, так і соціальних, професійних,

культурних потреб суспільства. Підготовка майбутніх фахівців різних спеціальностей планується відповідно до профілю, а особливе місце надається комунікативній компетентності, міжкультурній комунікації, оскільки саме ці компетентності дозволяють забезпечувати зайнятість спеціаліста та його особистісний розвиток.

Науковцями і практиками проведено чимало досліджень з проблеми формування комунікативної компетентності особистості; актуальні питання висвітлюють у своїх працях як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: М. Айзенбарт, Н. Бабич, Ф. Бацевич, А. Богуш, М. Вашуленко, М. Галицька, Н. Головань, О. Горська, Н. Жигилій, Ю. Жуков, Л. Зінченко, Ю. Ємельянов, О. Іванова, О. Корніяка, І. Ланова, Л. Мамчур, Л. Мацько, С. Ніколаєва, Т. Олійник, М. Пентилок, Л. Петровська, О. Прокопова, К. Рудніцька, І. Румянцева, Г. Сагач, Д. Ушаков, інші. Ними визначено поняття комунікативної компетентності, проаналізована структура і зміст комунікативності, розроблені методики керування процесом формування мовленнєвих умінь і навичок [4].

Так, більшість науковців пояснюють комунікативну компетентність як здатність особистості встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для інших в процесі спілкування [1].

Комунікативна компетентність – це структурний феномен, що містить як складові цінності, мотиви, установки, так і соціально-психологічні стереотипи, знання, уміння й навички; насамперед, це вміння вести розмову (спір); вміння сприймати і розуміти іншу людину; вміння соціальної взаємодії; вміння самопрезентації; здатність до володіння інтонацією, мімікою і пантомімікою тощо [7].

На думку О. Прокопової, людина, у якої на високому рівні сформована комунікативна компетентність уміє: доцільно використовувати засоби рідної та іноземних мов в практиці живого спілкування; наводити переконливі аргументи в процесі розмови; орієнтуватися в різноманітних ситуаціях спілкування; комунікативно виправдано добирати вербальні й невербальні засоби і способи для оформлення власних думок, почуттів у різних сферах спілкування; встановлювати і підтримувати контакти з співрозмовниками, змінювати стратегію, мовленнєву поведінку залежно від комунікативної ситуації; використовувати досвід особистої відповідальності за власну комунікативну поведінку, вимоглива до свого мовлення [7].

У структурі комунікативної компетентності студентів закладів фахової передвищої освіти виділяють основні компетенції, а саме:

– іншомовну комунікативну компетенцію – здатність спілкуватися іноземною мовою, використовуючи її як інструмент професійної діяльності й професійного пізнання; уміння користуватися іноземною фаховою літературою, передавати й обмінюватися думками в різноманітних професійних і життєвих ситуаціях у процесі взаємодії з представниками інших країн, дотримуючись системи мовних і мовленнєвих норм; здатність вибирати комунікативну поведінку, адекватну автентичній ситуації спілкування;

– професійну компетенцію – володіння фаховими знаннями, уміннями і навичками, професійним мисленням, опанування спеціальними термінами певної галузі, розуміння особливостей професійної діяльності, загальної культури фахівця;

– стратегічну компетенцію – досконале володіння стратегіями вербального та невербального спілкування в процесі обміну інформацією для компенсування нерозуміння чи незнання мовного коду.

– соціальну компетенцію – здатність робити правильний вибір моделей мовленнєвої поведінки та набору мовленнєвих дій для досягнення поставленої комунікативної задачі [2].

Все це дозволяє забезпечити ефективне спілкування з різними людьми, побудувати гармонійні міжособистісні стосунки.

Комунікативна компетентність насамперед передбачає розширення наукового кругозору здобувача освіти, вдосконалення самоосвіти та саморозвитку, вміння застосовувати теоретичні знання в практичній діяльності, вільне володіння рідною та іноземними мовами, вдосконалення ділового етикету, розвиток загальної культури. Зауважу, що основні складові комунікативної компетентності здобувачів освіти різних спеціальностей формуються в процесі вивчення навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу підготовки фахівців, при умові дотримання взаємоповаги, толерантності, взаєморозуміння, терпимості та з використанням особистісно-орієнтованих технологій навчання.

Комунікативна компетентність передбачає не лише наявність у здобувача освіти знань, умінь і навичок спілкування, а й готовність до адекватного й ефективного використання їх у житті та професійній діяльності. Сформовані на високому рівні основні компетенції даного феномену (іншомовна, професійна, стратегічна, соціальна) у здобувачів освіти в процесі навчання сприяє їхньому особистісному розвитку та саморозвитку, успіхові у професійній сфері діяльності, а також дає змогу стати активним учасником у багатьох соціальних сферах.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Галицька М. Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів. Освітологічний дискурс, 2015, № 2 (10). С. 39–48.
3. Корніяк О.М. Комунікативна компетентність сучасного фахівця – педагога і психолога. Гуманітарний вісник ДВНЗ «ПереяславХмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2013. Вип. 30. С. 544 – 551.
4. Ланова І.В. Формування мовленнєвої компетентності студентів – актуальна проблема вищої школи. Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. Випуск 26, 2013. С. 216– 219.
5. Прокопова О.П. Мовленнєво-комунікативна компетентність як одна із складових професійного становлення фахівця. Дидактична модель управління дієвою фаховою підготовкою. С.56.
6. Сенченкова Т. Комунікація як чинник діалогу культур [Електронний ресурс] / Т. Сенченкова // Держава і суспільство. – С. 379-384. – Режим доступу до журн.: <http://www.scribd.com/doc/53461757/D0%9A%D0%9E%D0%9C%D1%83%D0>.
7. Фоменко Т.М. Визначення поняття «соціокультурна компетентність» у сучасній парадигмі вищої школи. Засоби навчання та науково-дослідної роботи. Випуск 42, 2014. С. 149–156.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-32>

Стаценко О. М.

*доктор філософії за спеціальністю «Філологія»,
запрошена науковиця Університету імені Ф. Шиллера, Йена*

ПОНЯТТЯ «БЕЗПЕКА» У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Експлікація феномену безпеки як однієї з першочергових потреб людини потребує розгляду з позицій антропоцентризму. У всіх мовах вербалізація цього поняття має певне обґрунтування, сформоване з урахуванням ментальності конкретного етносу. Тому прототипи поняття «безпека» в різних мовах будуть неоднозначними і, відповідно, матимуть національно-культурне маркування.

Для виявлення специфіки розвитку внутрішньої форми досліджуваного поняття звернемося до порівняльного аналізу концептуальних ядер значень еквівалентних субстантивів *безопасность* (рос.) – *безпека* (укр.) – *safety* (англ.) – *security* (англ.). Онтологічним підґрунтям дослідження є така виняткова властивість досліджуваної потреби, як транскатегорійність, тобто необхідність, що виявляється в абсолютно кожній з категорій потреб: чи біологічні потреби в їжі й теплі, чи інші соціальні, пізнавальні або естетичні потреби. З огляду на типологію потреб (піраміда А. Маслоу), безпека міститься на другому щаблі після фізіологічних потреб у їжі, теплі, воді тощо.

Досліджуючи особливості вербалізації еквівалентних субстантивів *безопасность* – *безпека* – *safety* – *security* у російській, українській та англійській мовах, а також вивчаючи їх паремійний фонд, переконуємося в тому, що зазначені поняття є базовими у співвідносних мовних концептосферах. Відзначмо, що сфера функціонування цих номінативів не обмежена, оскільки вони не марковані стилістично й не пов'язані синтагматично.

Аналіз лексикографічних дефініцій досліджуваних субстантивів дає змогу вилучити мотиваційні характеристики, зокрема базової метафори понять, окреслити модель їх смислового розвитку в мові.

Розгляньмо концептуальне ядро поняття «безпека» в російській мові. Тлумачний словник С. Ожегова фіксує відповідну сучасному сприйняттю денотацію цієї лексики, порівн.: «*Безпека* – 1. Те саме, що й безпечний: такий, що не загрожує небезпекою, що захищає від небезпеки. 2. Стан, за якого не загрожує небезпека, є захист від небезпеки. *У безпеці хто-небудь. Техніка безпеки. Б. руху. Міжнародна б.*» [2, с. 65]. Так, відсутність загрози, чогось небезпечного для людського життя формує значення лексики.

У сучасній українській мові поняття «безпека» інтерпретовано так: «Стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує» [4, с. 349]. Уважаємо, що для більш поглибленого вивчення значення семантично пов'язаних лексем рос. *безопасность* та укр. *безпека* необхідно звернутися до етимологічного й компонентного аналізу та простежити розвиток конотацій у діячості, а також звернути увагу на особливості вербалізації в межах концептосфер споріднених мов.

Семантичні поля понять «*безопасность*» – «*безпека*» в російській та українській мовах утворюються шляхом поєднання префікса *без-*, що семантизує відсутність. Зазначмо, що російськомовному варіанту лексики притаманний суфікс *-ость*, характерний для абстрактних субстантивів, що позначають абстрактні поняття. Водночас лексики різняться несхожою пресупозицією, передусім кореневими

морфемами: у рос. *-опаса-*, а в укр. *-печа-*, що в етимологічному плані не збігаються, однак зберігають своє первинне значення, закладене в кореневій морфемі субстантивів (*-пека-* /*-печа-* – *забота, опека*, (укр. *турбота, піклування*).

Відомо, що й російськомовна лексема *опека*, і український аналог *опіка* запозичені з польської мови *opieka*, що, відповідно, було скопійовано з латинського *procuratio* («опіка, піклування») від дієслова *procure* («дбаю»)» [1, с. 277]. Для цього був використаний префікс *о-* і корінь праслов'янського походження *-piek-* – «турбота, опіка, захист» (рос. «забота, опека, защита»).

Зазначмо, що спочатку лексема *опіка* з'явилася в активі української мови, що зумовлено культурними й політичними особливостями (у XVII ст. Україна зазнала впливу європейської культури та активно запозичувала латино-польську мовну сферу). Морфологічні кореляції викликали й семантичні варіації, що простежується в лексемах: укр. *пектися* та рос. *печься* – *беспокоиться, заботиться*, укр. *опіка* та рос. *опека* – «надзор за недееспособными», укр. *опікати* і рос. *опекать* – «защищать» (Етимологічний словник української мови, 1982, т. 1, с. 163). Лексеми української мови із загальним коренем *-печ-*, що з'явилися в цей період, відповідають польським: *niebezpieczny, bezpieczny, opieka, opiekin*.

За спостереженнями О. В. Радчук, в українській етнокulturі існує думка, що поняття «безпека» має давню міфологічну етимологію, утворену додаванням префікса *без-* до антропонімної номінації *Пек* [3, с. 202]. Відбиття архаїчної картини світу збереглося в українськомовних ідіомах, порівн.: *Цур йому пек, царство Пека*. О. В. Радчук зазначає, що «від цього кореня походять слова *пекло, пекельний, спека*, первинна семантика яких – *нестерпні, жахливі умови*, а вже потім – *жар, вогонь*, що підтверджують ідіоми *горіти в пеклі; спека як у пеклі*. Спільнокореневі й номінативні одиниці *печера, ніч, пекти*».

Відзначмо той факт, що лексема *security* особливо наближена за структурними й семантичними особливостями до слов'янських еквівалентів російської та української мов рос. *безопасность* – укр. *безпека*. Компонентний аналіз показав, що слово утворене префіксально-суфіксальним способом: префікс *se-*, за відомостями словника Oxford Languages, англ. «in words adopted from Latin originally meaning «apart» (as in separate) or meaning «without» (as in secure), тобто аналогічний префіксу *без-*, який має семантику відсутності в поєднанні з кореневою морфемою англ. *cure* – «1. to make someone with an illness healthy again. 2. to solve a problem» (Online Cambridge Dictionary) у первинному значенні «турбота, участь, занепокоєння, медичний догляд»

і у вторинному, не менш вагомому для цього дослідження, «вирішувати проблему». Дієслово англ. *to cure* походить від латинського *curare* й семантизує «турботу», «піклування». Суфікс англ. *-ty* використовується для утворення абстрактних субстантивів від ад'єктивів (напр., англ. *safety, surety* – «безпека») має французьку етимологію *-tie, -te*, що відсилає до латинського *-tatem* (номінатив *-tas*), споріднений із грецьким *-tes* і санскритським *-tati* (Online Etymology Dictionary). Це пояснює існування сучасного базового значення *security* – «безпека, захист, охорона, впевненість, надійність, відсутність необхідності в захисті, відсутність загрози».

Англомовна система паремійних одиниць, що у своїй структурі містить лексему *security*, нечисленна, напр.: англ. *Advice to all, security for none* – «порада не захистить від небезпеки»; англ. *Danger is next neighbor to security* – «небезпека – найближчий сусід безпеки».

Наведені приклади дають змогу виокремити денотацію поняття *security* як стану, за якого ніщо не загрожує. Натомість більш широким використанням в ідіоматичному аспекті характеризується субстантив *care* – турбота і *cure* – зцілення, напр.: англ. *Care killed a cat* – «турбота і кішку заморить»; англ. *Care is no cure* – «однією турботою не видужаєш». Так, у пареміях поняття *security* має більш широкий морально-оцінний зміст, іноді суперечливий, що вказує не лише на необхідність у фізичній безпеці, а й потребує певного емоційно-психічного стану спокою, поміркованості у прояві піклування.

Антропоморфні властивості відображені і в поєднанні поняття *security* з лексемами, що детермінують людину або групу людей: *Security Council* «Рада Безпеки ООН», *security guard* «охоронець», *security police* «поліція безпеки», *security* «поручитель».

В англомовному художньому й науковому дискурсі семантика *безпеки* також вербалізується лексемою *safety*, що містить аналогічне базове значення, що і *security*, проте має дещо інші конотації. Основне значення поняття англ. «*safety*» пов'язано з фізичним станом індивідууму або з наявністю безпечного місцезнаходження. Якщо первинний зміст *security* – це «безпечні умови буття, які суб'єкт здатен підтримувати самотужки», а *safety* – «певна матеріальна субстанція, місце або предмет, що забезпечують такі умови». Найбільш значуща семантична відмінність поняття *safety* полягає в тому, що йому властиві предметно-функціональні відношення, що закладені в конкретних об'єктах: місце, предмет, інструмент; натомість поняття *security* найбільш наближене за семантикою та сферою використання до слов'янських відповідників *безопасность* (укр. *безпека*) з базовим понятійним ядром «надійність, підтримка, гарантія, турбота» і мають

більш абстрактне, непередметне значення – стан відсутності загроз і ризиків у фізичній, психологічній, емоційній або фінансовій сфері.

В ідіомах спостерігаються переважно метафоричні образні конотації, що експлікують особливості концептосфери етносу в щоденних обставинах: англ. *Caution is the parent of safety* – рос. *Семь раз отмерь, а один отрежь*; англ. *Better safe than sorry* – рос. *Береженого бог бережет*.

З огляду на той факт, що безпека – це соціальний конструкт і залежно від викликів та загроз, перед якими постає кожне покоління й кожне співтовариство, поняття набуває нових конотацій і сенсів. Однак архаїчні образи й асоціативні зв'язки все ж залишили свій відбиток у когнітивному сприйнятті світу людиною, вони є у складі паремій, ідіоматичних виразів, символіки. Разом з тим запозичуються й асимілюються нові мовні одиниці, що віддзеркалюють актуальні лінгвістичні потреби та виявляють активні міжкультурні зв'язки.

Список використаних джерел:

1. Крылов, Г. А. (2005). Этимологический словарь русского языка. СПб.: Полиграфуслуги, 432.
2. Ожегов, С. И., Шведова, Н. Ю. (2006). Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений. М.: А ТЕМП, 944.
3. Радчук, О. В. (2020). Концептуальне ядро значення еквівалентних ад'єктивів *безпечний* (укр.) – *безопасный* (рос.). *Проблеми мовної особистості: лінгвістика і лінгводидактика*. Вип. V. Київ – Черкаси, 199–204.
4. Словник української мови. (1970–1980). В 11-ти т. Редкол.: Білодід І. К. (голова) та ін. Т. 1: А-В. К.: Наукова думка, 799.

Стовпець В. Г.

*кандидат філологічних наук,
професор кафедри кримінального та адміністративного права,
Одеський національний морський університет*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

Навряд чи в сучасному світі існує держава, усі громадяни якої розмовляють однією мовою. Тому в кожній країні на різних рівнях адміністративних і політичних рішень необхідно визначити статус тієї чи іншої мови та дати тлумачення термінам «державна мова» і «офіційна мова», оскільки сьогодні в науковій правовій сфері побутують різні думки щодо розрізнення чи отождоження цих понять. Так, одні вчені вважають, їх синонімічними, інші ж переконують, що вони позначають різні поняття.

Щоб з'ясувати насамперед значення слів «державний» та «офіційний», варто звернутися до академічного «Словника української мови», в якому подається тлумачення і слова «державний», і слова «офіційний»: «Державний. Який має важливе значення для держави, може впливати на стан її справ» [3, т.2, с. 199]; «Офіційний. Який запроваджується, регулюється урядом, урядовою установою або службовою особою; урядовий, службовий» [3, т.5, с. 817]. Отже, виходить, що слова «державний» та «офіційний» не можуть вступати в синонімічні зв'язки між собою, оскільки мають різне лексичне значення.

Для розв'язання проблем, пов'язаних із визначенням змісту понять і значення термінів «державна мова» та «офіційна мова», нам достеменно треба звернутися й до інших лексикографічних праць, зокрема до академічного «Словника синонімів української мови», в якому наводяться такі синонімічні ряди до слів державний та офіційний: «Державний (підпорядкований або належний державі як апарату політичної влади), коронний» [5, т. 1, с. 405]; «Офіційний (який запроваджується, видається урядовою установою або службовою особою), офіціальний, урядовий» [5, т. 2, с. 101]. Таким чином, можна констатувати, що укладачі синонімічних словників слова державний та офіційний теж не вважають їх синонімами.

Між тим, на думку дослідника В. Заблоцького, який проаналізував конституційні акти багатьох країн світу, терміни «державна мова» і «офіційна мова» в основних законах закріплюються як тотожні. Так, у 201 країні проголошено мов як державних 230, офіційних – 97 (66 держав

закріпили дві та більше державні або офіційні мови, переважно народів-автохтонів). Офіційна мова виступає принаймні в двох значеннях: як державна або в спілкування різномовних суб'єктів на внутрішньо-державному чи міжнародному рівнях за згодою сторін. При певних обставинах набуває унормований статус (ООН, ЄС та ін.)» [1, с. 7-8].

На наш погляд, зіставляючи ці два поняття, потрібно виходити з найсуттєвішої функції, що виконує мова на теренах певної країни загалом та державна мова зокрема в суспільстві. Для чого державі мова? Насамперед для здійснення комунікації, без якої не можливе функціонування держави взагалі. Тому повністю можна погодитися з думкою вчених В. Іванишина та Я. Радевич-Винницького про те, що «спілкування – найважливіша функція мови. Їй так чи інакше підпорядковані інші функції» [2, с. 15].

Дійсно, без мови не можливе спілкування, а без цього – не може бути і суспільства. Це стосується і держави, оскільки вона може виконувати свої функції насамперед за допомогою мови – державної мови. Тобто мова виступає тут засобом спілкування між державою та громадянським суспільством, між державними органами та на міжнародному рівні.

Як складова української національної ідеї єдина державна мова – це потужне знаряддя, символічний інструмент до консолідації нації. Цей основний постулат вмотивовано аргументується в низці теоретичних досліджень. Так, професор І. Ющук, виступаючи на Міжнародній конференції «Україна: національна ідея», враховуючи міжнародний досвід, упевнено переконує, що «Державна мова як спільна на всій території держави сприяє згуртуванню населення й перетворює його на колектив, суспільство, народ. Єдина для всього суспільства державна мова дає змогу сконцентрувати його інтелектуальний потенціал і в такий спосіб, у процесі історичного розвитку, врешті-решт, переростає в могутню рушійну силу суспільного процесу» [6, с. 168-194].

Деяка складність сучасної мовної ситуації в Україні є логічним наслідком довготривалої боротьби, яка велась з українською ідентичністю, державністю та мовою нашого народу спершу в Російській імперії, а потім і в Радянському Союзі. Однак і в старі, і в більш пізні часи невпинне знищення української еліти, латентна боротьба з творцями національної ідеї, цілеспрямована асиміляція населення, постійний процес витіснення української мови з більшості сфер її існування так і не змогли завадити їй отримати державне визнання в новій Україні.

Сьогодні основним засобом впливу на мовну ситуацію в країні повинна стати раціональна мовна політика, суть якої полягала б не у примусовому нав'язуванні державної мови, а в наданні їй нової

привабливості та престижності, що дуже зросло особливо після Помаранчевої революції 2004 року і Революції гідності 2014 року, не кажучи вже про сьогодні, коли після віроломного нападу Росії на нашу країну більшість населення вважає природним спілкуватися саме українською мовою не тільки в суспільній сфері, але й в побуті. Отже, наразі для переважної більшості людей, що проживають в Україні мовної проблеми немає. У всіх наших навіть східних та південних містах, не кажучи про села, вони спілкуються тією мовою, якою до них звертаються. І хоча в цих регіонах як користувалися в повсякденному житті російською, так і продовжують це робити, однак майже всі громадяни добре розуміють українську мову. А після агресії нашого північного сусіда принципово перейшли на українську мову навіть багато з тих людей, хто раніше вважався російськомовним українцем. Більше того, етнічні росіяни намагаються вивчати українську мову і спілкуватися нею. Отже, державна мова не нав'язується, як і не забороняється для спілкування між собою будь-яка інша мова, що свідчить про єдність, національну свідомість та мудрість українського народу.

Для визначення основної мови не тільки в Україні, але в більшості пострадянських республік використовують переважно термін «державна мова» (наприклад, Грузія, Латвія, Киргизстан, Таджикистан, Молдова й ін.), а в багатьох європейських країнах зазвичай – «офіційна мова» (Болгарія, Кіпр, Мальта, Польща, Румунія, Словаччина, Хорватія, Іспанія, Португалія й ін.). Однак у деяких країнах на законодавчому рівні закріплена і державна, і офіційна мови, зокрема у Казахстані, де відповідно до ст. 5 закону «Про мови в Республіці Казахстан», у державних організаціях та органах місцевого самоврядування нарівні з державною казахською мовою використовується російська мова як офіційна. Втім, така «рівноправність» призводить до того, що в країні, як зазначає патріотично налаштована громадськість, російська мова де-факто має правовий режим державної мови, і саме тому останні тенденції керівництва цієї держави свідчать про готовність змінити правовий режим російської мови і взагалі переосмислити своє ставлення до нав'язування «руського миру» з боку Кремля.

У Киргизстані державною мовою киргизька, а російська тут згідно зі ст. 1 Закону «Про офіційну мову Киргизької Республіки», є офіційною мовою, що використовується поряд з державною мовою у сфері державного управління, законодавства та судочинства Киргизької Республіки, а також в інших сферах суспільного життя цієї країни. Втім, останнім часом звужується використання російської мови як офіційної в законодавчій сфері. Зокрема, відповідно до Закону Киргизької Республіки «Про внесення змін у деякі законодавчі акти Киргизької Республіки» №33

від 25.02.2013 р., допускається прийняття нормативно-правових актів представницьких органів місцевого самоврядування виключно державною мовою за умови проживання на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці переважаючого числа осіб, які володіють державною мовою, та наявності відповідного рішення представницького органу місцевого самоврядування». Відомо, що до 2013 року всі нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування приймалися і друкувалися двома мовами – державною та офіційною.

Щодо України, то найголовнішим документом, що визначає статус української мови та інших мов у нашій країні є Конституція України, відповідно до ст. 10 якої «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом» [7]. Ця норма була підкріплена і відповідним рішенням Конституційного Суду у грудні 1999 року [8].

19 вересня 2019 року було прийнято Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [9]. Цей Закон, прагнучи до посилення державотворчих і консолідуючих функцій української мови, підвищення її ролі в забезпеченні територіальної цілісності та національної безпеки України, має на меті створення належних умов для забезпечення і захисту мовних прав і потреб українців. Він був ухвалений з урахуванням «Висновку Європейської комісії за демократію через право», відповідно до якого за особливих умов, що склалися в Україні, збалансована політика у мовній сфері вимагає належних гарантій для збереження державної мови як інструмента єднання суспільства, та «Рекомендації Європейської комісії за демократію через право», в яких зазначається, що українському законодавчому органу рекомендується віднайти істотно прийнятніші способи підтвердження верховенства української мови як єдиної державної мови та вжити додаткових заходів для зміцнення її ролі в українському суспільстві.

Отже, можна стверджувати, що в конституційному праві України та багатьох інших пострадянських країн стосовно визнаної Конституцією або законом мови, якій державою надано правовий статус обов'язкового використання в усіх сферах суспільного життя й на всій території держави, вживаються такі терміни, як «державна мова» або «офіційна мова», а в деяких країнах у відповідності з їхніми Конституціями до

сьогодні ще допускається паралельне вживання обох цих термінів. На відміну від державної мови термін «офіційна мова» тут використовується для позначення визнаної Конституцією або законом мови, якій державою надано правовий статус обов'язкового використання в усіх сферах суспільного життя, але не на всій території держави, а лише на якійсь певній її частині.

Проведений аналіз документів, що стали правовою основою для здійснення мовної політики, дає змогу зробити висновок, що законодавча база в Україні загалом відповідає нормам світової практики. Українська мова є головною ознакою ідентичності української нації, яка історично сформувалася і протягом багатьох століть проживає на своїй етнічній території, становить переважну більшість населення країни і дала офіційну назву державі, а також є базовим чинником української громадянської нації.

Список використаних джерел:

1. Заблоцький В.В. Мовна політика в Україні: стан та напрями оптимізації : автореф. дис. канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси (політичні науки)» / В.В. Заблоцький. – Х., 2007. – 16 с.
2. Іванишин В.М., Радевич-Винницький Я.І. Мова і нація. – Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 1994. – 218 с.
3. Словник української мови: В 11 т. К., 1970–1980. Т. 2, 5.
4. Словарь русского языка: В 4 т. 2-е изд., исправл. и доп. М., 1981-1984. Т. 1.
5. Словник синонімів української мови: В 2-х т. К., 1999. Т. 1-2.
6. Ющук І. Єдина державна мова як основа єдності суспільства // Україна: національна ідея. – К. : КиМУ ; Правові джерела, 2003. – С. 168 – 194.
7. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.dtkr.ua/doc/254>
8. Рішення Конституційного Суду України від 14.12.1999 р. № 10-рп/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99>
9. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/t192704?an=1>

Tovma V. R.

Higher Education Applicant,

1st year student,

State University of Trade and Economics

Scientific adviser:

Yuvkovetska Yu.

Docent, PhD in Philosophical Sciences,

State University of Trade and Economics

PROBLEMS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

One of the most important components of human life is communication. In a broad sense, this concept covers much more than just the exchange of information between people [4].

Despite the constant changes in society and nature, the essence of human communication remains unchanged: it is the exchange of thoughts, information and achievements of mutual understanding, harmony of relations in all spheres and at all levels of human existence. However, the forms, means and methods of human communication are constantly changing [4].

With the growth of globalization changes, the spread of international contacts, internationalization of society in general, the nature of communication has changed. Establishing business and friendly contacts with representatives of other countries requires knowledge of foreign languages. However, this is not enough, as a serious obstacle in communicating with foreigners is ignorance of their ethnic and cultural characteristics [4].

Intercultural communication studies ways to avoid cultural misunderstandings in communication with foreigners [4].

The hypothesis of intercultural communication allows communication between people who speak different languages and have different cultures. Comparing language and studying culture reveals not only the general, comprehensive, but also the specific, caused by ethnic, primitive and historical differences. Intercultural communication between people involves mutual understanding, and to understand means to be understood when communicating in a foreign language. Multicultural learning should be an important part of foreign language lessons. Defining the concept of culture, we consider it to be a general and at the same time specific system of orientation of a certain society, nation, organization or group, which determines the cognition, thinking, evaluation and actions of people in the respective societies. The orientation system can be represented by appropriate

symbols (e.g. language, non-verbal expressions such as facial expressions and gestures, as well as specific meaningful norms of behavior).

Today it is not surprising to see foreigners and foreign students on the streets of the city. But not everyone understands how to communicate with citizens of another country to achieve mutual understanding.

Speaking about Intercultural communication in the professional dialogue and its problems, we can imagine to ourselves different kinds of interaction forms. But any interaction associated with different problems and issues. If we consider communication as a process of encoding and decoding messages, it is clear that there are many points along the way when communication can be interrupted. In particular, successful communication largely depends on the shared culture. When you deal with communication between people of different cultures, even if they speak the same language, things can go wrong. In particular, knowing the language does not automatically give you the basic knowledge that native speakers think you have [3].

Misunderstandings in intercultural communication are potential problems based on cultural differences. It is necessary to be aware of possible problems in intercultural communication and consciously try to overcome them, paying close attention to the reactions of the interlocutors, from our point of view, noticing inadequate responses is an attempt to understand their causes, correct their behavior, their language[3].

Effective communication with people of different cultures is especially challenging. Cultures provide people with ways of thinking-ways of seeing, hearing, and interpreting the world. Thus the same words can mean different things to people from different cultures, even when they talk the «same» language. When the languages are different, and translation has to be used to communicate, the potential for misunderstandings increases [2].

Stella Ting-Toomey describes three ways in which culture interferes with effective cross-cultural understanding. First is what she calls «cognitive constraints. « These are the frames of reference or world views that provide a backdrop that all new information is compared to or inserted into. Second are «behavior constraints. « Each culture has its own rules about proper behavior which affect verbal and nonverbal communication [2].

Whether one looks the other person in the eye-or not; whether one says what one means overtly or talks around the issue; how close the people stand to each other when they are talking-all of these and many more are rules of politeness which differ from culture to culture. Ting-Toomey's third factor is «emotional constraints. « Different cultures regulate the display of emotion differently. Some cultures get very emotional when they are debating an issue.

They yell, they cry, they exhibit their anger, fear, frustration, and other feelings openly. Other cultures try to keep their emotions hidden, exhibiting or sharing only the «rational» or factual aspects of the situation [2].

The above differences mostly cause problems in communication. If the parties involved are not aware of the possibility of such problems, they are more likely to become victims, but to overcome these problems and communicate effectively across cultures: we need more than recognition.

Another problem is misunderstanding each other. Michel LeBaron believes that the problem is that even with all the good will in the world, misunderstandings are likely to happen, especially when there are significant cultural differences between communicators[1].

Miscommunication may lead to conflict, or aggravate conflict that already exists. We make – whether it is clear to us or not — quite different meaning of the world, our places in it, and our relationships with others. Four variables four variables with miscommunication:

- Time and Space
- Fate and Personal Responsibility
- Face and Face-Saving
- Nonverbal Communication [1].

Each of the variables discussed in this module — time and space, personal responsibility and fate, face and face-saving, and nonverbal communication – are much more complex than it is possible to convey. Each of them influences the course of communications, and can be responsible for conflict or the escalation of conflict when it leads to miscommunication or misinterpretation. A culturally-fluent approach to conflict means working overtime to understand these and other ways communication varies across cultures, and applying these understandings in order to enhance relationships across differences [1].

We should not be under the illusion that knowledge of cultural differences alone is the key to solving intercultural problems and conflicts.

Drawing a conclusion from all of the above, it is necessary to highlight that the problem of communication can arise in a multicultural environment. But in a multicultural environment the possibility of language problems is much higher. Additionally, it can be noted that the manner of communication and etiquette in different parts of the world have distinctive qualities that must be observed.

References:

1. Cross-Cultural Communication. URL: https://www.beyondintractability.org/essay/cross-cultural_communication (Дата звернення: 21.11.2022)

2. Cultural Barriers to International Business. URL: <https://freebooksummary.com/cultural-barriers-to-international-business> (Дата звернення: 21.11.2022)

3. Gutareva N. Y. Intercultural communication and ways of its development. Collection of materials of the international scientific and practical conference «Modern scientific research of representatives of philological sciences and their impact on the development of language and literature». – Ukraine. Lviv, 2013. – с. 49-51. (Дата звернення: 21.11.2022)

4. Lecture notes in the discipline »intercultural communication». URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82-%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A6%D0%86%D0%99.docx> (Дата звернення: 21.11.2022)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-35>

Трошук І. Є.

*студентка кафедри філології та перекладу,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ЗЛОЧИН» ЗА РОМАНОМ ПОЛИ ГОУКІНЗ «ДІВЧИНА У ПОТЯГУ»

Когнітивна лінгвістика розвивалася з робіт ряду дослідників, що діяли в 1970-х роках, які цікавилися співвідношенням мови і розуму, і які не дотримувались переважаючої тенденції пояснювати мовні моделі за допомогою апелювання до структурних властивостей, внутрішніх і специфічних [3, с. 28]. Наприкінці 90-х років ХХ століття у складі когнітивної лінгвістики з'явилася *лінгвоконцептологія*, метою якої став опис концептів і мовних засобів їхньої репрезентації.

Лінгвісти та психологи функціональної орієнтації вважають, що дитина опановує і поповнює *концептосистему* протягом життя як на підставі мови, так і власної взаємодії з довкіллям за допомогою органів чуття. Концептуалізація здійснюється у процесі соціалізації дитини [4, с. 100]. Таким чином, культура, до якої занурений індивід, також опосередкує процеси концептуалізації, формуючи символну мережу матеріального й духовного рівнів і визначаючи оцінки, норми, цінності,

життєдіяльність людини в певному культурному й соціальному середовищі.

Яскравим прикладом передавання незвичних концептів є складний трилер Пола Гукінз «Дівчина у потягу», у якому переплітаються теми домашнього насильства, алкоголізму та наркоманії. У книзі приділяється увага спогадам людей, часто з дитинства, які формують їхнє світосприйняття та поведінку.

Теоретичний аспект

Концепт – це ментальна одиниця, яка утворюється та зберігається в людській свідомості. У польовій моделі концепту, виділяють три структурні компоненти:

- образ, який складається з перцептивного образу (зорові, тактильні, смакові, звукові, нюхові компоненти) та метафоричного (когнітивного) образу;

- інформаційний зміст (дефініційний мінімум ознак, які визначають сутність концепту – диференційні риси, обов'язкові компоненти, основні функції)

- та інтерпретаційне поле (когнітивні ознаки, які інтерпретують основний інформаційний зміст концепту – оцінна зона, енциклопедична зона, утилітарна зона, регулятивна зона, соціально-культурна зона, паремійна зона) [5].

Нелегким завданням є інтерпретування концептів з однієї мови в іншу. З. Ю. Воронова пропонує узагальнене визначення передавання концептів – це «відтворення оригіналу засобами іншої мови зі збереженням єдності змісту і форми», за допомогою лексичних трансформацій.

До лексичних трансформацій відносяться:

- переклад за допомогою транслітерації та транскрибування;
- калькування;
- описовий переклад;
- наближений переклад;
- використання посилань або приміток;
- перестановка, додавання, опущення;
- контекстуальна заміна (заміна загального типу, конкретизація, генералізація;
- антономічний переклад;
- смисловий розвиток;
- компенсація та цілісне переусвідомлення [5].

Практичне використання

Концепт «злочин» можна віднести до базових універсалій, які притаманні будь-якій культурі. Він не тільки посідає велике місце в

системі явищ, притаманних усім без винятку культурам, але й має розподіл на безліч категорій, які вважаються спільноті найбільш вагомими та важливими. У перекладі концепту «злочину» в художньому дискурсі важливим є дотримання емоційного складника авторської інтенції за допомогою використання порівняння та підсилення. У романі Пола Гоукінза «Дівчина у потягу» перекладач часто застосовував конкретизацію, щоб читачам було зрозуміло про що йде мова.

The whole thing felt very awkward [2, с. 93] – *Уся ця ситуація склалася надто дивно* [1, с. 94].

Перекладач застосував влучний еквівалент, який відповідає контексту, адже якби слово «thing» було перекладено як «річ», читачеві було б не зрозуміло про яку річ йде мова.

I should be able to get some good stuff [2, с. 17] – *Я б зробила кілька вдалих знімків* [1, с. 18].

Замінивши словосполучення «some good stuff» на «кілька вдалих знімків», перекладач дав зрозуміти, про що саме йде мова.

He got up the next morning feeling terrible, wondering where his clothes were and how he'd got home, but it wasn't until the police came to get him that he discovered he had brutally slain two people for no apparent reason whatsoever [2, с. 103] – *Наступного ранку прокинувся, відчуваючи себе кепсько, дивуючись, де його одяг, як він сам взагалі опинився вдома, але, тільки коли приїхала поліція його **арештовувати**, він дізнався, що жорстоко вбив двох людей ні за що взагалі* [1, с. 104].

Перекладач застосував влучний еквівалент, який відповідає контексту, переклавши слово «to get», як «арештовувати».

«*Someone's coming*» [2, с. 103] – *Щось наближається*.

Переклавши слово «someone», як «щось», перекладач втілює в це речення невідомість та загадковість, немов наближається не щось живе, а якась потойбічна сила.

I need him to come home and calm me down [2, с. 89]. – *Мені так кортить, щоб чоловік повернувся додому та мене заспокоїв* [1, с. 90].

У даному прикладі бачимо конкретизацію, слово «him» замінено на «чоловік», аби уникнути повторів, та, щоб читачеві було зрозуміло про кого саме йде мова. Тому переклад цього речення можна вважати адекватним.

Висновки. Оскільки метою роботи є дослідження засобів вербалізації концепту «злочин» в романі Пола Гоукінза «Дівчина у потягу», їх ролі у відтворенні специфіки авторської картини світу та особливостей їх відтворення при перекладі українською, актуальним було розглянути труднощі перекладу художнього твору з англійської мови на українську мову. Серед основних проблем, з якими зіштовхується перекладач при

продукуванні тексту перекладу роману, є проблема інтерпретації понять, які є незвичними у культурі української мови; проблема передачі індивідуального стилю автора, адже не всі стилістичні засоби вдалося відтворити, зберігши образність оригіналу. Однак, перекладачу вдалося не тільки уникнути змістовних неточностей, еквівалентно передати зміст та індивідуальний стиль автора, а і вербалізувати досліджуваний концепт у тексті перекладу, не втративши його значущості у контексті всього роману.

Список використаних джерел:

1. Paula Hawkins. *The Girl on the Train*. 2015. URL: <https://www.pdfdrive.com/the-girl-on-the-train-e199618287.html>
2. Гоукінз П. «Дівчина у потягу», Київ: КСД, 2016. 320 с.
3. Жлуктенко Ю. О. Порівняльна граматики української та англійської мов К.: НМК ВО, 1960. 214 с.
4. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця: «Нова книга», 2001. С. 350 – 357
5. Селіванова О.О. Принципи сучасних лінгвістичних досліджень. Лінгвогеографія Черкащини. К.: Знання, 2000. 204 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-36>

Ustychenko S. V.

*Teacher of Foreign Languages Cycle Commission,
Director of LinguaHub Language Center,
Cherkasy State Business College*

PRACTICAL IMPLEMENTATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN EXTRA CURRICULAR ACTIVITIES

Intercultural communication skills prove to be an important prerequisite for training future specialists of various fields of human activity.

The studies on intercultural communication have a long history. The issues related to it had been investigated long before it was arranged into a separate area of knowledge. We cannot but mention the names of G. Hofstede, E. Hirsch, E. Hall, C. Kluckhohn etc. who made discoveries of key cultural factors and laid the foundation for its further research. At present, intercultural communication continues to be in the focus of attention of domestic and international scholars and methodologists who look into history, define terms,

determine types, analyze them, characterize intercultural communication competence and skills, etc. Works by I. Bakhov, O. Krychivska, D. Matsumoto, A. Solodka etc. are devoted to the above-mentioned phenomenon. Current global transformations make the topic relevant and encourage revealing new areas and challenges in its development.

The aim of our research is to outline practical implementation of intercultural communication in extracurricular activities at a professional and higher educational institution.

Intercultural communication involves the sharing of information across different cultures and social groups, including individuals with different religious, social, ethnic, and educational backgrounds. It seeks to understand the differences in how people from a variety of cultures act, communicate, and perceive the world around them [3].

It is important to note that during an intercultural communication event, problems arise as a result of a person:

1. not recognizing the uniqueness of the individual,
2. not focusing on the message,
3. not understanding the belief systems and values upon which cultures are established, and
4. making judgements from the perspective of one's own culture [2].

In this context, there comes the necessity to help students overcome the barriers mentioned above. The culturological orientation of the content of teaching professional foreign language communication reproduces the relationship between language and culture and requires the inclusion of culturological data and phenomena in all components of the content of teaching and learning [1, 176]. However, it can be done not only at the lessons but also in extracurricular activities.

In this publication, we would like to share our experience in promoting intercultural communication at the Language Center «Lingua Hub» that has been functioning at Cherkasy State Business College since 2017. The innovative nature of its work lies in not only searching and implementing new approaches to developing students' linguistic competence, but also in creating conditions for their professional growth and fostering their intercultural communication skills. The mission of the Language Center «Lingua Hub» is declared to be creating conditions for studying, developing and improving English language skills; communication with native speakers; overcoming the language barrier; increasing the level of academic mobility of students of Cherkasy State Business College in the international educational space and increasing their competitiveness on the global market. Its activities fall under the following categories:

- Cooperation with international organizations (US Peace Corps, Window on America, America House Kyiv, EducationUSA);
- Cooperation with local organizations;
- Cooperation with graduates of international educational programs;
- Open lectures and seminars with invited native speakers;
- Language camps: SUMMER CAMP; WINTER CAMP;
- Consultative support of students participating in international educational programs;
- Language courses and Professional development courses for the staff;
- Events: • Olympiads, contests, games, thematic events, support of international events.

Summarizing the results of the Language Center «Lingua Hub» at Cherkasy State Business College, we would like to emphasize that during the period of active globalization and the development of integration processes the importance of foreign languages is growing both in everyday and professional communication. An increasing number of people are eager to learn languages, because it provides a number of significant advantages:

- the opportunity to study abroad;
- receiving grants for studies, internships, professional practice in other countries or foreign companies;
- chances to get a highly-paid job;
- free communication with people from various countries in everyday life;
- access to the most relevant information, according to research, 80% of information on the entire computer network is presented in English.

All the areas of LinguaHub activities provide students with unique opportunities to communicate effectively and appropriately with the representatives of other lingual and cultural communities, understand different cultural behaviours and ways of thinking, be tolerant, flexible and open to the dialogue of cultures. Students not only learn about different cultural orientation but also self-reflect and transform their own thinking.

References:

1. IVANOVA, Iryna. (2021). Building culturological background knowledge for developing Business English communication skills. Scientific Bulletin of Flight Academy. Section: Pedagogical Sciences. 9. 173-177. 10.33251/2522-1477-2021-9-173-177.
2. Patel F., Mingsheng Li, Prahalad Sooknanan Intercultural communication: Building a global community URL: https://www.researchgate.net/publication/292519169_Intercultural_communication_Building_a_global_community

3. Sinden J. The Importance of Intercultural Communication Training to the Global Workforce. URL: <https://www.td.org/insights/the-importance-of-intercultural-communication-training-to-the-global-workforce>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-37>

Філіпова О. І.

*кандидат історичних наук, старший викладач кафедри політології,
Національний університет «Одеська політехніка»*

МОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЗАСАДА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Позитивним явищем сучасних інтеграційних процесів у вітчизняній вищій освіті є теоретичний і практичний інтерес науковців до проблеми професійної компетентності науково-педагогічних кадрів, що зумовлено кардинальними змінами в концепції функціонування вищої освіти в українському суспільстві, яка висуває нові підвищені вимоги до особистості педагога, його професійної культури та особистісних якостей; передбачає особистісну, професійну та психологічну готовність до опанування сучасними інноваційними технологіями та здатність творчо їх впроваджувати у педагогічний процес.

Професійна компетентність науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу має ґрунтуватися на його професійному та особистісному досвіді, сукупності психолого-педагогічних, методичних та інших знань, навичок і вмінь, сприяючи розвитку і саморозвитку у процесі свідомого особистісного та професійного становлення у педагогічній діяльності. В цьому процесі особливого значення набуває мовна комунікативна компетентність викладача вищого навчального закладу.

Під комунікативною компетентністю взагалі розуміється комплексне застосування мовцем мовних і немовних засобів з метою спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуаціях спілкування, ініціативність спілкування. Комунікативну компетентність можна розглядати як специфічну систему різних рівнів уживаних знань, які виступають предметом міркування і розмови, регулюють інтеракційну діяльність мовленнєвого спілкування. Так, на думку М. А. Василика, лише на підставі комунікативної компетенції особистість здатна планувати і продовжувати висловлювання, розуміти

зміст висловлювань співрозмовників, адекватно оцінювати як окремі висловлювання, так і тексти. Без комунікативної і мовленнєвої компетенції неможливе нормативне використання певної системи в інтеракційній діяльності мовленнєвого спілкування [1, с. 15].

Комунікативну компетентність викладача вищого навчального закладу можна охарактеризувати як певний рівень сформованості особистісного і професійного досвіду взаємодії з оточуючими, якого потребує індивід, аби у межах своїх здібностей та соціального статусу успішно функціонувати у професійному середовищі та суспільстві. Комплекс комунікативних знань і навичок містить у собі знання норм і правил ділового спілкування (ділового, повсякденного та ін.), високий рівень мовленнєвого розвитку, що дозволяє людині під час спілкування вільно передавати та сприймати інформацію, розуміння невербальної мови спілкування, вміння вступати у контакт із людьми з урахуванням їх статевозрілих, соціокультурних і статусних характеристик, вміння поводитися адекватно ситуації та використовувати її для досягнення власних комунікативних цілей; уміння впливати на співрозмовника таким чином, щоб схилити його на свій бік, переконати в силі своїх аргументів; здатність правильно оцінювати співрозмовника як особистість, як потенційного конкурента чи партнера та обирати власну комунікативну стратегію залежно від цієї оцінки; здатність викликати у співрозмовника позитивне сприйняття власної особистості.

На сьогодні, у визначенні науковцями поняття «компетентність» щодо професійної діяльності педагога мовна особистість розглядається сучасними дослідниками як вагома особистісна характеристика, що пов'язана не тільки з індивідуальними здібностями, а й з впливом саме на професійну сферу діяльності.

Мовна особистість – це суб'єкт, що пізнає світ і відбиває цей світ у мові через призму індивідуальності. Л. Паламар небезпідставно зауважує, що мовна особистість повинна розглядатися не лише через призму здібностей людини до певної мовної діяльності, а і через призму характеру, темпераменту, почуттів тощо. Компоненти словосполучення «мовна особистість», класифікованого як термінологічне, указують, по-перше, на комунікативно-діяльнісну, а, по-друге, на індивідуально-диференційовану характеристики, що припускає вивчення індивідуально-діяльнісного поля. Особлива проекція у процесі розвитку мовної особистості викладача вищого навчального закладу державних відбувається через осмислення комунікативного відношення «відправник – адресат» і поняття «індивіда» як носія мови, одиниці класу, представника колективу [2, с. 6].

Визначаючи розвиток мовної особистості викладача вищого навчального закладу як умову формування професіоналізму, треба наголосити, що мовець індивідуалізований вже тією мірою, якою слухач сприймає його фізичні і психологічні характеристики, вчитуючи з них додаткову екстралінгвістичну інформацію. У багатьох суспільних формах усного мовлення існують досить тверді регламентації, жанрові і мовні стереотипи. Індивід може внести тільки особистісне забарвлення в програвання ролей. Цей тип комунікації припускає повну взаємну орієнтацію співрозмовників на індивідуальний обсяг знань та індивідуальні мотиваційні рівні. Саме тут створюється можливість використання індивідуального лексику, вільної творчої реалізації всіх мовних жанрів.

Таким чином, мовлення, являючи собою спосіб формування і формулювання думки за допомогою мови, використовує мову як соціально відпрацьований інструмент, знаряддя, засіб процесів формування і формулювання думки. Виходячи з того, що вибір способу формування і формулювання думки залежить від того, кому адресована думка мовця (собі чи іншій людині, якщо іншій, то присутній у даний момент чи відсутній), треба зауважити про наявність трьох видів мовлення (внутрішнього, зовнішнього усного і зовнішнього письмового), у рамках яких і протікають когнітивні процеси та інтелектуальна діяльність на рівні аналізу, синтезу і оцінювально-контрольних дій.

Розвиток мовної особистості викладача вищого навчального закладу буде ефективним, якщо викладач володітиме сукупністю дискурсних здібностей на рівні всіх фаз інтелектуального акта, а саме: орієнтування і планування мовних і немовних дій, формулювання плану дії в мовній формі, контролю і коректування мовних дій.

Таким чином, важливу увагу в процесі підвищення рівня професійної компетентності викладача вищого навчального закладу потрібно зосередити на формуванні мовної особистості, тому що ця особистісна характеристика пов'язана не тільки з індивідуальними здібностями, а й з впливом на професійну сферу діяльності.

Список використаних джерел:

1. Василик М. А. Основы теории коммуникации – М.: Гардарини, 2003. – 615 с.
2. Паламар Л. М. Функціонально-комунікативний принцип формування мовної особистості: Дис... докт. пед. н. 13.00.02. Державний університет ім. М. П. Драгоманова. – К.: 1997. – 361 с.

3. Свистун В. І. Підготовка майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності: Монографія. – К.: Науково-методичний центр аграрної освіти, 2006. – 343 с.

4. Хоружа Л. Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: Монографія. – К., 2003. – 351 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-38>

Хабарова Н. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

РОЛЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ ВТОРИННОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Поняття «міжкультурна комунікація» та «міжкультурна компетентність» передбачають взаємозв'язок комунікативного, соціокультурного та когнітивного розвитку здобувачів, заснованого на пізнанні діяльності та культури народу, мова якого вивчається. Зародження концептуальних рамок зазначених вище термінів знаходимо у роботах американського антрополога Едварда Холла на початку 1950-х років. У той час міжкультурна комунікація формувалася як галузь знань, що вивчає вплив культури на комунікацію. Тенденції міжкультурної комунікації та міжкультурної компетентності є важливими чинниками навчання іноземних мов. На думку С.Г. Тер-Мінасової необхідно знати не лише лексику та граматику досліджуваної мови, але й звичаї, культуру, традиції народу, який розмовляє цією мовою [5]. На сучасному етапі формування вторинної мовної картини світу важливим та актуальним є розвиток багатомовної та полікультурної особистості, здатної сприймати та інтерпретувати феномени іншої культури, порівнювати їх із феноменами власної культури та інтегрувати у свою картину світу.

Під ключовим терміном «міжкультурна комунікація» ми розуміємо «адекватне порозуміння двох учасників комунікативного акту, що належать до різних національних культур» [5, с. 26].

В нашому розумінні «міжкультурна компетентність» – це здатність носія мови співвідносити первинну та вторинну картину світу у своїй свідомості, інтерпретувати об'єкти дійсності кількома іноземними

мовами, не втрачаючи власної культурної ідентичності. Той, хто вивчає іноземну мову, проникає в культуру носіїв іншої мови і піддається впливу закладеної в ньому культури. На первинну картину світу рідної мови накладається вторинна картина світу мови, що вивчається. Вторинна мовна картина світу – це картина, яка, відбивається у свідомості мовної особистості здобувача, та потім відбивається у мові. Мовна картина світу базується на культурній та національній картині, яка специфічна у різних народів.

Отже, Франція асоціюється у сучасних українців із такими культурними стереотипами, як: *fraternité* – братство, *égalité* – рівність, *liberté* – свобода, *couture* – мода, *amour* – любов, *parfums* – парфуми, *courtoisie* – куртуазність, *revolution* – революція, *art* – мистецтво, *cuisine* – кухня, *champagne* – шампанське, *tour Eiffel* – Ейфелева вежа.

Як ми вже підкресливали раніше, головною метою в галузі міжкультурної комунікації є формування міжкультурної компетентності, що передбачає не лише вміння читати, писати та перекладати, а й правильно інтерпретувати певні прояви комунікативної поведінки у різних культурах.

Відповідно до форм та рівнів міжкультурної взаємодії, дослідники даних понять такі як: Ф. С. Бацевіч [1], К. С. Мальцева [2], В. М. Манакін [3], І. Ю. М'язова [4], С. Г. Тер-Мінасова [5]. виділяють у структурі міжкультурної компетентності поведінковий, емоційний, прагматичний та когнітивний аспекти. Поведінковий компонент виявляється у дотриманні норм етикету спілкування, у знанні невербальних засобів спілкування, прийнятих у цьому культурному суспільстві [3].

На емоційному рівні іншомовні слова, що відбивають явище, ознаку, культурні традиції народу, можуть викликати бурхливу суперечливу реакцію. З одного боку, позитивна оцінка всього нового, раніше небаченого; а з іншого боку нерозуміння та негативне ставлення до чужої культури. Прагматичний компонент формує країнознавчі знання, залучає здобувачів до етнолінгвокультурних цінностей країни мови, що вивчається, та практичного використання іноземної мови [3].

Зупинимося докладніше на когнітивному аспекті міжкультурної комунікації. Він пов'язаний із категоріями знання, мислення, розуміння феноменів іншої культури. Мова є засобом вербалізації національної культурної картини світи. Саме взаємне розуміння мовних одиниць представляє мовний код у спілкуванні. Слова різних мов, що позначають те саме поняття, можуть відрізнятися семантичної ємністю в різних культурах. За словами С. Г. Тер-Мінасової «розбіжності у мовному мисленні виявляються у відчутті надмірності чи недостатності форм вираження» [5, с. 57].

Розглянемо цей фактор мовної реальності на прикладі слова палець в українській та французькій мові. Щоб назвати цей предмет французькою, необхідно уточнити, що мають на увазі: палець руки або палець ноги, і якщо руки, то який палець, тому що відомо, що пальці рук і ніг у французів називаються по-різному: великий палець ноги фр. *gros orteil*; великий палець руки – фр. *pouce*; вказівний палець – фр. *index*; середній палець – фр. *médius*, безіменний палець – фр. *annulaire*.

Українським словосполученням один тиждень, два тижні, три тижні відповідають французькі висловлювання *huit jours, quinze jours, vingt jours*. Буквальний переклад – *вісім днів, п'ятнадцять днів і двадцять днів* Невідповідність пояснюється тим, що те саме поняття по-різному – надмірно чи недостатньо – виявляється у різних мовах.

Випадок прояву мовної недостатності спостерігається за відсутності поняття у мові, що вивчається. Об'єкти, що позначаються, унікальні, притаманні тільки одній нації і знаходять вираження в мові тільки цього народу. Тому створюються запозичення для висловлювання національного колориту, політичних, економічних реалій життя, наукових термінів, так звані інтернаціоналізми. Це можуть бути запозичення з французької у сфері балетного танцю: *рух кішки – фр. pas de chat, рибки – фр. pas de poisson, ножиць – фр. pas de ciseaux, entrée (вхід) – перша частина, pas de deux – подвійне на, pas de trois – потрійне на, grand pas – велике на, pas d'action – на у русі* тощо. З італійської походить термінологія мистецтв : *акварель – aquarelle, опера – opéra, балет – ballet*; англійська мова є джерелом формування спортивної термінології, кіно та комерції: *спорт – sport, футбол – football, експортувати – exporter, чек – chèque* тощо.

Семантична «надмірність – недостатність» належать до явних труднощів у процесі міжмовної комунікації. У найпростіших випадках, коли слова різних мов включають однакову кількість понятійного матеріалу, відображають той самий об'єкт дійсності, реальне мовлення їх може бути різним, так як вони визначаються різним мовним мисленням і неоднаковим мовним функціонуванням.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К.: Академія, 2004. 534 с.
2. Мальцева К. С. Міжкультурне непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу: Автореф. дис.... канд. філософ. Наук 09.00.04. Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України. К., 2002. 20 с.

3. Манакін Б. М. Мова і міжкультурна комунікація. К.ЦУЛ, 2012. 288 с.

4. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття міжкультурна комунікація. Філософські проблеми гуманітарних наук. №8. 2006. С. 108–113.

5. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – 3-издание. М.: МГУ, 2008. 352 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-39>

Хоменко В. С.

*студентка 2 курсу факультету міжнародних відносин,
суспільних комунікацій і регіональних студій,
Національний авіаційний університет*

АНГЛІЙСЬКА МОВА ТА СУЧАСНІ МЕТОДИ ЇЇ ПОШИРЕННЯ

Технологічний та інноваційний розвиток сучасності призвели до розширення глобалізаційних процесів по всьому світу, що забезпечило диференціацію комунікативних можливостей, насамперед поширення інформації з одного куточку планети до іншого. Для світу 21 століття характерний безперервний контакт Заходу зі Сходом, а Півдня з Північчю, що зумовило поступове розширення світогляду людей з усіх куточків світу.

Наявність сучасних засобів поширення інформації призвела до поширення обізнаності людей стосовно світових подій; вони поступово перетворюються із об'єктів політики, тобто тих, на кого діяльність спрямована, а на суб'єктів– слідкують за апдейтами та приймають участь у політичній трансформації [1].

Важливо відзначити, що комунікація– процес поширення інформації вербальним чи невербальним шляхом. Тобто, можна сказати, що сучасні технології закривають прогалину у відсутності усіх типів поширення комунікації, що, безперечно, має суттєвий вплив на хід подій у світі. А найважливішим інструментом поширення необхідної інформації, вираження думок і висловлення позиції є мова.

Світові лідери, врегульовуючи суспільно-політичні відносини, не є винятком. Вони також постійно звертаються до поширення інформації через впливові платформи, інфлуенсерів, гаджети та інше, формулюючи важливі думки переважно однією мовою– англійською [1]. Або, за

відсутності знань даної мови (що є рідкістю), вони посилаються на канали перекладу з метою розповсюдження власних ідей.

Характерною особливістю міжнародного комунікаційного процесу є володіння її суб'єктами міжнародної мови– англійської. Кордони знання мов постійно розширюються серед людей у світі, оскільки на сучасному етапі пошук правил мови чи її носіїв не є проблемою.

Розкриваючи тему важливості англійської мови у сучасному світі, необхідно звернутись до ретроспективи та визначити, як саме ця мова здобула таку поширеність та чому стала міжнародною [3].

Вважається, що саме історичний вплив у цьому питанні є визначальним. Відомо, що Велика Британія була країною-колоніалістом, що зумовило її колонії підчинитись. Це поступово призвело до певної асиміляції культур, поширення ідей, що і призвело до того, що англійську мову знали на багатьох континентах. Подібну тенденцію можна прослідкувати, проаналізувавши карту поширення цієї мови: переважно колишні колонії Великобританії– США, Канада, Індія, Австралія та частина Африки.

Минуле століття призвело до зміни цінностей. Дві світові війни понівичили Західну і Східну Європи. Період Холодної війни хоч і був відносно спокійним для геополітичних полюсів (але не без напруження та загрози виникнення ядерної війни не обійшлося)– США і СРСР, країни позаблочні чи недостатні сильні не обійшлись без криз та війн. Під час подібних подій виникали нові процеси, що зумовлювали або появу нової держави на геополітичній мапі, або розпад колишніх. Виникла необхідність у підсиленні зв'язків, створенні союзів, що стало рушійною силою глобалізації.

Звичайно, що глобалізаційні процеси починались поступово, поширюючись на кожен континент світу. З кожним роком і століттям було залучено все більше держав. Подібні процеси зумовили необхідність у підтримці комунікацій між країнами, насамперед у питаннях торгівлі.

Поширенню англійської мови, окрім колоніального чиннику, сприяла і визначна роль Великої Британії у світі протягом 19 і 20 століття, проте роль цієї мови почала інституюватись у світі ще починаючи із 17 століття. Це була держава, що регулювала відносини на геополітичній мапі і налагоджувала відносини із США, куди вплив англійської мови також дійшов. Будучи світовим гегемоном та поширюючи власні ідеї не тільки у політиці, відбулось розширення меж англійської мови. Торговці з Індії, прибуваючи до країни, мусили знати мову задля успішного продажу; посли та представники держав мали висловлювати ідеї та наміри на

зрозумілій мові. У такому випадку, логічно, перевагу віддавали сильнішій країні, тому і спілкувались її мовою.

Розуміючи, наскільки розширились кордони англійської мови, колишні гегемони Європи мусли визнати незупинність цього процесу: наприклад, Франція— країна, чия мова вплинула на формування англійської (через завоювання територій Англії), будучи ослабленою у період поширення роздробленості на європейському континенті та внутрішньою нестабільністю, визнала тріумф конкурентки.

Таким чином, на сучасному етапі близько 700 мільйонів людей розмовляють англійською мовою, менша частина з цієї кількості— носії.

Неможливо не зазначити, що наявність сучасних технологій значно спрощує комунікативний процес між країнами [4]. Певні платформи розміщення новин та висвітлення власних ідей заохочують людей до ознайомлення зі світовим порядком чи мотивують до вивчення нового. Звичайно, що більшість розміщеної інформації міститься англійською мовою, зважаючи на її роль. Проте це не є проблемою. Штучний інтелект чи електронні словники часто вбудовані у програми чи пошукові системи, що дозволяє користувачам бути ближчими до здобутків людства. Але, навіть маючи подібні системи, актуальність англійської мови константно збільшується.

На сучасному етапі технологічного розвитку постає питання доцільності володіння знань англійської мови. Люди посилаються на наявність модерних гаджетів, використовуючи які можна із легкістю зрозуміти посліл людини, мовою якої не розмовляєш. Однозначну відповідь на це питання дати, звичайно, не можливо. Кожен має власну унікальну думку, підкріплену фактами та особистим досвідом. Проте практика використання технологій свідчить про їхню недосконалість. Крім того, тут постає питання безпеки індивіда, що користується та клікає на всіх віконцях «Дозволити» [1], тим самим надаючи компаніям-гігантам чи тим, що під прикриттям, отримувати дані користувача. Не дивно, що дозволивши якомусь сайту обробити дані, навіть не усвідомлюючи, можна зіткнутися із рекламою, зміст якої подібним до того, що вводилось у пошукову систему раніше [2].

Сучасні гаджети ще досі показують свою недосконалість та залежність від людського фактору [1]. Системи автоматичного перекладу не завжди є досконалими, не фальсифікованими. Інформацію, надану після створення запиту, якщо мова йдеться про високопосадовців чи послів, може підмінюватись.

Тобто, на сучасному етапі розвитку людства найефективнішим комунікативним інструментом вираження думок, ідей чи протиріч є мова. Англійська мова посідає перше місце на п'єдесталі використання

мов у професійній діяльності: майже 120 країн зобов'язують підприємців та держслужбовців володіти мовою на рівні розуміння співрозмовника; більше 50%, на 2013 рік, розмовляють англійською мовою у Європі; майже 70 країн імплементували цю мову к 2-гу чи 3-тю державну [5].

Галузь міжнародних відносин також не оминула подібна тенденція: наприклад, Статут ООН було сформовано англійською (мовою широкого поширення) і французькою (європейською мовою). Потім відбувались переклади на інші мови: китайська, арабська, іспанська і тд. Статут НАТО – не виняток: на етапі створення було визначено офіційні мови організації – англійська та французька.

Важливо відмітити, що, англійська мова також визначається своєю поширеністю у світі: кількість людей, що володіють чи знають на базовому рівні цю мову перевищила 1 мільярд, обігнавши мандаринську та гінді. Збільшення її кордонів на сучасному етапі вже незупинне, оскільки досягло вже Близького Сходу, Центральної і Східної Азії, ставши там мовою професійної комунікації, насамперед із повноважними послами чи делегатами інших країн.

Підбиваючи підсумки, важливо зазначити, що закріплення за англійською мовою статусу міжнародної означає її осяжність усіх сфер людського життя. Ведення документації, переговорів та бізнесу у сучасному світі неможливі без знання комунікаторами цієї мови. Безперечно, часто у цих питаннях звертаються до послуг перекладачів, що є доречним [5]. Проте володіння мовою означає емпатію, повагу до співрозмовника. Крім того, забезпечує певний рівень довіри та дозволяє зрозуміти справжні наміри. Міжнародний комунікативний процес 21 століття неможливо уявити без залучення цієї мови, що вже інституювалась у діяльності організацій.

Список використаних джерел:

1. 6 ways social media is changing the world | World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/04/6-ways-social-media-is-changing-the-world/>
2. English language [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: https://en.wikipedia.org/wiki/English_language
3. How English became the global language | EF English Live [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://englishlive.ef.com/blog/english-in-the-real-world/english-became-global-language/>

4. International Communication and the Global Marketplace – Communication for Business Professionals [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://ecampusontario.pressbooks.pub/commbusprofcdn/chapter/international-communication-and-the-global-marketplace/>

5. Why is English Considered a Global Language? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://www.teflcourse.net/blog/why-is-english-considered-a-global-language/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-40>

Шаповаленко Н. М.

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовної підготовки,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ»

Для розуміння міжкультурної комунікації як, в першу чергу, соціокультурного феномену, необхідно проаналізувати поняття, що є базовими для осмислення даного явища. Визнаючи за основу міжкультурної комунікації культуру, зазначимо, що в сучасних гуманітарних науках поняття «культура» є фундаментальним і виступає в якості чинника соціального розвитку, засобу гармонізації стосунків між людиною і природою, особистістю і суспільством. Культура, що є предметом дослідження багатьох галузей гуманітарного знання, відображає основоположні сторони і явища людського буття: матеріальні та духовні надбання людства, поведінку людей та їх взаємодію, прояви власне людської сутності. Водночас, постійно змінюючись і динамічно розвиваючись, культура була і залишається своєрідним засобом адаптації людини до соціуму.

Досліджуючи еволюцію поглядів на природу та сутність культури і підходів до її вивчення, можна зазначити, що початкове значення терміну «культура» в перекладі з латинської мови це «обробіток», «розвиток» «виховання», «освіта», «шанування». У відповідності до такого розуміння людина досягає певного рівня культури не тільки завдяки своїй природі, але й в результаті мислення та спеціального виховання. Зокрема, в основі античної освіченості лежала система раціонального знання та формування людини за громадянським взірцем із одночасним збереженням єдності з природою. Пізнання й навчання спрямовані на оволодіння змістом іншомовної культури, але воно стає

можливим саме в процесі вивчення та навчання іноземної мови. Важливим і невід'ємним у цьому процесі є вивчення інших педагого-психологічних дисциплін, взаємозв'язаних з іноземною мовою в тому чи іншому аспекті. Взаємодія дисциплін сприятиме розвитку міжкультурної комунікативної компетенції майбутніх офіцерів для готовності до спілкування на міжкультурному рівні. Володіння цією компетенцією дасть змогу подолати бар'єри комунікації й уникнути «культурного шоку», який виникає в разі незнання звичаїв, традицій, культурного життя країни, у якій перебуває індивід. Міжкультурна комунікаційна компетенція включає в себе міжкультурну комунікацію, що є невід'ємним елементом цієї компетенції й при оволодінні якою людина спілкується поза мовними кордонами, розвиває свою інтеркультуру та стає здатна до міжнародної мобільності. При інтегрованому підході до вивчення іноземної мови з іншими військовими дисциплінами іншомовна культура стає змістом іншомовної підготовки.

Мова відображає загальний рівень культури спеціаліста будь-якого фаху, стає своєрідним її показником. Опанування принципами й засадами ділової комунікації є свідченням професійної зрілості фахівця. Важливим чинником підвищення ефективності роботи органів внутрішніх справ є налагодження відносин співпраці поліції з населенням на основі взаємодовіри, взаєморозуміння (осмислення, оцінка інтересів і цілей одне одного, прийняття їх як своїх) та взаємодії (процес обміну видами діяльності; буває одноразовий та постійний). Взаємовідносини поліції та населення можуть впливати на рівень ефективності діяльності поліцейських з охорони громадського порядку, профілактиці і попередженню злочинів, боротьбі зі злочинністю в цілому. Працівник поліції має володіти не лише професійними знаннями, але ще хоча б мати достатні навички з основ психолінгвістики, соціолінгвістики, юрислінгвістики. Від якості контакту працівника поліції з різними групами населення буде залежати ефективність його діяльності. Одним із визначальних чинників ефективної роботи працівника поліції буде правильно сформована фахова комунікативна компетенція. У спілкуванні працівник поліції: отримує необхідну для розкриття злочину інформацію; керує процесом ведення бесіди, іноді у важких умовах; передає письмово вербальну інформацію. З практики відомо, оволодіння комунікативними навичками може затягнутися, а це впливає на адаптаційні процеси у фаховій діяльності поліцейського і може призвести особу до розчарування та звільнення з роботи.

Комунікативна компетентність – це спроможність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, яка включає уміння розширювати (або звужувати) коло спілкування, розуміти партнера по спілкуванню, прогнозувати наслідки різноманітних комунікативних ситуацій. Саме контакти в агресивному комунікативному середовищі складають основу фахового спілкування працівника поліції. У частини працівників МВС чинник агресивності середовища спілкування може викликати високу напруженість міжособистісних контактів, що негативно впливає на виконання фахової діяльності і самовідчуття працівника в цілому. Профілактика несприятливих станів і подолання негативних тенденцій у фаховому спілкуванні потребує спеціальної уваги у вигляді професійних тренінгів.

Комунікації – це також засоби, за допомогою яких люди будують відносини один з одним і розуміють почуття один одного; відносини (досл. комунікації) між батьками й дітьми часто дуже складні. Однак, як стверджують вчені, навіть за умови володіння однією й тією самою мовою люди не завжди можуть правильно зрозуміти один одного: причина цього – саме відмінності культур. Максимальний розвиток комунікативних здібностей слухачів ось основне, перспективне, але дуже нелегке завдання, яке стоїть перед викладачами іноземних мов. Для його рішення потрібно оволодіти й новими методами викладання, які спрямовані на розвиток усіх чотирьох видів володіння мовою, і зовсім нові навчальні матеріали, за допомогою яких можна навчити людей ефективно спілкуватися. При цьому, певна річ, не можна відмовлятися від усіх старих методик, а брати з них усе найкраще, корисне, яке пройшло практику викладання.

Пізнання й навчання спрямовані на оволодіння змістом іншомовної культури, але воно стає можливим саме в процесі вивчення та навчання іноземної мови. Важливим і невід’ємним у цьому процесі є вивчення інших педагого-психологічних дисциплін, взаємозв’язаних з іноземною мовою в тому чи іншому аспекті. Взаємодія дисциплін сприятиме розвитку міжкультурної комунікативної компетенції майбутніх офіцерів для готовності до спілкування на міжкультурному рівні. Володіння цією компетенцією дасть змогу подолати бар’єри комунікації й уникнути «культурного шоку», який виникає в разі незнання звичаїв, традицій, культурного життя країни, у якій перебуває індивід. Міжкультурна комунікаційна компетенція включає в себе міжкультурну комунікацію, що є невід’ємним елементом цієї компетенції й при оволодінні якою людина спілкується поза мовними кордонами, розвиває свою інтеркультуру та стає здатна до міжнародної мобільності. При інтегрованому підході до вивчення іноземної мови з іншими

військовими дисциплінами іншомовна культура стає змістом іншомовної підготовки.

Так, і в наш тяжкий час дуже потрібна професія військово-службовця. Специфіка професійної діяльності військовослужбовців вимагає від них готовності до ефективної міжособистісної взаємодії з підлеглими, товаришами по службі, а також громадянами в щоденному житті та в екстремальних ситуаціях. Це висуває особливі вимоги до формування комунікативної компетентності майбутнього офіцера, тобто не лише до покращення змісту й методики його професійної підготовки, а й до розвитку його духовної культури. Пізнання й навчання спрямовані на оволодіння змістом іншомовної культури, але воно стає можливим саме в процесі вивчення та навчання іноземної мови. Важливим і невід'ємним у цьому процесі є вивчення інших педагого-психологічних дисциплін, взаємозв'язаних з іноземною мовою в тому чи іншому аспекті. Взаємодія дисциплін сприятиме розвитку міжкультурної комунікативної компетенції майбутніх офіцерів для готовності до спілкування на міжкультурному рівні.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Вивчення іноземної мови є однією з умов професійного та загальнокультурного формування сучасного офіцера Збройних сил України, сприяє підвищенню рівня гуманітарної підготовки й загальної ерудиції фахівців, активізує їхній інтелектуальний потенціал.

Для того, щоб майбутній офіцер міг брати участь у діалозі культур із представниками Збройних сил інших країн, він повинен володіти міжкультурною компетенцією, яка дасть йому змогу нарівних висловлювати свою думку, захищати власну точку зору, стверджувати або заперечувати думку інших, погоджуватися чи не погоджуватися з нею в певній комунікативній ситуації. Звідси випливає проблема ролі й місця міжкультурної комунікації в іншомовній підготовці майбутніх офіцерів. Потрібно усвідомлювати, що помилки культурної поведінки можуть викликати непорозуміння та навіть конфлікти. Нові умови життя радикально змінили завдання, які стоять перед викладачами іноземних мов, а зокрема перед викладачами військових навчальних закладів: вони повинні випускати спеціалістів зі знанням не тільки іноземної мови, але й із володінням навиками міжнародного та міжкультурного спілкування, яких потребує сучасне суспільство.

Список використаних джерел:

1. Козак А. Міжкультурна комунікація в контексті діалогу культур / Козак А. // Наукові записки. – 2014. – № 118. – С. 106-110.

2. Бойчук Н.В. Переклад як засіб міжкультурної комунікації / Бойчук Н.В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2013_43_1/140147.pdf

3. Методичні рекомендації по організації самостійної роботи студентів до курсу «Проблеми міжкультурної комунікації та перекладу» / Т. Ю. Введенська – видавництво Нац. гірн. ун-ту– Д.: ДВНЗ «НГУ», 2014. – 54 с.

4. Буркало Н.І. Соціально-психологічні аспекти міжкультурної комунікації / Буркало Н.І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/11_NPE_2013/Psihologia/12_134480.doc.htm

5. Шумський О. Л. Професійна комунікація правоохоронців у контексті міжкультурної взаємодії / Шумський О. Л. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [file:// Vnadsps_2013_2_18.pdf](file://Vnadsps_2013_2_18.pdf)

6. Вовчанська Л. С. Комунікативна міжкультурна взаємодія працівників правоохоронних органів / Вовчанська Л. С. // Наукові записки Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 23. – С. 37-38.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-41>

Шаркова С. Ф.

*кандидат психологічних наук, доцент,
докторант, Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України*

ПРО ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОГО ДОСВІДУ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО НАВЧАННЯ

Якщо орієнтуватися на вимоги розвинутих країн до підготовки бакалаврів наук, у якості завдання першого етапу навчання у вищій школі постає створення широкої загальноосвітньої та загальнонаукової бази для подальшого набуття професійних знань [1; 3]. Певним чином рідна та іноземна мови можуть вивчатися з позицій мовної картини світу, що сприятиме розвитку аналітичного мислення, активізації творчого потенціалу студентів, об'єктивізації практичного досвіду світопізнання, відображеному у мові. У представленому матеріалі ми надаємо деякі приклади вправ, які сприятимуть розвитку картин світу та інтеграції пізнавального досвіду студентів.

У ході занять із іноземної мови ми, для прикладу, звертаємо увагу на образне зображення слів у східних мовах. Так, студентам за допомогою певних підказок пропонується вгадати, що означають намальовані китайські ієрогліфи. У деяких випадках малюнки можна доповнити японськими ієрогліфами, які, головним чином, базуються на китайських знаках, проте іноді являють собою певну варіацію.

山 – гора; 河 川 – річка; 火 災 – вогонь;
雨 – дощ; 傘 – парасолька.

Відомо, що кожному суспільству притаманні певні звукові знаки, види писемності. Серед різновиду людських мов також існує жести́ва мова. Протягом обговорення наголошується, що напрями мовного розвитку та характер змін у мові визначаються історичними змінами в житті суспільства та конкретними особливостями структури мови. Слід нагадати, що існує зв'язок між історією суспільства та розповсюдженням мови. Студенти групи можуть запитати один одного, яка культура та мова їх цікавить. Яка мова, на їх погляд, буде популярною через 100 років? В якості домашнього завдання можна запропонувати знайти цікаву інформацію про історію розвитку рідної та іноземних мов, які вивчають студенти.

Серед інших вправ, які рекомендовано виконувати зокрема у рамках опрацювання граматичної теми *Passive Voice* (пасивний стан), є дослідження видатних винаходів країн світу (у нашому випадку, ми аналізували англійські країни). Спочатку викладач надає перелік різноманітних винаходів, які студентам необхідно розподілити між країнами, що є, так би мовити, «батьківщиною» даних інноваційних ідей. Надалі студентів розподіляють на дві групи, в яких вони аналізують таблиці з поданою інформацією (за принципом «*information gap*») про популярні та зроблені або у Великобританії, або у США винаходи в таких сферах, як техніка, одяг, спорт, їжа, напої тощо. Про відсутню у своїй таблиці інформацію вони дізнаються в ході обговорення зі студентами з іншої групи та занотовують її.

У якості домашнього завдання студентам пропонується знайти інформацію, пов'язану з цікавими винаходами своєї країни, та заповнити таблицю за вищезгаданими категоріями. Якщо студенти бажають, вони можуть підготувати презентації про країни, які їх цікавлять.

Для привнесення розважального характеру викладачі можуть оголосити про змагання за звання найосвіченішого та найчемнішого туристу світу. Для цього необхідно заздалегідь підготувати цікаві питання до вікторини про різні країни та культури світу. Запропоновані питання можуть бути спрямованими як на виявлення загальних знань та уявлень студента, так і на знання саме цікавих фактів про культуру

іноземної держави. Питання можуть бути як відкритими, так і містити варіанти відповідей. На зразок: (1) У якій із країн найбільша кількість так званих відкритих офісів та прозорих приміщень навіть для керівництва? (Серед запропонованих варіантів відповідей: Португалія, США, Японія. В усіх наведених нами пунктах останній варіант є правильним).

(2) У якій із країн найважче зробити кар'єру від молодшого спеціаліста до керівника компанії (Німеччина, США, Франція). (3) У якій із країн письмова кореспонденція є важливим аспектом ділового життя? (Японія, Франція, Німеччина). (4) Для якої з країн небов'язковим є виконання рішень, прийнятих під час засідань (США, Бельгія, Італія).

Із поданням більш змістовного аналізу відповідей можна звернути увагу на яскраво виражений колективізм у японській культурі, в контексті якого передбачається працівників усіх рівнів тримати в курсі деталей процесу.

Стосовно наступного запитання можна зазначити, що за результатами соціальних досліджень виявилось, що у великих компаніях Франції 75% керівних посад формується за принципом родинних зв'язків, на відміну від 25% у Німеччині та 10% у США.

Взагалі організації компаній доволі різняться у зарубіжних країнах, як це демонструється студентам на основі спеціально підготовлених текстів. На відміну від прагматичного підходу німців, італійці акцентують увагу на оцінках настрою та думок колективу.

Інший блок завдань може містити твердження, з якими студенти погоджуються або ні. Викладач може надати картки з реченнями, які студенти розподілять за принципом «Правильно» / «Неправильно». Наприклад:

- У місті Женева (Швейцарія) забороняється стригти газон у неділю.
- У Великобританії не можна повертатися спиною до статуї королеви.
- У містах Англії забороняється сигналізувати з 11 вечора до 7 ранку.
- В Мексиці не можна засмагати по суботах.
- У Греції не дозволяється керувати мотоциклом без шолому.
- В Італії заборонені розлучення.

Приклади даних тверджень були віднайдені нами в матеріалах «Written and Unwritten Rules Around the World» [4]. Кожне друге з наведених тверджень є помилковим. Опрацювання даних речень особливо корисно проводити під час вивчення модальних дієслів. За кожному вірну надану відповідь студент заробляє бали і, таким чином,

визначається переможець у групі. Студентам у парах можна запропонувати скласти свій перелік офіційних та неофіційних правил як своєї держави, так і різних країн світу, і надати своїм одногрупникам у якості тесту.

Найрізноманітніші ідеї для створення даного типу вправ можна віднайти у великій кількості публікацій. Додатковий час можна присвятити презентаціям студентів про історію своєї країни, цікаві факти, наукові досягнення, архітектурні пам'ятки тощо. З метою кращої організації матеріалу можна скласти перелік запитань, як це подається в розроблених комунікативних вправах у підручниках для вчителів [5, с. 210].

- Розкажіть про фільм, відзнятий у Вашій країні / Вашому місті.
- Розкажіть про продукцію, яка виготовляється у Вашому регіоні.
- Які великі змагання вигравали спортсмени або команди з Вашої країни?
- Вкажіть назви диких тварин або рослин, характерних тільки для Вашої країни.
- Який відомий вигаданий герой був винайдений Вашими співвітчизниками?
- Яка цікава книжка / музична композиція була створена представником Вашої країни та стала популярною в усьому світі?
- Які місця світу були відкриті або досліджувались представниками Вашої країни?

В ході виконання зазначених вправ важливо пам'ятати, що пізнання не є пасивним процесом, воно завжди поєднане з перетворенням пізаного. Низкою вчених наголошується важливість організації навчання іноземної мови у такий спосіб, що сприяє задоволенню потреби суб'єкта навчання в інтелектуальній розвивальній діяльності під час пізнання світу [1; 2; 5]. При цьому студентів слід спонукати до використання багатоманітних стратегій пізнання, тобто варіативних засобів з'ясування змісту явищ, які вони спостерігають у навколишньому світі, що передбачає задіяння різноманітних процесів переробки інформації. Головне пам'ятати, що процес пізнання не може розглядатись як сукупність когнітивних процесів без урахування афективної складової та поза контекстом розвитку мотиваційної сфери.

Список використаних джерел:

1. Заярна І.М. Формування когнітивних структур особистості як проблема психології навчання: монографія / Е.Н. Носенко, І.М. Заярна. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2002. – 204 с.

2. Максименко С.Д., Заброцький М. М. Технологія спілкування (Комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування) / С.Д. Максименко, М. М. Заброцький– К.: Главник, 2005. – 112 с.
3. Branche J., Mullennix J., Cohn E. R. Diversity across the curriculum: A guide for faculty in higher education / Branche J., Mullennix J., Cohn E. R. – Boston: Anker. – 2007. – 133 p.
4. Lloyd A., Preier A. Business Communication Games. Photocopiable games and activities for students of English for Business/ Lloyd A., Preier A.– Oxford University Press. – 1996. – 128p.
5. Oxenden C., Latham-Koenig C., Seligson P. New English File. Pre-Intermediate. Teacher's Book / Oxenden C., Latham-Koenig C., Seligson P.// Oxford University Press. – 2007. – 240 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-42>

Шатілова Н. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
асистент кафедри сучасної української мови,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ЕТНОГРАФІЧНІ РЕАЛІЇ ЯК МАРКЕР НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО КОЛОРИТУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Мова, як відомо, відображає національно-культурну своєрідність народу, специфіку його менталітету, звичаїв, традицій, побуту. Розгляд мовних явищ з опертям на суміжні галузі знань (культурологію, етнографію, психологію тощо) розширили дослідницьке поле сучасних лінгвістичних студій, утворюючи актуальність наукового опису культурної самобутності народу, відбитої в його національно-мовній картині світу (Ф. Бацевич, Н. Бойко, Н. Гуйванюк, Н. Данилюк, Л. Дяченко, С. Єрмоленко, В. Жайворонок, В. Кононенко, Т. Космеда, М. Кочерган, Л. Лисиченко, А. Мойсієнко, В. Русанівський, Н. Руснак та ін). Учені розглядають мову як своєрідний код, спосіб відображення ментальності, носій етнокультурної інформації.

Пріоритетним напрямком сучасної лінгвістики є дослідження лексичних одиниць в об'єктиві проблем номінації, семантики і з огляду на носія мови – етнос. Лексику з національно-культурним компонентом значення науковці номінують по-різному: *національно специфічна*,

національно маркована, культурно конотована, етнокультурно маркована, етнографічна, етнокультурознавча, лінгвокультурологічна тощо. У перекладознавчих студіях функціє термін *безеквівалентна лексика*, у межах якої виокремлюють центр (*реалії* для позначення частин предметного світу етносу) та периферією (*фонові слова* для віддзеркалення об'єктивної дійсності на лексичному рівні [3]. Досліджуючи функціонування безеквівалентної лексики в поетичному тексті, О. Тупиця розмежує її за функціонально-семантичними ознаками на 1) власні назви; 2) слова-символи і 3) слова-реалії [5, с. 69].

В українському мовознавстві *реалію* витлумачують як «слово (усталений вислів), що називає поняття, об'єкт, явище, характерні для етнічного, суспільно-історичного або повсякденного життя національної чи етнографічної спільноти [1, с. 543]. Предметна класифікація слів-реалій виокремлює *етнографічні реалії* – слова, що називають місцеві предмети й поняття, характерні для традиційного побуту і господарювання представників певної етнічної спільноти чи культурно-етнографічного регіону і сприймаються як етнічно забарвлені тими, що живуть поза його межами. Наша розвідка присвячена опису національно маркованих лексем, що є невід'ємною частиною повсякденно-побутової культури буковинців як етнографічної групи українців, декларуючи своєрідність їх матеріальної і духовної культури.

Національно маркована лексика – присутній складник мовної тканини художнього тексту, що вияскравлює етнокультурний фон художньої оповіді, позаяк «реалія є специфічним виявом культури та її дескриптором» [2]. Семантика етнографічних реалій, зафіксованих у художньому дискурсі видатних письменників Буковини – Ю. Федьковича, С. Воробкевича, О. Кобилянської, – дає змогу окреслити найпоширеніші їхні тематичні групи:

1) назви їжі: *бануш* 'кукурудзяний куліш на овечім салі'; *бриндза* 'приготовлений для зберігання посолений сир з овечого молока'; *вурда* 'варений невитриманий сир'; *гусянка* 'спеціально заквашене густе кип'ячене молоко'; *завиваник* 'пиріг, спечений із тіста, згорнутого в трубку кількома шарами, між якими міститься начинка', *кулеша* 'страва з вареного кукурудзяного борошна'; *юшка* 'суп на м'ясному чи грибному бульйоні';

2) назви одягу: *гачі* 'штани переважно з домотканого полотна або сукна'; *горботка* 'вид жіночого одягу типу плахти, витканої з вовняної пряжі'; *гуля* 'різновид гуцульського верхнього чоловічого і жіночого одягу з білого сукна'; *камізьлька* 'вид жилета із сукна, шерсті'; *капчурі* 'плетені з вовни шарпетки в гуцулів'; *кіптар* 'гуцульська безрукавка на хутрі, оздоблена вишивкою'; *крашениці* 'у гуцулів – пофарбовані в

червоний колір сукняні штани»; *запаска* ‘жіночий поясний одяг з двох полотнищ (тканий з вовняної пряжі)’; *рікля* ‘вид старовинної спідниці, переважно квітчастої для нареченої’; *сардак* ‘верхній короткий рукавний одяг з домотканого сукна, оздоблений вовняними нитками’; *сіряк* ‘старовинний верхній довгополий одяг із грубого сукна’;

3) назви головних уборів: *каптур* ‘старовинний жіночий головний убір із круглим наголовком, зтягнутим кольоровою тканиною’; *кресаня* ‘чоловічий фетровий капелюх з прикрасами’; *кучма* ‘чоловіча зимова шапка’;

4) назви прикрас: *гердан* ‘шийна жіноча прикраса у вигляді плескатого ланцюжка або ажурного комірця з різнокольорового бісеру’; *кутас* ‘прикраса у вигляді китиці на гуцульському одязі’;

5) назви аксесуарів: *бесаги* ‘дві торби, з’єднані одним полотнищем, що їх носять перекинутими через плече’; *дзьобенка* ‘гуцульська вовняна торба, яку носять через плече’; *тобівка* ‘гуцульська шкіряна торбина з орнаментом, яку носять на ремені через плече’; *тайстра* ‘полотняна або вовняна гуцульська торба, яку носять через плече’; *ширинка* ‘саморобна вишивана носова хустина’; *черес* ‘широкий шкіряний пояс із кишеньками і пряжками’;

6) назви посуду: *бербениця* ‘дерев’яна посудина видовженої форми з двома днями для зберігання продуктів (переважно молока і бринзи)’; *збанок* ‘особливої форми глечик для свіжого молока, посудина для зберігання води в полі’; *мазниця* ‘посудина для збивання масла з вершків’; *раква* ‘кругла дерев’яна посудина з покришкою для масла або бринзи’;

7) назви господарських об’єктів: *гражда* ‘комплекс житлових будинків і господарських приміщень у гуцулів’; *колиба* ‘житло пастухів’; *кошниця* ‘виплетена з лози повітка біля хати для зберігання качанів кукурудзи’;

8) назви знарядь та предметів праці: *барда* ‘широка сокира з коротким топорищем’; *дараба* ‘пліт, збитий з кругляків, який сплавляють по ріці’; *гонта* ‘покрівельний матеріал у вигляді колотих дощочок довжиною 60 см’; *риза* ‘спеціальне пристосування у вигляді дерев’яного жолоба, яким гуцульські лісоруби спускають з гори вниз зрубані дерева’;

9) назви музичних інструментів: *трембіта* ‘гуцульський народний духовий музичний інструмент – дерев’яна труба, зроблена зі смерекового дерева, обвита березовою корою’; *флюяра* ‘басова сопілка-зубівка майже метрової довжини, поширена на Гуцульщині’; *теленка* ‘вербова сопілка без бокових отворів, дно якої прикривають пальці під час гри’; *цимбали* ‘старовинний музичний інструмент з дерев’яного

корпусу трапецеїдальної форми і металевих струн, на яких грають, ударяючи молоточками або паличками»;

10) назви народних танців: *аркан* 'гуцульський чоловічий танець'; *гуцулка* 'гуцульська мелодія до танцю; танець під таку мелодію'; *коломийка* 'український гуцульський масовий танець, основною фігурою якого є замкнене коло';

11) назви звичаїв та обрядів: *заводини* 'вечір, напередодні весілля'; *могорич* 'частування з приводу успішного завершення якоїсь справи'; *клака* 'гуртова допомога, толока' тощо.

Наведені тематичні групи назв етнографічних реалій складають реєстр специфічних слів, у яких найяскравіше виявляємо асоціацію з певною територією – Гуцульщиною. Як важливий складник образності художніх текстів буковинських письменників, такі номінації виступають тією смисловою домінантою, що містить етнокультурну інформацію, кодуєчи в мовних формах духовні надбання, матеріальну культуру і традиції буковинських гуцулів, які живуть у гірських районах західних областей України, відображаючи специфіку їх національно-мовної картини світу. Зауважимо, що не маючи точних відповідників в інших мовах, такі слова належать до культурних унікалій української мови і потребують особливого підходу в ході їх перекладу.

Список використаних джерел:

1. Ажнюк Б.М. Реалія. Українська мова: Енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 543.

2. Бурдейна О. Етнокультурні маркери в художньому дискурсі. *Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наук. праць*. Чернівці: Рута, 2006. Вип. 319/320: Германська філологія. С. 176–183.

3. Волошина А. В. Безеквівалентна і фонові лексика у східнослов'янських мовах: дис. канд. пед. наук: 10.02.17. Кіровоград, 2001. 195 с.

4. Данилюк Н. О. Лексика з національно-культурним змістом у сучасній українській мові. *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки*. № 9. С. 14–17.

5. Тупиця О. Безеквівалентна лексика в поетичному тексті: проблема створення етномовної картини світу: монографія. Mauritius, Beau Bassin: LAP LAMBERT Academic Publishing RU, 2018. 117 с.

Шелюх О. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри гуманітарних наук,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного*

ПОНЯТТЯ БЕЗПЕКИ МОВНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ВИМІРІ

Український **мовний простір** надзвичайно давній і незмінний, адже існує орієнтовно 3-7 тисячоріч. Для підтвердження давності і незмінності нашого мовного простору можна взяти до уваги думки щонайменше двох учених зі світовим іменем, котрих ніяк не запідозриш у кон'юктурі. Польський мовознавець Михайло Красуський, який вільно володів багатьма мовами, у праці «Древность малороссийского языка» (1880) стверджував, що українська мова старша не тільки від усіх слов'янських, а й від санскритської, грецької, латинської та інших арійських мов.

Відомий же російський історик Василь Ключевський свого часу на питання «Як розмовляли на Київській Русі?», – відповів, що так, як сьогодні розмовляють українці (малороси). Отже, ми здавна живемо на цих землях і здавна розмовляємо українською, і цей мовний простір наш.

Варто зауважити, що мова часто була і є засобом політичного маніпулювання, окреслення політичного простору держави. Не раз на примітивному рівні йдеться про рівність становища мов в Україні. Рівність розуміємо, по-перше, як не однакові функції сильного і ослабленого, здорового і хворого. Рівність – це пільга слабшому. По-друге, наша держава не одна на Землі, отже, говорити про рівність слід у світовому контексті: якщо російська є державною в Росії, польська – у Польщі, то українська є державною в Україні, – усі мови рівні, кожна має свою домівку. Проте в українському соціолінгвістичному просторі маємо парадоксальний факт нерівності, розбіжності у визначенні поняття рівності мов.

Зарубіжні джерела подають ґрунтовні дослідження соціопсихологічних процесів, що відбуваються в країні, у якій функції рідної мови поступово перебирає на себе інша мова, – найчастіше це мова, нав'язана колонізатором у випадку колоніальної залежності країни. Щодо України, то ця колоніальна радянсько-тоталітарна

залежність, очевидно, і є причиною розбіжностей ідентичностей у межах народу, що й породжує явище двомовності.

Доречними в цьому контексті є дослідження Жана П'єра Жанто, швейцарського соціолінгвіста, який вивчав ситуацію двомовності в Білорусі, країні з таким же пострадянським минулим, як і Україна. Результати проведеного опитування вразили: білоруси, самі відхиляють свою мову на маргінес, обираючи російську мовою навчання, і лише незначна частина (2%) вважала, що білоруська повинна бути мовою освіти й науки (1, с. 211–221). Відповідно, можливі три варіанти поділу суспільства на три групи за особливостями вживання мов і мовної поведінки в суспільстві, де одні – поборники усього російського, інші – виступають на захист мови-підлеглої, за все білоруське, а третя група – «прихильники status quo, тобто рівноправності обох мов» (1, с. 216).

Подібна ситуація в Україні виникла, на думку Л. Масенко, з поділом суспільства на три групи за особливостями вживання мов і мовної поведінки, але із суттєвою відмінністю – у нас він має виразний територіальний вимір. Країну поділено на українськомовний Захід та російськомовні Схід і Південь з перехідною зоною Центральної України.

Вважаємо, розкол України, що виник на мовному ґрунті, – це, без сумніву, не тільки опозиція двох мов, це протистояння ідентичностей та цивілізаційних орієнтацій населення. Осмислюючи причини й масштаби розбіжностей між українськими ідентичностями, Іван Багрянний стверджував, що на них значною мірою вплинув досвід Другої Світової війни.

Тому, спробуймо з'ясувати, чому в Україні виникли суттєві територіальні мовно-культурні розбіжності, що є причинками до послаблення національної безпеки.

По-перше, приєднання західноукраїнських земель до УРСР реалізувало надзавдання Росії – максимально розширити кордони російсько-радянського впливу, зокрема й російської мови.

По-друге, у західноукраїнських землях протягом усього XIX ст. – поч. XX ст. умови для суспільно-політичного і соціокультурного життя були більш сприятливими. Для прикладу, в Галичині і Буковині виходили нові газети, журнали, зокрема «Літературно-науковий вісник», було створено наукові осередки, сформувались середовища національно-свідомої еліти, яка опікувалась «культурними і політичними потребами свого народу та дбала про утвердження української мови в усіх сферах суспільного життя» (2, с. 215).

Третя причина – організований тоталітарним режимом Голодомор підірвав соціальну базу української мови і призвів до відновлення досягнутого ще в самодержавній Російській імперії поділу України на

російськомовні міста і промислові центри та українськомовні села й невеликі містечка. При цьому найбільшого зросійщення зазнали Крим і Донбас.

Якщо говорити про Донбас, то специфіка його економічно-промислового розвитку призвела до високого рівня русифікації цього регіону. Помітний розвиток постійно потребував нових робочих сил (працівників), що спричинило масове заселення Донбасу народністю з різних куточків Союзу, і це зумовило поліетнічний склад його (Донбасу) населення, хоча і за цих умов українці все-таки чисельно у відсотковому відношенні переважали.

Ну і врешті по-четверте, серйозною проблемою були надзвичайно ідеологічно грамотні люди, що з'явилися на території західноукраїнських земель УРСР. Мету їхньої діяльності можна назвати стратегічною, оскільки вони втілювали політику радянського керівництва щодо повної денаціоналізації українців, знищення їх з національної, мовної і геополітичної карти світу.

Отже, бачимо, що в історії справді зафіксовані причини виникнення відмінних мовних середовищ в Україні, що становлять загрозу україномовному простору і є підставою для появи та існування такого мовного явища як білінгвізм. Й розуміємо, що проблема порушення чи зміщення мовного простору спричиняє проблему мовної безпеки як одного з найважливіших чинників національної і державної цілісності й потребує серйозного вивчення і правового вирішення. Тут, очевидно, на нашу скромну думку, потрібно враховувати й історичний досвід, й, звісно, досвід тих країн, які мають спільне або подібне мовно-політичне минуле.

Список використаних джерел:

1. Жан Пьер Жанто. Статистический способ изучения социолнгвистической ситуации в г. Минске «Беларуская мова: шляхі развіцця, кантакты, перспектывы: матэрыялы III Міжнародн. кангрэса бела русі стаў «Беларуская культура ў дыялогуцывілізацый. Менск 2001.

2. Ткач Л. Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX – на початку XX ст. Книги-XXI. Чернівці 2007. Ч. 2.

Штанько А. О.

*студентка групи ЛН-91 факультету лінгвістики,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Моїсєєва Н. О.

*кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ВИТОКИ ТА СТАНОВЛЕННЯ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ЯК АВТОНОМНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

З сьогоденним тяжінням до глобалізації неабиякої користі набувають процеси комп'ютеризації, які полегшують доступ до будь-якої інформації. За останній час можна побачити появу тенденцій до розвитку і покращення міжнаціональних зв'язків, зокрема розвитку систем машинного перекладу. Саме ці технології спрощують і роблять доступною інформацію іншими мовами, яка дотепер була важкодоступною і потребувала років перекладу знавцями та перевірок якості перекладеної інформації. Зараз цей процес став простішим завдяки технологіям машинного перекладу. Аби зрозуміти, чому такі технології мають попит, пропонуємо простежити за історією розвитку машинного перекладу і підсумувати, чи можуть такі системи врешті-решт замінити фахівців.

Варто розпочати з того, що алгоритм машинного перекладу народився ще задовго до появи сучасних технологій. Так, Квін Дюпон у своїй статті «THE CRYPTOLOGICAL ORIGINS OF MACHINE TRANSLATION» досліджує історію започаткування машинного перекладу і зазначає, що алгоритми роботи сучасних технологій перекладу беруть початок з арабських країн, а саме з досліджень арабського філософа та математика Аль-Кінді. Він розробив методи системного мовного перекладу, які включали криптоаналіз, частотний аналіз, імовірність і статистику. Відтоді система аналізів не змінилась, а лише покращувалась з часом [1]. Перший перелік пропозицій щодо саме комп'ютерного машинного перекладу був представлений у меморандумі американського вченого Воррена Вівера у 1949 році. Там Вівер висунув різні пропозиції, засновані на успіхах воєнного часу у зламі кодів. Через кілька років дослідження машинного перекладу розпочалися в кількох

університетах США, а в 1954 відбулася перша публічна демонстрація перекладу машиною [2][3]. Хоч система була радше подібна до іграшкової, адже містила лише 250 слів і перекладала англійською до 50 речень, вона була першим кроком на шляху до розвитку машинного перекладу. Перші такі системи склалися з двомовних словників, де для слів вихідної мови були один або кілька відповідників, а також з деяких правил створення правильного порядку слів у реченні. Проте було визнано, що специфічні правила побудови речень надто складні й носять дедалі ситуативний характер, тому стала очевидною потреба в більш систематичних методах синтаксичного аналізу. Втім, за десятиліття досліджень вчені стикалися з розчаруванням у вигляді семантичного бар'єру, для якого на той час не було простого рішення. Таким чином, до 1966 року дослідження призупинилися, а натомість розпочалася розробка машинних допоміжних засобів для перекладачів у вигляді словників-комп'ютерів. Попри те, що це рішення фактично поклато край дослідженням машинного перекладу у США на понад десять років, в інших країнах ця сфера стрімко набирала обертів. Так, дослідження продовжувалися в Канаді, Франції й Німеччині. І у 1968 році була заснована перша операційна система Systran. Вона використовувалася багатьма країнами переважно для перекладу документації. У цьому ж році з'явилась ще одна успішна канадська операційна система Meteo, яка спеціалізувалась на перекладі прогнозів погоди. До 1980 року ринок поповнився широким розмаїттям типів систем перекладу. Наприклад, Logos, яка працювала з парами німецька-англійська й англійська-французька, або ж Metal з парою німецька-англійська.

У 1990 році сталося кілька важливих моментів. Так, були опубліковані результати експериментів стосовно системи Candide, а вона поклядалася на суто статистичні методи. Також окремі групи вчених з Японії почали використовувати методи перекладу, які базувалися на прикладах. І хоч ці два методи відрізнялися один від одного, вони все ще були далекі від використання синтаксичних та семантичних правил при перекладі. На ринку почали з'являтися перші системи пам'яті перекладів, такі як Trados, які допомагали перекладачам мати легкий доступ до вже раніше перекладених текстів. До кінця 1990-их років зберігалися тенденції використання машинного перекладу та допоміжних засобів великими компаніями. Спостерігалось зростання у сфері локалізації програмного забезпечення, тобто адаптації до нового ринку. Так, додатки користувалися популярністю як і серед тих, кому була важлива якість перекладу, наприклад, для важливої публікації, так і для тих, кому важливо було швидко адаптувати інтернет-додатки під нову мову без надання значенню якості такого перекладу. Важливим кроком у майбутнє було впровадження онлайн сервісів по типу Babelfish чи Google Translate. З цим кроком машинний переклад став продуктом

масового ринку. Наразі використання таких систем продовжує інтегруватися і поширюватися у нові сфери застосування. Все частіше машинний переклад використовують для локалізації телевізійних субтитрів, веб-сайтів, соціальних мереж, публічних лекцій тощо, а доступ на онлайн-платформах до нього переважно безоплатний. Втім, слід зазначити, що дослідження покращення якості перекладу відбувається і дотепер, адже оцінки якості таких платформ часто значно відрізняються від якості перекладу людиною. Чому попри десятиліття зусиль та детальних досліджень питання якості перекладу досі зберігається?

Річ у тому, що покладаючись виключно на невідредагований машинний переклад, ігнорується той факт, що людське мовлення часто контекстуальне, а, отже, щоб правильно перекласти текст, потрібно розуміти його контекст. Будь-який якісний переклад вимагає не лише знання мови, а й фонових знань і вміння працювати з текстом, який має конкретну цільову аудиторію. До цих умінь належать розуміння гри слів, метафор, фразеологізмів, крилатих висловів, авторського стилю, відтворення милозвучності й дотримання логіки та зрозумілості. Втім, «кожна з цих проблем заглиблюється коренями у більш загальну проблему – проблему суб'єктивності художнього мовлення» [4, с. 69].

Список використаних джерел:

1. DuPont Q. THE CRYPTOLOGICAL ORIGINS OF MACHINE TRANSLATION From al-Kindi to Weaver. URL: <http://amodern.net/article/cryptological-origins-machine-translation/> (дата звернення: 21.11.2022).
2. Garvin P. L. The Georgetown-IBM Experiment of 1954: An Evaluation in Retrospect. Papers in linguistics in honor of Léon Dostert / ред. W. M. Austin. Berlin, Boston, 1967. URL: <https://doi.org/10.1515/9783111675886-006> (дата звернення: 21.11.2022).
3. Hutchins J. The history of machine translation in a nutshell. URL: <https://aclanthology.org/www.mt-archive.info/10/Hutchins-2014.pdf> (дата звернення: 21.11.2022).
4. Періжняк М. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ. Інтелектуальні системи та прикладна лінгвістика : І Всеукр. науково-практ. конф., м. Харків, 15 берез. 2012 р. Харків, 2012. С. 69. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/343952114.pdf#page=69> (дата звернення: 21.11.2022).

Шумовецька С. П.

*доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін,
Національна академія Державної прикордонної служби
імені Богдана Хмельницького*

Голярдик Н. А.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін,
Національна академія Державної прикордонної служби
імені Богдана Хмельницького*

Макогончук Н. В.

*кандидат психологічних наук, доцент,
стприий викладач кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін,
Національна академія Державної прикордонної служби
імені Богдана Хмельницького*

**АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ДІАЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ
ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
«ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»
Й «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»**

Сьогодні одним з важливих завдань педагогічної науки є визначення шляхів підвищення результативності освітнього процесу, використання багатої спадщини минулого та новітніх досягнень. Діалогічні методи навчання дозволяють урізноманітнити освітній процес, підвищити роль міжособистісної взаємодії на рівнях «викладач – курсант» і «курсант – курсант», збагатити комунікативний досвід усіх учасників педагогічного процесу, сформувати у курсантів навички спільної діяльності та командної роботи.

У системі професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників велике значення має вивчення таких навчальних дисциплін, як «Історія України та української культури» й «Українська мова за професійним спрямуванням». Зміст навчального матеріалу цих дисциплін є важливим засобом ознайомлення майбутніх офіцерів-

прикордонників з історією своєї Батьківщини, з найважливішими цінностями професійної діяльності.

Під час викладання таких навчальних дисциплін, як «Історія України та української культури» й «Українська мова за професійним спрямуванням», доцільно орієнтуватись на досягнення комунікативної філософії та лінгвістичної прагматики. Філософи та лінгвісти на сьогодні одностайні в тому, що діалог має першочергове значення в сучасному житті, допомагає людям зрозуміти один одного, визнавати думку інших, узгоджувати зусилля для досягнення спільних цілей. С. Ганаба щодо цього наголошує на діалоговій природі людського буття: «Поза діалогом людина не існує свідомо» [1, с. 81]. Тільки в діалозі, підкреслює дослідниця, «можна зрозуміти іншу людину, її світогляд і цінності, а визнання Іншого через діалог унеможливує домінування та пригнічення одним Я світу Іншого буття» [1, с. 79]. Загалом значення діалогу полягає в тому, що він дозволяє виявляти виважене і водночас поважливе ставлення до іншої людини, до її світогляду і цінностей. Діалогічне спілкування стає партнерською взаємодією, що допомагає узгодити й об'єднати зусилля для налагодження відносин і досягнення результату.

Під час вивчення «Історії України та української культури» доцільно використовувати такі діалогічні методи, як «мозковий штурм» чи «круглий стіл». Зокрема темами «мозкового штурму» можуть бути такі: «Походження Русі», «Спільна колиска Київської Русі?», «Київська Русь і її спадщина», «Творення русько-української нації», «Генеза українського козацтва», «Українці сьогодні: особливості масової свідомості» тощо.

«Круглі столи» під час вивчення «Історії України та української культури» доцільно проводити на такі теми: «Богдан Хмельницький – фундатор козацької держави», «Іван Виговський і його державотворча програма», «Петро Дорошенко та Острозька комісія», «Державницькі заходи Івана Самойловича», «Визвольна акція Івана Мазепи та його система державотворення», «Місія Пилипа Орлика», «Іван Скоропадський та його спроби врятувати українську державність», ««Історія русів»: початок нового козацького міфотворення» тощо. У такий спосіб курсанти мають можливість розширити своє розуміння актуальних проблем української історії, удосконалити вміння аргументувати свою думку та слухати інших учасників. Під час колективного обговорення тієї чи іншої проблеми курсанти можуть досягти певної загальної думки щодо неї, через зіставлення різних думок пізнати істину.

Використання діалогічних методів дозволяє акцентувати увагу курсантів на різних аспектах взаємозв'язку людей у ситуації їх зустрічі,

розширити простір співробітництва. У спільному процесі пізнання курсанти мають можливість здобувати знання в спільній діяльності через діалог, полілог між собою та з викладачем. У такій взаємодії вони вчаться обмінюватися інформацією, моделювати ситуації, спільно вирішувати проблеми, оцінювати дії товаришів і свою поведінку. Загалом значення діалогічних методів полягає в тому, що вони дозволяють вчити курсантів виражено і водночас з повагою ставитись до інших людей, до їхнього світогляду і цінностей.

На основі діалогу доцільно будувати евристичні бесіди, презентації, «ділові ігри», практичні групові й індивідуальні вправи, обговорення відеозаписів тощо [2, с. 39]. У такий спосіб курсанти вчитимуться встановлювати контакти; враховувати ситуацію, у якій відбувається спілкування; отримувати чи повідомляти інформацію; пояснювати та аргументувати свою думку, визначати та відстоювати стратегію комунікативної поведінки; передбачати результат свого висловлювання або відповідь співрозмовника; уважно слухати й чути, підтримувати розмову. Значну увагу необхідно звертати на вміння курсантів слухати, задавати уточнювальні питання, перефразовувати чи інтерпретувати почуте і сказане.

Методом «ділової гри» можна пропонувати курсантам вивчати теми «Встановлення ділових контактів», «Прикордонно-представницькі зустрічі», «Управлінське спілкування». Ділові ігри є важливим елементом спільної діяльності викладачів та курсантів щодо вирішення професійно важливих завдань. Вони дозволяють закріплювати й поглиблювати теоретичні знання курсантів, удосконалювати їхні професійні комунікативні вміння і навички, вчити підтримувати контакт зі співрозмовником, вирішувати конфліктні ситуації, освоювати комунікативні способи оптимізації службових відносин та ін.

Отже, використання діалогових методів навчання дозволяє формувати вміння і навички курсантів вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами у різних формах, сферах і жанрах мовлення, тобто забезпечувати належний рівень їхніх професійно необхідних комунікативних умінь.

Список використаних джерел:

1. Ганаба С. О. Історична освіта у методологічному фокусі інтерсуб'єктивності: моногр. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 152 с.
2. Сисоева С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. Київ: ЕКМО, 2011. 320 с.

ПАНЕЛЬ 2. МІЖКУЛЬТУРНІ ІСТОРИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-46>

Балабушка В. А.

аспірантка,

Київський національний університет культури і мистецтва

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТИЛЬОВИХ НАПРЯМКІВ НА РОЗВИТОК СЕРЕДНЬОВІЧНОГО ЗОДЧЕСТВА ЧЕРНІГОВА

У статті розкривається процес європейських стильових напрямків на прикладі середньовічного зодчества Чернігова, таких споруд як Спасо-Преображенський, Борисоглібський собор, Троїцько-Іллінський монастир, що зародилися в стародавні часи спільної культури європейських народів. У монографії «Міжнародні зв'язки Київської Русі» І. Шакера зазначалося, що «Київська держава належала до числа найбільш значних та могутніших держав тогочасної Європи, мала найтісніші міжнародні зв'язки з різними країнами та народами, відігравала важливу роль в загальнополітичній кон'юнктурі» [12, с. 33].

Численні зв'язки з іншими народами давали можливість для розвитку економічних, що базувалися на торгівельних, політичних та культурних відносинах. Підкреслюється, той факт, що Київська Русь мала зв'язок з Західною Європою та зв'язувала Європу зі Сходом. Підтримує цю тезу С. Плохий в дослідженні «Брама Європи», стверджуючи, що «Європа – це важлива частина української історії, так само як і Україна – європейської» [8, с. 23]. Україна географічно розташована на західному краю Євразійського степу, що зумовило її стати «брамою Європи». Коли «брама» зачинялася внаслідок війн чи конфліктів, Україна зупиняла іноземні навали зі сходу та заходу; коли ж «брама» була відчинена, вона була за міст між Європою та Азією, сприяючи обміну людьми, товарами та ідеями. Україна також була місцем зустрічі різних імперій: від Римської до Османської, від Габсбургів до Романових» [8, с. 24].

Руські удільні князі, як зауважив В. Мудеревич «мали військово-політичні й династичні контакти з учасниками хрестових походів на Близький Схід» [6, с. 33]. У наслідок цих відносин на руські землі проникали основні ідеї хрестоносного руху, тобто ідея визволення Гробу Господнього від невірних; військові інновації – воєнна техніка, тактика ведення бою, фортифікації, що набували особливої актуальності в

контексті боротьби давньоруської держави. Українська середньовічна архітектура розвивалася за новими стилями, напрямками та тенденціями європейської архітектури. Але цей розвиток мав досить специфічні та оригінальні характеристики, притаманні Україні. За твердженням К. Третяка «давній романський стиль, що панував у Західній Європі X – XII ст., у Київській Русі поєднався з візантійським, внаслідок утворилася неповторна архітектурна школа України X – XIII ст.» [11, с. 102].

У статтях автора «Соціалізація середньовічних європейських традицій архітектури Чернігова» [2] та в «Культ святих у традиціях храмового будівництва середньовічного Чернігова» [1] визначено спільні традиції європейських народів та середньовічного Чернігова у складі якої формувалася українська нація, що протягом віків трансформувалися, соціалізувалися як культурне історичне явище світового надбання. Середньовічна Україна-Русь прийняла християнство від Сходу, де на той час знаходилася Візантія (нині країна Туреччина) сприймаючи візантійську традицію архітектурних планів монументальних споруд. У Західній Європі в період середньовіччя продовжував розвиватися романський стиль, традиційно сформований в античний період грецько-римської спадщини, що поступово відроджувалася у Європі [2, с. 61].

У результаті сформувалися два напрямки спільної європейської традиції в мистецтві: візантійський та романський. Внаслідок нашої місцевої Руської архітектурної розбудови витворився своєрідний синтез цих впливів, що незабаром набуває власного україно-візантійсько-романського характеру. Запровадження християнства на Русі сприяло зміцненню державності, консолідації української народності, національної ідеї, розвитку кам'яної архітектури, живопису, зміцнювало культурні зв'язки Русі з Візантією, Болгарією, країнами Західної Європи. Разом з християнством на східнослов'янських землях були запровадженні церковний, візантійських календар, культ «чудотворних» ікон, культ святих, що і в сьогоднішній архітектурі українського зодчества займають сакральне місце [1, с. 47].

Історія культури, мистецтва чернігівського зодчества описана в дослідженнях М. Петров, що підкреслював «в VI-XIII ст. Візантія була єдиною школою, до якої зверталися латинські, германські, слов'янські народи Європи» [7, с. 40]. За його твердженням «Київська Русь прийнявши християнство від греків, перші храми будувала за візантійським зразком, прикладом цього слугують храми як в Києві, так і у Чернігові» [7, с. 32]. І. Моргілевський в праці «Успенська церква Єлецького монастиря в Чернігові» охарактеризував приналежність споруд до пам'ятки романо-візантійської конструкції [5, с. 197-200].

А археолог М. Макаренко в роботі «Біля Чернігівського Спаса (Археологічні досліді 1923)» розкрив дані про технічні особливості розкопаних рештків колишньої трьохвітарної церкви та інших споруд, що повторюють численні будівлі Сирії, які виникли під впливом грецьких храмів [4, с. 190-193].

У видані Г. Логвіна «Чернигов. Новгород-Северський. Глухов. Путивль» центральне місце належить чернігівським забудовам, зокрема він характеризує Спаський собор, який на його думку, не має аналогів за красою і величиною у візантійських зразках архітектури «подібної конструкції не має жодний давньоруський храм; у ньому поєднана схема візантійського хрестово-купольного храму з елементами романської базиліки» [3, с. 33]. В. Пуцко в статті «Чернігів в історії візантійсько-руського сакрального мистецтва», у якій стверджує, що «не може викликати жодного сумніву приналежності Київської Русі до візантійського ареалу, хоча її культура мала свої виразні відмінності» [10, с. 278]. Своєрідна автономність мистецтва віддзеркалювала певні історичні чинники, висвітлюючи його історичні джерела, навіть подекуди вже позабуті або сховані в широких поняттях, котрі окреслюють межі візантійської спадщини та відкривала дорогу до класичної традиції з її античними зразками [10, с. 279]. Як зазначає він в іншому дослідженні, то «саме чернігівська архітектурна школа пов'язана на зламі XI-XII ст. з проникненням романських форм з Північної Італії, що зумовлено було князівськими родинними зв'язками, аналогічних декоративних зразків до Північної Італії та від Франції до Балкан, Скандинавії [9, с. 8-9]. Архітектурна пластика нагадує форми середньовічного сербського князівства Зета (IX-XII ст.) була міцно пов'язана саме з європейськими течіями. Генеза ж слов'янської тератологічної орнаментики, на думку автора «виявила свій ще й ірландський родовід з наступною західноєвропейською ранньосередньовічною еволюцією» [9, с. 66].

Отже, вплив європейських стильових напрямків на розвиток середньовічних європейських традицій архітектури Чернігова пройшов історичний процес адаптації на основі двох складових: греко-римської традиції та первісно-міфологічної місцевої стародавньої культури. Тобто, пройшла через процес загальної трансформації старої, язичницької культури в нову, – християнську. В період християнізації Чернігово-Сіверська Русь стає державним і культурним об'єктом європейського співтовариства з усіма особливостями розвитку. У тому числі мистецьких традицій будівництва Візантії, Балкан, Вірменії, Грузії, Херсонесу. Таким чином, храмове будівництво середньовічного

Чернігова формується на основі трансформації спільних європейських цінностей в період християнізації Європи.

Список використаних джерел:

1. Балабушка В. Культ святих у традиціях храмового будівництва середньовічного Чернігова. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал*. 2016. № 4. С. 47-52.

2. Балабушка В. Соціалізація середньовічних європейських традицій архітектури Чернігова. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2016. Вип. 36 (49). С. 61-71.

3. Логвин Г. Чернигов. Новгород-Северский. Глухов. Путивль. Москва: Искусство, 1980. 285 с.

4. Макаренко М. Біля Чернігівського Спаса (Археологічні досліді 1923). *Чернігів і Північне Лівобережжя: Огляди, розвідки, матеріали*. Київ, 1928. С. 184-196.

5. Моргілевський І. Успенська церква Єлецького монастиря в Чернігові. *Чернігів і Північне Лівобережжя: Огляди, розвідки, матеріали*. Київ, 1928. С. 197-204.

6. Мудеревич В. Русько-чеські воєнно-політичні та династичні зв'язки першої половини XII ст. *Сумська старовина № XXXIII-XXXIV*. 2011, С. 27-34.

7. Петров Н. Черниговское церковное зодчество XI – XII в.в. Чернігів: Епархіальна типографія, 1915. 52 с.

8. Плохій С. Брама Європи Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2021. 512 с.

9. Пуцко В. Кам'яне різьблення Борисоглібського собору в Чернігові і пластичний фасадний декор давньоруського храму. *Чернігівські старожитності*, 2015. Вип. 2(5). С. 65-72.

10. Пуцко В. Чернігів в історії візантійсько-руського сакрального мистецтва. *Чернігів у середньовічній та ранньомодерній історії Центрально-Східної Європи*, 2007. С. 278-286.

11. Третяк К. Західні та східні впливи на архітектуру України. *Етнічна історія народів Європи*, 2000. С. 102-107.

12. Шакера І. Міжнародні зв'язки Київської Русі : з історії зовнішньої політики Русі в період утворення і зміцнення Древньоруської держави в VII-X ст. Київ: Вид-во АН УРСР, 1963. 197 с.

Колесник О. В.

*спеціаліст вищої категорії,
Вінницький фаховий коледж економіки
та підприємництва Західноукраїнського національного університету*

Голева Т. В.

*спеціаліст першої категорії,
Вінницький технічний фаховий коледж*

ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР І РОЗБУДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Інформаційний простір держав сьогодні привертає до себе достатньо уваги. Його розглядають і як якісно нове середовище для функціонування й розвитку суспільних відносин та процесів, і як політико-правове поняття. Під інформаційним простором прийнято розуміти сукупність інформаційних потоків як національного так і закордонного походження (7, с. 15). Суб'єктами інформаційного простору, є передусім юридичні особи. Це: державні та недержавні інформаційні агентства; органи державної влади, інформаційні служби; державні та недержавні установи; державні та недержавні аудіовізуальні і друковані засоби масової інформації, видавництва тощо.

Дослідник В. Карпенко характеризує український інформаційний простір як «величезний гуртожиток, в якому співіснують дуже різні за формою і змістом, за природою капіталу і політичною метою, за способом поширення інформації комунікаційні засоби. Це і газети з журналами, це і книжкова продукція, це і редакції телебачення та радіомовлення, це і світова мережа Інтернет» (5, с.57). Станом на 1 січня 2014 р. в Україні зареєстровано та перереєстровано 19 351 періодичне видання. Більшість з них мають матеріальні труднощі, низькі тиражі та високу передплатну ціну (10 с.174). Показник кількості примірників на одного жителя в Україні став значно нижчим від мінімального за світовими стандартами (за визначенням ЮНЕСКО, не менше 100 примірників на одного жителя): в Україні 1999 р. цей показник не перевищував 60 примірників. В СРСР наприкінці 1980-х років на одного жителя припадало близько 440 примірників (з них близько 95 – видавалося в Україні), в розвинених державах – не менше 300 примірників друкованих періодичних видань, а в США та Японії

показник сягає 500-600 примірників. З 1989 р. по 2009 р. кількість періодичних друкованих видань збільшилася з 1799 газет і 206 журналів до, відповідно, 2551 і 1374. Однак при цьому їх загальний річний тираж зменшився більш ніж на третину – з 4608 млн. примірників до 3024 млн. (4).

Переважна більшість (55,3%) засновників друкованих ЗМІ – окремі громадяни та комерційні структури, отже частка недержавної преси в Україні досить висока. Водночас 8,9% друкованих видань засновано державними органами. Такий рівень присутності держави на ринку друкованих ЗМІ не відповідає досвіді розвинених демократичних країн, створює потенційні можливості для маніпулювання масовою свідомістю. В демократичних суспільствах державні органи, як правило, виступають засновниками не масових газет або журналів, а спеціальних інформаційних бюлетенів, у яких висвітлюється їхня діяльність. Наприклад, у Польщі залишилася, фактично, єдина державна газета «Polska Zbrojna» (4).

На сьогодні міжнародне співробітництво в інформаційній сфері здійснюється на підставі низки міжнародних договорів, так, зокрема, підписано 8 угод з про співробітництво з європейськими країнами та 16 угод з країнами СНД. Повноправними членами Європейської мовної спілки є Національна телекомпанія України та Національна радіокомпанія України. Крім того, вони мають угоди про співпрацю з авторитетними європейськими телекомпаніями, що дозволяє отримувати і своєчасно подавати в ефір повідомлення з усього світу та інформувати європейську громадськість про події в Україні тощо (11).

Країна, яка знаходить власну нішу в європейському інформаційному просторі, уже є могутньою й розвинутою. Дослідники підкреслюють, що можливості реалізації інтересів таких країн як Україна були і залишаються обмеженими так званою «середністю» держав (8, с. 297). («Середньою державою можемо вважати національного актора з обмеженою, у порівнянні з великою державою, національною могутністю, що дозволяє йому лише вибіркоче докладання зовнішньополітичних ресурсів і зумовлює вибіркоче зацікавленість в тих чи інших регіональних або функціональних сферах міжнародних відносин») (6, с. 39). Це означає, не більше і не менше, аніж те, що при виробленні стратегії своєї зовнішньополітичної діяльності дані країни мають враховувати неможливість переслідування глобальних зовнішньополітичних інтересів, довільної зміни політики, одночасної активної діяльності на різних геополітичних напрямках без огляду на великі держави.

Концепцію «середності» держави та її геополітичне розташування, певною мірою, варто враховувати й у реалізації інформаційних

можливостей України. Так, О. Баган підкреслює, що концепція Середньої Європи вимагає переорієнтації у поданні інформації про міжнародні події. Нині в українських ЗМІ пріоритетним є повідомлення про події у США, Великій Британії, Франції та Росії. Натомість для перспективного розвитку України як ключової середньоевропейської держави бажано, щоб обсяг повідомлень про життя країн Середньої Європи принаймні був рівнопропорційним щодо інших. (1, с. 17).

Входження України в глобальний інформаційний простір відбувається досить пасивно – як реакція на історичний виклик країнам третьої цивілізаційної хвилі. Цей процес супроводжується використанням лише окремих компонентів та технологічних рішень з арсеналу засобів інформаційного суспільства (2, с. 53).

Європейське співтовариство з 1994 р. розглядає завдання побудови інформаційного суспільства як найбільш пріоритетне. Як Україна долучаться до загальноєвропейських і загальносвітових тенденцій у сфері побудови інформаційного суспільства? Яких успіхів досягнуто у цьому напрямку та які проблеми виникають? (12, с. 25).

Для України процес формування інформаційного суспільства – це не лише ще один крок до європейської політичної інтеграції, але й до економічного добробуту. Яскравим прикладом цього є досвід Франції. Коли французький уряд зіткнувся з нагальною необхідністю розбудови інформаційно-телекомунікаційної галузі, коли виникла загроза домінування зарубіжних технологій, з ініціативи Ліонеля Жоспена приймається Національна стратегія розвитку галузі. У період з 2007-2009 рр. компанії інформаційно-телекомунікаційної галузі вийшли на 4-те місце у світі. Варто підкреслити, що на відміну на США, де перевага надається технологічним аспектам інформаційної супермережі, в Європі акцентується увага на соціальному та економічному вимірах суспільства знань та інформації (9).

Цікавий якісний склад української інтернет-аудиторії. За статтю переважають чоловіки (їх – 69%, жінок – 31%); за віком більше молоді (до 40 років – 75%). Приріст української Інтернет-аудиторії відбувається високими темпами: понад 100 тисяч користувачів щомісяця. Якщо у лютому 2015 року їх було 5 млн. 546 тис., то вже у березні цього ж року – 5 млн. 653 тисячі (3).

Найвища ж питома вага використання Інтернету в сучасному світі – у Фінляндії, що багато в чому пояснюється тим, що там створено умови, коли боротьбу за залучення користувачів Інтернету – а значить, за створення для них найкращих умов, – ведуть між собою 47 телефонних компаній. У цьому зв'язку звичайно відзначають, що широке впровадження Інтернету у будь-якій країні світу, мабуть, як раз

і передбачає таку конкуренцію. Наведемо деякі показники розвитку українського сегменту Інтернету. Кількість українських користувачів Мережі протягом двох років збільшилась втричі і на кінець 2010 року складала, за різними оцінками, від 320 до 370 тисяч постійних користувачів (що, однак, становить менш як 1% дорослого населення України) і близько 300 тисяч користувачів, що використовували мережу час від часу. Середньомісячне зростання кількості користувачів в Україні, за оцінками експертів, складає 4% (5).

Урізноманітнилось інформаційне наповнення серверів: за кількістю хостів (88, 2 тис.) Україна посідає вже 28 місце в Європі і 45 – у світі. Але з огляду на вітчизняний науковий, технічний та виробничий потенціал ці досягнення все ж є доволі скромними.

Українці оцінюють рівень інформатизації українського суспільства як низький (43 %), і лише 14, 3 % – як високий (12, с. 366).

Розбудова інформаційного суспільства в Європі є одним із найголовніших завдань, Україна ж лише починає рухатися в напрямку до побудови суспільства знань інформації. Негативно позначаються на розвитку інформаційного суспільства недостатньо високий рівень інформатизації суспільства, низька інформаційна культура.

Список використаних джерел:

1. Баган О. ЗМІ і питання національної безпеки: геополітичний аспект // Визвольний шлях. – 2014. – березень. – С. 12-21. – С. 17.
2. Добровольська А. Глобалізація інформаційного простору: адаптація України до загальносвітових тенденцій // Економічний Часопис-XXI. – 2015. – № 9-10. – С. 52-53. – С. 53.
3. Згуровський М. Суспільство знань та інформації – тенденції, виклики, перспективи // Українська мережа інформаційного суспільства. // Дзеркало тижня. – 2013. – 24 трав. (№ 19). – С. 17.
4. Інформаційний простір України – маємо те, що маємо // Україна та UNESCO. – Доступно. – 18 листопада 2010. – <http://unesco.iatp.org.ua/information.html>
5. Карпенко В. Інформаційна політика та інформаційна безпека. – К.: Нора-Друк, 2006 // Електронний варіант підручника: <https://studfile.net/preview/10004788/>
6. Кононенко С. Середньодержавність: формалізація структур осмислення // Дослідження світової політики. – К.: ICSEMB України, 2009. – С. 35-40.
7. Кудрявцева С. П. Міжнародна інформація. – К. : Слово, 2015. – С. 18.

8. Неприцький О. Забезпечення миру і стабільності у Північчорноморському регіоні у контексті розширення НАТО і ЄС на Схід // Проблеми інтеграції науково-освітнього інтелектуального потенціалу в державотворчому процесі. – Випуск 4. – Тернопіль: Збруч, 2016. – С.295-302.

9. Піскорська Г.А. Інформаційна безпека та стратегії інформаційного суспільства // Фонд інформаційного суспільства. – 2013. – № 4. – С. 82–91.

10. Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика. – К., 2016. – 474 с.

11. Стан інформаційної присутності України за кордоном і перспективи інтеграції вітчизняних суб'єктів інформаційної діяльності до світової системи інформаційного обігу в контексті формування позитивного міжнародного іміджу України. // Урядовий портал – 2013. – № 7. – С. 19–25.

12. Шевчук О., Голобуцький О. E-Ukraine. Інформаційне суспільство в Україні. Бути чи не бути? – К., 2016. – 104 с. – С. 25.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-48>

Олійник О. М.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
відділу історії країн Азії та Африки,
Державна установа «Інститут всесвітньої історії
Національної академії наук України»*

УЧАСТЬ КИТАЮ В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

В 21-му столітті Китай значно посилив свою роль в світових історичних процесах. За 40 років політики реформ та відкритості Китай не тільки перетворився на країну-лідера в світовому економічному розвитку, він також став активним гравцем на світовій політичній арені. Китай почав виявлять більший інтерес до світового розвитку і поряд з цим почав активно інтегруватись у світове співтовариство, прагнучи довести світові переваги від співпраці з Китаєм. Така позиція керівництва Китаю має історичне підґрунтя, що сформувалось завдяки

економічним здобуткам країни в ході реалізації програми економічних реформ та відкритості [1].

Впродовж багатьох років власну зовнішню політику Китай будував на основі розвитку двостороннього співробітництва. Спроби налагодити союзницькі відносини з Радянським Союзом та іншими країнами не дали очікуваних результатів, китайське керівництво хронічно побоювалось опинитись в умовах політичної залежності чи нерівноправного співробітництва. В той самий час посилення інтеграційних процесів в світі не могло залишити керівництво країни байдужими, тому Китай почав приділяти більшої уваги до участі як в глобальних так і регіональних інтеграційних процесах. Одним з таких напрямків стало приєднання Китаю в 1991 р. до форму Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС). Керівництво країни історично вважало Азійсько-Тихоокеанський регіон пріоритетною зоною своїх інтересів. Китайське прислів'я говорить – «близький сусід краще далекого родича». Тому участь Китаю в АТЕС стало пріоритетною сферою інтересів Китаю. Китай активно розвиває торгівлю з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону та здійснює значні інвестиції. З часом Китай перетворився на найпотужнішого гравця регіону. Для більшості країн регіону він став найбільшим торговим партнером та інвестором. Крім економічного впливу також Китай також посилив і політичний вплив [2].

Важливою подією для розвитку АТЕС став самміт виконавчих керівників АТЕС, що відбувся 5–11 листопада 2014 р. в Пекіні, на якому голова КНР Сі Цзіньпін виступив з промовою, в якій представив нове бачення щодо майбутнього АТР. Він виокремив три аспекти для майбутнього АТЕС, а саме: поглиблена регіональна економічна інтеграція; сприяння інноваційному розвитку, економічна реформа та зростання; посилення всебічного розвитку інфраструктури та з'єднання. Ці напрями визначили три ключові аспекти концепції «Азійсько-Тихоокеанської мрії» – розвиток та економічна з'єднаність, об'єднання Азії з акцентом на гармонію, взаємну вигоду та процвітання в регіоні. На самміті було досягнуто консенсус з приводу укладання угоди про вільну торгівлю. Сі Цзіньпін також зазначив, що укладання угоди про вільну торгівлю має вагоме значення на шляху економічної інтеграції регіону.

Доступ до зовнішніх ринків дозволяє учасникам отримати доступ до більшої кількості покупців і, в той же час, доступ до більш широкого спектру продуктів за конкурентними цінами. Це також сприятиме руху іноземних інвестицій та дозволить скоротити внутрішній розрив між заощадженнями та інвестиціями. Торгівля та регіональна інтеграція

також приносять позитивні наслідки та динамічні переваги завдяки передачі технологій та інноваціям.

Китайська ініціатива «Азійсько-Тихоокеанської мрії» спрямована на підтримку стабільних та дружніх партнерських стосунків з сусідніми країнами, з метою формування взаємодовірчих відносин.

В своїй промові п. Сі Цзіньпін назвав АТЕС великою сім'єю. Китай виступає за створення архітекτονіки відкритого типу в АТР, яка має привести до розвитку інновацій, росту взаємозв'язаності та інтеграції інтересів, та зрештою відповідає спільним інтересам членам-учасникам АТЕС. Для досягнення зазначеної мети члени АТЕС мають формувати партнерські відносини, засновані на взаємній довірі, інклюзивності, співробітництві та спільному вииграші. Це створюватиме додаткові імпульси для розвитку економіки АТЕС та світової економіки в цілому [3].

Пропонуючи ініціативу «Азійсько-Тихоокеанської мрії» Сі Цзіньпін також виокремив низку спільних задач, які сторони мають вирішити за ради побудови Азійської спільноти.

По-перше, спільно формувати уявлення про розвиток. Майбутній розвиток АТЕС торкається інтересів кожного його члена. Учасники АТЕС досягли важливих домовленостей стосовно активізації зони вільної торгівлі в АТР, просуванню транспортно-комунікаційної зв'язаності та спрямованості до інноваційного розвитку.

По-друге, спільно протидіяти викликам на світовому рівні. Після світової фінансової кризи ядром всієї роботи має бути економічний ріст, зміцнення координації в макрополітиці. Одночасно потрібно належним чином реагувати на такі світові проблеми як інфекційні захворювання, продовольча безпека та енергетична безпека. Китайський лідер також вважає, що варто поглиблювати взаєморозуміння за допомогою спільного використання інформації, ділитись кращими прикладами через обмін досвідом, стимулювати спільні дії шляхом спілкування та координації, посилити регіональну взаємодію шляхом надання взаємної допомоги.

По-третє, спільно формувати платформу для співробітництва. Китайське керівництво вважає, що учасники АТЕС повинні перетворити АТЕС в системну платформу, що призначена для сприяння інтеграції, в політичну платформу для проведення обміном досвідом, відкритий майданчик для протидії торговому протекціонізму, платформу що розвивається для поглиблення економічного та технічного співробітництва, з рештою єдину платформу для стимулювання транспортно-комунікаційної зв'язаності. Розвиток АТЕС має опиратись на підтримку всіх сторін.

По-четверте, разом переслідувати ціль спільного розвитку. Партнерство означає співробітництво, спільний вииграш, взаємне

навчання та взаємне переймання. Наразі деякі країни АТЕС стикаються з чималими проблемами, тому потрібні спільні зусилля щоб допомогти цим країнам подолати ці труднощі. Для цього необхідно розширити фінансову та технологічну підтримку економік що розвиваються в АТЕС, використовуючи різноманітність суб'єктів АТЕС, посилювати результативність взаємозв'язаності, здійснювати спільний розвиток.

Для Китаю, азійські країни – це головний напрямок зовнішньополітичного курсу. В зв'язку з цим Пекін намагається поєднати транспортні магістралі та комунікації на азійському континенті за допомогою ініціативи «Один пояс шлях, один шлях».

Китайське керівництво вважає, що Китай є одним з членів великої сім'ї АТР. Розвиток Китаю неможливий без АТР, а процвітання АТР неможливо без Китаю. В Пекіні сподіваються, що всі країни АТР будуть дорожити миром та стабільністю, які набуті дуже нелегко, а також сприяти будівництву гармонійного АТР, сталому миру та спільному процвітання.

В цьому контексті керівництво Китаю визначило низку напрямків розвитку для АТР.

По-перше, АТР повинен прагнути до спільного розвитку. Різні економічні суб'єкти АТР тісно зв'язані один з одним, їх інтереси переплітаються, вони повинні повною мірою проявити власні переваги, оптимізувати розміщення економічних ресурсів, вдосконалити промислову структуру, створити ланцюг вартостей для спільного отримання вигод та спільно розвивати великий ринок АТР, що приносить благо всім сторонам. Скорочення розриву в рівні розвитку сприятиме спільному процвітання АТР, як кажуть «з підвищенням рівня води і корабель піднімається».

По-друге, АТР має дотримуватись курсу розвитку та відкритості. Потрібно підтримувати багатосторонню торговельну систему, що відрізняється свободою, відкритістю та відсутністю дискримінації, а також виступає проти будь-яких форм протекціонізму. Країни АТР повинні рука об руку створювати відкриту економіку і створювати рамки регіонального співробітництва, для сприяння будівництву зони вільної торгівлі АТР на основі духу відкритості та інклюзивності.

По-третє, АТР має просувати свій розвиток за рахунок інновацій. Спираючись лише на політику фінансового стимулювання та нестандарту грошово-кредитну політику, жодній країні світу не вдалось досягти поступального росту. Також від росту, що базується на надмірному споживанні ресурсів та забрудненні навколишнього середовища, більше шкоди ніж користі. В зв'язку з цим китайські політичні кола пропагують ідею інноваційного розвитку.

По-четверте, АТР має прагнути розвивати взаємодію. Китайське керівництво вважає, що АТР – це спільнота єдиної долі, тому необхідно власним розвитком сприяти розвитку інших суб'єктів, максимально виявляти власні переваги, шляхом координації та взаємодії, передавати позитивну енергію, задля створення обстановки позитивної взаємодії та координованого розвитку [4].

Китай прагне встановити більш тісні партнерські відносини, поглиблювати прагматичне співробітництво та зробити так, щоб АТЕС відігравав провідну роль та здійснював довгострокове співробітництво в АТР, та з рештою Азійсько-Тихоокеанська мрія стала реальністю.

Список використаних джерел:

1. Олійник О. М. Китай в «Азійському столітті»: геополітичний вимір, глобальна економічна стратегія, регіональні пріоритети. *Історичний розвиток глобальної периферії як чинник трансформації сучасної світосистеми* /від. наук. ред. О. І. Лукаш. Київ, 2016. С. 104–128.
2. China's New Journey Offers New Hope for Asia-Pacific. *China Today*. 2017. Vol. 66, N.12 December. P. 18–20.
3. Олійник О. М. «Asia-Pacific Dream» – Chinese Regional Integration Project. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 2(14). С. 131–147.
4. Xi Jinping. About the state governance (2017). 习近平谈治国理政 : 俄文 / 习近平著 ; 俄文翻译组译. – 北京 : 外文出版社, 2017. P. 651– 653.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-49>

Панченко О. І.

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

МІЖКУЛЬТУРНІ ІСТОРИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ НА РІВНІ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ

Сучасна українська мова насичена різноманітними запозиченнями з англійської мови. Історично складається так, що нове слово може бути переданим як за допомогою транскрипції, так і за допомогою транслітерації. Нові слова можуть графічно передаватися різними

способами. Прикладами неодностайного передавання можуть бути такі лексеми: *гаджет/гаджет, го* (та різновиди *го, гоу, гоу*), *грінкарта* (англ. *green card*) – *грин-кард, грін-кард, дашборд/деишборд* (англ. *dashboard*), *кей-пі-ай* (англ. *KPI, key performance indicator*) – крім зазначеного варіанту в обігу одночасно *крі, кініай, кі-пі-ай, кейніай* тощо.

Подеколи в англійській мові на позначення поняття вжито декілька слів, а в українську мову увійшло як одне, де усі компоненти написані разом: *геймдев* (англ. *game dev*), *геймдизайнер* (англ. *game designer*), *гейтспіч* (англ. *hate speech*), *грінкарта* (англ. *green card*), *гроубокс* (англ. *grow box*), *дакфейс* (англ. *duck face*), *датасет* (англ. *data set*, проте зустрічається й інший варіант написання – *dataset*), *дрегрейсинг* (англ. *drag racing*), *епікфейл* (англ. *epic fail*), *картрідер* (англ. *card reader*), *кодграбер* (англ. *code grabber*), *лайткуб* (англ. *light cube*), *маркетмейкер* (англ. *market maker*), *маслкар* (англ. *muscle car*), *партнамбер* (англ. *part number*), *патчкорд* (англ. *patch cord*), *піррев'ю* (англ. *peer review*), *повербанк* (англ. *power bank*), *покерфейс* (англ. *poker face*), *поул-позишин* (англ. *pole position*), *пруфлінк* (англ. *proof link*), *лайтпейнтинг* (англ. *light painting*).

Запозичене поняття, що складається в англійській мові з кількох компонентів, може також бути передано в українській через дефіс: *гараж-сейл* (англ. *garage sale*), *глітер-тату* (англ. *glitter tattoo*), *гейм-девелопер* (англ. *game developer*), *дабл-клік* (англ. *double click*), *дабл-ман* (англ. *double tap*), *дата-центр* (англ. *data center*), *дрес-код* (англ. *dress code*), *дропдаун-меню* (англ. *dropdown menu*), *дроп-тест* (англ. *drop test*), *івент-менеджер* (англ. *event manager*), *імпакт-фактор* (англ. *impact factor*), *інді-лейбл* (англ. *indie label*), *камінг-аут* (англ. *coming out*), *кіл-хаус* (англ. *kill house*), *кол-центр* (англ. *call center*), *контакт-центр* (англ. *contact center*), *краш-тест* (англ. *crash test*), *лаунж-бар* (англ. *lounge bar*), *лендінг-пейдж* (англ. *landing page*), *лобі-бар* (англ. *lobby bar*), *нейл-арт* (англ. *nail art*), *прайм-тайм* (англ. *prime time*), *прайс-лист* (англ. *price list*), *прес-кіт* (англ. *press kit*), *прес-реліз* (англ. *press release*), *лайф-коучинг* (англ. *life coaching*), *палм-мютинг* (англ. *palm muting*).

Написання разом, або через дефіс говорить про те, що запозичене словосполучення в українській мові сприймають як одне ціле слово, на відміну від англійської, де лексеми самодостатні та перебувають у синтагматичних відношеннях.

Подеколи запозичена не одна форма одного й того самого слова, а декілька: *грабер* (*grabber*) чи *грабинг* (*grabbing*), *дайвер* (*diver*) – *дайвінг* (*diving*), *дебагер* (*debugger*) та *дебагінг* (*debugging*), *кулхантинг* (англ. *coolhunting*) та *кулхантер* (англ. *coolhunter*).

В українській мові низка англіцизмів набуває питомі елементи, зокрема:

– закінчення іменників: **гейти** (однина *gate* / множина *gates*). **Грінкарта** (англ. *green card*), **гріпси** (англ. *grips*), **дезерти** (англ. *desert boots*), **дреди** (англ. *dreads*), **кріспи** (англ. *crisps*), **легінси** (англ. *leggings*), **лофери** (англ. *loafers*), **монки** (англ. *monks, monk strap shoe*);

– суфікси іменників: **іконка** (англ. *icon*), **каррування** (англ. *currying*), **кросплатформеність** (англ. *Cross-platform software*), **піарник** (англ. *public relations (PR) specialist*);

– дієслова набувають типові форми: **гуглити** (англ. *to google*), **делітнути** (англ. *to delete*), **дропнути** (англ. *to drop*), **загуглити** (англ. *to google*), **зафрендзонити** (від англ. *friend zone*), **зафрендити** (англ. *to friend*), **зачекінитись** (англ. *to check in*), **інстанціювати** (англ. *to instance*), **комітити** (англ. *to commit*), **конвертувати** (англ. *to convert*), **крашнутися** (англ. *to crash*), **лайкнути** (англ. *to like*), **меганмарклити** (англ. *to Meghan Markle*), **нерфити** (англ. *to nerf*), **парсити** (англ. *parse*), **постити** (англ. *to post*), **пофіксити** (англ. *to fix*), **пушити** (англ. *to push*);

– закінчення прикметників: **кастомний** (англ. *custom*), **комп'ютерний** (англ. *computer*), **крафтовий** (англ. *craft*), **крінджовий** (англ. *cringy*), **лайтовий** (англ. *light*), **пірінговий** (англ. *peer*), **кредитна картка** (англ. *credit card*).

В українській мові зустрічаємо також комбінування англійського запозичення та українського перекладу: **гугл пошук** (англ. *google search*), один з варіантів написання запозичення *green card* – **зелена картка**, **кіберпростір** (англ. *cyberspace*), **лайфове страхування** (англ. *life insurance*), **пуш-повідомлення** (англ. *push message*). Різновидом є поєднання англійського запозичення та вже наявного в українській мові відповідника: **криптовалюта** (англ. *cryptocurrency*), **пет-проект** (англ. *pet project*).

Слова, що мають різні корені, можуть однаково вимовлятися та відрізнятися у написанні. Але такі омофони в англійській можуть перетворюватися на омоніми в українській (одночасно омофони, омографи) у зв'язку із передаванням наявними засобами мови іншомовних звуків: **кеш** (англ. *cache*) – пам'ять ЕОМ для зберігання проміжних результатів; **кеш** (англ. *cash*) – гроші, готівка.

Подеколи вживаючи англіцизми в українській мові, мають на увазі лише одне запозичене разом із словом поняття – на протигагу англійській, в якій слово крім відносно нового має й інші значення: **інвайт** (англ. *invite*) – запрошення на закритий для широкого загалу інтернет-ресурс; **інпут** (англ. *input*) – елемент HTML-форми, в який вводять текстову інформацію в один рядок; **інстанс** (англ. *instance*) –

зразок, примірник; клатч (англ. *clutch*) – маленька жіноча сумка-конверт, *лайн-ап* (англ. *lineup*) – список запланованих розважальних заходів, або список діджеїв і артистів, які повинні виступати, нерідко із вказуванням часу їх виступу; *майнінг* (англ. *mining*) вживають в контексті криптовалют – використання обчислювальних потужностей для виробництва додаткових одиниць криптовалюти; *обідієнс* (англ. *obedience*) – виховання у собаки слухняності, міжнародний норматив кінологічного спорту; *пайп* (англ. *pipe*) – «функція, яка приймає потік з так званого stdout, тобто з виводу даних іншої функції в терміналі»; *пенальті* (англ. *penalty*) – штрафний удар у футболі; *перс'ют* (англ. *pursuit*) – у лижному спорті позначає перегони-переслідування; *пілінг* (англ. *skin peeling*) – косметична процедура, що передбачає видалення верхнього шару ороговілої шкіри;

Отже, деякі логічні зв'язки мови, що наявні в мові-джерелі (англійській) руйнуються під час відтворення слів засобами мови-реципієнта (усвідомлення словосполучення як однієї лексеми, що проявляється у написанні разом, або через дефіс). Водночас може бути запозичена низка спільнокореневих слів, англомовні основи передаватись з українськими словотворчими елементами, комбінування англійського запозичення з українським перекладом. Іншою особливістю є передавання в українській якогось конкретного значення відокремлено на тлі значеннєвого розмаїття в англійській, або ж запозичення одразу декількох значень.

Список використаних джерел:

1. Словотвір. Майданчик для перекладів запозичених слів. URL: <https://slovotvir.org.ua/> (дата звернення: 10.09.2019–03.05.2020).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-50>

Тесленко С. С.

*аспірант кафедри політології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ

На саміті Асоціації держав Південно-Східної Азії, який відбувся на початку листопада в Пномпені, Україна підписала Інструмент про

приєднання до Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії.

Нарешті Україна повноцінно запрацювала з Азією. Наша держава стала першою країною центрально-східного регіону Європи, яка приєднується до Договору про співробітництво з Асоціацією країн Південно-Східної Азії (АСЕАН).

Чому ця подія є важливою з не лише з економічної, а й з геополітичної точки зору?

На сьогоднішній день Південно-Східна Азія з населенням у 650 мільйонів чоловік, інтегрованим ринком та національними економіками, що динамічно розвиваються, відіграє величезну роль у міжнародних відносинах [4, с. 10].

Азіатсько-Тихоокеанський регіон дедалі більше стає світовим економічним, політичним та військовим центром. У регіоні вже створено одні з найбільших у світі збройних сил та оборонних баз, особливо у районі Південно-Китайського моря.

За домінування у Південно-Східній Азії змагаються Сполучені Штати, Європейський Союз та Китай. Зокрема, Південно-Східна Азія є незамінним стратегічним партнером для китайської ініціативи «Один пояс, один шлях», особливо Морського шовкового шляху [1].

«АСЕАН – один із регіонів, який найшвидше розвивається в світі. Тут відкриваються великі можливості для торгівлі, а політична підтримка країн АСЕАН є важливою для протидії агресії росії. Приєднання до основоположного договору цього потужного об'єднання принесе конкретні вигоди Українській державі, бізнесу та громадянам», – наголосив міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба.

Договір фактично є статутним документом АСЕАН і проголошує її керівні принципи, головні з яких:

- повага до суверенітету;
- невтручання у внутрішні справи інших держав;
- відмова від погрози силою і застосування сили;
- мирне врегулювання конфліктів у регіоні;
- співробітництво, націлене на результат.

Підписати цей документ може лише держава, яка отримала згоду всіх 10 членів АСЕАН. Тепер разом з Україною таких підписантів уже пів сотні.

Застосування цих принципів на практиці дозволило країнам регіону подолати наслідки тривалих регіональних воєн, що точилися ще пів століття тому. Учасники АСЕАН таким чином навчилися вибудовувати консенсус щодо всіх питань через складний, проте часто неформальний процес перемовин, консультацій і зустрічей [3].

Це і є так званий «азіатський шлях», або шлях «тихої дипломатії», що дозволяє лідерам АСЕАН унеможлилювати ескалацію. Дехто в Азії

вбачає такий підхід придатним до «глобального управління конфліктами», а отже, можливим у застосуванні щодо війни, яку веде РФ проти України [2].

Україна, вочевидь, зробить пріоритетом економічну співпрацю і розширення своєї дипломатичної присутності у Південно-Східній Азії. Дмитро Кулеба вже оголосив про плани відкрити посольство на Філіппінах і встановити дипломатичні відносини з Папуа-Новаю Гвінеєю.

До речі, міністром закордонних справ нещодавно там став етнічний українець – Джастін Ткаченко, який народився в Австралії. Два міністри домовилися підписати договір про дипломатичні відносини.

Список використаних джерел:

1. Liu, Hong, and Guanie Lim. 2019. «The Political Economy of a Rising China in Southeast Asia: Malaysia's Response to the Belt and Road Initiative». *Journal of Contemporary China* 28 (116): 216-231
2. Reilly, B. (2017) An elephant's graveyard? Democracy and development in East Asia, *Government and Opposition*, 52(1): 1-22
3. Stubbs, R. (2014) 'ASEAN's leadership in East Asian region-building: Strength in weakness', *Pacific Review*, 27(4): 523-541. 517-40
4. Yu, Hong. 2017. «Infrastructure Connectivity and Regional Economic Integration in East Asia: Progress and Challenges». *Journal of Infrastructure, Policy and Development* 1 (1): 44. doi:10.24294/jipd.v1i1.21
5. Yusuf, S. and Nabeshima, K. (2009) *Tiger Economies Under Threat* (Washington, DC: The World Bank).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-51>

Уварова О. О.

*кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри суспільних наук,
Одеський національний медичний університет*

МІЖКУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ В ІСТОРІЇ ОДЕСИ ЯК ФАКТОР ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСТА

Деякі останніх десятиліть в історичній науці помітне місце займають дослідження «національних історій» міст Півдня України [1]. Безумовно, строкатість населення регіону вплинула на розвиток одного з популярних туристичних міст – Одеси. З моменту свого заснування

воно приваблювало багатьох внутрішніх переселенців та іноземців. Поліетнічність Одеси є вже хрестоматійною тезою, подекуди навіть міфологізованою та перебільшеною, а інтерес до етнічного минулого міста став однією з головних рис розвитку сучасної туристичної справи.

У розпал туристичного сезону стабільно до п'ятірки екскурсій містом входила єврейська тематика разом, наприклад, з «Оглядовою», «Одеськими двориками», «Архітектурними прогулянками», «Молдаванкою». Наприкінці XIX ст. іудаїзм в Одесі сповідувало 138935 осіб, «єврейську мову» як рідну визнали 124511 осіб – майже третина тогочасного населення міста [3, с. VI-VII]. Згідно з Всеукраїнським переписом населення 2001 р., євреї становили 12380 (1, 23 %) міських мешканців [2]. І хоча статистика свідчить про різке зменшення кількості одеських євреїв, що пов'язано з періодами лихоліть та процесами репатріації, флер фаршированої риби і граматичних конструкцій в мові одеситів й досі вабить туристів на прогулянки. Лише необхідно розставити нові акценти: показати Одесу як місто, мешканці якого доклали зусиль до відродження єврейської державності та формування сучасної культури. З Одесою пов'язані імена Леона Пінскера, Мордехая Лілієнблюма, Менделе Мойхер-Сфоріма, Хаїма-Нахмана Бяліка, Володимира Жаботинського та багатьох інших [5].

Навпаки, нечисленна, але діяльна грецька громада Одеси також внесла певний колорит до культурної картини міста. Дивно, що грецька тематика, пануючи в краєзнавчих дослідженнях, не є поки що знаковим туристичним маршрутом в Одесі. У XIX ст. греки володіли торговими домами, які відігравали значну роль в економічному розвитку українських земель. У 1814 р. грецькими патріотами була створена в Одесі таємна організація «Філікі Етерія», що поставила своєю задачею підготовку збройного повстання проти Османської імперії. Грецька Свято-Троїцька церква є найстарішою храмовою спорудою в Одесі і становить релігійну та історичну цінність. У топоніміці міста присутні Грецька площа, Грецька вулиця, Маразліївська вулиця, вулиця Інглезі, Грецький парк.

Цікаво, що за деякими відомостями, греки мешкали тут ще за часів османського панування – у турецькій фортеці Хаджибей, на місці якої було збудовано Одесу [4]. «Коли Одеса була Хаджибеем» – таку назву може мати екскурсійний маршрут, що розповідатиме про турецьке минуле регіону. Це складне завдання, враховуючи, що локацій того часу майже немає.

В історії Одеси можна також виокремити польську, караїмську, німецьку, італійську сторінки тощо. Важливим завданням для всіх дотичних до туристичної сфери є популяризація української тематики.

Безліч адрес, пов'язаних з видатними письменниками, громадськими діячами, науковцями, артистами, створюють з Одеси помітне місце в історії розвитку української культури.

Зберігаючи свою ідентичність, представники різних етносів поступово налагоджували контакти між собою, проходили асиміляцію, втрачали прив'язку до своєї групи, поринали в урбанізаційні процеси, створюючи одеський колорит. Поліетнічна спадщина міста – це не лише історичні відомості та пам'ятки архітектури, це ще й гастрономічні уподобання. Автентичні одеські страви – це перехрестя традицій багатьох народів, кожен з яких привніс характерні інгредієнти та рецепти приготування морепродуктів, м'ясних та овочевих страв, солодошів. Гастротуризм вже стає популярним напрямком на півдні Одеської області в Бессарабії, поступово розвиток ресторанної справи створює такі умови в Одесі. Важливо, що заклади також часто мають етнічне спрямування – грузинська, східна (турецька, арабська, єврейська), італійська кухня тощо.

Отже, екскурсійні маршрути на тему міжкультурних комунікацій можуть стати одним з факторів туристичного потенціалу Одеси. Цікавими вони будуть і для самих одеситів, які мають певне етнічне походження, і для туристів з інших регіонів України та з-за кордону. Популяризація таких туристичних маршрутів буде сприяти духовному взаємозбагаченню та комунікації.

Список використаних джерел:

1. Константінова В. «Національні історії» поліетнічних міст південноукраїнського фронтиру імперського періоду. *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій*. 2016. № 1. С. 207-218.
2. Одеса в цифрах. Офіційний сайт міста Одеса. Режим доступу: <https://omr.gov.ua/ua/odessa/data/> (21.11.2022)
3. Первая всеобщая перепись населения Российской Империи 1897 г. Т. 47: Город Одесса / Под редакцией Н. А. Тройницкого. Издание Центрального статистического комитета Министерства внутренних дел. СПб, 1904. 196 с.
4. Прошлое и настоящее Одессы. Ко дню столетия г. Одессы (1794 – 1894) / Репринтное издание. М., 1991. 48 с.
5. Путеводитель по еврейской Одессе / Е. Каракина, А. Мисюк, А. Розенбойм, М. Рашковецкий. Одеса, 2008. 88 с.

Tchystiak D. O.

*Docteur d'État en philologie romane, Professeur Associé,
Professeur des Universités
Département de philologie romane,
Institut scientifico-pédagogique de philologie,
Université nationale Taras Chevtchenko de Kyiv*

PROBLÈMES ET PERSPECTIVES DE LA RÉCEPTION DU PATRIMOINE DE HRYHORIÏ SKOVORODA DANS LE CONTEXTE CULTUREL FRANCOPHONE

La commémoration du 300e anniversaire de l'éminent penseur et écrivain ukrainien Hryhoriy Skovoroda actualise la question de l'intégration de son héritage créatif dans le contexte socioculturel européen. La sémiosphère culturelle de la francophonie apparaît comme un facteur important de cette intégration, et sa prise en compte est donc d'une certaine importance, aussi l'objectif de notre étude est-il de révéler les problématiques et les perspectives de la réception de l'héritage de Hryhoriï Skovoroda dans l'espace culturel francophone, son contexte. ses perspectives. Parmi les réalisations francophones, deux éditions doivent être analysées en premier lieu.

Le premier est un recueil de rapports du colloque international «Skovoroda, philosophe ukrainien», organisé par l'Institut des langues orientales de Paris en collaboration avec l'Université libre ukrainienne de Munich avec la participation de P. Pascal, A. Joukovskyï, K. Mytrovytch, A. Kultchytskyï, V. Yaniv le 18 janvier 1973 p. [5], qui fournit un bref résumé de ses informations biographiques, le contexte culturel des activités de l'Académie de Kyiv et son influence (à travers la tradition platonicienne) sur la formation de son concept philosophique en tant que précurseur du personnalisme, ainsi que sa réception postérieure dans la vision du monde de Taras Shevchenko et les caractéristiques mentales de l'Ukraine moderne.

La seconde est la monographie doctorale de Tetyana Syrochuk « La vie intellectuelle et littéraire de l'Ukraine au siècle des Lumières » (2010) [4], qui tente de reconstituer le discours ukrainien des Lumières dans le contexte de l'Europe (principalement francophone étant donné l'intérêt pour le thème ukrainien dans « L'Histoire de Charles XII », tradition de Voltaire). Les œuvres analysées témoignent de la réception originale de l'œuvre de Hryhoriï Skovoroda mais il a besoin d'une vulgarisation plus large, notamment grâce à l'édition en français du corpus des traductions de ses œuvres classiques, qui restent encore inaccessibles aux lecteurs francophones (seuls quelques textes

ont été reproduits dans des ouvrages d'anthologie [2]), et donc – pour un accueil spécialisé dans le discours scientifique.

Littérature:

1. Чистяк Д. О. Українська література у франкомовних країнах у діахронічному аспекті: проблеми і перспективи. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія. Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32. № 5. Ч. 1. С. 214–222.
2. Anthologie de la littérature ukrainienne du XIe au XXe siècle. Kyiv: Editions Olena Teliha, 2004. P.124–133.
3. Bochenek-Franczakowa R. Tatiana Sirotchouk, *La Vie intellectuelle et littéraire en Ukraine au siècle des Lumières. Studi Francesi*. 2011. Vol. 165. P. 642.
4. Sirotchouk T. *La Vie intellectuelle et littéraire en Ukraine au siècle des Lumières*. Paris: Honoré Champion, 2010. 486 p.
5. Skovoroda, philosophe ukrainien: Actes du Colloque international à l'Institut d'Études Slaves de Paris, 18 Janvier 1973. Paris: Institut d'Études Slaves, PIUF, 1976. 122 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-53>

Шевель А. О.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри правосуддя та філософії,
Сумський національний аграрний університет*

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕКСТУ «Я ОБВИНУВАЧУЮ» «J ‘ ACUSSE» ВАСИЛЯ СТУСА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ

Історик Ярослав Грицак колись сказав: «В Західній Європі нації створюють політику, у Східній Європі – поети.

У нашій статті ми розкриваємо історію одного такого поета – Василя Стуса, хоча як він сам про себе говорив: «Ненавиджу слово «поезія». Поетом себе не вважаю. Маю себе за людину, що пише вірші. Деякі з них – як на мене – путящі».

Василь Стус – людина, яка пішла проти системи («Чим більше тортур і знущань, тим більший мій опір системі»), вела боротьбу за права людини, він символ непохитності переконань за захист української мови і культури, натхненник українського опору другої половини ХХ століття. Радянська влада двічі засуджувала поета, а його смерть у таборі для політв'язнів досі залишається нерозгаданою таємницею.

Гранична чесність, мабуть, найхарактерніша риса Василя Стуса, який в своїх творах зумів піднести людину до рівня її долі та покликання у слові. Звідси підвищений інтерес до його віршів – «образків доби», в котру йому судилося жити. Рідкісна, унікальна неподільність поезії і долі. Поет залишався собі вірним до кінця!

У передмові до виданої 1986 року на Заході стараннями видавництва «Сучасність» Стусової збірки «Палімпсести» (упорядкування Надії Світличної, яка врятувала і зберегла багато текстів) Юрій Шевельов писав: «Парадоксально, але правда: героїчна біографія Стуса сьогодні стоїть на перешкоді розумінню його як поета. За літературним словом шукаємо і знаходимо образ чесності й непохитності людини. Це зрозуміло й виправдано в сьогоденнішніх обставинах. Але не треба забувати про інше, не тільки українське, а й загальнолюдське, не тільки часове, а й тривале в поезії Стуса».

Василь Стус був неземною людиною. Він творив свій світ, який зараз цікавий не лише в Україні саме тому, що – універсальний. У ньому закладені конфлікти «особистість – середовище», які доводиться долати завжди. Василь Стус навіть у найтяжчі хвилини життя твердо вірив, що вернеться до народу своїм словом, що край його почує.

«Нестерпно надокучили уламки долі, ламані лінії бажань і звершень, гримаси наслідків. Моторошно чути без краю свого, без народу, яких мусиш творити сам зі свого зболілого серця», – ці слова з табірних записів могли б правити за мотто для його поезії, в якій навіть заперечення Вітчизни є лише формою її найгострішого переживання [2, с. 10].

В «ТЕТРАДЯХ САМИЗДАТА» Cahiers du Samizdat / Тетради Самиздата. Ежемесячный журнал. Bruxelles. № №32 (грудень – листопад) 1975 року ми знаходимо текст Василя Стуса «Я звинувачую».

(Мета «ТЕТРАДЕЙ САМИЗДАТА» – видавати регулярну інформацію на французькій мові про вільну пресу і вільну думку в СРСР. Вони виступають зв'язком з читачами західного світу і, одночасно, висвітлюють події в СРСР. Тетради доступні всім демократичним ідеям і течіям, які виражаються в Самвидаві, як в РСФСР, так і в інших республіках, що входять до Радянського Союзу.

У 5-сторінковому документі український політв'язень Василь СТУС, поет і літературний критик, засуджений у 1972 р. на 5 років трудових лагерів за «антирадянську агітацію», звинувачує КДБ у знищенні цілого покоління української інтелігенції.

Він вимагає, щоб його лідери постали перед судом як вороги України і людства. Він звинувачує їх у тому, що на їх совісті мільйони і мільйони смертей. В заключній частині своєї заявки Василь СТУС пише:

«Я обвинувачую кагебістів за фізичні муки, що їх запо діюють українським політв'язням. Так, у 1972 році заподія ли кілька ножових

ран В. Морозові. На початку 1975 року важко побили М. Осадчого у камері Потьми. Трохи пізніше це трапилося й з В. Чорноволом, якого шостого дня голодівки силоміць виштовхали на етап, закованого в кайдани, і примусили босоніжити поснігу. Фізичним знущанням піддаються українські жінки-політв'язні – Строката, Шабатура, яких у січні 1975 року кинули до таборової в'язниці на голодний пайок, довівши їх до надзвичайного виснаження. Іншим в'язням вони методично вкорочують життя – холодом і голодом, відсутністю кінцевого лікування тощо.

Я обвинувачую кагебістів, які четвертий рік тримають у психіатричних лікарнях українських політв'язнів – М. Плахотнюка, Б. Ковгара, В. Рубана, Лупиноса, Л. Плюща, Терелю, Красівського та інших. Я називаю КГБ при Раді Міністрів УРСР зловмисною організацією, що здійснила дикі репресії 1972 – 1973 років у небачених за теперішнього часу для СРСР масштабах, завдала непоправної шкоди українському наро дові та його культурі. Я обвинувачую КГБ як організацію відверто шовіністичну й антиукраїнську, тому що вона зроби ла мій народ і без'язиким, і безголосим. Судові процеси 1972 – 1973 років на У країні – це суди над людською думкою, над самим процесом мислення, суди над гуманізмом, над проява ми синівської любові до свого народу. Покоління молодії української інтелігенції, що його зробили поколінням політв'язнів, було виховане на ідеях гуманізму, справедливості, свободи. У цьому вся його провина, весь його злий намір. Але тільки такими синами славен народ – і нині й у віки вічні.

Я певний того, що рано чи пізно КГБ будуть судити – як злочинну, відкрито ворожу народіві поліційну організацію. Та не певен я, що сам доживу до цього суду. Тому прошу передати моє звернення обвинувачам цієї злочинної органі зації. Нехай у багатотомовій справі її злочинів буде і моя сторінка свідчень-обвинувачень. *Василь СТУС, концтабір «Дубровлаг»* [3, с. 9]

Треба сказати, що історія циклічна і що сьогодні трагічні події привернули увагу всього світу до України.

Президент України Володимир Зеленський наприкінці 246-го дня повномасштабного вторгнення в черговий раз звернувся до свого народу зі словами:

– Зло завжди починає однаково. Загарбники називають себе визволителями. Вторгнення своєї армії – самозахистом. Як і 80 років тому, український народ стає на оборону рідної землі. І ворожий план бліцкригу стає провалом.

– Зло завжди діє однаково. Вбиває цивільне населення, запевняючи, що б'є лише по військових об'єктах. Влаштовує блокади й фільтраційні табори. І Сирець стає Оленівкою. Знищує міста й села. І Корюківка стає

Бучею. Але рано чи пізно про воєнні злочини стає відомо. Реакція світу стає болючою. Політика умиротворення стає жорсткою протидією.

– Зло завжди закінчує однаково. Окупант стає капітулянтком. Загарбник – утікачем. Військові злочинці стають підсудними, агресія – вироком. Руйнування стають репараціями. Ворожа техніка стає музейними експонатами. Подвиги дідусів стають перемогами онуків. Визволення України від нацистів у 247-й день нашої боротьби стає символом: результатом нашої боротьби неодмінно стає визволення нашої України!

Так чи інакше, але наша земля завжди стає вільною. Спротив стає гордістю. Боротьба стає перемогою. А Україна стає єдиною!» [1]

Сьогодні зло ми асоціюємо з росією, ми «обвинувачуємо» її в смертях тисячі українських людей, бо як казав незламний поет:

«Моя Україна забула
Сміятись. Вона гомонить.
Моя Україна не вщухла
Од прагнення жить.
Моя Україна не знає
Веселих світань.
Моя Україна палає
У мить догорянь.
Моя Україна тривожиться,
Бунтує, буя.
На чорнім рабованім торжищі
Вкраїна моя».

Список використаних джерел:

1. Ляшук Ю. «Загарбники називають себе визволителями», – вечірнє звернення Зеленського – URL: <https://glavcom.ua/country/politics/rosija-prinosit-smert-i-dehradatsiju-vechirnje-zvernennja-zelenskoho-video-885168.html>

2. Стусознавчі зошити: Науковий альманах. Зошит четвертий / за ред. Олега Солов'я й Ольги Пуніної. – Вінниця: Простір Літератури, 2018. – 128 с. – С.10

3. «J ' ACUSSE». «ТЕТРАДИ САМИЗДАТА» Cahiers du Samizdat / Тетради Самиздата. Ежемесячный журнал. Bruxelles. № № 32 (грудень – листопад), 1975. – 45 с. – С. 8.

Шевченко А. М.

*кандидат історичних наук,
Громадська організація «Краєвед»*

ЕТНОСОЦІАЛЬНІ ПРОЦЕСИ У БУДЖАКУ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.

Проблема дослідження соціальних змін населення Буджаку у контексте мультикультурної колонізації регіону досліджена фрагментарно. Значної уваги набуло висвітлення саме етнічних зрушень, внаслідок російської політики переселення (праці І. Будака, О. Дерментлі, Б. Райнова). Проблема соціальних зрушень в регіоні досліджена у працях І. Анцупова, В. Жукова, О. Постернака. Однак визначення впливу етнічних процесів на господарське та соціальне не набуло значного розмаху чим і визликана нагальність цієї публікації. Метою роботи є визначення впливу колонізації краю на урбанізаційні процеси та соціальне розшарування на селі регіону першої половини ХІХ ст: періоду активного освоєння Буджаку.

З приєднанням Буджаку до Росії міське населення було малочисленим і здебільшого складалося з колишніх селян. Як зазначав П. Свіньїн «Здебільшого мешканці Кілії займаються хліборобством та рибальством, місцевого купецтва немає... Мешканці Аккермана не поділені на стани... всі вони займаються рибальством» (8, с. 395). Завдяки впровадженню ринкових відносин у господарствах іноземних колоністів та урядової політики, спрямованої на перетворення регіону на центр товарного виробництва, процес соціального розшарування міського населення значно прискорився.

За переписом 1819 р. населення Ізмаїла склало 6570 чол., Аккермана – 5472, Рені – 1547 чол., Кілії – 3620 чол., Кагула – 1530 чол., разом – 15 679 чол. За переписом населення 1844 р. чисельність міського населення зросла до 60 тис. осіб (25 % населення краю). Найбільшим містом регіону лишався Ізмаїл (27 852 чол.). Йому поступалися Аккерман (16 241 чол.), Рені (6532 чол.), Кілія – 5932 (4, с. 63).

Окрім нечислених міщан, в посадах мешкали селяни, які продовжували займатися господарством. У 1819 р. у Тучкові проживали 404, у Рені – 194 болгарські сім'ї, які займалися скотарством (4, с. 59).

За переписом 1844 р. ремісники склали 1,2 % населення Ізмаїла, 1,6 % Аккермана, 2,3 % міщан Рені. У Кілії ремісниками назвалося тільки 25 осіб. У наступні роки частка ремісників дещо зросла (4, с. 63). У першій половині ХІХ ст. купецтво було представлено поодинокими особами, які здебільшого мешкали в Одесі, Аккермані, Ізмаїлі. Так,

майор Лавров у 1808 р. звітував: «Заможними купцями в Кілії були одесити Меттака і Хіоні» (7, с. 29).

За румунськими джерелами 29,5 тис. з 55 тис. міщан займалися сільським господарством. Власне міське населення не перевищувало 15 % загальної кількості населення і здебільшого складалося з ремісників (15 тис. чол.), купецтва (2 тис.), румунського боярства та урядовців (1,8 тис. осіб) (2, с. 124-125).

За переписом 1844 р. 10,1 % мешканців міського населення регіону склали молдавани, 3,6 % євреї, 38,2 % росіяни, 15,8 % українці, 9,3 % болгари. Очевидне суттєве переважання серед міщан росіян та українців, які здебільшого були представлені дворянами, різночинцями, офіцерами та ремісниками (5, с. 52-53).

Значно складніше прослідкувати соціальні зміни у сільській місцевості Буджаку. Абсолютну більшість сільського населення склали селяни, про що свідчать наступні таблиці.

Структура сільського населення «Молдавської Бессарабії» 1860 р. (10, р. 114, 122, 124-125)

Стан населення	Кількість осіб	Питома вага
Землероби	75 185	94,5
Ремісники	812	1
Купці	447	0,6
Духівництво	1 667	2,1
Євреї – землероби	547	0,7
Звільнені від податків (бояри та дворяни)	295	0,4
Іноземці	403	0,5
Інші	231	0,2
Разом	79 587	100

За соціально-правовим статусом селяни першої половини XIX ст. поділялися на іноземних колоністів, державних селян та дунайських козаків. Лише у прутській зоні мешкала незначна кількість молдавських різночинців. Зокрема деяка частина мазил і рупташів у пошуках землі з північних цинутів перебралася на південь. Згідно з неповними даними перепису 1817 р., у Бендерському повіті мешкали 121 сім'я мазил і 6 сімей рупташів, в Ізмаїльському – 74 родини мазил (9, с. 103).

За майновим розшаруванням це неоднорідне селянство умовно можна поділити за кількістю голів худоби, яка складала найбільшу цінність і значущість у господарствах Буджаку. Соціальна диференціація державних селян була приблизно такою:

У 1820 – х рр. заможними вважалися селяни, що мали 25 голів великої рогатої худоби, середняцькі господарства зазвичай утримували до 15 голів великої рогатої худоби, незаможні – 2-3 голови.

У 1830-1840-х рр. заможні господарства мали 50-150 голів великої рогатої худоби, 10-30 коней, 100-200, інколи 500 овець. Незаможні господарства – 4-5 голів рогатої худоби, 1– 2 коней.

Подібною була ситуація у іноземних поселенців. Показовим є албанське с. Каракурт. У 1827 р. тут мешкали 150 родин (431 особа), які володіли 834 головами великої рогатої худоби, 169 конями та 1571 вівцями. Отже, на родину припадало до 10 овець та 5,8 голів рогатої худоби, 1,1 коня (3, с. 51).

В середньому, у родині «задунайський переселенців» у 1846 р. було 2 коня, 6 голів рогатої худоби та 43 вівці; у 1849 р. – 4 коня, 7 голів рогатої худоби, 66 овець. За кількістю худоби (51 та 77 голів відповідно) болгарських та гагаузьких колоністів можна віднести до середняцьких господарств (1, с. 185-186).

Аналізуючи забезпеченість худобою у 25 селищах Бендерського повіту можна вважати: господарства, що мали до 10 голів худоби становили до 32,5 % всіх господарств, середняцькі хозяйства (10-50 голів) – 62,2 %, заможні (50-150 голів) – 4,3 % (1, с. 162, 183).

З 1850-х рр. для визначення категорії селянина все частіше використовується грошовий еквівалент витатків селянських родин. На думку російських урядовців: чим вище витатки, тим заможніша родина.

Проаналізувавши витатки селянських родин кінця 1850-х рр. у 31 селищах Бендерського повіту, російські статисти дійшли висновку: середньорічні витатки заможних родин коливалися у межах 100-300 крб., середняцьких – 75-250 крб., незаможних – 40-75 крб.

Наприклад у с. Тараклія заможні родини витрачали 160 крб. щорічно, середняцькі – 100 крб., незаможні – 40 крб. У с. Чимишлія щорічні витатки заможних родин становили 270 крб., середняцьких – 250 крб., незаможних – 70 крб. Як і раніше частка малозабезпечених селянських родин коливалася у межах 30-32 % їх загальної кількості (1, с. 162-163).

Окрім селян в повітах мешкала незначна кількість купців, дворян та інших станів. За переписом 1827 р. в Ізмайльському повіті дворян було 43 особи (27 чоловіків та 16 жінок), що складало близько 0,08 % повітового населення. Відставних офіцерів було 54 особи (0,1 %), відставних нижчих чинів – 67 (0,12%), шляхтичів – 66 (0,12%) (6, с. 417).

За румунським переписом у 1859-1860 рр. румунські бояри т. зв. «звільнені від податків» становили 2,1 тис. (1,7 %) (2, с. 124-125).

Аналізуючи соціальні зрушення в регіоні можна зробити наступні висновки.

1. Економічні перетворення призвели до зростання міського населення Буджака (15-25 % загальної людності краю).

2. Поширення товарно-грошовий відносин на селі призвело до майнового розшарування селянства, зростання чисельності повітового купецтва.

3. Соціальні процеси в Буджаку зумовили скорочення частки «старих станів» – дворянства та духівництва, що було типовим загальноросійським явищем.

4. Соціальні процеси дещо змінили етнічну карту населення: в містах переважало українсько-російське населення, в селищах – болгарсько-гагаузько-молдавське. Серед купецтва, дворянства, почесних громадян більшість склали росіяни, молдавани, українці, євреї. Таке етносоціальне розмежування у майбутньому спричинило протиріччя між сільським болгарсько-молдавським та міським українсько-російським населенням. Однак це складне питання полягає окремого ґрунтовного висвітлення.

5. Загалом, економічні процеси позитивно вплинули на формування нових станів та прошарків у Буджаку XIX ст.

Список використаних джерел:

1. Анцупов И.А. Аграрные отношения на юге Бессарабии (1812-1870 гг.). Кишинев: Штиинца, 1978. 235 с.

2. Будак И.Г. Буржуазные реформы 60 – 70-х годов XIX в. в Бессарабии. Кишинев: Карта молдавияскэ, 1961. 219 с.

3. Дерментли А. К. Албанцы на Юге Бессарабии (конец XVIII – 90-е гг. XX ст.). К 200-летию с. Жовтневое (Каракурт) посвящается. Львів: Українська академія друкарства, 2011. 240 с.

4. Жуков В.И. Города Бессарабии 1812-1861. Кишинев: Карта молдовенияскэ, 1964. 252 с.

5. Жуков В.И. Города Бессарабии 1861-1900 гг. Очерки социально-экономического развития. Кишинев: Штиинца, 1975. 291 с.

6. Постернак О. Формування бессарабського дворянства: джерела, передумови, внутрішній склад. // Матеріали V Буковинської міжнародної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 130-річчя Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича: в 2 т. Чернівці, 2005. Т.І. С. 415-421.

7. Райнов Борис. Очерк истории Килии. Измаил: СМІЛ, 2003. 205 с.

8. Свињин. П. П. Статистика. Описание Бессарабской области. Составлено ведомства государственной коллегии иностранных дел надворным советником Павлом Свињиным, 1.06.1816 г. // *Stratum plus*. 2001-2002. № 6. С. 342-498.

9. Шевченко А. М. Історія господарства Південної Бессарабії (XIX – початок XX ст.). Навчальний посібник для студентів і магістрантів історичного факультету ІДГУ. Измаїл, 2010. 146 с.

10. *Lucrarile statistice ale Moldovei. Cap. II. Populatiunea. Iasi, 1862. 152 p.*

ПАНЕЛЬ 3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР І МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-55>

Балінченко С. П.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та культурології,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

КОМУНІКАТИВНІ ВИМІРИ ДОКСАТИЧНОЇ І ЦИНІЧНОЇ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ

Проводячи паралелі між війною, з одного боку, і полюванням, боротьбою зі стихією, торговельними відносинами, з іншого боку, Еммануель Левінас визначає комунікативний контекст війни через розрив тотальності: (1) оскільки війна передбачає відношення між істотами, що знаходяться поза тотальністю і розривають її, вона (війна) «не дає можливості існувати іншому як іншому: вона ж руйнує ідентичність Тотожного» [4, с. 67]; (2) війна передбачає відмову не тільки від тотальності, а й від спільноти і закону («жодні кордони не зупиняють того, хто порушив межі іншого» [4, с. 224]), адже відмова від тотальності не означає відмови від відношення в ширшому розумінні. Зокрема, на думку Левінаса, останнє проявляється як спрямованість насильства проти того, кого гіпотетично можна захопити, але він чинить спротив в ситуації взаємозв'язку; «спрямованість супротивників назустріч у ході війни» як визнання в іншому суб'єкта, що ідентифікує власне «я» участю в насильстві [4, с. 224-225]. В такому сенсі, Левінас також протиставляє «здатність говорити від власного імені, а не повторювати анонімні слова, продиктовані історією» як стан миру «тотальності війн і імперій, де люди не говорять» [4, с. 68].

Оскільки тривала російсько-українська війна з 2014 року не обмежується територіальними зазіханнями, її контекст передбачає прагнення «говорити від власного імені» з боку українців як спротив колонізації і знищенню ідентичності, а також пошук і конструювання сенсів, що окреслюють свободу і гідність [3]. Отже, актуальним є аналіз наполегливості у боротьбі і стійкості в кризових умовах окупації, внутрішнього переміщення чи спротиву як моделей визначення комунікативних позицій Свого-Іншого-Чужого в процесах самоідентифікації різного рівня (суб'єкта – локальної спільноти – нації).

З огляду на раціональний вимір свободи, спрямований у майбутнє, Берислав Марушич уточнює, що наполегливість в умовах поточних складнощів визначається вірою в істинність та досяжність мети, навіть за відсутності достатніх поточних емпіричних даних чи гарантій успішності проєкту, а також усвідомленням перешкод і зусиль, що їх слід докласти в процесі досягнення мети [2, сс. 146-147]. Відтак, за Марушичем, «доксатична резилієнтність (doxastic resilience) полягає не у самому факті, що хтось взяв на себе зобов'язання, а радше у факті, що дещо, більшою чи меншою мірою, залежить від агента, і що, з урахуванням складності, проєкт вартий докладених зусиль (переклад мій. – С.Б.)» [2, с. 150]. Такого роду наполегливість є формою свободи, оскільки «від нас залежить» [2, с. 148], і виступає комунікативною дектичною координатною системою «свій-інший» в соціокультурному просторі, що протиставляється «чужому» і визначає суб'єктів, залежно від того, чи поділяють вони рушійні цінності такої наполегливості, чи вважають складнощі і втрати вартими мети, чи перетворюється спостерігач на актора спільного процесу. Водночас, Марушич відрізняє доксатичну резилієнтність від нераціональної негнучкості чи впертості, саме з огляду на практичну раціональність свободи, що уможливило наполегливе прагнення продовжувати боротьбу в умовах невизначеності [2, с. 149].

На противагу доксатичній резилієнтності, надмірна гнучкість, пристосовництво і поступливість в кризових умовах, наприклад, співпраця з окупаційною владою в умовах війни, можуть мати ознаки дифузного чи інтегрованого цинізму, що його, за Петером Слотердайком доцільно розглядати в контексті відмови від особистої відповідальності: «Він [цинік] вже інстинктивно розуміє свій спосіб життя не як зв'язок зі злом, а як участь у колективному, реалістично скоригованому світобаченні. [...] Вони знають, що роблять, але вони роблять це, бо порядок речей і прагнення самозбереження, принаймні найближчим часом, промовляють однією мовою і кажуть їм: так має бути» [5, с. 21-22]. Такого роду цинічна резилієнтність, що звучить як «треба жертвувати собою і чимось іншим» [5], відрізняється від доксатичної у вимірі свободи. Ірраціональна гіперадаптивність, що, в онтологічно граничних умовах, передбачає вибір гнучкості як «меншого зла», призводить у перспективі до ситуативної нормалізації неприйнятного, на кшталт того, як псевдореферендуми на окупованих територіях, з 2014 року, мають на меті створити ілюзію підтримки з боку місцевого населення і нормалізації територіальних, політичних і соціокультурних претензій країни-агресора. Ілюзію, створення якої вимагає від акторів саме цинічної резилієнтності як підстави для відмови від свободи заради адаптації до наявних умов. Слотердайк описує гіперадаптацію таким чином: «принцип виживання тут вимагає розщеплення власної моральної субстанції, аби не спокуситися вірити в якісь «справжні речі»» [5, с. 302].

Як доклатична резиліентність, так і цинічна, можуть бути розглянуті не лише в контексті безпосередньо комунікативної і цілераціональної дії, а й з огляду на актуальні соціально-філософські дискусії, що стосуються комунікації у соціокультурному просторі, зокрема, щодо сумісності гетерономії і автентичності [1]. Відтак, важливими для подальшого дослідження цієї проблематики видаються такі дослідницькі питання: *Чи сумісний вибір «меншого зла» зі збереженням автентичності, чи, може, мириться з «меншим злом» у кризовій ситуації означає «висиджувати яйце» майбутньої кризи ідентичності? Якими є комунікативні координати «свій-інший / чужий» в ситуації цинічної резиліентності? Чи є процес гіперадаптації до неприйняттого актора (умовно, «чужого» – агресора) комунікативно зворотним?*

Список використаних джерел:

1. MacKay K. Authenticity and Normative Authority: Addressing the Agency Dilemma with Values of One`s Own // Journal of Social Philosophy. 2020. 51 (3). С. 349–370. <https://doi.org/10.1111/josp.12309>.
2. Marušić B. No Grit Without Freedom // Journal of Ethics and Social Philosophy. 2022. 23 (1). С. 144-151. <https://doi.org/10.26556/jesp.v23i1.1576>
3. Mickūnas A. The Crossing of Borders // Problemos. 2022. 102. С. 59-73. <https://doi.org/10.15388/Problemos.2022.102.5>
4. Левинас Э. Избранное. Тотальность и Бесконечное. 2000. Университетская книга.
5. Слотердайк, П. Критика цинічного розуму. 2002. ВК ТОВ «Тандем».

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-56>

Бандурко О.

*старший викладач кафедри довузівської підготовки,
Одеський національний морський університет*

РЯДЫ ФУР'Є ТА ВЛАСТИВОСТИ МНОГОЧЛЕНІВ БЕРНУЛЛІ

Многочлени Бернуллі можна визначити різними способами.

Явна формула: $B_n(x) = \sum_{k=0}^n C_n^k B_{n-k} \cdot x^k$, де C_k^j – біноміальні коефіцієнти, та B_k – числа Бернуллі. Числа Бернуллі можна обчислити по формулі:

$B_k = \frac{-1}{k+1} (C_{k+1}^2 B_{k-1} + C_{k+1}^3 B_{k-2} + \dots + C_{k+1}^k B_1 + B_0)$, з початковими умовами: $B_0 = 1$.

Переши числа Бернуллі: $B_1 = -\frac{1}{2}$, $B_2 = \frac{1}{6}$, $B_3 = 0$, $B_4 = -\frac{1}{30}$.

За допомогою генератрис $B(t) = \frac{t}{e^t - 1} = \sum_{k=0}^{\infty} B_k \frac{t^k}{k!}$, $|t| < 2\pi$ легко доводяться багато властивостей чисел Бернуллі. Основне $\in B_{2k+1} = 0$ (усі числа Бернуллі з непарними номерами, окрім $B_1 = -\frac{1}{2}$, дорівнюють нулю).

Також генератриса для многочленів Бернуллі

$$B(x, t) = \frac{te^{xt}}{e^t - 1} = \sum_{n=0}^{\infty} B_n(x) \frac{t^n}{n!}, \quad |t| < 2\pi \quad (1.1)$$

дозволяє отримати такі важливі властивості:

$$B'_k(x) = kB_{k-1}(x), \quad k \geq 1 \quad (1.2)$$

$$B_k(1-x) = (-1)^k B_k(x), \quad k \geq 0 \quad (1.3)$$

Також коефіцієнти розвинення у ряд Фурь'є періодичної функції Бернуллі $B_n(x)$ на інтервалі $[0; 1)$ та періоду 1 для парних ступенів

$$B_{2n}(x) = (-1)^{n+1} \frac{2(2n)!}{(2\pi)^{2n}} \sum_{m=1}^{\infty} \frac{\cos(2m\pi x)}{m^{2n}},$$

та для непарних ступенів

$$B_{2n+1}(x) = (-1)^{n+1} \frac{2(2n+1)!}{(2\pi)^{2n+1}} \sum_{m=1}^{\infty} \frac{\sin(2m\pi x)}{m^{2n+1}}.$$

$$\int_0^1 B_{2n}(x) \cos(2\pi mx) dx = \begin{cases} \frac{1}{m^{2n}}, & m > 0 \\ 0, & m = 0 \end{cases} \quad (1.4)$$

$$\int_0^1 B_{2n}(x) \sin(2\pi mx) dx = 0, \quad m > 0 \quad (1.5)$$

$$\int_0^1 B_{2n+1}(x) \sin(2\pi mx) dx = \frac{1}{m^{2n+1}}, \quad m > 0 \quad (1.6)$$

$$\int_0^1 B_{2n+1}(x) \cos(2\pi mx) dx = 0, \quad m \geq 0 \quad (1.7)$$

Застосовуючи перелічені вище властивості та метод індукції, можна довести, як легко обчислити коефіцієнти ряду Фур'є для x^n :

$$\int_0^1 x^n \cos(2\pi mx) dx = \sum_{k=1}^{[n/2]} (-1)^{k-1} \frac{n!}{(n-2k+1)} \frac{1}{(2\pi m)^{2k}},$$
$$\int_0^1 x^n \sin(2\pi mx) dx = \sum_{k=1}^{[n/2]} (-1)^{k-1} \frac{n!}{(n-2k+2)} \frac{1}{(2\pi m)^{2k-1}}.$$

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-57>

Баранецька А. Д.

*кандидат наук із соціальних комунікацій (доктор філософії),
доцент, доцент кафедри соціальних комунікацій
та інформаційної діяльності факультету журналістики,
Запорізький національний університет*

Кузьменко Д. Л.

*магістерка 2-го року навчання факультету журналістики,
Запорізький національний університет*

РОЛЬ ПЕРСОНАЛЬНОГО БРЕНДУ КЕРІВНИКА У ПРОСУВАННІ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ

Основною цінністю сьогодення у взаєминах компаній зі своїми споживачами є довіра, яка своєю чергою формує тренд на максимальну відкритість і прозорість діяльності організацій. Традиційно керівники медичних закладів виступають медійними особами, які вибудовують своєрідний ланцюг взаємодії структури зі громадськістю. Проте звичне спілкування «лікар-хворий» із часом почав трансформуватися у формат «людина-людина». В епоху діджиталізації спостерігається тенденція до створення живого контенту з лікарями. Втім, інструменти створення таких персональних брендів в українському просторі ще мало досліджені. Саме тому дедалі більшої **актуальності** набуває осмислення сучасних тенденцій у комунікації брендів із аудиторією, зокрема крізь призму персонального бренду керівників медичних закладів.

Як запевняє Г. Студінська, процес брендування медичних закладів у нашій країні лише набирає обертів. Успішно працюють брендовані медичні та діагностичні центри, пологові будинки тощо. Найбільший розвиток брендингу відбувся у напрямку стоматологічних послуг, які

вирізняються високим попитом серед населення. Також перевагою цієї сфери є можливість організувати невеликі приватні кабінети [5]. Однак, на сьогодні формування бренду стало нагальним питанням у всій медичній галузі, адже це допомагає популяризувати ці послуги в цілому, а також сприяє більшій впізнаваності того чи іншого закладу серед низки подібних. Така конкурентна боротьба вимагає розбудови ефективної комунікаційної стратегії, питомим складником якої є особистість лідера організації.

Визначення поняття «персональний брендинг» вперше зустрічається в статті 1997 року «The Brand Called You» («Бренд називається Ви») Тома Пітерса – одного з лідерів серед бізнес-експертів світу. Пітерс інтерпретує персональний бренд, насамперед, як те, що люди думають про нас (ідеї та асоціації, які викликає особа в думках інших про свій вигляд, поведінку тощо) [7]. Відтак, персональний бренд є своєрідним репрезентантом образу людини у свідомості оточуючих, який водночас генерує додаткову цінність і користь [2].

Формування бренду керівника медичного закладу сприятиме в подальшому більш ефективній роботі відповідної структури:

- репутація власника впливає на репутацію бізнесу та проєктується на колектив в цілому, що сприяє зростанню кількості клієнтів;
- позитивний образ роботодавця зумовлює підвищення конкуренції серед фахів на відповідні вакансії закладу;
- формування власної бази задоволених клієнтів і «адвокатів бренду», що надає захищеності від неправомірних дій з боку конкурентів, наклепу, фейків, неправдивих негативних коментарів;
- спрощення пошуку конкретної людини і компанії в цілому у пошуковій системі або соцмережах;
- дозволяє розширювати професійний вплив, отримувати гранти, інвестиції, фінансування.

Відповідно, персональний бренд може стати певною інвестицією в репутаційний капітал тієї чи іншої організації, що і зумовило актуалізацію цього питання. Головною метою створення персональних брендів вважаємо підвищення рівня довіри до медичних закладів і налагодження комунікації з пацієнтами для покращення надання послуг.

Згідно з опитуванням, проведеним Соціологічною групою «Рейтинг» у 2017 році, переважна більшість реципієнтів (71%) схильні більше довіряти порадам родичів і друзів щодо лікування або ведення здорового способу життя. Довіра до медичних працівників займає другу сходинку. Так, лікарям швидкої допомоги довіряють 68% опитаних, кваліфікованим медсестрам – 66%, фармацевтам та аптекарям – 65%, сімейним лікарям та терапевтам – 63%. Цікаво, що 51% опитаних довіряє

порадам викладачів медичних спеціальностей, ще майже стільки ж (46%) – спортсменам [4].

Згідно з результатами опитування «Безкоштовна медицина», проведеного БФ «Пацієнти України», 66% українців не звертаються до лікаря для отримання медичної допомоги. Причиною такої поведінки людей, крім дорожнечі медичних послуг, є відсутність довіри до медичного персоналу в цілому та низька культура лікування українців [3].

Саме тому дедалі більшої нагальності набуває питання зміни траєкторії комунікацій між працівниками медзакладів та пацієнтами. Для цього, насамперед, необхідно сформувати чіткий меседж і незмінно дотримуватись його смислів незалежно від каналів комунікації. Повідомлення аудиторії має бути чітким, без зайвого змістового навантаження. Так само доцільно приділити увагу позиціонуванню організації та не розпорозуватися на не характерні бренду теми. Ефективною практикою для керівників є чітка самопрезентація. Це можливо зробити крізь призму представлення самого себе («Хто я?», «Я, ___») або шляхом наведення 3-5 фактів про себе та свою діяльність, можливий варіант «Розповідь друга про мене».

Сьогодні активно стала тенденція, коли, крім роботи, згадується особисте життя керівника. Це представляє його особистість із іншої позиції, а водночас, наближає до аудиторії. Фахівець, який ділиться фактами особистого життя, викликає більше довіри, адже аудиторія впізнає в ньому себе, звичайну і знайому людину. Для цього можна використовувати такі комунікаційні інструменти, як публічні виступи, розповіді про хобі, подорожі, звички, родину.

Так, Ю. Беба у своїй статті «Побудова власного бренду – це ще одна робота» окреслила чотири основні практичні блоки для створення персонального бренду. Блок 1: Хто я, чим я сильний, які мої експертизи, яку цінність я можу створити для світу як людина з цим досвідом, навичками, можливостями та ресурсами? Блок 2: Яка моя мета, для чого я все це роблю? Блок 3: Чим я відрізняюся від інших людей з цієї сфери, категорії, ринку? Блок 4: Яку цінність я експортую світу? [1].

Формування персонального бренду передбачає розширення меж публічності керівника медичного закладу. Розробка бренду вимагає систематичного створення та поширення відповідного контенту (відео/фотосесії/статті/прямі ефіри), розбудову манери спілкування в інтернеті та офлайн (унікальний tone of voice, стиль і подача інформації), залучення гумору, використання неформального та експертного, офіційного стилю.

На думку О. Френкеля, домінантним чинником, який сприяє просуванню персонального бренду є перехід до прогресивного

інформаційного суспільства. Адже основним завданням брендингу є «бути на слуху» у широкої аудиторії, що, насамперед, реалізується завдяки засобам масової інформації [6]. Крім традиційних ЗМІ, найактуальнішими каналами просування персонального бренду є ведення профілю у YouTube, LinkedIn або Twitter та репрезентація більш емоційного й особистого контенту в Instagram і Facebook, а також написання експертних статей для сторінок компаній.

Серед додаткових способів просування можна виділити участь в open-source-проектах, проведення тренінгів для працівників свого закладу та зовнішніх фахівців. Доцільно оформити свої кейси і кейси клієнтів в окрему рубрику контенту, використовувати технологію Word-of-Mouth Marketing (сарафанне радіо), YouTube та подкаст-платформи Apple Podcasts, Google Podcasts, Spotify, SoundCloud, вести Telegram-канал із залученням лідерів думок та експертів.

За умов використання різних інструментів просування закладу важко поррахувати вплив саме особистого бренду. Однак, важливими показниками прагматичного ефекту від актуалізації персонального бренду можна вважати вхідний трафік у вигляді запрошень на профільні конференції, згадок у ЗМІ, запитів на інтерв'ю. Також КРІ можуть слугувати переходи на сайт/сторінки компанії, конверсії, закриття вакансій.

Отже, роль персонального бренду у сучасних ринкових умовах є вкрай важливою компонентою просування медичного закладу та активізації уваги клієнтів до нього. Один із потужних чинників, який реалізується у такому випадку – це зростання рівня довіри реципієнтів, що досягається завдяки систематичному інформаційному супроводу закладу та інформаційній відкритості його працівників, зокрема публічності керівника.

Список використаних джерел:

1. Беба Ю. Побудова власного бренду – це ще одна робота. URL: <https://www.redbull.com/ua-uk/yak-pobuduvaty-personalny-brend>
2. Біловодська О. А. Аналіз і оцінка персонального брендингу в умовах підвищення професійного успіху особистості. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4. С. 67-74.
3. Кожен другий хворий в Україні відмовляється від лікування через високі ціни на ліки – результати дослідження «(Без)коштовна медицина. URL: <https://patients.org.ua/2017/03/30/kozhen-drugyj-hvoryj-v-ukrayini-vidmovlyayetsya-vid-likuvannya-cherez-vysoki-tsiny-na-lyky-rezultaty-doslidzhennya/>

4. Опитування соціологічної групи «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/ocenska_medicinskoj_sfery_v_ukrain_e.html

5. Студінська Г. Я. Еволюційне трансформування бренда. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 150–155.

6. Френкель О. В. Персональний брендинг у медіакомунікації: маскулінний аспект (на матеріалі англомовних інтерв'ю). *Закарпатські філологічні студії*. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33593/1/%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%A1%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%91%D0%A0%D0%95%D0%9D%D0%94%D0%98%D0%9D%D0%93%20%D0%A3%20%D0%9C%D0%95%D0%94%D0%86%D0%90%D0%9A%D0%9E%D0%9C%D0%A3%D0%9D%D0%86%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87%20%20%D0%9C%D0%90%D0%A1%D0%9A%D0%A3%D0%9B%D0%86%D0%9D%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%90%D0%A1%D0%9F%D0%95%D0%9A%D0%A2.pdf>

7. Peters T. The brand called you. *Fast Company magazine*. URL: <https://www.fastcompany.com/28905/brand-called-you>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-58>

Басовська А. Ю.

*здобувачка освітньої програми «Журналістика»,
першого бакалаврського рівня 3 курсу,*

ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика»

Науковий керівник:

Стекольніцкова В. А.

кандидат наук із соціальних комунікацій,

завідувач кафедри журналістики та філології,

ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика»

БЛОГОСФЕРА ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Блогінг – це сучасний інструмент впливу на соціум. На просторах Інтернету споживач інформації тепер повністю необмежений у своїх запитах. Інноваційність породжує прогрес у медіапросторі та розширює кордони стандартної журналістики. Сторітелінг став популярним серед молоді. Усім подобається спостерігати за життям знаменитостей, які можуть мотивувати, пропагувати власний стиль життя та навіть навчати,

випускаючи авторські курси. Таким чином, блогосфера стала одним із важливих засобів впливу та вміло конкурує з ТВ майданчиком та передовими інтернет-виданнями.

Актуальність теми зумовлена стрімким розвитком інтернет-журналістики в сучасному інформаційному просторі, виокремленням блогосфери як інформаційного ресурсу, який збирає власну аудиторію. Саме тому чимало видань тепер знаходять перспективу у створенні блогів, щоб розширити інструментарій для задоволення інформаційних потреб як масової аудиторії, так й індивідуального читача. Адже сучасні мас-медіа застосовують у своїй діяльності широку палітру інструментів для здійснення масової комунікації.

Спільні риси та відмінності між блогінгом та журналістикою. Перше, на що слід звернути увагу, – це спосіб комунікації. Адже ЗМІ переважно орієнтовані на певну прогнозовану аудиторію, блогер до кінця не знає, хто його читатиме, а й переважно сам реципієнт шукає в мережі потрібну інформацію.

По-друге – це суб'єктивність. Коли традиційна журналістика працює на засадах об'єктивності подачі інформації, то блогер, навпаки, інтерпретує події, висловлює суб'єктивну думку.

Третє – це можливість миттєвої реакції. Коментарі до блогу створюють ефект спілкування онлайн, дають змогу обмінюватися ідеями та думками, що забезпечує швидке поширення інформації в мережі, чого не можуть досягти традиційні ЗМІ. Четверте – це ракурс на подію. Адже мас-медіа, описуючи подію, переважно застосовують факт чи систему фактів, якими оперують за допомогою дедуктивного чи індуктивного методу. У блозі більша увага звертається на маловідомі дрібниці, нюанси, що можуть змінити думку та вже усталене уявлення про масову подію. П'яте – це комунікативний вплив на аудиторію. Блог забезпечує інтерактивність, змушує читача мати активну позицію, залучати до обговорення проблем, співпереживання та відповідальності, а також забезпечує ефект присутності та співтворення нової реальності. На жаль, ЗМІ дещо втратили цей тісний зв'язок зі своєю аудиторією [1, с. 268].

Багато журналістів є блогерами, адже це дає їм можливість висловити свою суб'єктивну думку. Ці блоги вирізняються серед інших не лише тим, що їх автори є журналістами, а й тим, що опублікований текст блогера відповідає основним принципам журналістики: оперативність, професійність, об'єктивність, баланс думок, професійний підхід до написання матеріалу тощо. Але, незважаючи на професійний підхід до висвітлення теми, вони все одно суб'єктивні й чітко висвітлюють позицію автора. Тому варто відразу наголосити, що блоги, навіть журналістські, – це не журналістика. Журналістські блоги є не лише у

соціальних мережах, а й на сторінках інтернет-ЗМІ та на блогівих платформах. Популярні блоги журналістів мають велику аудиторію та доволі популярні, їх популярність зумовлена, насамперед, свободою слова, інтерактивністю та конвергентністю медіа в інтернеті, оскільки часто автор блогу є збирачем інформації, дописувачем та редактором – матеріал публікується в оригінальному вигляді, без правок редакторів та з можливістю справді висловити те, що на думці, а також дає можливість автору відстежити реакцію читачів, відповідати на їхні коментарі та бути відкритим для нової інформації [2, с. 76].

Можливості миттєвого реагування – безсумнівна перевага блогосфери у сфері інформування: у цьому пункті на сьогодні ЗМІ не можуть конкурувати з блогосферою. Причина у відносній повільності роботи будь-якого ЗМІ, де, перш ніж бути оприлюдненою, інформація проходить етапи перевірки, редагування тощо. Електронних ЗМІ це стосується меншою мірою, проте, поряд з блогосферою, відстають і вони. Тому повідомлення термінового значення, щойно фіксовані, бувають отримувані саме завдяки блогінгу [3, с. 132]

Блог як журнал, а значить, його публікація – певним чином журналістика. Поки альтернативна, або персональна. Але якщо до цього явища придивитися уважніше, то невідомо, як довго традиційна журналістика зможе залишатися традиційною, витримуючи конкуренцію з боку блогерів. Адже якщо розглянути всі складові цього способу поширення інформації, то мережевий щоденник доносить новини швидше, він доступніше, і, що важливо, набагато дешевше у виробництві. Що і привертає читачів електронних щоденників [4, с. 23].

Звісно, запорукою популярності блогу може слугувати його репутація як джерела точної, незаангажованої, одне слово, високоморальної інформації. Саме такі блоги можуть конкурувати з CNN, BBC. Як показують дослідження німецьких журналістів, – розповідає фахівець з Теорії комунікації Крістоф Нойнберг, – якщо не враховувати в Інтернеті блоги журналістів, практично не лишиться блогів, що існують на рівні професійної журналістики [5, с. 121].

Отже, блог для журналіста – це насамперед можливість вільно висловлювати свої думки, чітко заявляти про власну позицію, не уникаючи суб'єктивізму, оскільки авторський погляд у блогерських публікаціях має вирішальне значення. За допомогою журналістських блогів мас-медіа можуть збільшити свій трафік та популярність. Багато блогерів, зокрема і журналісти, переходять у соціальні мережі. Соціальні мережі є зручним і популярним сервісом, з постійною аудиторією блогерів. Крім того, блогери у соціальних мережах популяризують свої дописи у блогах.

Список використаних джерел:

1. Кузнецова О. Ідентичність блога і ЗМІ. *Теле– та радіожурналістика*. Львів: Випуск 12, 2012. 121–122 с.
2. Михайлова О. Ю. Блогосфера як інструмент соціокультурних трансформацій у сучасній Україні. *Наукові записки*. Київ: 2014. 132 с.
3. Мудра І. Класифікація журналістських блогів.. Львів : «Львівська політехніка», 2019. 76 с.
4. Рудик М. Журналіст-блогер на сучасному інформаційному ринку: секрети майстерності. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. Львів: Випуск 42, 2017. 267–269 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-59>

Башманівська Л. А.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ У СУЧАСНОМУ МАСМЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

У масмедійному дискурсі сьогодення особливої уваги потребує дослідження міжкультурного діалогу. Це зумовлено потребою аналізу ролі діалогу культур у новітніх процесах і поглибленого вивчення дискурсивних стратегій ЗМІ, зокрема регіональних, у налагодженні комунікації представників різних національностей в Україні. Сучасні масмедіа як посередники в передачі інформації реципієнту впливають на комунікацію, культурні системи й соціальні чинники, беруть участь у житті держави.

Проблема міжкультурного діалогу в ЗМІ цікавила багатьох дослідників. Розглядали це питання ще давні мислителі, зокрема Сократ, Платон, Арістотель, Цицерон, Руссо, Фейєрбах та інші. До проблеми міжкультурного діалогу зверталися також і сучасні дослідники. Серед них Ф. Бацевич, В. Башманівський, Р. Гром'як, Я. Дашкевич, І. Дзюба, В. Євтух, Ю. Ковалів, С. Кримський, О. Лановенко, Л. Ляпіна, Л. Маєвська, О. Майборода, Г. Почепцов, І. Хоменко, М. Шульга та інші.

Багато дослідників цікавилися також питаннями розвитку мас-медіа: О. Гоцур, В. Золяк, О. Керц, Ю. Костюк, Ю. Лавриш, О. Мітчук, Г. Почепцов, В. Різун, Ю. Фінклер, Т. Хоменко та інші. Відтак сьогодні створені теоретичні передумови для поглибленого вивчення діалогу культур, міжкультурної комунікації в українських ЗМІ.

Нинішнє глобалізоване суспільство характеризується побудовою інформаційно-комунікативних взаємин, розвитком міжкультурних зв'язків й розвивається у взаємозв'язку різних культур, де важливе значення посідають питання, пов'язані з порозумінням між різними національностями, що населяють нашу країну. Відтак міжкультурний діалог справедливо вважається пріоритетним, оскільки без урахування особливостей окремих національностей важко побудувати єдиний український простір.

Особливості міжкультурного комунікації в ЗМІ дають можливість відстежити діалог різних національних меншин, які проживають у нашій державі й помітно впливають на економіку, історію та культуру. Багато з них мають культурологічні товариства в Україні, що зберігають культурні зв'язки, мову й національні традиції.

Проблеми збереження історичної та культурної самобутності українців, а також міжкультурний діалог досить широко відображені в друкованих ЗМІ, висвітлюються в медійних матеріалах, що сприяє налагодженню комунікації з іншими культурними осередками та утвердженню цінностей, які є єдиними для всіх. Засоби масової інформації відстежують і висвітлюють події, присвячені діяльності національних меншин.

Як інформує інтернет-видання «Детектор медіа», Книжкова палата підрахувала кількість друкованих видань, що виходили останніми роками. У 2020 році вийшло друком 1529 газет, серед них – 467 загальнодержавної сфери розповсюдження, 214 регіональних (обласних) і 752 місцевої сфери розповсюдження (207 міські, 360 районні тощо) [2]. Друковані ЗМІ висвітлюють діяльність національних об'єднань, що заявляють про свою присутність у комунікативному медіапросторі. Матеріали, розміщені в друкованих ЗМІ, відзначаються високою національною толерантністю. Увага журналістів зосереджена як на міждержавній співпраці, так і на внутрішній комунікації між представниками різних культурних спільнот. Проблеми діалогу культур наявні в різній пропорції в усіх виданнях. Розміщені матеріали сприяють ознайомленню читачів з культурною діяльністю національних об'єднань і розраховані на масову аудиторію. Міжкультурна комунікація викликає зацікавлення в працівників медіа не тільки як вагомий фактор для соціуму, а і як складова наукової та практичної роботи.

У друкованих ЗМІ представлено організаційно-практичну діяльність національних меншин, відображено підтримку знань про національну культуру та їх історичне минуле, популяризовано міжкультурну комунікацію в регіональному інформаційному медіапросторі тощо. У

журналістських матеріалах українських друкованих ЗМІ висвітлюються традиції, звичаї, способи життя представників різних національних культур. Друковані мас-медіа відображають проблеми вивчення культурних цінностей різних національностей, що реалізуються через діяльність національних об'єднань, державних структур. Активно діють і пресслужби обласних, міських та районних адміністрацій, які відображають позицію держави щодо міжнаціональної політики.

Також важливими компонентами в процесі налагодження міжкультурного діалогу є телебачення та радіо. Попри зміну поколінь глядачів і слухачів, основні функції теле- та радіокомунікації залишилися. На думку В. Башманівського, «телерадіокомпанії уособлюють і формують світогляд нашого суспільства, вибудовують політичний імідж України в міжнародному комунікативному просторі, організують та об'єднують національні групи з метою вирішення державотворчих завдань» [1].

Також вагому роль в інформаційному просторі країни відіграють регіональних телерадіокомпанії, які висвітлюють діяльність етнічних груп.

Сучасний глядач і слухач є активним учасником теле- та радіокомунікації, що спонукає до усвідомлення місця та ролі людини в міжкультурному діалозі. Відтак телебачення та радіо в сучасному глобалізованому світі знаходяться на рівні універсального компонента суспільного життя, пасивні телеглядачі змінюються на активних і рівноправних партнерів у процесі міжкультурного діалогу. Теле- та радіокомунікація представляє сучасним реципієнтам портрет учасника діалогу, чия модель поведінки актуальна для певної національної групи, що сприяє розумінню представників суспільства, які проживають поряд. Спілкуючись із працівниками медіа, учасники передач висловлюють власне ставлення до подій, сприяють формуванню громадської думки, пропонуючи певні уроки комунікації. Радіо й телебачення продовжують бути позитивним фактором у процесі ознайомлення з культурними здобутками представників різних національних груп та об'єднань. Відтак теле- та радіокомпанії мають важливе значення в налагодженні міжкультурного діалогу в українському медійному просторі.

Важливе значення в розширенні можливостей діалогу культур має сьогодні Інтернет, новітні інформаційно-комунікаційні технології, що сприяють активізації міжкультурної комунікації й впливають на всі складові соціальних комунікацій. За Д. Мак-Квейлом, медіа сучасності формують нову систему: суспільні зміни – ідеї – нові технології – апеляція до старого – зміна старого – використання нового – адаптація комунікаційних інститутів – нові культурні форми – процес технічних і культурних змін, що впливають на мову, культуру, економіку,

соціальний устрій, сприйняття навколишнього середовища, національної ідентичності тощо [3, с. 112].

На території нашої країни з різною активністю діють україномовні, польськомовні та іншомовні засоби масової комунікації. Серед зареєстрованих електронних видань, які пропонують матеріали, присвячені різним етнічним групам, переважають ті, що висвітлюють діяльність польських, румунських, чеських, німецьких, азербайджанських, єврейських та інших національностей. Деякі національні меншини мають свої інтернет-ЗМІ. Відтак сучасні медіа інтегровані в мережу Інтернет, активно займають провідні позиції в масовій та індивідуальній комунікації.

Отже, міжкультурна комунікація в сучасному масмедійному дискурсі посідає одне з цільних місць. У ЗМІ пропонуються можливості для пошуку шляхів міжкультурного діалогу, подається інформація, яка висвітлює ставлення до традицій, звичаїв, накреслюються умови для об'єднань, які хочуть зрозуміти одне одного. Висвітлення цінностей культури різних національностей здійснюється через діяльність національних об'єднань, державних структур, а також через активну позицію інтелігенції. Мас-медіа в ХХІ столітті беруть активну участь у житті держави, впливають на комунікацію і є важливими факторами в налагодженні діалогу культур.

Список використаних джерел:

1. Башманівський В. Міжкультурний діалог у регіональних аудіовізуальних ЗМІ початку ХХІ століття. URL: http://eprints.zu.edu.ua/29229/1/Башм_Стаття_до_ел_.PDF
2. Книжкова палата України підрахувала кількість друкованих видань, які виходили у 2020 році. URL: <https://detector.media/infospace/article/186480/2021-03-30>
3. Мак-Квейл Д. Теорія масової комунікації. Львів: Літопис, 2010. 538 с.

Воржакова Ю. П.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту підприємств,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Аніскіна Д. О.

*студентка,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ОСНОВНІ ВАЖЕЛІ ПІДТРИМКИ КОМУНІКАЦІЇ В БІЗНЕСІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні дала поштовх до зміни світу повністю, і комунікаційна складова стала основним елементом впливу. Початок повномасштабної війни змінив життя українців і бізнесу, виникла потреба адаптації до нових реалій, аби підтримувати економіку не просто країни, а країни, у якій зараз війна. Наразі, важливим є підтримання комунікації між бізнесом, його партнерами, працівниками та користувачами послуг, що допоможе швидше вирішувати проблеми та ухвалювати рішення, підтримувати співробітників та партнерів.

Відсутність чіткої комунікаційної політики підприємства в умовах воєнного стану має свої значні недоліки. Основними проблемами в бізнесі, через недостатній розвиток комунікації є:

– по-перше, мовчання чи відсутність чіткої позиції щодо війни. Якщо компанія не транслює чітку позицію щодо війни в Україні, клієнти та бізнес-партнери можуть визначити це як підтримку агресора. Окрім того, що з'явиться більший відсоток негативних відгуків та обурення, через час компанію можуть забути. А забуття означає втрату прибутку та можливо бізнесу, якщо не почати виправляти це. Проте варто розуміти, що трансляція подій не означає агітацію кожен допис, проте позиція має бути чіткою та зрозумілою для усіх [2];

– по-друге, невідповідність слів та дій. Низка брендів після початку війни розпочала вихід із країни-агресорки, проте існують підприємства, які досі продовжують працювати, розповідаючи про майбутній вихід. Продовження роботи на території країни-агресора означає вкладання коштів у війну та вбивство людей. Свідомі компанії розуміють, що продовжуючи працювати у країні-агресорі – закриття можливостей роботи у

цивілізованих країнах. Отже, зараз комунікація дорівнює репутації бренду серед бізнес-партнерів та споживачів. Від неї залежить майбутнє існування та розвиток [1];

– по-третє, проблемою також є перенавантаження інформацією. Бізнес має транслювати повідомлення, але робити це дозовано, аби не створювати зайвий інформаційний шум. Для цього варто скористатися правилом «говоріть лише про те, про що неможливо мовчати».

Відповідно до зазначених проблем, побудовані пропозиції (важелі) підтримки комунікації в бізнесі, які мають бути підтримані підприємствами:

1. Чіткість визначення мети комунікації підприємства. Розуміти мету слів та повідомлень. Варто задаватись питання «Навіщо ми це кажемо?». Без чіткої мети зникає доцільність трансляції інформації на аудиторію чи партнерів.

2. Формування повідомлень з дотриманням чіткого посилу. Повідомлення мають бути чіткими та по суті, а також аби люди змогли правильно їх зрозуміти. Читаючи складні конструкції речень у тексті, людина втрачає головну думку, яка є важливою, тому варто лаконічно виражати думки та власну позицію бренду. Якщо текст по-різному трактуватись, то виникають ризики отримання негативу та погіршення репутації.

3. Діагностика комунікаційної політики відповідно до постійних змін. Для бізнесу важливо визначити пріоритетність та вплив комунікацій на різних рівнях. Варто транслювати інформацію для усіх, проте є категорії в бізнесі, для яких вона є важливішою.

Для визначення напряму побудови комунікаційної політики підприємства під час воєнного стану цікавим є розгляд основних учасників комунікаційного процесу підприємства. На прикладі одного з великих підприємств України, всеукраїнської мережі «Нової Пошти» проаналізуємо матрицю стейкхолдерів.

Згідно з цією матрицею, можна зробити висновок, що найбільший вплив матимуть С- та В-клієнти, співробітники, партнери, постачальники та франчайзі. Від цих груп залежить робота, оскільки без працівників не може бути виконана робота, без постачальників не буде як та чим її виконувати, а без клієнтів результат праці буде непотрібен.

Одним з найважливіших напрямків для комунікаційної політики підприємств є комунікація із партнерами, а особливо із іноземними. Здебільшого вони не знаходяться в Україні та не мають змогу побачити та відчути те, що зараз відбувається. Для бізнесу важливо підтримувати комунікацію із іноземними громадянами, оскільки значна кількість інвесторів знаходяться поза нашою державою. Зникнувши із

інфопростору публічного та особистого, ми можемо втратити зв'язок з ними. Тому важливо інформувати інвесторів, аби продовжити співпрацю. Також варто говорити з ними відкрито та прозоро, оскільки тільки ви можете донести інформацію про те, що відбувається тут.

Рис. 1. Матриця зацікавлених сторін (стейкхолдерів) [2]

Відсутність загального керівництва комунікативною політикою під час воєнного стану пояснюється тим, що кожне підприємство унікальне і воно формувалось для роботи у час без війни. Проте є деякі поради, які допоможуть налагодити роботу з комунікацією підприємства:

1. Позиція має бути чіткою та трактуватись усіма однаково.
2. Дозвольте собі жартувати, коли це доцільно. Гумор допомагає відволіктись та частково покращити психологічний стан людей.
3. Обов'язковий зворотній зв'язок. Комунікація допоможе вирішити проблемні питання та люди почуватимуть себе почутими, що є важливим у сучасних реаліях.
4. Ваша репутація не створиться за один день, але може зруйнуватись миттєво. Для компаній важливо пам'ятати, що після перемоги люди пам'ятатимуть про те, що відбувалось під час війни. І навряд чи із радістю будуть купляти товар у тих виробників, які продовжували працювати на агресора чи не мали чіткої позиції про війну.
5. Достовірність інформації. Транслюйте лише офіційні джерела, аби чесно розповідати про стан справ та протидіяти дезінформації.

Отже, підтримання комунікації є однією із найважливіших складових при введени бізнесу у воєнний час. Війна змінює бізнес-комунікацію, але

не має її знижувати повністю. Її сфера впливу розповсюджується не тільки на партнерів чи працівників, а і на покупців. Тому, під час воєнних дій важливо у бізнес-комунікації дотримуватись легких правил ведення комунікації та забезпечувати безперебійний контакт, також варто приділяти увагу розвитку відділу зв'язків із громадськістю і розвивати його в існуючих умовах.

Список використаних джерел:

1. Forbes.ua. Комунікації під час війни. Як лідеру говорити зі співробітниками, щоб підтримати команду. URL: <https://forbes.ua/leadership/komunikatsii-pid-chas-viyni-yak-lideru-govoriti-zi-spirvobitnikami-shchob-pidtrimati-komandu-15032022-4673> (дата звернення: 06.11.2022)
2. MMR / Marketing Media Review. Олена Плахова. Інтегровані комунікації під час війни. Досвід Нової пошти / MMR EDU, 2022. YouTube.
3. Мочалова Л. Комунікації воєнного часу. Як бізнесу взаємодіяти з аудиторією. The Page. URL: <https://thepage.ua/ua/experts/yak-biznesu-komunikuvati-z-auditoriyeu-pid-chas-vijni> (дата звернення: 10.11.2022)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-61>

Галацька В. Л.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу,
Український державний університет науки і технологій*

ВИМІР ТЕАТРАЛЬНОГО БУТТЯ УКРАЇНИ: МІЖКУЛЬТУРНІ АКЦЕНТИ

Театральне мистецтво України в сучасному комунікативному просторі виступає самодостатньою формою художньої комунікації й розвивається за особливими мистецькими законами. Саме через мистецтво Мельпомени з його особливою метафоричною мовою можливе взаєморозуміння в суспільстві, гармонізація людської особистості, а також ефективний міжкультурний обмін. Україна позиціонує себе сьогодні як держава, що бореться за національну незалежність в контексті російсько-української війни, зберігаючи свою

національну ідентичність, продукуючи нові смисли, культурні концепти.

Природу сценічного мистецтва, як правило, досліджують за допомогою різноманітних підходів, підкреслюючи його міждисциплінарний характер: культурологічного, філософсько-естетичного, психологічного, соціологічного, семіологічного та ін. Кожен з них здатен по-своєму виявляти сутність та закони функціонування мистецтва, засоби освоєння життєвих реалій. Сучасний театр України розвивається сьогодні в глобалізованому світовому континуумі потужно, в нових інтерактивних формах, звертаючись до постмодерного переосмислення класики. Для нього характерний синергетичний зміст, який позиціонується в нелінійності, несистемності, нестабільності відображення дійсності [2, с. 10].

Драматурги, режисери, актори, критики освоюють найновіші засади світових театральних практик, втілюючи їх у національному сценічному просторі. Особливо продуктивними на вітчизняному театральному ґрунті виступають культурологічні ідеї польського режисера Єжи Гротовського, який виділяє дефініції «перформер», «метод», «ритуал». Мистецтво, на думку відомого режисера, є провідником. Воно здійснюється за допомогою перформансу, що означає «доконану дію, акт» [1, с. 135]. Реалізація цього процесу в театрі відбувається у вербально-дієвій формі: сюжетних лініях, перипетіях конфлікту, мовних партіях дійових осіб п'єси.

Презентація діяльності театру як важливого засобу міжкультурної комунікації в медійному полі відбувається сьогодні за допомогою нечисленних друкованих видань («Кіно-театр», «Український театр» та ін.) Головна ідея публіцистичної інтерпретації відомих театральних подій вибудована на прагненні до діалогу культур, облагородження людської особистості, пошуку смислу буття. Автори матеріалів різних жанрів (інтерв'ю, рецензії, огляду) вдаються до концептуального осмислення умовної сценічної дійсності, оперуючи театрознавчою термінологією, залучаючи широкий інтертекстуальний чинник. Провідні театральні оглядачі О. Саква, Ю. Швець, Л. Брюховецька, В. Котенок, А. Канівець та ін. аналізують постановки з точки зору естетичної цінності, впливу на людську свідомість, проводять паралелі з відомими світовими зразками жанру, переосмислюють сценічний твір у національному контексті. Так, театральний критик В. Котенок, характеризуючи в рецензії знакову сьогодні для українського культурного простору виставу «Гуцулка Ксеня» в Івано-Франківському національному драматичному театрі імені Івана Франка, констатує: «У комедійно-мелодраматичній «Гуцулці Ксені» режисер занурює

глядачів у побут і традиції гуцулів, описує красу їхнього мальовничого краю, показує, як вони вмюють радіти життю, а головне – щиро любити свою сім'ю, батьківщину, звичаї і саме життя» [3, с. 6].

Сучасний театр України став насправді унікальною творчою інституцією, найбільш мобільним, запитаним у глядачів видом мистецтва, який існує в жорсткій воєнній реальності («Театр у хроніках війни»). Його націєтворчий контент, високий художній рівень цікаві для світової культурної громадськості. Це засвідчує переможна участь провідних українських театрів у міжнародних фестивалях останніх місяців (Шекспірівський у Шотландії – вистава «Гамлет», сучасної драми в Угорщині – вистава «Лімерівна»). Сьогоднішня діяльність національного театру покликана виконати найскладнішу місію – збереження національних орієнтирів, тонко організованої людської особистості в нещадній воєнній реальності, гармонізації людини в глобалізованому просторі епохи. Саме на цих засадах слід вибудовувати вектори міжкультурної комунікації, презентуючи український театр світові.

Список використаних джерел:

1. Єжи Гротовський. Театр. Ритуал. Перформер. Л.: Літопис, 1999. 185 с.
2. Корнієнко Н.М. Запрошення до хаосу. Театр (художня культура) і синергетика. Спроба нелінійності. К.: Нац. центр театр. мистецтва ім. Леся Курбаса, 2010. 280 с.
3. Котенок В. «Така еквілібристика почуттів на сцені, що заздрять за кордоном». Кіно-театр. 2021. № 5 (157). С. 6.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-62>

Доброносова Ю. Д.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та педагогіки,
Національний транспортний університет*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ГОРИЗОНТАХ ТОТАЛЬНОЇ МЕДІАТИЗАЦІЇ

Соціокультурні трансформації сучасності відбуваються у контексті процесу тотальної і глибокої медіатизації всіх сфер життєдіяльності суспільства, тому сьогодні недостатньо осмислювати вплив окремих медіа чи медіакультури в цілому на міжкультурну комунікацію – визріла потреба акцентувати на постанні її особливого медіатизованого типу,

антропологічною підставою існування якого виступає полімедіальність медіадосвіду особистості. *Актуальність* мають філософські і міждисциплінарні дослідження горизонтів медіатизації, котра визначає тренди розвитку комунікації загалом. Осмислення нових можливостей і викликів медіатизованої міжкультурної комунікації, пов'язаної із самореалізацією особистості, передбачає з одного боку впровадження у філософський розмисел новітнього неінструментального розуміння медіа, а з іншого – усвідомлення необхідності оновлення філософського дискурсу. *Метою* нашого розгляду є виявлення загальних особливостей горизонтів тотальної медіатизації, котрі визначають теперішнє і майбутнє міжкультурної комунікації у мережевому соціумі. Концептуальну основу підходу становлять праці Андреса Хеппа, Фрідріха Кротца, Ніка Коулдрі, Соні Лівінгстон, Вінфріда Шульца та пропозиції щодо вивчення медіакультури, які склалися у філософії у другій половині 20 століття. Методологічну цінність мають і висновки українських дослідників Тараса Лильо [1], Валентини Ривліної [2], Тетяни Савельєвої [3], Юлії Шевчук [4]. Протягом другого десятиліття 21 століття щороку зростає кількість праць, присвячених осмисленню різних аспектів процесу медіатизації, але досліджень його контекстного впливу на міжкультурну комунікацію майже немає.

За словами Джона Брукшира Томпсона [8, с. 85] нині медіа по суті транслюють зразки культури, тому центральним річищем актуальної медіатизації є медіатизація культури, яку визначає інкорпорація медіаскладових у культурні процеси та продукування і масштабування медіатизованих форм комунікації. Сучасна медіатизація є процесом інтеграції медіа у більшість сфер життєдіяльності соціуму та формування його цілісної культурно-комунікаційної системи, яка пронизує повсякдення приватної і публічної комунікації, що відбувається як онлайн, так і офлайн, нерідко породжуючи гібридні Phygital-досвіди (від англ. Physics – фізичне + англ. Digital – цифрове). У мережевому суспільстві маємо справу із системою розгалужених мікро- і макромедіамереж, підставою функціонування яких є з одного боку внутрішня медіальність людського існування, а з іншого – тотальність медіатизації культури, економіки, політики, освіти, науки, стратегій і тактик самореалізації, персонального досвіду спілкування. З дослідницької перспективи концепт медіатизації необхідний для критичного аналізу соціокультурних трансформацій сучасності. Недарма Нік Коулдрі [5, с. 233] акцентує на перетворенні медіа у наш час на «метакapітал», тож медіатизація може бути визнана метакатегорією соціального опису, що допомагає досягнути динаміку глобальних соціальних змін, які стартують на локальному рівні.

Переплетіння офлайн і онлайн досвіду комунікації в повсякденні наших сучасників зумовлює особливе ставлення до реальності, а нерідко – і до переходів між різними реальностями, що зумовлює зміну

установок у міжкультурній комунікації, освіті, науці. Характеризуючи соціально-конструктивістську лінію осмислення медіатизації, Андреас Хепп [7, с. 620] акцентує на цінності фокусування на повсякденних практиках, пов'язаних із приватним спілкуванням, цифровими медіа і медіакомунікацією із їх використанням. Саме тому у дослідженні медіатизованих форм міжкультурної комунікації ми повинні звертати особливу увагу на рівень повсякденних практик і звичок, що трансформуються саме на прикордонні офлайн/онлайн-існування – у Phygital-досвіді суб'єкта. Загалом у процесі медіатизації можна виділити кількісні і якісні аспекти, спільнодія яких призводить до трансформації досвідів міжкультурної комунікації. До перших належать просторове, часове і соціальне поширення медіакомунікації, до других – особливості використання різних медіа для конкретного виду комунікації і в конкретних сферах. На актуальному етапі розвитку медіатизація відбувається на рівні життєсвітів, а різні їх локації і навіть різні життєсвіти можуть бути медіатизованими по-різному. Цей момент особливо виразнюється у приватній і публічній міжкультурній комунікації і почасти зумовлює новітні виклики, які постають перед особою у ній.

Практики повсякденної медіамережевої комунікації є одним із найяскравіших проявів тотальної і глибокої медіатизації, наслідки якої відчуває нині більшість медіакомунікантів, причому в Україні в умовах гарячої фази російсько-української війни частина викликів стають виразнішими. На інтерекзистенціальному рівні саме ситуації міжкультурної комунікації роблять рельєфними і трансформації раціональності у медіатизованій культурі. На зміну ідеалу комунікативної раціональності приходить раціональність, котру в термінах Бернгарда Вальденфельса можна означити як респонзивну (від лат. *responso* – відповідати), що виводить на перший план відгук суб'єкта на виклики дечого чужого йому – як переплетіння викликів і відповідей, від яких неможливо ухилитися. Амбівалентність медіамережевого і медіатизованого виклику Іншого зумовлює увиразнення змістовного і екзистенціально-подієвого аспектів відповіді, причому особливо важливою є сама подія відгуку, хоча нам і не варто забувати про те, що медіамережевий дискурс є не лише респонзивним, але й провокативним. Водночас, за влучним спостереженням Андреаса Хеппа і Ніка Коулдрі [6], одним із наслідків нинішньої глибокої медіатизації є те, що соціальні і медіапроцеси стають глибоко рекурсивними, адже повсякденні взаємодії, керовані програмним забезпеченням, первинно передбачають рекурсію, причому за втрати з'єднання із інтернетом, паролю доступу, неможливості оновлення програмного забезпечення соціальна інфраструктура для користувача є ніби зруйнованою. Медіалогіка, яка пронизує всі сфери життєдіяльності мережевого соціуму, зумовлює пристосування комунікативних практик

до медіа, а не навпаки, внаслідок чого присутність особи в медіаподіях/медіасеансах стає необхідною умовою її інтерекзистенціальної присутності, її життєсвіт розширюється шляхом залучення інтернет-областей, а медіатизація є горизонтом конструювання і персональних, і колективних ідентичностей.

Метапроцесуальний характер актуальної медіатизації зумовлює багатоаспектність її впливу на соціокультурні процеси, приватну і публічну комунікацію, внаслідок чого медіатизовані форми міжкультурної комунікації набувають все більшого значення. Міждисциплінарні підходи із філософською домінантою до осмислення горизонтів тотальної медіатизації уможливають осягнення скоріше не екзистенціального, а інтерекзистенціального потенціалу міжкультурної комунікації в контексті трансформацій співвідношення приватного і публічного у новітніх медіамережах.

Список використаних джерел:

1. Лильо Тарас. Антропологічні та ідеологічні наслідки медіатизації. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2020. Випуск 48. С. 134–142.
2. Ривліна В. Медіатизація культури : комунікативні аспекти. *Science and Education a New Dimension*. 2018. Вип. 4(31). С. 63 – 65.
3. Савельєва Тетяна. Медіатизація в мережевому суспільстві: зміст та тенденції. *Сучасне суспільство*. 2012. Вип. 2. С. 185 – 192.
4. Шевчук Юлія. Культурна практика у контексті медіатизації культури за концепцією С. Крековича. *Культурологічний альманах*. Вінниця : ТОВ Нілан-ЛТД, 2018. С. 120 – 122.
5. Couldry N. Mediatization and the Future of Field Theory. *Mediatization of Communication: Handbooks of Communication Science*, vol. 21. Berlin: De Gruyter Mouton, 2014. P. 231 – 235.
6. Couldry N., Hepp A. The Mediated Construction of Reality. Cambridge: Polity Press, 2016. P. 216 – 219.
7. Hepp A. The Communicative Figurations of Mediatized Worlds: Mediatization Research in Times of the ‘Mediation of Everything’. *European Journal of Communication*. 2013. Vol. 28. № 6. P. 615–629.
8. Thompson J. Media and Modernity: A Social theory and the media. *Communication Theory Today*. Oxford: Polity Press, 1995. 317 p.

Довгань О. В.

*кандидат філологічних наук,
академік-секретар по відділенню філології
в Міжнародній академії освіти і науки, докторант
кафедри слов'янських мов факультету іноземної філології,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова*

ДОСЛІДЖЕННЯ СМISЛУ В КОНТЕКСТІ ПОБУТУВАННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

За своєю природою будь-яку наукову діяльність можна позиціонувати як вторинну, однак не через її якість чи широту охоплення, а через її первинну суть та розташування на темпоральному полі. Мовиться про те, що наукова діяльність, зазвичай, це робота з даними: їх аналіз, структурування та візуалізація. Зрозуміло, що дані можна виробляти, інтерпретувати та акумулювати, проте первинно науковці їх певним чином опрацьовують, створюючи з них щось нове.

Закономірно, що фізична побудова певної системи, яка ідеально працює, є значно дорожчою, складнішою та довшою, ніж створення корегуючого цифрового шару. Першою чергою, це пов'язано з тим, що фізичний експеримент має низку обмежень. Так, фінансування вимагає обґрунтування вікон допустимого простою на обслуговування, налаштування, пересертифікацію, оновлення тощо.

Зазначимо, що умовне розділення наукової діяльності на природничу і соціально-гуманітарну тут не релевантне. Згадаймо, узвичаєне для європейської наукової думки, проте незвичне для нас, поняття цифрових гуманітарних наук. По суті, мовиться про неklasичне гуманітарне дослідження, і ця риса виявляється в таких роботах через посилення дослідного складника.

У цьому контексті вважаємо продуктивним використання для проведення наукових досліджень, зокрема – лінгвістичних, інструментарію нових наук. Першою чергою, мовиться про Data Science (науку про дані, далі – DS) [1], як інструмент операційної аналітики наукових процесів (наукового моніторингу) та алгоритмізації певних релевантних процесів.

На відміну від узвичаєного для нас моніторингу, вищезазначений працює на характерному масштабі часу від 5-10 хвилин і більше. Однак важливішим є не масштаб часу цього процесу, а широта його охоплення. Так, у зазначеній аналітиці може використовуватися різномірний за формою і змістом набір даних, як актуальних, так і історичних (результати попередніх дослідів колег або власних).

При цьому інструментарій DS є практично необмеженим: це і кластеризація, і використання нейронних мереж та бустингу, дерев, Natural Language Processing (обробки природної мови) тощо. Перевагою нових методів для досліджень будь-якої предметної приналежності є і те, що грамотно вибудована система на вдало підібраних інструментах DS дозволяє провести масштабне дослідження на мінімумі апаратних ресурсів.

Це пов'язано з тим, що більшість інструментів для роботи працюють за принципом GitHub: всі дані, інструменти, а також сам експеримент знаходяться у хмарі і, за бажанням, можуть бути використані локально на десктопній версії. Яскравим прикладом цього є такі інструменти як Watson Studio, Jupiter Notebook, Apache, Scala тощо.

Зрозуміло, що для українського наукового співтовариства такі інструменти на сьогодні є незамінними. Першою чергою, це пов'язано з війною, яка внесла свої корективи у роботу наукових колективів: хтось знаходиться без світла, хтось виїхав за кордон і таке інше.

Однак саме завдяки інструментам DS дослідники можуть продовжити свою наукову діяльність. Так, кожен із членів наукового колективу може запропонувати свої правки проекту, вносячи їх, у паралельну до основної, гілку. Своєю чергою, керівник після перегляду та обговорення, може прийняти їх, долучивши до основної гілки (варіант роботи над проектом у GitHub та багатьох інших інструментах).

Важливим аспектом роботи у царині DS є можливість паралелізму роботи: так, працюючи над основним проектом можна побудувати альтернативний обчислювальний потік за реконструйованими алгоритмами. Робота цього потоку буде доволі простою, адже він проводитиме розрахунки за ключовими моментами основної системи. Головною метою побудови такого обчислювального потоку є формування альтернативних результатів для подальшої перевірки основного проекту.

Отже, збільшуваний потік даних, його диференціація тощо, а також екстремальні обставини, у яких опинилося наукове співтовариство української держави через війну, призводять до пошуку нового інструментарію наукової діяльності. Головними вимогами до нього є можливість повноцінної дистанційної роботи (комунікація, внесення правок, проведення експериментів тощо) та широкий набір засобів для обробки даних (моделювання, структуризація, репрезентація та візуалізація тощо).

Саме тому для нашого майбутнього докторського дослідження плануємо актуалізувати весь потенціал DS: кластеризацію, використання нейронних мереж, бустинг, дерева, обробку природної мови, scraping (перетворення нереляційних даних у реляційні), frameworks (програмні засоби для спрощення та прискорення досягнення необхідних запланованих програмних цілей) тощо.

Список використаних джерел:

1. Cielen D., Meysman A. D. B., Ali M. Introducing Data Science. Big Data, Machine Learning, and more, using Python Tools. New York, 2016. 322 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-64>

Дойков Д. М.

*доктор фіз-мат наук, професор кафедри довузівської підготовки,
Одеський національний морський університет*

Войтік Т. Г.

*старший викладач кафедри довузівської підготовки,
Одеський національний морський університет*

Пучков Б. В.

*кандидат технічних наук, доцент кафедри довузівської підготовки,
Одеський національний морський університет*

Копсйкіна Т. Г.

*старший викладач кафедри інженерної механіки,
Військова академія (м. Одеса)*

РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ НА ЛАБОРАТОРНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ ТА МАТЕМАТИКИ

Для кожної країни світу виховання та навчання молоді завжди було найважливішим питанням. Освіченість населення завжди була суттєвим показником розвитку будь-якого суспільства. При цьому люди здобувають освіту як у себе на батьківщині, так і в інших країнах.

Українські заклади вищої освіти завжди багато працювали зі студентами-іноземцями, надаючи їм якісну і доступну освіту. Тому до нашої країни приїжджають на навчання багато молоді. Це ставить перед викладачами непрості задачі. Тут і вміння спілкуватися з представниками інших культур, і вдало організувати заняття або інші заходи, а головне знайти методи, шляхи, форми донести професійні знання до тих, хто навчається.

У зв'язку з розвитком у світі нових технологій зростає бажання отримати технічну освіту, основою якої є такі дисципліни, як фізика,

вища математика, теоретична механіка, опір матеріалів, тощо. Вивчення таких дисциплін само по собі викликає у студентів певні труднощі, а у студентів-іноземців до того ж має місце мовний бар'єр і не завжди достатня фізико-математична підготовка на батьківщині. Тому йде пошук нових продуктивних методів навчання, адаптованих для таких студентів, а також моделей організації навчання як процесу в цілому, так і окремих занять.

Одним з основних принципів в навчанні є принцип наочності, який сприяє тому, що студент має можливість побачити предмет або дію в його реальному, дійсному вигляді. Наочність, сприяє засвоєнню, узагальненню та аналізу предмета чи дії, що розглядаються. Зокрема це досягається під час виконання лабораторних робіт, наприклад з фізики.

Організація проведення лабораторних робіт для студентів-іноземців мало відрізняється від традиційного проведення таких занять. Перш за все студенти мають добре вивчити теоретичні положення того питання, яке буде досліджуватися. Для цього необхідно використовувати наявні методичні посібники, навчальну та методичну літературу, різне обладнання, плакати, стенди, ТСО та ін. Викладачі – керівники лабораторної роботи складають спеціальні інструкції, що містять завдання, основні теоретичні положення, перелік обладнання або огляд експериментальної установки, а також порядок виконання роботи. Отримавши завдання, студенти знайомляться з метою, завданнями а потім розпочинають виконання лабораторної роботи. За кожною роботою студент складає звіт, відповідно до вимог, та звітує. Користь лабораторних робіт у тому, що студенти самі бачать, як теорія підтверджується практично. Це може їх зацікавити та підтримувати бажання вчитися, що дуже важливо у процесі освіти. А оскільки, як правило, лабораторну роботу виконують у складі бригади по дві або три особи, то вони обговорюють, спілкуються між собою стосовно ходу роботи та отриманих результатів. Враховуючи, що мова йде про студентів-іноземців, можна стверджувати, що лабораторні роботи є потужним стимулом для розвитку міжкультурної комунікації представників різних країн.

Останнім часом з'явилася і набула популярності дистанційна форма навчання. Доступність комп'ютерів та Інтернету полегшують доступ до інформаційних джерел, дає можливість спілкування та проведення занять на відстані. Можливість дистанційного проведення лабораторних робіт також існує. Для цього можна скористатися будь-яким зручним ресурсом, наприклад Zoom, Skype, Classroom, Google Meet тощо. Дуже зручною і популярною є система дистанційної освіти Moodle. Вона

передбачає не тільки надання теоретичного матеріалу, але й можливість контролю та самоконтролю його засвоєння.

Під час дистанційного проведення лабораторних занять з фізики студенти також спочатку отримують матеріали для підготовки та вивчають їх. Викладач за допомогою тестів, наприклад з використанням системи Online Test Pad. Якщо заняття проходить у режимі реального часу, то викладач може спілкуватися із групою, задати перевіірочні питання усно.

Експериментальна частина проводиться у реальному часі. За допомогою веб-камери можна показати, наприклад, як можна зібрати електричну схему, зняти показники вимірювальних пристроїв; можна, також спостерігати явища або ефекти, наприклад керування світінням світлодіоду за допомогою звукових хвиль. Під час демонстрації, так само як при виконанні роботи в лабораторії, не тільки викладач може спілкуватися зі студентами, але й студенти можуть спілкуватися один з одним. Відбувається комунікація у режимі онлайн. Після виконання лабораторної роботи студенти надають звіт, де відповідають на контрольні питання, надають результати розрахунків, а також роблять висновки щодо виконання роботи.

Представляють інтерес також відеозаписи експериментальної частини лабораторних робіт. У випадках, коли не є можливим провести дослідження або не має необхідного обладнання, користуються відеозаписами, що були створені силами працівників того чи іншого університету, або спеціальними навчальними фільмами. Проте доцільно створювати відеозаписи не тільки лабораторних робіт, але й практичних занять, як з фізики, так і з математики, та інших, особливо технічних дисциплін. Адже якщо студент з тих чи інших причин не зміг відвідати заняття безпосередньо у своєму навчальному закладі або онлайн, то матеріали заняття він завжди може знайти на платформі Moodle в зручний для себе час, самостійно відпрацювати їх, виконати завдання та отримати відповідні оцінки. Також відеоматеріали занять як практичних, так і лекцій можна розміщувати на каналах, створених викладачами в You Tube, посилання на ці матеріали студенти можуть знайти у відповідних курсах Moodle.

Зазвичай лабораторні роботи широко застосовуються під час вивчення фізики або хімії, але проведення лабораторних робіт під час занять з математики також має місце і є досить продуктивним.

Під час виконання лабораторної роботи у студентів виникає істина, нове знання чи розуміння математичних законів практично. Таким чином, використання лабораторних робіт під час занять спочатку з математики, а потім і з вищої математики або з інших математичних

дисциплін дозволить підвищити інтерес студентів-іноземців до математики. Оскільки лабораторні роботи зазвичай виконують у групі, де відбувається одночасна робота, у якій беруть участь відразу кілька студентів, часу на формування понять і умінь витрачається менше. Студенти обмінюються спостереженнями, знаннями, тобто беруть участь у навчанні одне одного. У середині групи може відбуватися обговорення умов завдання, вироблення алгоритму дій, поділ цілого на частини, аналіз результатів. Студент, що впорався із завданням, допомагає осмислити і зрозуміти якісь математичні відомості іншим, тим, хто зазнає ускладнень. До речі, таким, так званим, бригадним методом можна проводити і практичні заняття з фізики. Так, допомагаючи один одному, студенти-іноземці долають мовні перешкоди, намагаються вирішувати конкретне практичне завдання, спираючись на математичні знання, що є у них, і життєвий досвід.

Під час виконання лабораторних робіт з математики можливі розв'язування задач із фізичним змістом. Тут маємо подвійну користь: з одного боку вивчення математичних понять та дій, наприклад поняття похідної, розв'язання диференційних рівнянь, знаходження інтегралів тощо, а з іншого боку застосування знань з математики для опису фізичних чи інших процесів, створення математичних моделей. Слід відмітити таку важливу в подальшому тему, як обробка результатів вимірювань та визначення похибки, яка пов'язує математику не тільки з фізикою, але й з багатьма іншими навчальними дисциплінами та науковими галузями.

Для студентів-іноземців такий фактор як мовний бар'єр може залишатися суттєвим ускладненням у навчанні протягом ще досить довгого часу. Отримавши певні навички спілкування, наприклад, українською мовою, студент не завжди може висловлюватися щодо математичних або фізичних понять. Тому необхідно приділяти увагу засвоєнню та перекладу на рідну мову ключових слів, а на першому етапі навчання використовувати різні наочні посібники, технічні засоби навчання, схеми, моделі, макети, плакати тощо.

У минулому на заняттях використовувався так званий роздавальний матеріал – картки з визначеннями, правилами, формулами у вигляді спеціально розроблених таблиць. Або у таких картках можна виконувати певні завдання, наприклад, побудувати графік або виконати тестове завдання. Зараз, з появою комп'ютерних технологій це зручніше і доцільніше робити за допомогою платформи Moodle.

Отже, навчання та виховання іноземних студентів, розвиток їхніх навичок міжкультурної комунікації під час здобуття освіти, пошук нових методів викладання, застосування комп'ютерних технологій на

заняття є необхідною і дуже цікавою частиною роботи українських викладачів.

Список використаних джерел:

1. Пішванова В.О. Принципи адаптивного навчання / В.О. Пішванова: Вісник Запорізького національного університету, 2015.
2. Федорук П.І. Адаптивна система дистанційного навчання та контролю знань на базі інтелектуальних інтернет-технологій. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук / П.І. Федорук. – Київ, 2009. – 40 с.
3. Пучков Б.В. Бригадний метод проведення практичних занять з фізики. Пучков Б.В., Копейкіна Т.Г.: зб. тез доповідей 67 наук.-техн. конф. професорсько-викладацького складу. ОНМУ, Одеса, 2014

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-65>

Доній В. С.

*кандидат філологічних наук,
доцент з/н кафедри івент-менеджменту
та соціальних комунікацій,*

*ВП «Миколаївська філія Київського національного
університету культури і мистецтв»*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ НА ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Інтенсивність розвитку інформаційного простору стала ключовою ознакою сучасного суспільства. Нині відсутній дефіцит інформації і людина має доступ до використання значної кількості інформаційних ресурсів. Звісно, постає питання інформаційної гігієни, проте активне впровадження інформаційних технологій значно розширює сферу використання іноземної (англійської) мови для пересічного громадянина.

В свою чергу, інформаційний простір стає локацією обміну думками, інформацією, почуттями між представниками різних соціальних прошарків професій, культур тощо. Значну частину загального інформаційного простору займають соціальні мережі як окреме комунікативне середовище.

Сучасний освітній процес, безумовно, зазнав впливу інформаційного простору і відповідно асимілювався. Тому, до інформаційно-технологічного інструментарію сучасного викладача іноземної мови належать електронні навчальні посібники, відео матеріали, онлайн тренажери, спеціалізовані навчальні платформи, програми та додатки, а також соціальних мережі тощо, які допомагають налагодити міжкультурну комунікацію.

Соціальні мережі відіграють важливу роль в житті сучасної молоді, адже, за їх використанням вони проводять досить багато часу. Гортаючи соціальні мережі, задовольняється потреба соціальної взаємодії та підвищується її рівень, є можливість схватися від дискомфорту і тривоги, отримати задоволення, емоційну підтримку, підвищити рівень самовпевненості тощо, і отримати нові знання щодо способу життя в різних країнах, традиції, свята, культуру в цілому. І це є вагомим аргументом щодо використання соціальних мереж як додаткового засобу організації навчального процесу, зокрема навчання іноземної мови з метою встановлення міжкультурної комунікації.

Соціальні мережі Instagram, Facebook, TikTok, які нині інтенсивно використовуються, передбачають спілкування, але його можна спрямувати на вивчення іноземної мови. Використовуючи Instagram, викладач може створити унікальне іншомовне середовище. Наприклад, під час перегляду створених дописів з поясненням лексики, змістовних картинок і текстів студенти швидше запам'ятовують інформацію, оскільки, спрацьовує кліпове сприйняття. Дописи з короткими відео підвищують рівень сприйняття мови на слух і вдосконалюють вимову. Залучення студентів, до активного коментування дописів, сприятиме налагодженню іншомовної комунікації. Величезну увагу користувачів Instagram привертають stories, функція за допомогою якої можна публікувати фото і 15-ти секундні відео, що зберігаються протягом доби. Студентам можна запропонувати виконати завдання в сторіз, наприклад, опублікувати правильну відповідь на поставлені запитання, провести опитування, продемонструвати певний мовленнєвий навик. Зазвичай такого типу завдання позитивно сприймаються здобувачами освіти, оскільки, є легкими, але цікавими для виконання, проте такі завдання значно посилюють інтерес до дисципліни. Також налагодженню іншомовної комунікації сприяє перегляд відео, детальне вивчення тематичних блогів, їх обговорення, аналіз тощо. Важливим є те, що між персональне спілкування, соціальна взаємодія трансформується у міжкультурну.

Отже, активні користувачі соціальних мереж мають змогу застосовувати цей ресурс не лише з розважальною метою, а й здобувати

знання та навички спілкування іноземною мовою. Саме це свідчить про дидактичні характеристики соціальних мереж, котрі дозволяють ефективно і креативно вирішувати завдання освітнього процесу та забезпечувати міжкультурну комунікацію, застосовуючи індивідуальний підхід.

Список використаних джерел:

1. Івашнюва С. Використання соціальних сервісів та соціальних мереж в освіті. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 2. С. 15–17.

2. Соціальна мережа. *Вікіпедія : вільна енциклопедія: веб-сайт*. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальна_мережа.

3. Тишкова О. Соціальні мережі як виклик сучасності в освітньому середовищі. *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія*. 2014. Вип. 34. С. 63-72.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-66>

Ковбан А. В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри загальноправових дисциплін,

Національний університет «Одеська морська академія»

СВОБОДА СОВІСТІ ЛЮДИНИ В ПРАВОВІЙ КУЛЬТУРІ

В перші роки ХХІ ст. з'явилися роботи українських юристів та релігієзнавців [1, с. 10-11], в яких представлено нові теоретичні обґрунтування релігійної свободи людини, визначення її місця в державному, правовому просторі, в різних формах соціальних взаємодій. Історичні та філософсько-методологічні засади прав людини в релігійній сфері розроблені в наукових дослідження з історії релігії Інституту філософії ім. Г.Сковороди НАН України [2]. Сучасна юридична українська наука, враховуючи складні і неоднозначні державно-церковні, суспільно-релігійні, міжконфесійні відносини, покликана дати відповіді на запит суспільства в регулювання свободи совісті та віросповідання.

Як правило в роботах вчених-юристів досліджуються політично-правові аспекти проблеми свободи совісті. За словами М. Бабія, «... проблемні питання державно-конфесійних відносин ... є одними з найбільш тематизованих у сучасному українському суспільно-

політичному, правовому й релігійнознавчому дискурсі» [3, с. 64]. Сучасні дослідження в галузі права та політології розкривають специфіку вирішення проблеми в межах певної держави, політичної та правової систем. На нашу думку, ці дослідження необхідно доповнити теоретичними узагальненнями, що розкривають проблему в культурологічному і аксіологічному контекстах. Певним кроком в її вирішенні може бути аналіз свободи совісті як феномену правової культури, незважаючи на те, що поняття правової культури також залишається неоднозначним.

Якщо політико-правовий зміст поняття «свобода совісті» розкриває право людини вільно формувати свій світогляд і вільно діяти відповідного до нього, також доцільно враховувати різноманітність світоглядів і необхідність їх узгодження. Йдеться не тільки про право на свободу совісті, але й про обов'язок толерантного ставлення до інших поглядів, який визначає правову культуру. З огляду на це виникають питання, по перше, чи можна обмежувати свободу совісті (що неминуче при втручанні права), по друге, чи достатньо тільки правових засобів для регулювання людських відносин в сфері релігії та світогляду?

Водночас проблема ускладнюється тим, що поняття правової культури також є неоднозначним. Як зауважує Девід Нелкен, правова культура досліджується в двох основних аспектах – «культура в праві» або «право в культурі». При цьому він підкреслює, що «в самому широкому сенсі користь від роздумів про правову культуру в тому, що вони попереджають нас про культурні відмінності в розумінні права та його реальної ролі в соціальному житті» [7, с. 4]. Наголошуючи на суперечливості поняття правової культури, Д. Нелкен порушує питання, «чи можуть бути (або повинні бути) реальні спроби вивчення правової культури вільними від конкретних культурних чи ціннісно-образних уявлень про те, чого вимагає правовий порядок» [7, с. 7].

Аналогічну думку висловлює Марк Гудейл, вказуючи на те, що правова культура скоріше виявляє зростаюче різноманіття, ніж етапи в лінійній культурній еволюції [6, с. 26]. Сучасна ситуація в антропології права як галузі антропології пов'язана з «вибухом ідентичності», якій став викликом для концепції громадянства в межах національних держав. За словами М. Гудейла, виникає ключове питання: чи здатен закон в широкому сенсі сприяти радикальним соціальним змінам? [6, с. 28].

Правові норми уникають елементарної етики і апелюють до свідомого прийняття людиною іншості як такої без будь якої користі і винагороди. Але саме совість в цьому прийнятті є головним регулятивом.

Л. Ярмол [1] зазначає, що свобода віросповідання передбачає такі можливості: мати релігію чи переконання; приймати релігію чи

переконання (як внутрішній, так і зовнішній аспект, тому виступає складником і свободи віровизнання, і свободи віросповідання); змінювати свою релігію чи переконання (можливість людини також може мати як і внутрішній, так і зовнішній аспекти); сповідувати свою релігію або переконання (можливість людини стосується внутрішньої та зовнішньої сфери особистості – дотримуватися якої-небудь релігії, віровчення; відкрито визнавати, наслідувати яесь вчення, певні погляди, переконання); здобувати релігійну та (або) світську освіту; утримання від окремих дій, несумісних із релігійними чи іншими переконаннями людини [1, с. 36]. Підставою для поваги свободи совісті кожної особистості є не її об'єктивна правильність (тоді судам довелось би виносити рішення щодо істинності оголошуваного світогляду і стати чимось на зразок нової інквізиції). В сучасному демократичному суспільстві свобода совісті є істинною областю автономії совісті особистості, якщо вона не становить небезпеку для законних інтересів інших людей.

Формування національних моделей правової регуляції свободи совісті не є копіюванням успішних моделей, а передбачає використання кращого світового досвіду кожної країни, який повинен органічно поєднуватися з місцевими традиціями, менталітетом, формами прояву толерантності та віротерпіння, особливостями правової та політичної культур. Основний інструмент для створення ефективної моделі регуляції свободи совісті – це відкритий діалог усіх зацікавлених сторін, рівність та розповсюдження знань [4]. Правова екологія актуалізує вирішення проблеми правової регуляції свободи совісті як морально-правової саморегуляції людини як суб'єкта культури. В цьому контексті головна мета права – сприяти вирішенню конфліктів – доповнюється іншою метою – запобігати конфліктам, створювати умови для толерантних відносин (в тому числі, в сфері релігії та свободи світогляду).

Тож, питання правового регулювання свободи совісті не вирішується тільки шляхом захисту чи обмеження прав і свобод. Правова культура – це, перш за все, межі втручання права в людське життя, яке є самореалізацією людини через вільну і творчу саморегуляцію і самоорганізацію. В загалі-то, як зазначають Є. Мартинюк і О. Никитченко, «совість неможливо обмежити юридичними засобами, ну і звісно, якщо їй надається свобода відповідно закону, то її взагалі не можна обмежувати, не порушуючи відповідні правові акти... Обмежень дістає не совість, а безсовісність» [17, с. 303].

Аналіз поняття свободи совісті потребує поєднання правових, культурологічних і філософсько-антропологічних аспектів, які розкривають її як феномен правової культури. В аналізі свободи совісті

як феномену правової культури акценти зміщуються з поняття свободи на поняття совісті як механізму саморегуляції людини.

Список використаних джерел:

1. Ярмол Л. В. Свобода віросповідання: юридичне забезпечення в Україні (загальнотеоретичне дослідження). Львів, 2006. 192 с.
2. Колодний А. (ред.). Історія релігій в Україні: У 10 т. К.: Український центр духовної культури, 1996-2001 р.
3. Бабій М. Держава і церква: теоретичні і практичні виміри сучасних відносин / Держава і церква в новітній історії України. Збірник наукових статей за матеріалами IV Всеукраїнської наукової конференції. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. С. 64–75.
4. Kovban A., Kohut I. Formation of a Corporate Social Responsibility Strategy of Companies in EU Countries / Baltic Journal of Economic Studies. Vol 5, No 3 (2019). P. 82-90. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-3-82-90>
5. Мартинюк Є. І., Никитченко О. Є. Свобода совісті: герменевтичний аспект / Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 50. С. 299 – 304. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2009_50_48.
6. Goodale M. Anthropology and Law: A Critical Introduction. New York University Press, New York, 2017.
7. Nelken D. Using legal culture. Wildy, Simmonds and Hill, London. 2012: 1-51.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-67>

Кожанов А. В.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри українознавства,
Національний університет «Одеська морська академія»*

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОПОЗИЦІЙНОЇ ПРЕСИ В ОСТАННІ РОКИ ІСНУВАННЯ СРСР

Доба горбачовської демократизації дала поштовх розвитку не лише національно-визвольних рухів у республіках СРСР, але й заклала підвалини становлення альтернативних партійно-радянській періодиці ЗМІ. Визрівання перших паростків громадянського суспільства у надрах

тоталітарного режиму з об'єктивних причин було неможливим. І хоча самвидав – нелегальне виготовлення і поширення літературних творів, збірок, альманахів в Україні має давню історію й сягає корінням «захалавної літератури» Т. Шевченка, саме революція згори у пізньому СРСР майже миттєво піднесла позацензурні ЗМІ до рівня співтворців інформаційного простору. Впродовж 1988-1990 рр. численні видання неформальних організацій, громадських рухів, об'єднань були не лише результатом демократичних трансформацій радянської держави, а їх віддзеркаленням та драйвером політичного процесу.

Проведена влітку 1988 р. XIX партконференція започаткувала перетворення «перебудови» на нову «соціалістичну революцію». Влада відмовляється від репресивних методів боротьби з інакodomством. У листопаді припиняється практика глушіння «ворожих» радіостанцій, суттєво послаблюється цензурний тиск на журналістів. Довіра громадян до компартії та ідеології, трансльованої офіційними ЗМІ сходить нанівець. Зокрема, у 1988 р. вперше відмічається вихід робітництва з лав республіканської партійної організації.

На тлі декларованих гласності та демократизації в УРСР активізувався громадсько-політичний рух, а разом і позацензурна видавнича діяльність. Проблеми екології, статусу української мови й історичної пам'яті, громадянські права і свободи – ключові теми, що об'єднали строкате за інтересами, соціальним становищем населення УРСР. Симптоматично, що жодне з окреслених питань не могло вирішитися поза політикою й не зачіпати основ режиму. Однак, нові можливості «соціалістичної демократії» і часто вдаване дистанціювання самодіяльних об'єднань від політичного процесу надавали певний простір для діяльності.

У липні 1988 р. члени групи сприяння виконанню Гельсінських угод Л. Лук'яненко, В. Чорновіл, М. Горинь, Б. Горинь, Є. Пронюк, С. Хмара, М. Горбаль на 50-тисячному мітингу у Львові оголосили про створення нової організації – Української Гельсінської спілки. Саме зусиллями В. Чорновола та його однодумців із УГС створено першу в перебудовній Україні альтернативну державній інформаційно-пресову службу. Організація налагоджує випуск «Українського вісника» та інформаційних листків, що оперативно інформують суспільство про актуальні події [3, с. 298].

У 1989 р. в Українській РСР вже налічувалось понад 47 тис. неформальних організацій, серед яких 6957 суспільно-політичних та 1460 культурно-історичних об'єднань. У січні ЦК КПУ розробив інформаційну записку «Про самодіяльні формування» для керівників низових партійних осередків, в якій зазначалося, що намагання

придушити незручні самодіяльні організації є політично шкідливими [1, с. 68]. Плакаючи громадянську активність, що мала стати опорою «перебудови», радянське керівництво мимоволі сприяло формуванню опозиції.

Нової якості набуває самвидав. Нонконформісти, згуртовані навколо Українського культурологічного клубу, УГС, Товариства української мови ім. Тараса Шевченка, Товариства Лева, Руху формують мережу позацензурних опозиційних видань. Навесні 1989 р. світ побачили газети «Голос відродження» та «Поступ». Типові для свого часу самвидавні часописи персоніфікували нову українську журналістику, вільну від цензури та ярма колективного пропагандиста і агітатора.

Найбільшими центрами виготовлення і поширення самвидавних ЗМІ були Київ (близько 250 назв), Львів (понад 100 назв), Харків, Одеса Житомир, Луцьк, Дніпропетровськ. Самвидав з'являється в маленьких містечках і навіть селах – Снігурівці на Миколаївщині, Тернах на Сумщині, Великих Бірках на Тернопільщині, Острові на Київщині, Дубовому на Закарпатті, Новокльоновому в Криму [2].

Впродовж 1989-1990 рр. в умовах хронічного браку коштів, професійних кадрів, відсутності доступу до державної мережі «Союздруку» членами націонал-демократичних об'єднань засновано сотні періодичних видань. Опозиційна періодика з'явилася у кожному обласному центрі УРСР, в багатьох райцентрах і селах, на підприємствах і в навчальних закладах. Попри незначні наклади і кустарний спосіб виготовлення, масовість явища і великий попит на альтернативні джерела інформації по суті демонтують державну монополію у сфері мас-медіа.

Зрештою, на останньому етапі перебудови розпочинається формування нормативно-правової бази для легальної діяльності вчорашніх позацензурних ЗМІ. До січня 1990 р. в УРСР припинили діяльність цензорські установи [4, с. 284]. У червні 1990 р. прийнято Закон СРСР «Про пресу та інші засоби масової інформації». Статті Закону проголошували неприпустимість цензури масової інформації, право громадян на заснування власних ЗМІ, використання рідної мови для отримання і поширення інформації.

Крах офіційної політичної доктрини, що ознаменувався скасуванням шостої статті радянської конституції, курс на суверенізацію союзних республік, поява перших опозиціонерів в республіканських парламентах після виборів 1990 р. відбулися на тлі зростаючого впливу національно-демократичних сил. Позацензурні видання, засновані неформальними товариствами, незалежними журналістами й структурами Народного Руху, ТУМ, УГС/УРП виконали важливу функцію посередництва між

суспільством і новою ідеологічною платформою, що її пропонували представники антирежимного руху. Центральним проектом цього руху була незалежна, правова і демократична Україна. Втілюючи в життя зазначені ідеї, національна система ЗМІ отримала новий поштовх до розвитку і зростала вона у тому числі на ґрунті спадку самвидавної періодики.

Список використаних джерел:

1. Бойко О. Д. Україна в 1985-1991 рр.: основні тенденції суспільно-політичного розвитку : [монографія]. К. : ППІЕНД, 2002. 306 с.
2. Кіпіані В. У пошуках самвидаву. Український журнал. № 4(45). 2009. Режим доступу: <http://ukrzurnal.eu/ukr.archive.html/371/>
3. Лук'яненко Л. До історії Української Гельсінської спілки. К. : Фенікс, 2010. 320 с.
4. Федотова О. О. Політична цензура друкованих видань в УСРР-УРСР (1917-1990 рр.): [монографія]. К. : Парламентське вид-во, 2009. 352 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-68>

Мостіпан Т. С.

*аспірантка кафедри журналістики та філології,
Сумський державний університет*

ПРЯМОЕФІРНЕ ТЕЛЕМОВЛЕННЯ: СТАН ВПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ СУСПІЛЬНОЮ ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЄЮ УКРАЇНИ

У роботі розглянуто стан впровадження Національною суспільною телерадіокомпанією прямоефірного телемовлення. Досліджено чисельність і тематичне спрямування програм, що виходять наживо.

Ключові слова: інформаційний простір, суспільне телемовлення, прямий ефір.

Роль телебачення в суспільному житті українців важко переоцінити, особливо в умовах війни. Оперативне отримання різнобічної інформації про події в країні та світі набуває все вагомішого значення, оскільки від своєчасної та доступної передачі новин залежить безпека людей. У таких умовах українські телеканали частіше вдаються до прямоефірного мовлення. Все це засвідчує актуальність дослідження. Мета –

прослідкувати тенденції впровадження суспільним мовником прямоефірних програм.

Особливості телевізійного контенту вивчали такі зарубіжні науковці: Ф. Скотт, Дж. Д. Болтер, Ш. Шульц, Г. Дженкінс. Серед українських дослідників телебачення та прямоефірний формат досліджували Л. Василик, А. Полісученко, В. Гоян, С. Добрава, О. Ятчук. Однак питання впровадження прямоефірного формату суспільним мовником є недостатньо вивченим.

Телебачення прямого ефіру потребує значних зусиль з боку мовників у технічному, організаційному і професійному аспектах. Так споживач інформації максимально швидко отримує інформацію, однак ведучий, гість студії чи кореспондент, що веде включення з місця подій, – майже немає права на помилку. Прямий ефір потребує суттєвої технічної підготовки мовників: аудіо– та відеозаписувальне обладнання, а також засоби для трансляції сигналу мають працювати безперебійно. Повномасштабне вторгнення росії лише посилює розвиток українського прямоефірного телемовлення. Зокрема, з 24 лютого найбільші медіа запровадили спільний телемарафон «Єдині новини». За результатами дослідження Gradus Research Company, 90% українців знають про цей телевізійний проект, 75% опитаних – довіряють представленому в ньому контенту [8].

До прямоефірного мовлення відносять телевізійні продукти, «в яких час створення виробником та споживання аудиторією співпадає» [7, с. 129]. Серед телевізійного мовлення прямого ефіру вирізняють такі типи:

- інформаційне мовлення – випуски новин, окремі репортажі, інтерв'ю, звіти, включення та інші виступи в ефірі, які характеризуються оперативністю і лаконічністю викладу, інформують про важливі події в країні та світі;

- аналітичне мовлення – зазвичай впроваджується у вигляді бесіди або дискусії і передбачає студійний формат спілкування. До участі у таких програмах запрошують лідерів думок, політиків та фахівців у певних галузях. Такі програми зазвичай тривають від 30 хвилин і мають на меті не лише проінформувати глядача, представивши йому певні відомості, але і проаналізувати проблему чи ситуацію, обговорити різні аспекти питання;

- розважальне мовлення в українському телепросторі представлене в форматах ток-шоу та реаліті-шоу. Такі програми мають чітку структуру, але містять більше неформального спілкування, емоційних висловлювань, ніж інформаційні та аналітичні проекти. Розважальні проекти, що транслюються наживо, частіше залучають до взаємодії аудиторію: глядачі можуть телефонувати до студії, визначати подальший зміст програми шляхом голосування тощо.

Національна суспільна телерадіокомпанія України (НСТУ), утворена у 2016 р., позиціонує себе як найбільша незалежна медіакомпанія України, яка «належить українському суспільству і підзвітна тільки йому» [1]. Впроваджуючи нові формати й намагаючись оперативно та різнобічно подавати суспільству інформацію, НСТУ суттєво збільшила частку програм, що виходять у прямому ефірі. У 2018 на телеканалі «УА: ПЕРШИЙ» відбулися прямі трансляції таких вагомих подій, як Зимові Олімпійські ігри та Паралімпійські ігри, Євробачення, Чемпіонат Європи з легкої атлетики. Це посприяло підвищенню рейтингів телеканалу. Прямі ефіри вели також за допомогою візної студії. Зокрема, наживо транслювали події з Книжкового Арсеналу, форуми «Ukrainian ID», «IT Arena» та «Book Forum». Відбулась трансляція концерту Харківської філармонії «Бах – 333». Регіональні філії впровадили суспільно-політичні прямоефірні програми «Тема дня» та «Звіти. Наживо». 18 філій випускали наживо ранкову програму [3].

У 2019 трансляції Чемпіонату світу з футболу сприяли збільшенню кількості переглядів Суспільного в 3-4 рази. Не настільки суттєво, але збільшили частку залученої аудиторії й прямі трансляції Чемпіонату Європи з футболу, Чемпіонату Європи зі стрибків у воду та Кубка світу з біатлону. Також, згідно зі щорічним звітом АТ «НСТУ» за 2019 р., НСТУ підготувала та забезпечила трансляцію понад 15 спецефірів та марафонів: 3 марафони у дні виборів, трансляція отримання Томосу про автокефалію Православної Церкви України, марафони до Дня Героїв Небесної Сотні та до Дня Незалежності України [4]. Крім того, суспільний мовник наживо транслював дебати кандидатів на пост Президента України та Олімпійському стадіоні, 14-годинну пресконференцію Володимира Зеленського, інавгурацію, перше засідання Верховної Ради України IX скликання. Також у прямому ефірі вийшли матеріали з акції протесту «Ні капітуляції!» та зустрічі лідерів «норманської четвірки» у Парижі, Різдвяні та Великодні Богослужіння. У 2019 суспільний мовник випустив на екрани понад 100 годин прямого ефіру суспільно-політичного ток-шоу «Зворотний відлік». Іще одним прямоефірним проектом стала програма «Виборчий округ. Співбесіда», регіональні філії виготовили 276 випусків про кандидатів у народні депутати загальною тривалістю 258 годин. Також вийшло 199 прямоефірних звітів посадовців у рамках проекту «Звіти. Наживо».

Відповідно до звіту АТ «НСТУ» за 2020 р., прямоефірна програма «Тема дня» була оновлена до інформаційно-аналітичного ток-шоу «Сьогодні. Головне», яке виходило на 23 регіональних філіях суспільного мовника [5]. Проєкт «Виборчий округ. Співбесіда» переформатували на «Виборчий округ. Місцеві» (випуски присвячували кандидатам на посаду голів органів місцевого самоврядування), вийшла 231 програма загальною тривалістю 193 години. 11 прямих ефірів програми «Виборчий округ. Дебати» вийшли за кілька днів до другого

туру місцевих виборів. Загалом у 2020 р. суспільний мовник провів 70 прямих трансляцій подій державного значення та важливих релігійних заходів. Традиційно транслювались спортивні змагання та Євробачення. Крім того, було підготовлено і протрансльовано 51 ефір марафону «На карантині» та 124 ефіри марафону «Суспільна студія».

У 2021 р. суспільний мовник фіксував зростання показників переглядів і залучення аудиторії: «значущими стали 51 година прямоефірних трансляцій важливих подій суспільного значення та 580 годин трансляцій спортивних подій світового значення» [6]. Проєкт «Зворотний відлік» у 2021 р. реалізувався у вигляді 40 прямоефірних випусків суспільно-політичного ток-шоу. Також транслювалися програми «Ранок на Суспільному», «Суспільна студія», спортивні змагання та мистецькі події, зокрема відбіркові етапи та пісенний конкурс Євробачення.

Отже, 2017 р. ознаменувався для суспільного мовника України організаційною реформою та реорганізацією регіональних філій, аудитом та розробленням перспективних планів на подальший період. Уже з 2018 р. НСТУ активно створює і транслює прямоефірні проєкти, орієнтовані як на інформаційне, так і на аналітичне та розважальне мовлення. Програми готуються і на рівні телеканалу «UA: ПЕРШИЙ», і на рівні регіональних філій суспільного мовника. Щороку загальна тривалість прямих ефірів зростає, збільшується і кількість проєктів, зокрема, аналітичного спрямування. Програми вдосконалюються та переформатовуються відповідно до суспільно-політичної ситуації в країні: інформаційна програма «Тема дня» з часом переросла в інформаційно-аналітичне ток-шоу «Сьогодні. Головне». Суспільний мовник наживо транслював важливі політичні, релігійні, спортивні та мистецькі події. Підготовка і випуск програм у форматі прямого ефіру потребували значних технічних можливостей та організаційних зусиль працівників НСТУ, однак призвели до розширення кола аудиторії, а отже – підвищення рівня довіри до суспільного мовника.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку Національної суспільної телерадіокомпанії України. URL: https://corp.suspilne.media/media/documents/zagalni-dokumenti/Kandydaty_na_posadu_holovy_NSTU/Prohrama_rozvytku_NSTU_Liliia_Dutka.pdf (дата звернення: 12.11.2022).

2. Щорічний (загальний) звіт про діяльність ПАТ «НСТУ» за 2017 рік. URL: https://www.nrada.gov.ua/nstu_documents/shhorichnyj-zagalnyj-zvit-pro-diyalnist-pat-nstu-za-2017-rik/ (дата звернення: 11.11.2022).

3. Щорічний (загальний) звіт про діяльність ПАТ «НСТУ» за 2018 рік. URL: https://www.nrada.gov.ua/nstu_documents/shhorichnyj-

zagalnyj-zvit-pro-diyalnist-pat-nstu-za-2018-rik/ (дата звернення: 13.11.2022).

4. Щорічний (загальний) звіт про діяльність ПАТ «НСТУ» за 2019 рік. URL: <https://www.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2020/03/SHHorichnyj-zvit-PAT-NSTU-2019.pdf> (дата звернення: 15.11.2022).

5. Щорічний (загальний) звіт про діяльність АТ «НСТУ» за 2020 рік. URL: <https://www.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/SHHorichnyj-zvit-AT-NSTU-2020.pdf> (дата звернення: 16.11.2022).

6. Щорічний (загальний) звіт про діяльність АТ «НСТУ» за 2021 рік. URL: <https://www.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/Zvit-AT-NSTU-za-2021-rik.pdf> (дата звернення: 17.11.2022).

7. Ятчук О. Прямоефірне та інтерактивне мовлення: жанрові особливості. Образ. 2019. Вип. 3 (32). С. 126-135.

8. 75% українців довіряють телемарафону «Єдині новини» – дослідження Gradus Research Company. URL: <https://www.nrada.gov.ua/75-ukrayintsiv-doviryayut-telemarafonu-yedyni-novynu-doslidzhennya-gradus-research-company/> (дата звернення: 15.11.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-69>

Найдюнов М. І.

*доктор психологічних наук, професор, старший науковий співробітник,
Державний університет інфраструктури та технологій*

Григоровська Л. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент, вчений секретар,
Інститут соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України*

Найдюнова Л. А.

*доктор психологічних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора,
Інститут соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України*

РЕФЛЕКСИВНА СТРАТЕГІЯ ЗАПОБІГАННЯ РЕГЕНЕРАЦІЇ ТОТАЛІТАРИЗМУ В МАСОВІЙ СВІДОМОСТІ І МІЖКУЛЬТУРНИХ ДІАЛОГАХ

Проблема тоталітаризму в посттоталітарних державах – це є проблема балансу розвитку і тяжіння до усталеного минулого, тобто

відтворення стереотипів. Нами пропонується система моніторингу, яка виявляє таке відтворення, таку регенерацію. Для України це питання актуальне з т.з. перебування у воєнному стані, що може ще більше провокувати згорання обсягу демократичних процедур. Крім того, це актуально для України в контексті євроінтеграції.

Заявка України на вступ в Євросоюз потребує інтенсифікації всіх соціальних процесів та міжкультурного діалогу. Це питання не тільки правильно поданої заявки та дотримання відповідності вимогам, не тільки інституційної готовності – це питання готовності населення до відтворення іншого типу соціального життя в межах глобалізації, в межах нової глобалізації. Запобігання регенерації тоталітаризму є ресурсом для входження в Євросоюз, подолання наївних очікувань набутого статусу.

Рефлексивна стратегія – це стратегія суспільно-політичного розвитку, яка полягає в розширенні масової свідомості за межі стереотипів, активізацію рефлексивних процесів суб'єктів усіх масштабів – від малої групи до глобального людства в цілому шляхом інтенсифікації суспільних діалогів різного рівня. Рефлексивною стратегією передбачається розширення внутрішньогромадянського та міжкультурного діалогу і його опосередкування технічними засобами [1]. Рефлексивною стратегією пропонується перебування учасників досліджень, а також освітніх практик, практик громадського життя у процесах самоперевірки з опорою на технологію, яка має назву репрезентативна рефлексія [3; 4; 1]. Коли певні зрізи громадської думки із соціально значимих питань життя суспільства і громад презентуються у формі, де участь суб'єктів різного масштабу утворює основи для власної рефлексії – результати дослідження у спільному доступі для рефлексування. Тобто, учасники можуть аналізувати різницю своїх уявлень, рефлексувати свій внесок у спільний результат, своє місце в ньому, готовність діяти в різних масштабах: особа – суспільство, місцева громада – суспільство, професійна спільнота – суспільство. Іntenсифікація цих діалогів з опорою на рефлексивні процеси відповідатиме стратегічному задуму сприяння внутрішньому і міжкультурному діалогу, перетворення діалогу в гармонійний міжкультурний діалог.

Здійснюваний нами проєкт «Успіх у житті і кар'єрі» [2] – етап реалізації рефлексивної стратегії. Рефлексивна стратегія на цьому етапі полягає в тому, щоб розібратися, в яких саме формах існує психологічна схильність до регенерації тоталітаризму в масовій свідомості, яка експлуатується тоталітарними масмедіа і підтримується репресіями, забезпечуючи поступове сповзання суспільства до тоталітарного стану.

Індивідуальні психологічні характеристики, які сприяють цьому сповзанню, можна кваліфікувати як схильність до регенерації тоталітаризму. На дослідження цих механізмів спрямовано зазначений проєкт. Генерування нових ідей і наступних проєктів у напрямі розширення рефлексії групових суб'єктів – перспектива розвитку рефлексивної стратегії.

Список використаних джерел:

1. Найдъонов М. І., Григоровська Л. В. Репрезентативна рефлексія і рефлексивна ємність середовища спілкування як механізми профорієнтації при впровадженні Національної рамки кваліфікацій. *Наукові студії із соціальної та політичної психології* : зб. статей / НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології. 2016. № 38 (40). С. 218–245.

2. Найдъонов М. І., Найдъонова Л. А., Григоровська Л. В. Психологічні проблеми вимірювання схильності до відтворювання фашизму, авторитаризму, тоталітаризму в суспільстві: до конструювання синтетичної шкали (аналіз міжнародного досвіду). *Проблеми політичної психології* : зб. наук. праць / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології НАПН України. 2022. № 11 (25). DOI: 10.33120/popp-vol25-year2022-89; <https://politpsy.org/index.php/popp>

3. Naydomov M., Hryhorovska L. New direction in political cyber psychology: Cyber ethics against totalitarianism. *Cyber Socialization in the Conditions of Increased Uncertainty: Materials of the VIth Inter-institutional Seminar (Tilburg, August 26, 2022)* / ed. by L. A. Naydonova, N. L. Diatel, Yu.S. Chaplinska. Tilburg : Tilburg University Press, 2022. P. 32–34.

4. Naydonova L. A., Naydonov M., Hrihorovska L. Representative reflexivity of war media trauma and teenager's well-being. *Psychology in 21st century: open minds, societies and world* : Materials of the 32d International Congress of Psychology ICP 2020 (Pragua, Czech Republic, July 18-23, 2021). <https://www.icp2020.com/2022/11/21/book-of-abstracts/>

Насмінчук І. А.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри журналістики,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В РЕЦЕПЦІ МИКОЛИ РЯБЧУКА

Поняття міжкультурної комунікації в українському науковому дискурсі супроводжує чи не кожне дослідження про українсько-польські взаємини, перетворившись на своєрідний топос. На сьогодні його трактують як відкриття нової сторінки у спільній історії України і Польщі, яка, до речі, першою у світі визнала нашу незалежність. У час, коли широкомасштабна російська агресія проти суверенної України підірвала всю безпекову систему не лише в Європі, а й цілому світі, комунікування польського й українського народів набирає особливого значення.

Чимало уваги означеній проблемі приділено в журналістській практиці М. Рябчука, українського письменника-есеїста, колумніста, почесного президента Українського ПЕН-клубу. В медійному просторі не лише України, а й Польщі М. Рябчук відомий як активний учасник суспільних дискусій, автор резонансних публікацій, зокрема книг «Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення», «Дві України: реальні межі, віртуальні ігри», «Постколоніальний синдром. Спостереження», «Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності. Історичні причини та політичні наслідки» та ін. За останні роки він видав у Польщі шість книг, серед яких і славнозвісний «Лексикон націоналіста та інші есеї», удостоєний навесні 2022 року Національної премії імені Тараса Шевченка в галузі публіцистики та журналістики.

Із перших тижнів російсько-української війни на території Польщі опинилося близько двох мільйонів біженців з України, що стало проблемою для обох сторін, адже в ситуації масованих міграційних процесів сягає свого апогею культурне упередження. Міжкультурна комунікація, а відтак окремішність «свій – чужий», «ми – вони», «я – інший» визначається межею, демаркаційною лінією, долаючи яку, людина не лише пізнає інших, чужих, а й презентує себе іншим, зіставляючи себе з ними. «У цьому зіставленні, – зазначає дослідниця Марта Качмарик, – зміцнюється почуття самототожності й

окремішності, одночасно це постійне пізнання Іншого, подолання сторонності, підозрливості до чужого, взаємних упереджень і стереотипів» [3, с. 17].

З-поміж численних напрямів «специфічного дискурсивного іншування» М. Рябчук виокремлює принаймні три міфи, зрощених на ґрунті культурного упередження як наслідку виховання, освіти, медійних стереотипів. *По-перше*, це теза про іммігрантську та контрабандистську природу українців, які прагнуть будь-якою ціною проникнути до заповітної шенгенської зони. *По-друге*, довгим шлейфом за українством тягнеться міф про наших співвітчизників як суто заробітчанську масу. До прикладу, польські студенти, для яких М. Рябчук періодично читає гостьові лекції, серед слів і понять, з якими в них асоціюється Україна, найчастіше згадують прибиральниць, будівельників, сезонних працівників кухарок тощо. Звідси *третій*, висновковий, міф про начебто природну відстороненість України від європейського світу. Автор свідчить, що в багатьох опрацьованих ним польських джерелах «східний кордон Польщі представлено як крайній край Європи (sic), кінець космосу, за яким починається хаос – світ орків і троглодитів, циклопів і песиголовців» [9, с. 113]. І тут важливою для вивчення питання міжкультурної комунікації бачиться теза О. Кульчицького про межову ментальність української людини, змушеної упродовж століть призвичаюватись до життя на межі між сприйняттям «європейського культурного кола» і відчуттям своєї периферійності як «захисної смуги». Симптоматичними є міркування вченого про те, що ця периферійність призводить «до природного ослаблення впливів європейського осередку з наближенням до периферії як межової лінії та захисної смуги» [5, с. 156].

У контексті проблеми іншості і роздумів над «формами іншування» М. Рябчук пропонує свої уроки щодо критичного прочитання будь-яких, навіть найавторитетніших медійних джерел. Прикладом, який застосовує публіцист для такого прочитання, служать репортажі з польського кордону, опубліковані у час великого розширення Євросоюзу в газетах «The New York Times» та «Observer». Репортажі подано як сумний досвід зверхнього ставлення до українців – вельми «загрозливої» для цивілізованого світу біомаси. Ксенофобські міфи мають не лише яскраве емоційне забарвлення, а й далекоглядну мету: збуджувати і підживлювати почуття ворожості та загрози. «Дискурсивні мури можуть бути куди небезпечніші від реальних, – справедливо зазначає М. Рябчук, – бо ж споруджуються зі слів у людських головах, і за якийсь час блоки стереотипів стають міцнішими від бетонних» [9, с. 88]. А звідси психологічні бар'єри, обопільна ворожнеча.

У контексті проблеми українсько-польських взаємин автор актуалізує тезу про необхідність просвітити крізь густе сито будь-яку інформацію, незважаючи на її джерело. А ще він солідаризується зі С. Козаком, який ще у 90-і роки минулого століття запропонував конкретну програму для отримання правдивої і своєчасної інформації. Насамперед це відкриття у столицях Польщі й України «кореспондентських пунктів, обмін журналістами. Немає сумніву, що треба було б створити у Варшаві та Києві центри культури і науки або польсько-українські дослідницькі осередки, які спеціалізувалися б на опрацюванні експертиз і дослідженні історії сусідства, культурних надбань, різноманітних пов'язань, подій, процесів, конфліктів, не виключаючи аномалій і упереджень» [4, с. 31].

Об'єктом ретельного вивчення у «Лексиконі націоналіста...» постають ідейні позиції есеїстки Чеслава Мілоша, польського поета-нобеліанта, якого називають типовою «людиною пограниччя». Написання включеного до книги есею М. Рябчука «Актуальність Мілоша» саме у 2011 році необхідно розглядати в контексті міжнародного проєкту «Уроки Мілоша для України», реалізованого на відзначення столітнього ювілею великого польського поета і мислителя. Показово, що три дискусії, які відбулися в колі польських та українських інтелектуалів з вересня по грудень 2011 року, почергово проходили у Львові, Дніпрі, Харкові. На переконання Ю. Барабаша «так прокреслюється зв'язок поміж Галичиною (Львів), – українсько-польським прикордонням, через Степ (Дніпропетровськ) – історичним порубіжжям поміж землеробською цивілізацією та Диким Полем, і Слобожанщиною (Харків) – прикордонням українсько-російським» [1, с. 3]. Реферуванням праць Мілоша автор «Лексикону націоналіста...» практично показав, як налагоджувати діалог, як створювати «з'єднувальну тканину» поміж ідентичностями. Важливими прийомами оприявлення філософії Мілоша стають цитування його праці «Поневолений розум», а також алюзії та ремінісценції, які стають вираженням культурної пам'яті і «промовляють» до фонових знань реципієнта про ті чи ті факти міжкультурної комунікації. У міркуваннях Мілоша М. Рябчук виокремлює ті сюжети, які мають безпосередній стосунок до нинішньої України у її взаєминах зі світом. Один із цих сюжетів розкриває проблему російського ресентименту до Західної Європи і Америки. Акцентуючи насамперед ціннісний конструкт міжкультурної комунікації в інтерпретації польського мислителя, М. Рябчук зазначає: «Мілош, який добре знав обидва світи, переконливо стверджує, що міф про якусь особливу російську «духовність» на противагу ще міфічнішій західній «бездуховності» є продуктом невігластва, упередження або ж свідомої фальсифікації. Культура

Заходу насправді незрівнянно багатша й різноманітніша, і якщо вже говорити про пересічних росіян, то відрізняються вони від пересічних американців не якоюсь вищою культурою чи «духовністю», а тільки більшою примітивністю повсякденного побуту та неподоланими злиднями» [9, с. 96-97]. Зіставляючи культурно-ціннісні надбання українців і їх сусідів, М. Рябчук у публікації газети «Збруч» нещодавно наголосив: «Ми є «одним народом» радше з поляками і литовцями і, взагалі, з європейцями, а не з московитами» [10].

Серед польських достойників, хто докорінно змінив українсько-польські відносини, особливе місце займає Єжи Гедройць, засновник і багатолітній головний редактор польського еміграційного часопису «Культура». Саме Гедройця вважають автором вислову «Без вільної України немислима вільна Польща». У «Лексиконі...» цій постаті присвячено розділ «З культурою й без». Ведучи в контексті Гедройцевої «Культури» мову про особливості міжкультурної комунікації на рівні дипломатії, М. Рябчук відзначав зокрема чудове володіння українською мовою польських амбасадорів і відсутність подібної поваги «до нас, до нашої мови, до нашої країни» [9, с. 105] з боку російської амбасадати. «Ось вам, – резюмує автор, – маленький, зовсім маленький приклад різниці між країною, котра мала свого Гедройця, і країною, котра, на превеликий жаль, його досі не має» [9, с. 105].

Отже, на прикладі взаємодії українців і поляків М. Рябчук переконливо доводить, що значущими факторами у налагодженні добросусідських відносин є усвідомлення проблем, що виникають під час міжкультурної комунікації, розуміння цінностей та загальноприйнятих норм поведінки представників інших етносів, інших культур.

Список використаних джерел:

1. Барабаш Ю. Карпатський вузол: до проблеми етнокультурного пограниччя (Леопольд фон Захер-Мазох, Станіслав Вінценз) *Слово і Час*. 2015. № 1. С. 3–16.
2. Барабаш Ю. Чуже – Інакше – Своє. Північно-східне етно- й лінгвокультурне пограниччя України (Харків. Донбас). *Слово і Час*. 2020. № 6. С. 3–30.
3. Качмарик М. «... Порвалася нескінчена розмова». Про дослідницькі зацікавлення Стефанії Андрусів. *Слово і Час*. 2019. № 12. С. 14–20.
4. Козак С. Українці й поляки. *Сучасність*. 1992. № 12. С. 29–32.
5. Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук. Мюнхен-Львів : Український Вільний Університет, 1995. 164 с.

6. Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення. Київ : Критика, 2000. 303 с.
7. Рябчук М. «Від «хаосу» до «стабільності»: хроніка авторитарної консолідації». Київ : К.І.С. 2012, 288 с.
8. Рябчук М. Замість «відродження». *Збруч*. 23 серпня 2013.
9. Рябчук М. Лексикон націоналіста та інші есеї. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. 216 с.
10. Рябчук М. «Один народ», або Дещо про таємниці української душі. *Збруч*. 25 серпня 2021.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-71>

Neroda T. V.

PhD in Engineering,

*Associate Professor in Department of Automation
and Computer Technologies, Ukrainian Academy of Printing*

INFORMATION SPACE ADAPTATION IN HISTORICAL DEVELOPMENT PROCESS OF THE INTERCULTURAL COMMUNICATION MEANS

The tendencies to conceptually worldviews reflect has been a key component of intercultural communication throughout human history. The need to transform the internal activity of an individual into external implementation of thoughts and ideas led to the urgency to find means and forms for demonstrating these ideas in society [6]. Publicly available sources provide number methods for distinguishing the intercultural communication properties, which are mainly focused on self-evaluation representatives of various linguistic communicative objects [2, 3]. Yet, permanent expansion of communication boundaries requires the provision an adequate information space capable of storing the knowledge results, cognitive experience, and creative potential for long time and widen them. Over millennia, the information space has changed and evolved depending on material and spiritual culture level.

The first forms of recording thoughts and ideas, which date back thirty thousand years and convey important contemporary information, are drawings and inscriptions on stone rocks. So, in Ukraine, the oldest are the petroglyphs of the Kamyana Mohyla in Zaporizhzhia (XXIV-XXII thousand BC). Engravings of Pysanyu Kamin' rock from Ciscarpathien is much younger and

dates back the Kyivan Rus' days. Over time and culture development, the linguistic images began to be applied to cult buildings walls in ancient Asia and Egypt, proto-European civilizations, and pre-Columbian Mesoamerica. In particular of ours are Chersonesus epigraphy, burial inscription about Yaroslav the Wise and Volodymyr Monomakh's autograph among the Sophia Cathedral graffiti; epitaphs, business documents of St. Panteleimon Church in Halych, etc. Nowadays, the modern shelters walls turned out to be only accessible information space for recording the chronology of captured settlements and imprisoned residents [1]. As reminder that unpunished evil always returns. However, in ancient times, the questionable transportability of stationary stone carrier or tablet and the laboriousness of applying inscriptions prompted humanity to search for more adequate materials and devices for organizing information space.

Animal bones, as relatively mobile information medium, were primarily used for mapping and record keeping of primitive society: ancient maps on mammoth tusks of Mezhyrich's, Kyrylivska's and other settlements date back more than 15000 years. The Putivl map on bull jaw and the Dudarkiv map on a ritual ax made of deer horn demonstrate the already established semantics of local topographers of the late Neolithic in conventional geolocation designations. With mythology development, such bones were used for divination and spells against numerous epidemics, as in oldest examples of Chinese writing – Jiaguwen.

One of first purpose-made materials for written word was clay tablets of Mesopotamia, southern and Eastern Europe, and other regions. The oldest known library of Assyrian king Assurbanipal – consisted of such burnt clay briquettes, totaling more than 30000 fragments in various languages. Development cuneiform stages, pressed on raw clay with subsequent heat treatment, demonstrate progress in means and materials for the information space organization.

With growth of intercultural communication tools, clay shards, shell flaps, wooden slices and metal plates were used for education, document circulation and business correspondence. Thin oak, lime or beech tablets with household texts executed in charcoal ink are among the earliest British written documents. In East Asia, mokkan was used for administrative record keeping – narrow wooden strips tied in bundles with vertical inscriptions according to Japanese, Korean and Chinese writing style. In contrast to limited circulation of bronze or lead, gold and silver media, wax tablets were widely distributed for long period until the 19th century. Multi-page materials were stored in cases or sewn together with rope in polyptych or codex; for especially important state and family documents, separate information space was set

aside in Roman residences – tablinium, in Greeks – prosta, in Arabic – takhtabush.

Epigraphic artefacts on burnt and dried segments of a bamboo trunk were stiff fixed rope and rolled into a scroll. The document importance determined of segment length and width. With thin brush help, written signs were applied to such jiándú or salaka in direction from top to bottom and from right to left with lacquer dye. On the Indian subcontinent and in ancient Southeast Asia, palm leaves served as organizing information space means. Indian tala patra, Tamil thaliyola, Indonesian lontaraq, Khmer sleuk rith and vean, etc. were stitched and placed in wooden bindings for better storage, almost completely reproducing the modern stages of publication post-press processing. Palm libraries still function, where worn copies of important historical content are transcribed and digitized to enhance intercultural communications.

Ancient collapsible manuscripts, joined in very long double-sided sheet and folded with concertina-shaped trigger layout, formed information space in territories where the cultivation of bamboo or palm trees was difficult due to climatic conditions. Such graphic documentation national cultures heritage as Burmese parabaik, Thai samut khoi, Cambodian kraing and Laotian phap sa, Japanese and Chinese orihon, early Aztec and Mayan amate reflected royal chronicles, legal notes, practical manuals, illustrated literary and religious works.

Another popular plant material for ancient information carriers was birch bark, which practically did not require preliminary processing. Gandhāran Buddhist texts, preserved in scrolls in clay jars, are currently considered the oldest written heritage on birch raw stuff. The use of birch-bark for writing scriptures and instructions was common in historical Kashmir. An early example of Mongolian writing is the Golden Horde manuscript on birch bark. Wiigwaasabak, that is, scrolls made of birch-bark, were used by North America indigenous to embody complex ideas and pass knowledge to the next generations. In contrast to previously discussed rock art, the birch sights of ancient Rus' are mainly of a domestic or business nature. Most letters available today are official decrees from the capital Kyiv, although geographically number of instance found is inversely proportional to regional agriculture intensity; but, their popularity is evidenced by variety styluses discovered in Ukraine. Modern birch documents attract special attention: in middle of 20th century, in advanced information technologies age, due to totalitarian regime restrictions, political prisoners used pieces of birch raw for correspondence. These examples are important the intercultural communication evidence of resistance movement members [7].

However, earliest plant medium purpose-made for information storage, was papyrus. Early texts on papyrus, which author was an eyewitness to construction final stages of the Great Pyramid of Giza, date back to the 3rd

millennium BC. Consumables improvement was also traced to development of ancient Egyptian written signs. Further, as an important trade item, papyrus production flourished for millennia in Egypt and Phoenician colonies. Bygone civilizations recorded on papyrus the most significant scientific and cultural achievements from almost all fields of their activity. The greatest information space in the Hellenistic period – Library of Alexandria – had up to four hundred thousand scrolls.

2nd century BC Pergamon in Anatolia confidently held a monopoly in the trade of a particularly strong and durable writing material of animal origin – parchment. Unlike papyrus, parchment ensured the clarity of text and illustrations applied on both sides, reducing the Roman Empire's dependence on Egyptian exports and speeding up intercultural communications in Europe and Asia. This was especially facilitated by Library of Pergamum, which, yielding alone to Alexandrian library, had more than 250000 parts; fierce competition forced both information spaces to conduct well-thought-out marketing activities, apply innovations, replenish collections in a timely manner and constantly improve the services provided.

The need for mass preservation and dissemination of knowledge for intercultural communication means development stimulated the search of methods of creating new and cheaper writings raw. In the end, paper became such staple, which gradually replaced precious parchment, fragile papyrus and other local solutions for information space organization. Consumables cheapness and efficiency of production significantly reduced the final medium cost and marked the beginning of paper industry development. Having spread to Korea and Japan, paper products and production technologies along the Silk Road routes gradually covered all progressive civilizations of Central Asia, North Africa and Europe, bridging cultural gaps between regions.

Subsequent successful investments had a far-reaching impact on paper popularization, leading to its assessment as most significant invention of Chinese science and technology in terms of its effect on human history in preserving knowledge and shaping the planetary information space. Paper production standardization [4] contributed to rapid intercultural communication development and written word spread throughout the civilized world.

With the printing press invention in the 15th century, art of book printing spread accelerated of world information space elaboration and became an important tool for globalization dialogue of cultures formation. The industrial revolution and engineering thought advancement [5] contributed to automation of production processes in printing branch; subsequent emergence of digital technologies ensured the various forms combination and multimedia means for reflecting individual and collective worldviews, bringing intercultural communications into a qualitatively higher social dimension.

Currently, the Internet of Everything spread with integrated artificial intelligence has completely eliminated all physical and linguistic barriers and provided citizens of good will with an unified geopolitical platform to draw attention and find joint solutions to the world's problems ... and once again leads humanity to eternal questions.

References:

1. Hopkins V. On a basement wall, drawings show the spirit, and grief, of imprisoned children. *The New York Times*, August 06, 2022
2. Luo J., Chan C.K.Y. Qualitative methods to assess intercultural competence in higher education research. *Educational Research Review*. 2022, Vol. 37. 100476
3. Milošević I. A socio-cognitive approach to problems in intercultural communicative situations. *Journal of Pragmatics*. 2019, Vol. 151. P. 118-127
4. Neroda T. Analysis of funds of branch museums polygraphically oriented topics. *Bulletin of the Book Chamber*. 2016, Vol. 7. P. 20-22.
5. Neroda T. Research of components of publishing systems on the sources of material culture. *Printing and Publishing*. 2016, Vol. 1 (71). P. 119-128
6. Spencer-Oatey H., Kádár D. Z. *Intercultural Politeness: Managing Relations across Cultures*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021
7. UNESCO and Values: Siberia Written Letters on Birch Bark. URL: www.unesco.org/archives/multimedia/document-2623

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-72>

Нікітіна М. Г.

*магістерка факультету журналістики,
Запорізький національний університет*

РОЗВАЖАЛЬНИЙ КОНТЕНТ НА ТЕЛЕБАЧЕННІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Інформаційний простір повсякчас впливає на психологічний стан, настрої та життєвий ритм користувачів в цілому. У зв'язку з цим, керуючись інтересами та запитам аудиторії, усталені жанри телевізійної творчості трансформуються і, відповідно, набувають нових рис. Враховуючи складну ситуацію сьогодення, повномасштабне вторгнення росії в Україну, цілодобовий марафон новин від провідних телеканалів України все помітніше (і частіше) залучає до своїх ефірів

більш «легкий контент». У новинах повідомляють про «братів наших менших», часом використовують відеофрагменти із соціальних мереж чи YouTube із кумедними витівками тварин чи поведінкою маленьких дітей, як реалії сьогодення – недолугість росіян, п'янство та бійки їх військових, бавовну у їх містах і селищах тощо.

Для зняття стресу і напруженості через перебіг подій на фронті, для певної розваги, розради (часом сміху) на телебаченні з'являються нові програми (чи поновлюється виробництво вже відомих), які не вимагають серйозної вдумливості та осмислення, а також переважно не містять аналітичної інформації, складної для сприйняття. Подібна практика у довоєнний період була досить розповсюдженою в українському медіапросторі, а явище інфотейнменту ставало дедалі популярнішим у сучасній медіакulturі. Воно стало «проникати» в новинні випуски на телебаченні, створювалися програми-інфотейнмент, а розважальний контент будувався виключно на поєднанні низки компонентів (інформація+розвага+емоційність+гра+візуальна привабливість тощо).

Водночас, до цього явища в медіа зріс інтерес і науковців, як українських, так і зарубіжних. Одні вивчали засоби поєднання інформації та розважальності в новинному дискурсі (М. Макушенко, Н. Стеценко) та особливості зазначених програм на пострадянському телебаченні (С. Мельник, Н. Шоқун, К. Чорна), інші – спільні і відмінні риси розважальних телешоу в Україні, США, Італії (А. Сімашова, Ю. Щербина), комунікативні аспекти і роль ведучих у розважальних програмах (О. Драгун), формування нових жанрових форм (Н. Симоніна), синтез прийомів, формульних жанрів і гламуру (В. Базюк), ігрові варіації інфотейнменту в умовах глобалізації інформації (Л. Саєнкова), методик соціально-психологічного впливу інфотейнменту на аудиторію [О. Морозова], особливості видовищно-розважальної культури та негативного впливу «макулатури», «щасливих новин» (Г. Набокова) тощо.

Цілком очевидно, що «у будь-якому випадку інфотейнмент означає ігрові варіації, що проробляються з тими фактами, які дає нам сама реальність. Автор стає режисером, який вибудовує свій спектакль, але не за авторською волею, а за потребами масової аудиторії» [7, с. 10–11]. Телевізійні новини сприяють короткій концентрації уваги та відсутності перспективи, – стверджує М. Медведь, «Зворушення – це нове й найвище право телеглядачів. Ми хочемо бути в захваті від того, що дивимося. Не має значення, якщо теми викладені продумано та ґрунтовно, поки нам не нудно. Телевізійні новини спонукають до поверхневих та емоційних реакцій» [14]. Війну як інфотейнмент розглядає Д.-К. Сусу – професор міжнародної комунікації, співдиректор Індійського медіа-центру

Вестмінстерського університету в Лондоні. Він вважає, що цілодобові телевізійні новини, досягають свого апофеозу під час війни та конфлікту. «Драматичне візуальне видовище насильства та смерті привертає увагу та залучає аудиторію, як мало хто інший суб'єкт медіа, незалежно від того, чи є його причини людськими (війни, бунти, вбивства), природними (повені, землетруси, урагани) чи обома причинами (голод)» [15].

Така популярність інфотейнменту свідчить про те, що воно є актуальним явищем у сучасному культурному, медійному, науковому просторах. Тому поява нового проєкту від «Студії Квартал 95» «Байрактар News» стала своєрідним «ковтком свіжого повітря» та «покликана допомогти громадянам зберігати «холодну» голову та критичне мислення в умовах боротьби з російськими окупантами» [11]. Це інформаційно-розважальна програма є прототипом «Чисто NEWS», дещо відрізняється тематикою. Через гумор, сатиру (часом сарказм) подаються актуальні військові, політичні та новини країни і світу. У такий спосіб здійснюється певна психологічна підтримка українцям у складний воєнний час. Ведучими цього проєкту є Євген Кошовий та Олександр Пікалов. Вони не просто інформують глядачів, а «висміюють агресора, таким чином знімаючи градус напруги та піднімаючи бойовий дух нації» [11].

Дозволимо собі детальніше проаналізувати один із випусків «Байрактар News», а саме від 28 жовтня 2022 р. Загальний хронометраж програми – 14 хв. 38 сек. Авторами цього випуску є Р. Коваленко та М. Сопронюк. Він складається з таких 13 тематичних блоків: прев'ю, лайфхак для мобілізованих росіян, пропаганда на ТБ, дрони-камікадзе, втеча колаборантів на Херсонщині, відповідь рашистам у світі, як врятувати рядового Лукашенка, оголошення воєнного стану в рф, страхи руських в дозорі на Херсонському напрямку, Залужний і допомога Молдові, експертні оцінки колаборантів, «смаколики» для росіян, українське світло і російська темрява, Chico & Qatoshi-ластівки.

Кожна тема в середньому висвітлюється в межах хвилини і вартує окремого аналізу інфотейнменту, то ж дозволимо собі акцентувати увагу на кількох. «Як не померти на території України – лайфхак для мобілізованих росіян» – це закадрові коментарі ведучих смішних фото, які так чи інакше торкаються питання мобілізації в рф. На екрані (яке часом поділяється на два вікна: в одному ведучий, в іншому – світлини з соцмереж, офіційних пабліків чи Інтернету), ведучі кепкують з пияцтва, зловживання горілкою та рекомендують росіянам, що «краще вмерти від «Бояришника», аніж від Байрактару». Власне «рекомендації» демонструються в чорно-білій палітрі відео; крупності кадрів, ракурси

зображення швидко змінюються, фонова музика та інтонування тексту, «запікування» цілком зрозумілих слів для глядача, а також жести, міміка Євгена Кошового та Олександра Пікалова і ключові поради для мобілізованих як от: «батько алкоголік – повноцінна сім'я, зароби собі цироз – збережи життя!» – все це про буття мобілізованих рф.

Ще одна тема у «Відповідь рашистам» презентується ведучими у вигляді казки. Заставка епізоду з палаючим кремлем, а текст ведучі римує, говорячи, що думають про рф у світі: «бачать Борум, Хургада – дзюрить у басейн орда», «Ригу, Вільнюс, Старий Таллін нудить з руського питання», «Париж стежить як русня харькає з вежі», «Прага бачить руські п'янки, ...згадає російські танки», «будь-де в світі, всі й одразу – руську пізнають заразу», «бачать Канни, Ніцца, Комо руські дачі за кордоном» тощо. Коротко, з сарказмом... цілком зрозуміло як «руській мір» сприймає цивілізований світ, світова спільнота.

Насамкінець «Байрактар News» показує відеоуривки Qatoshi – блогера, співака і шоумена М. Сопронюка, як зустрічають наших захисників на звільнених територіях України: несуть квіти, обіймають зі сльозами радості, щасливо махають руками та прапорами тощо. Ця підбірка вселяє надію та підсилює сподівання на мирне життя, якнайскорішу перемогу України.

Отже, інформаційно-розважальні матеріали в ефірі марафону «Єдині новини» сприяють емоційній та психологічній розрядці українського глядача. Фактаж подається з гумором, відповідними аудіовізуальним контентом і темпо-ритмічною реалізацією на екрані, роботою ведучих тощо.

Список використаних джерел:

1. Базюк В. Інфотейнмент як складова сучасного культурного простору. *Культурологічний альманах: Культурна дипломатія: стратегія, моделі, напрями*. Вінниця : ТОВ Нілан-ЛТД, 2017. Вип. 5. С. 8–12.
2. Драгун Е. Інфотейнмент как явление современной медиакультуры : дисс. канд. филос. наук. URL: <http://cheloveknauka.com/infoteyn-ment-kak-yavlenie-sovremennoy-mediakultury> (дата обращения: 30.10.2022).
3. Макущенко М. Розважальна складова в новинах на телебаченні: сучасні реалії. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». 2012. Т. 25 (64). № 4. С. 24–31.
4. Мельник С., Шокун Н. Інфотейнмент на українском телевиденні. *Актуальні питання документознавства та інформаційної*

діяльності: теорії та інновації : зб. матеріалів II Міжнародної наук.-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців. Одеса : «Середняк Т.К.», 2016. С. 419–428.

5. Морозова О. Інфотейнмент як методика впливу на аудиторію: соціально-психологічний аспект. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства*. Суми : СумДУ, 2012. Ч. 2. С. 164–165.

6. Набокова Г. Категорії дослідження телевізійної видовищно-розважальної культури. *Культура України*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ku_2013_41_23 (дата звернення: 30.10.2022).

7. Саєнкова Л. Особенности современной медиакультуры в условиях глобализации. *Социум и власть*. 2010. С. 97–102.

8. Сімашова А. Інформаційно-розважальні програми італійського телебачення в аспекті глобальної тенденції інфотейнменту. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2013. Том 53. С. 119–123.

9. Стеценко Н. Приемы инфотейнмента в новостном медийном тексте. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія, 2016. № 24. Том 2. С. 154–156.

10. Симоніна Н. Новітні жанри української тележурналістики: розвиток інфотейнменту. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2101> (дата звернення 30.10.2022).

11. Сурогатна бімба на пропагандонському ТБ. *Байрактар News* № 87. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yKRzcEAqhgw&t=2s>.

12. Чорна К. Особливості телевізійних програм у форматі інфотейнмент на пострадянському телебаченні. *Питання культурології*. 2015. Вип. 31. С. 196–203

13. Щербина Ю. Порівняльна характеристика розважальних шоу на телеканалах США та України. *Наукові записки Інституту журналістики*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_51_23 (дата звернення: 30.10.2022).

14. Medved M. Television News: Information or Infotainment? URL: <https://www.catholiceducation.org/en/culture/media/television-news-information-or-infotainment.html> (last accessed: 12.11.2022).

15. Thussu D.-K. News as Entertainment: The Rise of Global Infotainment. <https://dx.doi.org/10.4135/9781446220337> (last accessed: 10.11.2022).

Романенко Н. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філології та перекладу,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

Криховецька А. М.

*магістрант II року навчання,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

НОВІТНИЙ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ОСОБЛИВОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ ТА США)

Сучасна повномасштабна російсько-українська війна актуалізувала проблему воєнно-політичного дискурсу глав держав та політичних еліт, створюючи нові дипломатичні виклики для спіч-райтерів та вимагаючи нових досліджень у прагматичній, комунікативній, лінгвістичній та перекладознавчій царинах. Важливість наукового аналізу воєнних промов президентів для сьогодення доводить, що це дослідження є на часі. Метою роботи є вивчення лінгвопрагматичних та перекладацьких особливостей промов президентів України В. Зеленського та США Дж. Байдена, що дозволяє виділити ключові політичні цілі та прагнення двох держав.

Аналіз промови В. Зеленського на загальних дебатах 77-ї сесії Генеральної асамблеї ООН дозволяє стверджувати про впровадження нових дієвих підходів до міжнародного дипломатичного дискурсу. Президент відмовляється від дипломатичної евфемізації, етикетних чи пафосних формул, а також стильової вишуканості на користь простих, еліптичних або номінативних речень, нав'язливих повторів, мінімуму стилістичних засобів. Промову вирізняє майже математична чіткість, яка досягається завдяки поділу промови на пункти. Прагматичною метою такого стилістичного спрощення та структурованості промови є прагнення забезпечити максимально швидке та безперешкодне розуміння цільовою аудиторією меседжів України.

Найпродуктивнішими мовними засобами впливу є нав'язливі повтори, які примушують запам'ятати інформацію, та парцеляція у поєднанні з еліпсами, які підсилюють емоційну гостроту питання: *«Проти України скоєно злочин, і ми вимагаємо справедливого покарання. Скоєно злочин проти наших державних кордонів. Скоєно злочин проти життя наших людей. Скоєно злочин проти гідності*

наших жінок і чоловіків (тут і далі курсив та підкреслення наші. – Н.Р., А.К.)» [1].

Цими мовно-стилістичними засобами президент декларує і змушує світову спільноту зафіксувати одразу декілька ключових позицій: «Україна хоче миру», «Проти України скоєно злочин», «За злочин треба карати». Прагматична мета останньої позиції, яка кількісно найчастіше повторюється у промові, повинна спонукати цільову аудиторію до дії щодо санкцій та фінансової підтримки.

Іншою прагматичною ціллю нав'язливих повторів є руйнування іміджу ворожої країни на міжнародній арені. У промові не знайдено дипломатично правильного формулювання «Російська Федерація», а наявне лише номінування «агресор». Формування стійкої асоціації – «Росія – країна-агресор» – відбувається також шляхом застосування контекстів: будь-яка згадка власної назви «Росія» супроводжується інформацією про її злочинні дії: *«Росія вдарила ракетами по Південноукраїнській АЕС; російський енергошантаж; енергетична зброя Росії; спалення російськими військовими українських полонених»* [1].

Прагматично доцільними є використання у промові конкретних прикладів замість узагальнень: *«... ексгумація тіл із масового поховання тіла жінок і чоловіків, дітей і дорослих, цивільних і військових, 445 могил. Там родина, яка загинула під завалами будинку після російського авіаудару: батько, мати, дівчатка шести й восьми років, бабуся і дідусь. Там чоловік, якого задушили мотузкою. Там жінка зі зламаними ребрами й ранами на тілі. Там чоловік, якого кастрували перед убивством...»* [1]. Комбінація конкретики та відсутності евфемізації у публічному дискурсі президента створює ефект шокування цільової аудиторії, прагматично необхідній для спонукання покинути пасивну «зону комфорту» і перейти до дій.

Найяскравіше новітні мовно-прагматичні тенденції в українському воєнно-політичному дискурсі виявляються у зіставленні з традиційними підходами, які домінують у промовах американських політиків. Для прикладу промова Дж. Байдена на прес-конференції 21.04.2022 з приводу новин про Росію та Україну є типовим зразком такого типу публічного дискурсу. В американській промові домінують складні речення або прості речення, ускладнені зворотами, тому за загальною тональністю вона менш гостра і не викликає негативних емоцій у цільовій аудиторії – громадян Сполучених Штатів. У промові використовуються загальні прикметники, що характеризують будь-яку війну: *atrocities and war crimes, horrifying, brutal and bloody* – що призводить до певної евфемізації, коли війна сприймається аудиторією відсторонено і опосередковано.

Як і в українській промові, в американській використовуються повтори як прагматичній засіб формування певної ідеї у загальній свідомості нації, однак вони ненав'язливі, розпорошені і синонімічні. Саме синонімічні повтори дозволяють замінити концепт «війна», сприяють евфемізації теми і пом'якшують сприйняття проблеми слухачами: *brutality, Russian aggression Russia's offensive Russia's conquest; campaign to seize new territory.*

Синонімічні повтори закарбовують у свідомості американських громадян загальну думку про благородство їхньої нації, яка підтримує боротьбу за звільнення: *«We're sharing and will continue to share; to support Ukraine; our country's generosity; Every American taxpayer ... can be proud»* [4]. Використання лексики з позитивною конотацією дозволяє досягнути головної прагматичної мети – отримати схвалення загальної міжнародної політики уряду та президента США.

Американський воєнно-політичний дискурс характеризується наявністю значного числа стилістичних засобів, прагматична мета яких – підвищити політичний рейтинг, перемогти в політичній боротьбі чи дотриматися дипломатичної двозначності та напівтонів. Прикладом цього може слугувати використання синекдохи «Путін» для позначення цілої країни. У такий спосіб у свідомості аудиторії відбувається роз'єднання безвинного російського народу та агресора-президента з його урядом: *«... an unmistakable message to Putin: He will never succeed in dominating and occupying all of Ukraine»* [4].

Аналіз воєнно-політичного дискурсу з позиції перекладознавства дозволяє стверджувати, що українські перекладачі прагнуть максимально відтворити прагматику оригінальних промов. З цією метою вони зберігають нав'язливі повтори та еліптичні речення промови В. Зеленського, уникають евфемізації перекладу тощо. Зустрічаються поодинокі випадки смислового розвитку: *«Кожна держава, проти якої спрямована збройна агресія, потребує можливості захищати своїх громадян...»* *«Every state suffering the armed aggression needs the opportunity to protect its citizens...»* Перекладач перетворює уривок речення «проти якої спрямована» на одне дієслово «suffering», розвиваючи думку та надаючи перекладу більшого емоційного забарвлення, що виправдано контекстом.

З позиції перекладознавства слід вказати на активне застосування перекладацьких трансформацій для адекватного лінгвістичного відтворення воєнно-політичних промов англійською та українською мовами. Це лексичні трансформації генералізації: *«Я звертаюсь до кожного й кожної, хто хоче почути, як досягти миру»* [1]. *«I am speaking to everyone who wants to hear how to achieve peace»* [5];

антонімічний переклад. «...*no ship that sails under the Russian flag or that is owned or operated by Russian interests will be allowed to dock in a United States port...*» [4]. «...*жодному кораблю, що ходить під російським прапором або належить чи керується російськими інтересами, не буде дозволено причалити у порті Сполучених Штатів...*» [2].

Отже, прагматико-лінгвістичний аналіз довів наявність новітніх підходів до формування сучасного українського воєнно-політичного дискурсу у порівнянні з традиціями американських дипломатичних промов. Перекладацький аспект передачі промов характеризується прагненням до максимального збереження прагматичних цілей засобами іншої мови та застосуванням широкого спектру перекладацьких трансформацій для створення природного цільового тексту.

Список використаних джерел:

1. Виступ Президента України на загальних дебатах 77-ї сесії Генеральної асамблеї ООН : веб-сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zagalnih-debatah-77-yi-sesiyi-77905> (дата звернення: 19.11.2022).

2. Виступ та прес-конференція Президента Байдена з приводу новин про Росію та Україну : веб-сайт. URL: <https://ua.usembassy.gov/emarks-by-president-biden-providing-an-update-on-russia-and-ukraine-2/> (дата звернення: 19.11.2022).

3. Michaels J. The discourse trap and the US military. New York : Palgrave Macmillan, 2013. 267 p.

4. Remarks by President Biden Providing an Update on Russia and Ukraine : веб-сайт. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/04/21/remarks-by-president-biden-providing-an-update-on-russia-and-ukraine-3/> (дата звернення: 19.11.2022).

5. Speech by the President of Ukraine at the General Debate of the 77th Session of the UN General Assembly : веб-сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zagalnih-debatah-77-yi-sesiyi-77905> (дата звернення: 19.11.2022).

Сочивець В. Ю.

студент 5-го курсу,

Національний авіаційний університет

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ОНЛАЙН-ВИДАНЬ

Перші електронні онлайн-журнали почали з'являтися у США у 1980-х роках. Новий цифровий формат в ті часи набирав обертів, чим і користувалися різноманітні медіа. Також слід зазначити, що ще до появи Інтернету існувало таке явище як «дискові журнали» – на звичайний CD-ROM диск записувалася версія друкованого журналу і таким чином розповсюджувалася серед населення.

Комп'ютерна техніка та Інтернет ставали більш доступними і це вплинуло на стан науково-популярної журналістики порівняно з минулим століттям.

Можна виділити основні особливості, які надає мережа Інтернет для популяризації науки:

- *Оперативність* виступає основною характеристикою мережі Інтернет. Це становить чи не головну перевагу для популяризації науково-популярної інформації.

- *Можливість глобального поширення* – спрощення передачі наукових знань, їх публікація в мережі.

- *Мультимедійність* – можливість об'єднувати як візуальні, звукові, так і друковані способи надання інформації.

- *Можливість комунікації з автором* – популяризатор та читач можуть поспілкуватися один з одним.

- *Гіпертекстуальність* – постійний доступ до матеріалів. Читач завжди має змогу повернутися до статті, яка його цікавить.

- *Легкість залучення іноземних авторів та читачів.*

- Можливість відвідувачам каналу публікації не лише споживати контент, але і брати участь у його створенні, ділитися поглядами та думками.

Серед переваг та особливостей науково-популярного електронного журналу варто виділити:

- Доступ до журналів різної тематики.

- Постійне поповнення бази новітніх публікацій, анотацій та повних вихідних даних статей надаються в html форматі. Повні тексти статей з ілюстраціями надають в pdf-форматі. Читач отримує якісно підготовлений матеріал.

– Широкі можливості пошукової системи, інтуїтивно зрозумілий інтерфейс складних запитів.

– Можливість оформлення передплати на журнал, купити окремий номер журналу, окрему статтю.

– Безпека при передачі даних та контроль доступу до матеріалів сервера здійснюється за допомогою останніх розробок у галузі електронної комерції.

– Постійний зв'язок служби підтримки.

Що стосується стилістичних особливостей науково-популярних онлайн-видань можна також виділити декілька суттєвих відмінностей від друкованих журналів:

– *Розміри та стиль статті та заголовка* – онлайн-журнали для привернення та утримання уваги користувача використовують тексти з максимально насиченим змістом, при цьому заголовок є найбільш навантаженою, з погляду сенсу, частиною статті.

– *Повторне використання інформації* – онлайн-журнали відрізняються від традиційних можливістю звернутися до них у будь-який час доби.

Крім перерахованих вище особливостей онлайн-журнали мають такі відмінні риси, що не вимагають розшифровки і додаткового пояснення функціональності. До них можна віднести: доступність, необмежений обсяг випусків видання, можливість створення архівів, необмежене географічне охоплення, низька собівартість.

Проект онлайн-журналу «Час науки» – це науково-популярний ресурс про те, що відбувається в науці, техніці та технологіях прямо зараз. Цілями онлайн-журналу можна назвати:

– популяризація наукового підходу до навколишньої дійсності;

– поширення наукових знань у сучасній та доступній формі;

– відображення людського обличчя наукового світу: «знайомство» як із видатними вченими минулого, і з людьми, граючими важливу роль у сучасній науці.

Список використаних джерел:

1. Brumfiel, G. (2009). Science journalism: Supplanting the old media? *Nature*, 458(7236), 274–277. URL: <https://doi.org/10.1038/458274a>

2. Molek-Kozakowska, K. (2017). Communicating environmental science beyond academia: Stylistic patterns of newsworthiness in popular science journalism. *Discourse & Communication*, 11(1), 69–88. URL: <https://doi.org/10.1177/1750481316683294>

Співачук В. О.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов,
Хмельницький національний університет*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ПРОГРАМІСТІВ У ЗВО

Розвиток мовної освіти у світі зумовлений низкою чинників, серед яких важливе місце посідають гуманізація та гуманітаризація освіти; зростання важливості іноземних мов унаслідок глобалізації й розширення міжнародних контактів; залежність ділових переговорів від успішної комунікації тощо. Помітним також є позитивний вплив вивчення мови на розвиток розумових і творчих здібностей особистості. Для більшості людей мовна освіта починається із засвоєння рідної мови вдома, некерованого занурення в другу мову, вивчення іноземної мови, найчастіше англійської, переважно з початкової школи, ознайомлення з другою іноземною мовою в процесі поглибленого опанування мов. Англійська мова – основна мова міжнародного спілкування, тому її вивчення визнане пріоритетом освітньої політики в більшості країн. На думку академіка Л. Щерби (1974), оволодіння мовами в контексті розвитку розумових здібностей студентів посідає перше місце серед предметів.

Процес іншомовної підготовки студентів іноземної мови в вузі передбачає сукупність взаємопов'язаних компонентів: цілей та завдань, підходів та принципів, технологій, змісту, методів та форм, методики вимірювань кількісних характеристик компетенції. Отже, фахова підготовка майбутніх програмістів передбачає засвоєння базових наукових теорій, концепцій, принципів, категорій, методів і понять фахової підготовки.

Проблема професійної підготовки фахівців охоплює широке коло питань та є актуальною для вітчизняних і зарубіжних дослідників. Для формування необхідних компетенцій можна виділити такі структури: змістовна, процесуальна та результативна.

Змістова структура містить у собі цілі та завдання, а також підходи та принципи. Блок цілей і завдань містить передусім очікувані результати підготовки. Змістова структура моделі також визначає дидактичні підходи та принципи. Процесуальна структура містить у собі методи, форми, засоби та технології навчання. Результативна структура моделі містить критерії, показники та особисті якості майбутнього фахівця. На основі цих рівнів можна розрахувати ефективний результат навчання і дати кількісну характеристику компетенції. Дидактико-

методичний комплекс іншомовної підготовки студентів складається з декількох компонентів: методологічного, технологічного, критеріального, результативного.

У рамках методологічного блоку представлений комплекс підходів, принципів та технологій інтенсифікації іншомовної підготовки студентів. Усі елементи блоку поділено на підблоки: педагогічні підходи, педагогічні принципи. В рамках комплексного та системного підходів та принципу системності всі блоки та компоненти зв'язуються в єдине ціле. У межах тезаурусного підходу структурується зміст навчання. Принцип демократизації реалізується, виходячи зі свободи студента вибирати найбільш оптимальні шляхи досягнення цілей.

В рамках технологічного блоку представлені технології, що застосовуються у ДМКІ. Технологія укрупнення дидактичних одиниць використовується оптимального структурування граматичних тем. Модульно-рейтингова технологія (МРТ) пов'язує зміст навчання на єдиний комплекс, і навіть є засобом мотивації учня. Технологія електронного самостійного навчання є одним із засобів самостійного навчання та мотивації. Технологічний блок також містить форми, методи та засоби навчання, що реалізуються в рамках технологій навчання. Серед форм навчання в ДМКІ присутні творчі завдання (реферативні переклади та твори), які дозволяють за допомогою написання твору та перекладу статей знайомитися з найсучаснішими технологіями та науково-дослідними дослідно-конструкторськими розробками. Самостійна робота переносить частину аудиторного навантаження на самостійне вивчення та впровадження її в модульно-рейтингову технологію. Парна робота дозволяє інтенсифікувати навчання та збільшити сумарний час навчання студентів під час формування діалогів. Комунікативний метод використовується під час проведення граматичних та тематичних комунікативних вправ. Активний метод навчання використовується в процесі іншомовного діалогу викладача зі студентами.

Інтерактивний метод використовується у вигляді комунікативних завдань, спрямованих насамперед на парну та групову роботи, а також під час організації мовних ігор. Порівняльний метод використовується у рамках методики навчання іноземної мови з опорою на рідну мову. Засобами навчання ДМКІ є: методичні вказівки для реалізації модульно-рейтингової технології; тезаурус граматичних тем, спроектований у рамках технології укрупнення дидактичних одиниць; лексичний тезаурус, базової та спеціальної лексики; мережа Інтернет, що дозволяє виконувати самостійні творчі завдання, а також виконувати завдання технології електронного самостійного навчання.

Результативний блок ДМКІ складається з педагогічних умов, експериментально-оцінного блоку і результату.

Педагогічні умови для іншомовної підготовки студентів включають:

1. Двоетапне адаптивне освоєння дисципліни студентами.
2. Чітка і гнучка цільова та мотиваційна картина для студента.
3. Використання ресурсів технології електронного самостійного навчання.

Одним з ефективних напрямів у сфері навчання іноземних мов стає розробка системи навчання на базі інформаційних технологій. За допомогою поєднання звукових, графічних, анімаційних та текстових ефектів можливо досить вдало імітувати ефект занурення в активне мовне середовище, реалізуючи сучасні лінгвістичні технології, методичні та педагогічні технології. Крім того, при навчанні іноземній мові за такими програмами відпрацьовуються всі аспекти мови: фонетичний, граматичний, лексичний та комунікативний, що дозволяє більш якісно та швидко оволодівати мовним матеріалом, набувати мовленнєвих звичок та вмінь. Велику роль у цьому відіграють мультимедійні засоби, які дають можливість постійно оновлювати навчальні матеріали і вдосконалювати системи роботи над ними. Інтенсивні мультимедійні програми для навчання іноземної мови необхідно розробляти відповідно до найновіших технологій обробки звуку, тексту і графіки.

Отже, філософські, психолого-педагогічні й соціолінгвістичні проєкції професійної підготовки майбутніх програмістів передбачають створення оптимальних умов для навчання мови, перекладу тощо; стимулювання мовленнєво-розумової активності студентів; розвиток їхнього критичного мислення, мовної особистості, множинного інтелекту, здатності до концептуального моделювання інформації; розширення знаннєвого простору з урахуванням індивідуальних стилів і навчальних стратегій студентів. Інтенсивний розвиток інформаційної бази науки і техніки, розширення ділових, культурних зв'язків з медичними, науковими, економічними колами в міжнародному масштабі змушують переглянути вимоги до висококваліфікованого фахівця. Особливу значимість набуває вміння поєднувати глибокі професійні знання і навички з комп'ютерною грамотністю і високим рівнем володіння мовою. У сучасному навчально-освітньому процесі доцільним є використання моделі, яка вдало поєднує традиційні методи навчання іноземної мови з сучасними методами комп'ютеризованого навчання. Аналіз навчання основ інформаційних технологій у процесі вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах показує, що рівень сформованості знань та практичних умінь студентів, їх самостійної готовності до подальшої самоосвіти значною мірою не відповідає вимогам сьогодення. Саме тому основною проблемою є пошук та розробка системи організації навчально-виховного процесу, що базується на індивідуалізації механізмів особистісного розвитку.

Застосування інформаційно-технологічних інновацій в педагогічній теорії та практиці дозволяють реалізувати індивідуально-орієнтований підхід до навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі. Розвиток професійної компетентності та професійно важливих особистісних якостей, готовності до професійної діяльності, професійного самовдосконалення й самореалізації, відбувається поетапно та неперервно, на засадах комплексного врахування зовнішніх і внутрішніх чинників, педагогічних закономірностей освітнього процесу, методологічних підходів та педагогічних принципів. Результатом стає сформований компетентний програміст інтегративного типу із сучасним світоглядом, професійними знаннями інноваційного характеру, готовий до якісного виконання професійних функцій. Якісна професійна підготовка майбутніх програмістів можлива за умови науково обгрунтованої методології, що базована на вагомих здобутках філософії, психології, педагогіки, лінгводидактики, соціолінгвістики й культурології, а також орієнтована на загальноєвропейські вимоги до мовної освіти, позитивний зарубіжний досвід і національні традиції.

Список використаних джерел:

1. Пентилюк М. І. (2014). Стратегічні орієнтири підготовки майбутнього вчителя-словесника. Дивослово, 11, 2–6.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-76>

Сподарець Н. В.

*доктор філологічних наук,
професор кафедри української та зарубіжної літератур,
Південноукраїнський національний університет імені К. Д. Ушинського*

ДО ПИТАННЯ ДІАЛОГІЧНОСТІ ЛІТЕРАТУРНОЇ СВІДОМОСТІ ПИСЬМЕННИКІВ

Дослідження проблеми діалогічного модусу літературної свідомості письменників передбачає вихід на рівень міждисциплінарних методологічних обгрунтувань. Важливим є освоєння наукових праць з питань онтології та феноменології творчої свідомості, розглянутої в аспекті її діалогічної спрямованості (тобто діалогічного модусу) з урахуванням фактора конкретно-історичного буття суб'єктів свідомості: праці М. Бубера, М. Бахтіна, В. Біблера, Е. Левінаса,

П. Рікера, а також психологів, фахівців у галузі когнітології, зокрема – філологів, які вирішують, слідом за філософами, проблему єдності та множинності «Я» літературних героїв.

Філософія «міжособистісних відносин» дала М. Буберу підстави для розробки концепції «діалогічного персоналізму», у межах якої людське буття розглядається як «діалогічне життя». Про діалог як основу буття писав і М. Бахтін, констатує «діалогічну природу свідомості, діалогічну природу самого людського життя»: «Жити – означає брати участь у діалозі: запитувати, слухати, відповідати, погоджуватися тощо. У цьому діалозі людина бере участь уся і все життя: очима, губами, руками, душею, духом, усім тілом, вчинками. Він вкладає всього себе у слово, і це слово входить у діалогічну тканину людського життя... Кожна думка та кожне життя впливають на незавершений діалог». Вчений наголошував на тому, що монологічна свідомість замикається у собі і вмирає: Я усвідомлюю себе і стаю самим собою, тільки розкриваючи себе для іншого, через іншого і за допомогою іншого. Найважливіші акти, що конституують самосвідомість, визначаються ставленням до іншої свідомості (ти).

Діалогізм як властивість індивідуальної свідомості Михайло Бахтін пов'язував із властивостями культурної свідомості та словесної творчості.

Звернемо увагу і на праці філософів-екзистенціалістів, феноменологів (Е. Гуссерль, Ж.-П Сартр, М. Мерло-Понті, Х. Ортега-і-Гассет та ін.), які в контексті некласичної епістемології у філософському дискурсі розробляли проблеми феноменології свідомості, буття та свідомості, феноменології суб'єктивності. Некласичний підхід до цих проблем спрямований на аналітику «Я» не як первинної данності, а як результату спілкування з іншими людьми: Я можу бачити себе з боку, лише ставши на думку Іншого. У філософському дискурсі Е. Гуссерля і М. Хайдеггера розроблено обґрунтування і концепту інтерсуб'єктивності, важливого для розуміння форм та методів літературної самоідентифікації як свідомості письменників, так і героїв їх творів.

У процесі осмислення діалогічних інтенцій свідомості письменників варто звернутися і до праць Е. Левінаса, у філософському дискурсі якого концепт Іншого пов'язаний з ідеєю нескінченного. Показово, що такий горизонт концептуалізації Іншого в різних літературних практиках європейські письменники ілюстрували з XIX ст., але методологічний вектор рефлексії цієї проблеми залишався в підтекстах їх творів.

Теоретико-методологічний дискурс літературознавства має стати основою вивчення форм та способів текстуального позначення

діалогічних інтенцій свідомості письменників, феноменології (проявленості) її діалогічності.

Звертаємо увагу і на досвід типологічного вивчення літературної свідомості культурно-історичних епох у діахронії та синхронії (С. Аверинцев, А. Михайлов, Є. Черноіваненко, П. Білоус, О. Пахльовська, Б. Корман, С. Бройтман, В. Тюпа та ін.).

Вчені констатували : європейський романтизм створив культуру «відокремленої» свідомості. Тенденція до особистісної самоідентифікації у європейських літературах з початку ХІХ ст. супроводжувалося розробкою справді діалогічних форм і, відповідно – проявом самостійної позиції суб'єктів свідомості людини як суб'єктів висловлювання. Факти історії літератури кажуть, що з посиленням діалогу в ліриці романтиків суб'єктна і мовна діаструктурність перестала бути тільки її безпосередньою стихією, а перетворилася на естетично усвідомлену подію.

Концептуально значущою є сентенція В. Тюпи, орієнтована феноменологічним підходом на проблеми літературної свідомості: «На наш погляд, література – це інтерсуб'єктивне життя Свідомості у формах художнього Листа. <...> Літературознавець, вивчаючи художні тексти, не може ігнорувати те, що предмет його занять – естетичні маніфестації життя свідомості: індивідуальної – корпоративної – національної – загальнолюдської (ноосфера Землі). Всі ці підпорядковані сфери ментальності (кругозори свідомості) так чи інакше актуалізовані в будь-якому справді художньому тексті. <...> Свідомість є ментальна сторона буття, яка – на відміну від матерії – позбавлена диференціальних ознак, що піддаються опису, атрибутів. Вона, проте, не зводиться до відображення матерії (гносеологізм). Свідомість також по-своєму онтологічна і характеризується власними модусами, певними модальностями ментальних актів, або, простіше кажучи, способами бути свідомістю». У своєму концептуальному рішенні В. Тюпа поєднує онтологічний, феноменологічний, історико-«парадигмальний» та стадіальний ракурси оцінки, що дає підстави говорити про художню свідомість як про «те, що породжує та приймає лоно духовності», визначити типологічні ознаки його конкретно-історичного буття відповідно до домінантних модусів («росва», «авторитарна», або «особистісно-рольова», «відокремлена», «конвергентна»), розглядати художню комунікацію як різновид «діалогу свідомостей».

Очевидно, що обґрунтовуючи типологію художньої свідомості в діахронії, В. Тюпа орієнтувався на відносини ментальної сфери та галузі художності. У літературознавчій ідентифікації типологічних ознак художньої свідомості певних культурно-історичних епох особливу увагу

звернуто і на суб'єктну систему літературних текстів. Вона розглядалася вченим у призмі ментально-психологічних та комунікативних характеристик її репрезентантів. Базові позиції такого методологічного рішення В. Тюпи корелюють з розробками вчених різних наукових шкіл, які в теоретичному та історико-літературознавчому дискурсах конкретизували концепцію та принципи системно-суб'єктного методу, орієнтуючись на ідею М. Бахтіна про діалогічну природу свідомості.

Досвід вивчення теоретико-методологічних досліджень з проблеми відносин літератури та ментальності, суб'єктної сфери творів дозволяє ідентифікувати суб'єктно-образну систему літературних творів ХІХ — поч. ХХІ ст у відповідних градаціях та категоріях

Фактор ціннісних орієнтирів письменників розглядаємо як визначальний в активізації діалогічного модусу їхньої літературної свідомості. У складній взаємодії різних методологічних опцій (метафізичної, психоаналітичної, феноменологічної, гендерної та ін.) свідомість європейських письменників в межах авторських літературних світів, орієнтованих на аксіологічні пріоритети літературних напрямів, виробляла систему антропних концептів та моделей особистісної ідентифікації. Підкреслимо взаємозв'язок та творчу взаємозумовленість антропологічного пошуку гуманітарної ХІХ – поч. ХХІ ст. з антропною концептосферою творів письменників, що включає концепти «людина», «особистість», «автор твору», «суб'єктна сфера», «рольовий герой», «Інший», «читач» та ін.

Діалогічні інтенції літературної свідомості виявилися в різних формах та способах суб'єктної ідентичності. Наприклад, модерністський тип європейських національних літератур виявив ментальну кризу «відокремленої свідомості», різноспрямованість її інтенцій: до поглиблення конфліктності зі світом та прорив до інших «Я». Зокрема, Т. Еліот вважав, що поет повинен писати вірші так, як актор грає роль: обмежити своє особисте «Я», абстрагуватися від усякої зацікавленості стосовно художньої реальності. Свідомість поета повинна набути ознак медіума, бути пасивною і підкорятися художній реальності, а не впливати на неї.

На рівні суб'єктно-об'єктної організації творів модерністів очевидна тенденція до трансформацій теургічної концепції авторського та ліричного «Я» у контексті некласичної розробки концепту «Іншого», структурна та функціонально-семантична динаміка суб'єктної сфери, розширення її комунікативних моделей.

Художнє осмислення проблеми людини, специфіки міжособистісних та внутрішньоособистісних відносин у літературних дискурсах письменників характеризується адекватністю науковому пошуку епохи,

а часом і випереджало ті системні резюмуючі результати, до яких наукова антропология приходила пізніше за літературно-художні тексти письменників.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-77>

Старжець В. І.

*кандидат історичних наук, викладач кафедри історії,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука*

ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Надзвичайно актуальним в умовах російської воєнної та ідеологічної агресії є вироблення ефективних методів протидії ворожій пропаганді в сфері комунікації. Ворог щодня публікує сотні фейків, дезінформаційних матеріалів, нав'язує своє бачення подій. Тож маємо давати йому гідну відсіч і на інформаційному фронті. Особливо важливим у цьому плані є вивчення настроїв молоді, як основної рушійної сили та резерву в боротьбі із російськими загарбниками.

Формування національно свідомого суспільства, спротив загарбникам та виховання молоді на патріотичних засадах були в основі ідейно-виховної діяльності всіх поколінь борців за незалежність України. Зокрема головною метою боротьби ОУН та УПА було утворення Української самостійної соборної держави: «Тільки власна національна суверенна держава є єдиною умовою і опорою нормального життя і розвитку нації, її культури, матеріального і духовного стану» [3, арк. 2]. Програмові документи ОУН післявоєнного часу твердили, що український народ сам має визначати свій політичний та соціально-економічний устрій, без втручання іноземних держав.

Ідеалом національного виховання вважалась свідома, політично думаюча, соціально активна людина, рішуча в своїх планах і діях. У реалізації цих планів важливе місце займали навчально-виховні та культосвітні установи, насамперед школа. Відтак, основний акцент у виховній роботі з юнацтвом ставився на шкільну молодь та освітянську інтелігенцію. У брошурі «За нову людину» зазначалось, що основною рушійною силою має бути молодь, для цього треба дати їй велику ідею та хороших провідників. Автори ставили питання: «чи сміємо ми робити

своїх дітей ягнятами, коли сусід виховує своїх на вовків?» [1, арк. 104]. Провід ОУН наголошував, що чим більш свідоме, морально здорове та освічене буде суспільство, тим коротший буде шлях до свободи. Підкреслимо, що кожна цивілізована країна дбає про виховання національно свідомої молоді, а здійснюється це перш за все через систему освіти та інформаційну політику держави.

Виховання українця, який зможе здобути і побудувати незалежну державу, було головним пріоритетом у ідеологічній політиці українського визвольного руху. Таким чином, освітньо-виховна платформа ОУН цілком відповідає завданням виховання сучасного громадянина України та є співзвучною із державними програмами: «Стратегія національно-патріотичного виховання» та «Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року» [4].

Актуальним сьогодні є створення широкої мережі виховних гуртків, спортивних клубів та патріотичних організацій серед української шкільної та студентської молоді. Для прикладу, в російській федерації діє розгалужена система загальнодержавних молодіжних структур: «Молодіжний демократичний антифашистський рух «Наші», неофіційні назви: «Путін-югенд», «Нашисти»; Молода гвардія Єдиної Росії, її аналог був і в Україні («Молоді регіони»); «Росія молода», «Росмолодь», «Юнармія» та ін. Головним завданням цих організацій є виховання юнацтва у великоросійському дусі, спортивно-військова підготовка та вкорінення ненависті до «ворогів» держави і влади. Образ цих «ворогів» ефективно формує російська пропаганда.

Найбільш відомою і дієвою є Юнармія – всеросійський дитячо-юнацький військово-патріотичний громадський рух, заснований у 2016 році. Створювалась організація для «виховання у молоді високої громадянсько-соціальної активності, патріотизму, відданості ідеям інтернаціоналізму, протидії ідеології екстремізму» [9]. На практиці організація стала рупором путінської пропаганди серед молоді. І це не дивно, адже опікується цим рухом особисто російський диктатор. Якщо у 2018 р. кількість учасників Юнарії нараховувала 230 тис. осіб, то у 2021 р. вже досягла одного мільйона юнаків. Така кількість – наслідок автоматичного включення адміністрацією шкіл школярів до цього руху після отримання відповідних вказівок з центру [9]. Більше того, нещодавно «міністр війни» С. Шойгу видав наказ про залучення юнармійців до бойових дій в Україні. У документі йдеться про підготовку потенційного людського резерву у віці 17-18 років для подальшого їх використання у війні в Україні.

Також відділи Юнармії, окрім території рф, є в окупованому Криму, Вірменії, Таджикистані та Абхазії. Але, злочинній російській владі цього виявилось недостатньо. Розпочато процес створення ще одного молодіжного руху «Велика зміна», за аналогією піонерського руху часів СРСР. Уже проголосований відповідний законопроект.

В Україні також функціонує ціла низка молодіжних громадських організацій різного типу. Але надзвичайно мало об'єднань, які охоплювали б насамперед шкільну та студентську молодь. З-поміж інших своєю активністю виділяються: Українська скаутська організація «Пласт», Спілка української молоді (СУМ), Українське дитячо-юнацьке товариство «СІЧ».

Найбільшим молодіжним рухом в Україні є «Пласт». Крім того, ця організація має глибоке коріння в нашій історії та пережила численні заборони різних окупантів. Метою Пласту є сприяння всебічному патріотичному вихованню і самовихованню української молоді. Будучи неполітичною і позаконфесійною організацією, Пласт виховує «свідомих, відповідальних та повновартісних громадян місцевої, національної та світової спільнот, і провідників українського суспільства» [5].

Пласт в Україні об'єднує більше десяти тисяч членів різного віку і таким чином є найбільшою скаутською організацією України. Організація проводить щорічно понад 100 виховних таборів різної спеціалізації: спортивні, морські, з повітроплавання, мистецькі, лижні, альпіністичні, археологічні, кінні, екологічні тощо. Згідно звіту за 2020 рік в лавах цієї організації нараховувалося 10 436 пластунів [6].

Таким чином, не зважаючи на популярність, постійний розвиток та ріст Пласту, наявність низки інших молодіжних рухів, цього явно недостатньо. Сьогодні в нашій державі гостро не вистачає молодіжних структур, що займалися б національно-патріотичним вихованням саме підростаючого покоління. В Україні все ще немає молодіжної організації, що мала б загальнодержавний статус та урядову підтримку. Тому надзвичайно актуальним є створення гуртків серед шкільної та студентської молоді, насамперед військово-спортивного спрямування.

Крім того, важливим чинником впливу на сучасну молодь є створення якісного героїко-патріотичного медійного продукту та популяризація його у різних сферах, перш за все в Інтернеті. Тим паче, що така технологія пройшла чудову апробацію. Через поширення листівок, брошур, газет і журналів, ОУН, а згодом шістдесятники і дисиденти успішно утримували під своїм впливом молодіжне середовище. У вказівках Проводу ОУН зазначалось: «Поява журналу для молоді – справа дуже потрібна. Це прекрасний спосіб виховувати і

вести молоде покоління в бажаному напрямку [...] Ми зараз ведемо підпільну революційну боротьбу, тому журнал для молоді повинен передавати її традиції і досягнення цієї боротьби, готувати молоде покоління, здатне замінити нас в цій революційній боротьбі» [7]. Потрібно лише тогочасну методику адаптувати в сучасний інформаційний простір.

Надзвичайно важливим сьогодні є творення національного культу героїв, їхні ідеали та мета боротьби повинні бути дороговказом для майбутніх поколінь: «Героями люди не родяться, їх потрібно виховати» [8, арк. 51]. Вагомим складником виховання молоді має бути вшанування пам'яті загиблих борців за Україну, переповідання їх подвигів, виховання на їх прикладах: «На чинах упавших виховувати молодь, юнацтво і цілий народ» [2, арк. 81].

Остаточно «приборкати» національні погляди серед молоді та ліквідувати проведену підпіллям роботу в інформаційній сфері радянцям так і не вдалося. Ідейно-виховна діяльність ОУН, а в подальшому дисидентського руху мала розуміння та підтримку серед значної частини юнацтва. У школах та вищих навчальних закладах України молодь читала та поширювала національну літературу, створювала підпільні антирадянські організації. У відповідь комуністична влада та її спецслужби розгорнули повсюдний терор і переслідування. Сьогодні весь світ побачив, що російські загарбники діють такими самими методами, що і їхні попередники з НКВС-КДБ, тому наша відповідь має бути адекватною.

Таким чином, можемо стверджувати, що молодіжна політика української держави має позитивну тенденцію щодо охоплення юнацтва своїм впливом. Разом з тим, сьогодні в нашій країні гостро не вистачає молодіжних структур, що займалися б національно-патріотичним вихованням саме шкільної та студентської молоді. В цьому плані ми маємо вагомий історичний досвід. Адже, ідеологічно-виховна діяльність ОУН та дисидентів є невичерпним джерелом для протидії сучасній російській інформаційній війні та розвитку національно-державницької ідеї в українському суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Державний архів Рівненської області (далі – ДАРО). Ф. Р-30. Оп. 2. Спр. 9. Арк. 104.
2. ДАРО. Ф. Р-30. Оп. 2. Спр. 35. Арк. 81.
3. ДАРО. Ф. Р-30. Оп. 2. Спр. 52а. Арк. 2.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2021 р. № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.11.2022).

5. Про Пласт. URL: <https://www.plast.org.ua/about/> (дата звернення: 02.11.2022).

6. Річний звіт Пласту 2020. URL: https://issuu.com/plast.org.ua/docs/plast_annual_2020 (дата звернення: 02.11.2022).

7. Стасюк О. Видавничо-пропагандивна діяльність ОУН (1941–1953 рр.) Львів: ЦДВР, 2006. С. 74.

8. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 1. Оп. 23. Спр. 2968. Арк. 51.

9. Яременко В. Російська Юнармія наслідок німецький Гітлерюгенд? URL: <http://surl.li/doerd> (дата звернення: 02.11.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-78>

Стефанович С. Д.

студентка 3-го курсу,

Національний університет «Одеська юридична академія»

Науковий керівник:

Назаренко О. М.

кандидат філологічних наук, доцент

ЕТНІЧНИЙ СТЕРЕОТИП ЯК КАТЕГОРІЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Актуальність теми полягає в тому, що настанови та стереотипи створюють той стрижень, завдяки якому вимальовується реальний психологічний портрет національної спільноти. Завдяки настановам, а потім й стереотипам, створюються уявлення як про «чужу», так і про «свою» національну спільноту.

Національний (етнічний) стереотип – історично сформований, узагальнений та емоційно насичений образ нації або етносу [1, с. 46].

Психологічним механізмом виникнення етнічних стереотипів у свідомості є некритичне засвоєння. Вимірюючи стереотипи критеріями наукової істини та логіки, їх можна визнати вкрай недосконалими засобами мислення. Проте стереотипи існують й широко використовуються людьми, хоча останні й не усвідомлюють цього [7, с. 69]. Обговорення присутності типових уявлень про власний народ

і представників інших етнічних спільнот представлена в численних наукових розвідках зарубіжних (Б. Андерсон, Й. Вирост, Е. Сміт, Е. Хобсбаум та ін.), а також вітчизняних дослідників (Є. Головаха, Н. Паніна, Т. Старченко, Н. Черниш, Л. Шкляр).

Етнічний стереотип (від гр. *stereós* – твердий, *typos* – відбиток) – детермінована культурою, впорядкована й фіксована структура етнічної свідомості, що уособлює результат пізнання дійсності етнічним угрупованням і є схематизованою стандартною ознакою, що тиражуються у повсякденному житті, транслюється й визначає та регулює всі види діяльності. Етнічні стереотипи закріплюють у свідомості людини культурні традиції, обряди, ритуали, звичаї, вірування, забобони, особливості мовленнєвої й невербальної поведінки тощо; виконують функції стабілізації в ідентифікації угруповання як єдиного етносу, акумуляції й систематизації його соціокультурного досвіду, трансляції знань носіїв певної мови від покоління до покоління; захисту групових інтересів, своєрідності національної культури в умовах міжетнічних контактів [7, с. 159]. Прагматичний аспект стереотипів найповніше виражається в публіцистичному дискурсі, зокрема в газетному тексті [3, с. 104]. Використовуючи стереотипи, автор повідомлення нав'язує оцінне ставлення до повідомлення.

Термін стереотип з атрибутом «соціальний» уведений американським соціологом У. Ліпманом (1922 р.) при аналізі впливу знань про предмет на його оцінку та сприйняття й використаний не лише в лінгвістиці, а й у соціології, психології, етнографії, когнітології, культурології. Стереотипи можуть бути раціональними й ірраціональними, тобто такими, що викривляють об'єкт власного відображення, належать до міфологічного мислення, не можуть бути доведеними та приймаються на віру. Дискусійною проблемою є обов'язковість чуттєвої, емоційно забарвленості стереотипу. Оцінка в його структурі може бути як логічною, так і емоційною, тому обов'язковість сенсорного компонента в кожному стереотипі може бути поставлена під сумнів. Деякі дослідники в галузі соціології ототожнюють стереотип з оцінкою раціонального типу. У соціології стереотип застосовувався переважно з метою опису певної думки, закріпленої в суспільстві найчастіше за різними соціальними групами та членами цих груп, наприклад, групі людей стереотипи приписували ті чи інші позитивні або негативні ознаки, риси характеру, особливості поведінки, культурні звички.

Етнічні стереотипи формуються в процесі соціалізації особистості – у родині, навчальних закладах, в процесі спілкування. На ранніх стадіях розвитку особистості стереотипи, у тому числі етнічні, порівняно легко

підлягають змінам завдяки новому досвіду. Пізніше структура стереотипу стає більш вірогідною, особливо у тих, хто тривалий час заохочувався оточенням реагувати на певні події або етнічні групи у конкретний спосіб.

Окремий тип у стереотипізації образу України становлять змішані типи: історико-політичні, політично-релігійні (образ Івана Павла II). В інтерв'ю з О. Ірванцем постає негативний образ Верховної Ради та української політики, зокрема: «Виривання мікрофонів, приглушення принесеними мегафонами. Голосні бійки і співи» [2, с. 2], так зображається у статті одне із чергових засідань Верховної Ради і українська держава з низьким рівнем політичної культури. У статті польського журналіста змальовано образи опозиційних лідерів В. Ющенка та Ю. Тимошенко, які не зможуть протистояти Кучмі, бо він «збудував досконалу державу шантажу, має на кожного компромат і кожного тримає за яйця» [6, с. 3].

На думку Н. Победи, вони мають підставою захисну форму національної ідентичності, до того ж ідентичності перервної, соціально суперечливої і ускладненої труднощами виживання» [6, с. 217]. Також «величезна група гетеростереотипів України, як і її автостереотипів – це стереотипи розмитої ідентичності [5, с. 197]. І дійсно, безумовним є існування поширеного в Україні стереотипу подвійної ідентичності, який характеризується незбіганням національної належності особи з мовною поведінкою і культурними орієнтаціями.

Стереотипи виконують функцію глибинного регулятора процесів сприйняття та пізнання. На думку соціологів, механізм стереотипізації зумовлений потребами збереження, передачі й акумуляції соціокультурної інформації, відбору найбільш значимих фрагментів в умовах постійного оновлення. Стереотипи засвоюються у процесі занурення людини до певного соціуму й культури (соціалізації й інкультурації) і виконують певні соціальні функції.

Виокремлюють соціально-інтеграційну, захисну, ідеологічну й політичну функції стереотипів. Однією в соціальних функцій стереотипів є функція впливу на свідомість індивіда, з метою його підпорядкування суспільним нормам. [7, с. 160].

У кожному людському колективі свій набір типових програм, щоб усереднити поведінку людей, оскільки неконтрольована поведінка може призвести до розпаду суспільства. В умовах комунікації стереотипи можуть бути корисними за умовами їх свідомого дотримання, якщо стереотип є описовим, а не оцінним, якщо він є точним модифікованим подальшими спостереженнями й досвідом спілкування з реальними людьми.

Отже, українці за своїми соціально-психологічними настановами (завдяки яким можна виявити існування певних стереотипів), стосовно сфери міжнаціональних відносин характеризуються як досить неоднорідний етнічний контингент. Інтегральна національна толерантність в Україні зміщена, з тенденцією зростання індексу, до негативного полюсу. Водночас, існує потенціал для єднання країни, оскільки етнонаціональні стереотипи, вкорінені в масовій свідомості, за умови грамотної етнонаціональної політики держави, можуть стати об'єднуючим чинником української поліетнічної нації, якщо згадати відоме протиставлення «ми – вони», тому що явних проявів серйозних міжнаціональних конфліктів не спостерігається.

Список використаних джерел:

1. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. К.: Видавничий центр «Академія», 2012. 286 с.
2. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?_nacionalna
3. Назаренко О. М. Комунікативно-прагматичний аспект промов Президента України *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. Збірник наукових праць. Вип. 32 т. 3. Одеса, 2018. С. 102 – 105.
4. Назаренко О. М. Національно-прецедентні феномени українського когнітивного простору в дискурсі мас-медіа. *Мовознавчий вісник* : Збірник наукових праць. Черкаси : Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2010. Вип. 10. С. 176-179.
5. Павлюк Л. Етностереотипи, етнорефлексія та розвиток української ідентичності. К.: Стилос, 2003. С. 197.
6. Победа Н. Моделі української ідентичності – проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство. К.: Стилос, 2003. С. 217.
7. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля – К. С. 844.

Стеколыщикова В. А.

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
завідувач кафедри журналістики та філології*

ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика»

ВІЗУАЛІЗАЦІЙНІ КОНЦЕПТИ ІНВЕСТИГАТИВНОГО ЖАНРУ: КОНВЕРГЕНТНІСТЬ АПРІОРНОЇ РЕЦЕПЦІЇ

Характерною рисою сучасного інвестиційного медіатексту є все більша його візуалізація. Звідси – слідування принципу «мозаїчного» подання інформації, роздроблення текстів на «кліпи», використання багатофарбності та безперечно створення інфографіки. Особливістю візуалізаційності, інфографіки – можливість продемонструвати максимум даних, використовуючи мінімум простору [7, с. 305].

Інструментарій та стратегічні тактики журналістського розслідування схарактеризовані в працях О. Глушка, А. Колесниченка, Ж. Мурікана, С. Распопової, В. Радчика, О. Тертичного, Дж. Уиллмена, Н. Яблоновської.

Проблема створення якісних лонгрідів, сторітелінгів, інфографік перебуває в полі зору таких медіаспеціалістів: В. Пулі, О. Тарасова, І. Фанти, Л. Шестьоркіної. Досліджуючи причини заміни цифрового контенту з інфографікою, можна стверджувати, що до того, як інфографіка дістала нинішню популярність, прінт-видання десятиліттями рухалась у напрямку стиснення, ущільнення інформації, на шпальтах періодики щороку з'являлось дедалі більше цифрових даних. Цифрове відображення дійсності є дієвим засобом аргументації, але, в свою чергу, надмірна кількість даних спотворює інформацію та знижує ефективність рецепції. Саме тому незамінною стає інфографіка – довідкова або ілюстрована статистична інформація, надана різноманітними методами візуалізації: за допомогою графіків, діаграм, гістограм, ментальних мап, тощо.

«Сьогодні вже немає сумнівів у тому, що інфографіка – це візуальна журналістика, тобто обробка інформації, зібраної журналістом, не в текст, а в графічну форму. Це наймолодший із журналістських жанрів, які існують» [4, с. 80]. Інфографіку поділяють на «ненасичену» (просту, неконцентровану) і «концентровану» (щільну, складну); так чи інакше інфографіка «не просто узагальнює цифри і факти, вона розповідає історію нестандартними прийомами і допомагає актуалізувати інформацію». Призначення застосування інфографіки – швидкість,

легкість, повнота одержання інформації читачем. Часто цей жанр викликає емоції, чим додатково привертає увагу.

Про критерії та показники ефективності інфографічних засобів у сучасному інвестигейторному медіатексті можна вести мову тільки з позицій змін у способі думок і почуттів людей, у характері їхньої практичної діяльності [1, с. 110]. Кожному критерію властива своєрідність та індивідуальність. Не знаючи меж критерію ефективності цих компонентів, не можна стверджувати про її сутність. Поняття межі охоплює всебічну характеристику: просторову, часову, кількісну та якісну, що дає змогу виділити загальні і специфічні критерії, а також розкрити композиційні особливості кожного з них.

Загальні критерії ефективності виражають переважно сукупні результати функціонування інфографічних компонентів у тексті. Загальними засадами впливу є використання у розслідувальних творах метаформ. За допомогою цих елементів інформація споживається як частина автоматизованого сприйняття неусвідомлених дій. «Специфічні критерії свідчать про окремі досягнення конкретних фігур. Окремий ефект – це лише фрагмент загального впливу інфографіки. У залежності від того, якою мірою проявляється вплив різних компонентів інфографічності медіатексту на ту або іншу настанову людини (пізнавальну, політичну, морально-етичну і т. д.), можна говорити і про рівень їх ефективності в плані, що розглядається» [5, с. 206].

Інфографічно подана інформація володіє властивістю управління. У цьому її суть: вона – «управляючий зв'язок» і завжди діє як сигнал до зміни поведінки об'єкта, оскільки містить відомості про зміну його середовища.

Вбачаючи близькість інфографічних компонентів інтересам і потребам читача, треба передусім зазначити, що між суб'єктом в єдності його соціальних, психологічних і семіотичних характеристик і текстом, що є об'єктом сприйняття та розуміння, складаються складні відношення, які можуть бути описані за допомогою поняття «дистанція». «Довжина» дистанції між змістом тексту і суб'єктом, що сприймає його, визначається вищезазначеними соціальними, соціокультурними та психологічними особливостями тексту й читача [2, с. 98].

Можна припустити, що в процесі сприйняття візуалізаційного інвестигейторного матеріалу масової інформації аудиторія оцінює його за трьома групами ознак. Одна група пов'язана з інструментальною роллю цього тексту, ступенем його стислості, доступності та корисності, можливістю використовувати у практичній діяльності. Друга група – зі ступенем адекватності змісту тексту й дійсності, яку знає аудиторія.

Третя група ознак пов'язана із досконалістю, майстерністю, професіоналізмом творця певного тексту [3, с. 112].

Досліджуючи ефективність впливу візуалізаційних компонентів розслідувального медіатексту, розглянемо поняття сугестивності у журналістському контенті. *Сугестивність* – це властивість тексту нести, крім конкретної інформації, ще й таку, яка сприймається на рівні підтексту або інтуїції. Сугестивність як систему визначають на міжсистемному рівні в контексті концепції: сугестивність на рівні композиції як системи графічних засобів. Сугестивність на концептуальному рівні – як співвідношення компонентів концепції. На смисловому рівні сугестивність виражається усією концепцією [6, с. 1212].

Отже, сугестивність, що наявна на межі філософії, психології та «високого» літературознавства, у деяких джерелах визнають характерною для поетичних творів. Сьогодні ми намагаємося стверджувати, що і для журналістського твору характерна сугестивність та ефективна рецепція, адже за рівнем впливу журналістська інфографотворчість не поступається іншим видам творчості.

Список використаних джерел:

1. Басюк Т. М. Аналіз та класифікація методів візуалізації. *Поліграфія і видавнича справа*. 2003. Вип. 40. С. 109–114.
2. Глушко О. К. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика : навч. посіб. Київ : Арістей, 2008. 144 с.
3. Журналистское расследование: история метода и современная практика / под ред. А.Д. Константинова. Санкт-Петербург : «Нева», 2001. 383 с.
4. Іванова К. Вплив журналістського розслідування на особисті якості журналіста. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2010. № 1(11). С. 79–81.
5. Москаленко А. З. Теорія журналістики. Київ : ЕксОб, 2002. 334 с.
6. Українська мова : Енциклопедія [2-ге вид., випр. та доп.]. Київ : Укр. енциклопедія, 2004. 824 с.
7. Швед О. В. Інфографіка як засіб візуальної комунікації в сучасній журналістиці. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. Київ: Університет «Україна», 2014. Вип. 30. С. 305–313.

Тернова А. І.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики факультету журналістики,
Запорізький національний університет*

ПРЕВ'Ю НА ТЕЛЕБАЧЕННІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИВЕРНЕННЯ УВАГИ ГЛЯДАЧА

Термін «прев'ю» у науковому полі на сьогодні має досить широке смислове навантаження, що по-різному тлумачить його зміст і значення у кожній сфері використання, «не має чіткої детермінації» й у журналістикознавстві [3, с. 77]. Прев'ю – це «обкладинка на відео <...> мініатюра, банер, значок, відеозначок в YouTube» [4], «функція відеомонтажної системи, що дає можливість режисеру (монтажеру) переглядати монтажну склейку для перевірки правильності з'єднання двох кадрів» [1, с. 341], «на сайтах інтернетЗМІ – це зменшені зображення із заголовком та лідом-анонсом на головній сторінці, які виконують завдання аносування теми публікації, привертання уваги читачів до неї, спонукання до переходу за гіперпосиланням до повного тексту» [3, с. 127], «повний перегляд шоу в костюмах, від початку до кінця» [7], «захід, покликаний попередньо інформувати журналістів про певний об'єкт, експозицію, виставку, комплекс, споруду і подібне, що планується відкрити» [2, с. 10] тощо.

Багатозначною є ця дефініція й у низці зарубіжних лінгвістичних праць: «спеціальне шоу або вистава, яка дозволяє деяким людям переглянути фільм, виставу тощо, перш ніж вона буде показана публіці <...> загальний опис (те, що станеться в майбутньому)» <...> «показ уривків із фільму, який буде показано найближчим часом» <...> «попередній перегляд сторінки/ фото перед тим, як роздрукувати його» тощо [6], «можливість побачити щось на кшталт фільму чи колекції творів мистецтва перед його показом публіці або опис чогось на зразок телевізійної програми перед його показом публіці <...> короткі частини телевізійного шоу чи фільму, які демонструються публіці з метою їх реклами» тощо [5].

Отже, прев'ю в різних засобах масової комунікації виконує свою, специфічну роль і має відмінну інформаційну функцію. На телебаченні «попереднє знайомство» із екранним матеріалом слугує, в переважній більшості, засобом привертання уваги глядацької аудиторії, є інструментом для її зацікавленості й утримання. Стилїстика,

структурно-змістове й аудіовізульне наповнення прев'ю на телебаченні може варіюватися від стриманої, виключно інформаційної – до образно-символічної, художньо-публіцистичної тощо

На сьогодні, у час повномасштабної війни росії в Україні, провідні медіагрупи Starlight Media, 1+1 media, Суспільне Мовлення, Inter Media Group та телеканал «Рада» об'єдналися і запустили інформаційний марафон «Єдині новини», аби оперативно інформувати населення щодо ситуації в Україні. Наразі для медіагруп ефірний слот складає по шість годин. Водночас, кожен із каналів по черзі готує підсумковий випуск новин, який транслюють щоденно з 20 до 21 години. Здійснивши моніторинг телевізійного контенту впродовж жовтня, а саме ефірів вихідного дня (02.10, 09.10, 16.10, 23.10 та 30.10.2022 р.) відзначимо, що прев'ю до інформаційних блоків упродовж дня є короткими, динамічними та мають чітко визначений хронометраж. Часом «попереднє знайомство» не охоплює усіх тем, що висвітлюються у новинах, оскільки значна частка повідомлень реалізуються безпосередньо ведучими програми і є оперативними усними (часом із відеорядом чи з прямоефірним включенням спеціального кореспондента каналу з місця події) повідомленнями про події. За своєю структурою згадані прев'ю інформують глядача про ключові теми випуску і нагадують за структурою класичні анонси. Тут, безумовно, «лідером» подібних матеріалів є випуски «Єдині. Головне», які виходять в ефір загальнонаціонального марафону о 20:00.

Водночас, як показало наше спостереження, оголошення про трансляцію на екранах телевізорів проєкту «ДНК. Свої» на телеканалі СТБ презентується в ефірі то як звичайний анонс (показуючи на екрані статичне зображення ведучої, з надписами часу виходу програми та дня, на кшталт «понеділок», «сьогодні», «завтра» чи числового позначення дня – «24.10» тощо), при цьому зберігається кольористика заставок проєкту, загального візуального складника графічних елементів (зокрема і одягу, зачіски та інших особливостей образу ведучої), то як класичне прев'ю. Власне прев'ю саме цієї програми «ДНК. Свої» відрізняється і хронометражними параметрами ефірного часу, і аудіовізуальними складниками: на екрані демонструються уривки з програми із показом її учасників, емоційні фрагменти з головними героями цього епізоду, їх репліки щодо причини звернення до редакції телеканалу тощо.

Відзначимо, що у вечірній час прайм-тайму в ефірі єдиного марафону від телемовників України (особливо під час роботи команди каналу СТБ), для глядачів демонструються підряд кілька прев'ю програм, які будуть показані згодом. Наприклад, у неділю 30 жовтня 2022 р. виявлено

«попередні ознайомлення» із, власне, вже зазначеною вище програмою «ДНК. Свої» та проєкту «Танці», продакшном якого також займається телеканал СТБ. Обрані фрагменти для прев'ю цього випуску проєкту також відзначаються емоційністю, видовищністю (використані яскраві уривки з виступів учасників танцювального шоу), звуковий ряд є оригінальним із музичної композиції супроводу змагань, а також застосовано технологію «Slow motion». Уповільнення дії (частини виступу танцюриста чи танцювальної групи від 2-х осіб) на екрані у прев'ю є виправданим рішенням, адже такий підхід дозволяє глядачу «роздивитися» детальніше перебіг подій у цій програмі та сприяє зацікавленості аудиторії, підвищує її інтерес до проєкту. Традиційними є візуальне титрування часу і дня виходу програми, часом використовуються кадри з певного епізоду «Танців» із плашками, на яких зазначені назви команд, ім'я прізвище учасників, назви груп.

Безумовним «лідером» за кількісним показником є прев'ю соціального проєкту під назвою «Знайти своїх». Започаткований він відомою телеведучою Катериною Осадчою, яка спочатку створила телеграм-канал «Пошук зниклих». Через деякий час проєкт почав транслюватися в ефірі загальнонаціонального марафону «Єдині новини». Він побудований на основі інтерв'ю людей, які знайшли один одного через телеграм-канал «Пошук зниклих», а також глядачі бачать історії українців, які і досі шукають своїх рідних і близьких. Проєкт виходить щопонеділка о 21:30, проте кожен епізод майбутньої програми в телемарафоні має в середньому 4-5 прев'ю упродовж дня (залежно будні чи вихідні). За структурою вони є різними: одні у вигляді статичної головної заставки програми, з вказівкою часу і дня показу в ефірі, закадрове озвучування здійснюється чоловічим голосом; інші представлені динамічними відеофрагментами офісної роботи власне ведучої, демонстрацією уривків нового епізоду проєкту, закадровим коментарем ключових подій саме Катериною Осадчою тощо. Звісно, що згадані прев'ю є різні за ефірним часом демонстрації на екрані. Відзначимо також, що із поновленням виходу ранкової програми «Сніданок з 1+1» щодня глядачі можуть побачити фото зниклих людей, яких розшукують їхні сім'ї та долучитись до цього пошуку. І хоча це не прев'ю проєкту, однак привернення уваги глядачів до цієї проблеми та залучення їх до спільної роботи з пошуку людей стає своєрідним інструментом для зацікавлення аудиторії цим телепроєктом і тією роботою, що здійснюється.

Прем'єри нових чи поновлених проєктів також мали прев'ю до виходу в ефір. Так у на початку жовтня глядачі мали змогу побачити новий (12-ий) сезон вокального шоу «Голос країни». В основі прев'ю

цього сезону – поява п'ятого тренерського подвійного крісла та збір коштів на підтримку української армії. Група «Інтер» адаптувала до реалій війни програму «Шукаю тебе», прев'ю в ефірі єдиного марафону поодинокі, переважно у день виходу програми. Традиційними були прев'ю проекту групи StarLightMedia – перший епізод шоу «Холостяк». Перший телеканал Суспільного Мовлення відзначився яскравим прев'ю прем'єри документального фільму «На щиті» під час інформаційного марафону «Єдині новини #UАразом». Відзначимо також, що 14 жовтня (у День захисників і захисниць України) у ранковому, денному та вечірньому ефірах проекту на телеканалах регіональної мережі Суспільного Мовлення з 7:00 до 11:00, з 12:00 до 16:00 та з 17:00 до 21:00 транслювався міжрегіональний проект «Суспільне. Спротив». Цим історіям про захисників та захисниць України на передовій і в тилу передувала низка прев'ю, створених на основі інтерв'ю цього інформаційного проекту. В ефірі «Єдиних новин» є й інші прев'ю програм. Насамкінець, варто наголосити на проекті «Історичний спротив». В ефірі телевізійного марафону єдиних новин «#UАразом» він виходить з квітня, наразі показ епізодів триває щопонеділка, щосереди та щоп'ятниці. Напередодні та у день показу глядачі бачать прев'ю випуску, в якому наголошується про яке героїчне минуле України розповідатиметься і що є ключовим саме у цьому.

Отже, прев'ю – це не окремий жанр журналістики, це інструмент, засіб рекламного характеру для привернення уваги споживачів. Спосіб його реалізації, структура й змістове наповнення є відмінним, відповідно до виду ЗМІ та медіапродукту, який оприлюднюватиметься.

Список використаних джерел:

1. Мащенко І. Енциклопедія електронних мас-медіа: у 2 т. Т. 2: Термінологічний словник основних понять і виразів: телебачення, радіомовлення, кіно, відео, аудіо. Запоріжжя : Дике поле, 2006, 512 с.

2. Тернова А. І. Прес-служби та інформаційні агентства : навчально-методичний посібник. Запоріжжя : СоруArt, 2011. 75 с.

3. Тонкіх І. Ю. Інтернет-журналістика. Жанри в інтернеті : навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. 130 с.

4. Як називається обкладинка на відео? URL: <https://data.almedia.com.ua/yak-nazivaietsya-obkladinka-na-video/> (дата звернення: 10.10.2022).

5. Preview. *Cambridge Dictionary*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/preview> (last accessed: 17.10.2022).

6. Preview. The *Britannica Dictionary*. URL: <https://www.britannica.com/dictionary/preview> (last accessed: 30.10.2022).

7. What is a preview performance? *Ticketmaster*. URL: <https://help.ticketmaster.com.au/hc/en-au/articles/360006506594-What-is-a-preview-performance>– (last accessed: 12.11.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-81>

Томіленко Л. М.

*кандидат філологічних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу лінгвістики,
Український мовно-інформаційний фонд НАН України*

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНЬСЬКА ВІЙНА ОЧИМА ПОЛЬСЬКИХ МЕДІА

Від самого початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну керівництво Польщі й польський народ надають величезну гуманітарну, військову і т. ін. допомогу та потужну підтримку українцям у їхній боротьбі з агресором. Не стоять осторонь і польські журналісти, активно висвітлюючи фронтіві події та воєнні злочини російських загарбників. І це надзвичайно важливо, адже «засоби масової інформації (ЗМІ), будучи елементом масової комунікації, формують громадську думку, культуру і світогляд, а отже – тип особистості» [2, с. 97]. «Особливо важливим, – на думку Б. Калініченка, – є вплив ЗМІ на формування національної свідомості та політично-стратегічного планування, оскільки вони виступають вагомим засобом створення історико-культурного інформаційного простору держави, який, по суті, є тим духовно-ідеологічним цілим, що скріплює народ у політичну націю. Через ЗМІ передається необхідна державно-політична, соціально-економічна, ідеологічна, історична, етнічна та інша інформація» [1, с. 53].

Нині новини про Україну не сходять зі шпальт багатьох польських засобів масової інформації. Зокрема, особливої уваги подіям в Україні надають такі онлайнві джерела, як «WP Wiadomości», «Wyborcza», «Wprost», «Niezależna», «Rzeczpospolita», «Gazeta.pl», «o2» та ін. Очевидно, що для засвідчення підтримки нашого народу біля назв частини польських інтернет-видань прикріплено український прапорець або жовто-блакитну стрічку, синьо-жовте сердечко тощо. На багатьох

інформаційних сайтах є також спеціальна рубрика «Wojna w Ukrainie» («Війна в Україні»).

Варто зауважити, що, за нашими спостереженнями, нині в медіа Польщі є принаймні два типи онлайн-публікацій, присвячених російсько-українській війні: 1) оригінальні тексти польських журналістів, зокрема й воєнних кореспондентів; 2) дослівний або майже дослівний переклад з українських інформаційних ресурсів.

Позицію польських медійників щодо неспровокованої російської агресії, їхнє намагання донести правду про страждання, втрати й перемоги народу сусідньої держави можемо помітити вже в красномовних заголовках: «Bestialstwo Rosjan nie ma granic. Nie żyje Oksana Leontiewa» (o2, 11.10.2022); «Wielka radość Ukraińców. 19 wrogich obiektów strąconych w dwie godziny» (WP Wiadomości, 27.10.2022); «Rosjanie popełnili na Ukrainie niemal 40 tysięcy zbrodni wojennych» (Rzeczpospolita, 28.10.2022); «Rosjanie dążą do katastrofy, winą obarczą Ukraińców. Niepokojące ruchy w obwodzie chersońskim» (Wprost, 24.10.2022) та ін.

Крім детального висвітлення воєнних подій, польські журналісти не бояться дразливих тем та використання емоційно-оцінних (зневажливих, лайливих і т. ін.) назв загарбників, зокрема й тих, якими йменують їх українські громадяни. Приміром, окрім вже звичного словосполучення *rosyjscy okupanci* (російські окупанти), слідом за українцями й поляки використовують слова *orki*, *raszyści* (орки, рашисти) тощо: ««Orki» Putina wpadły» [8]; «Czytam relacje o atakach orków na pozycje Ukraińskie» [6]; «Raszyści zaatakowali dziś cele cywilne w trzech obwodach Ukrainy» [7]; «Raszyści chcą też zastraszyć Ukraińców i Zachód...» [7] та ін.

Окрім окупантів, перепадає й українським зрадникам, яких польські медійники так само називають *separatystami*, *kolaborantami*, напр.: «Kolaboranci z Ukrainy boją się o swój los» [4]; «Rosjanie i separatyści uciekają z ukraińskich terenów» [3] та ін.

З публікацій багатьох польських журналістів можна чітко зрозуміти їхнє ставлення до російських загарбників та кого вони вважають головним винуватцем конфлікту. Про це свідчать хоча б такі фрази, часто з емоційно-оцінними характеристиками (*найманці Путіна*, *сили Путіна*, *телевізійні солдати Путіна*, *війська Путіна*, *офіцери Путіна* тощо): «Na skutek ukraińskiego ostrzału 30 najemników Putina zginęło» [10]; «...współpracujący z siłami Putina wagnerowcy mieli swój punkt szkoleniowy» [10]; «Kim są najważniejsi telewizyjni żołnierze Putina?» [5]; «Wojskom Putina brakuje już nie tylko sprzętu, ale i chętnych, by wykonywać rozkazy oficerów Putina» [11] і под.

Попри беззаперечну підтримку України та українців, згідно з опитуванням газети «Wyborcza», майже третина поляків погоджується з твердженням, що польські ЗМІ відводять занадто багато уваги війні в Україні. Найбільше в цій категорії, за даними журналістів, виявилось молоді та менш освічених людей [9]. Нічого дивного чи незвичайного в цьому немає, оскільки навіть частина українців за вісім років (аж до вікопомного 24 лютого) «призабула», що війна триває, на Донбасі продовжують гинути українські захисники й цивільні особи, а російські війська все ще перебувають на території нашої держави.

Незважаючи на суттєві труднощі та виклики, які постали внаслідок війни, розгорнутої біля кордонів Польщі, польські медійники й надалі пліч-о-пліч з українськими журналістами продовжують запеклу боротьбу проти російських окупантів на інформаційному полі. Загальновідомо, що з 24-го лютого найбільше наших громадян виїжджало саме до сусідньої Польщі. За різними даними, кордон перетнули майже 5,5 млн осіб, частина з яких, щоправда, уже повернулася додому. Російська збройна агресія значною мірою відбилася на взаєминах українців та поляків, посилила контакти між ними, посприяла тіснішим взаємозв'язкам, взаємовпливам тощо. Цілком закономірно, що близьке спілкування двох народів, тривале проживання на одній території сприяють і створенню єдиного медійного простору, де війна, на жаль, поки що є однією з ключових тем.

Список використаних джерел:

1. Калініченко Б. М. Роль засобів масової інформації у політичній стратегії інформаційного суспільства. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2019. Вип. 25. С. 53–57.

2. Панченко О. А. Роль засобів масової інформації в системі державного управління інформаційною безпекою. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 1 (24). С. 97–102.

3. Beczek W. Rosjanie i separatyści uciekają z ukraińskich terenów. «Nawet najbardziej odporni popadają w histerię». *Gazeta.pl*. URL: <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114881,28811706,rosjanie-i-separatysci-uciekaja-z-ukrainskich-terenow-nawet.html> (дата звернення: 28.10.2022).

4. Kuczera L. Kolaboranci z Ukrainy boją się o swój los. Proszą «potężnego brata» o pomoc. WP Wiadomości. URL: <https://wiadomosci.wp.pl/kolaboranci-z-ukrainy-boja-sie-o-swoj-los-prosza-poteznego-brata-o-pomoc-6772361823812096a> (дата звернення: 28.10.2022).

5. Kulasek A. Telewizyjna armia Putina. Kim są jej generałowie? *Wyborcza*. URL: <https://wyborcza.pl/7,90535,28145230,telewizyjna-armia-putina-kim-sa-jej-generalowie.html> (data звернення: 28.10.2022).

6. Langenfeld P. Rosja nie ma już czołgów... ani mężczyzn na ulicach! w *Gospodarce*. URL: <https://wgospodarce.pl/opinie/111480-rosja-nie-ma-juz-czolgow-ani-mezczyzn-na-ulicach> (31.10.2022).

7. Nie tylko Kijów. Raszyści zaatakowali dziś cele cywilne w trzech obwodach Ukrainy. *Kresy24.pl*. URL: <https://kresy24.pl/nie-tylko-kijow-raszysci-zaatakowali-dzis-cele-cywilne-w-trzech-obwodach-ukrainy/> (data звернення: 31.10.2022).

8. «Orki» Putina wpały. To, co mieli przy sobie, budzi zażenowanie. *o2*. URL: <https://www.o2.pl/informacje/rosjanie-obnizyli-wymagania-oto-z-czym-zlapano-dwoch-orkow-putina-6782496562166688a> (data звернення: 31.10.2022).

9. Podgórski W. Jak Polacy postrzegają wojnę w Ukrainie? Boimy się, szukamy pocieszenia w memach, ale niektórym konflikt już się znudził. *Wyborcza*. URL: <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,28845827,jak-polacy-postrzegaja-wojne-w-ukrainie-boimy-sie-szukamy.html> (data звернення: 27.10.2022).

10. Sikorski K. Precyzyjny ostrzał ukraińskiej artylerii. Zginęło 30 wagnerowców, którzy chwalili się w sieci, gdzie stacjonują. *Portal i.pl*. URL: <https://i.pl/precyzyjny-ostrzal-ukrainskiej-artylirii-zginelo-30-wagnerowcow-ktorzy-chwalili-sie-w-sieci-gdzie-stacjonuja/ar/c1-16997279> (data звернення: 28.10.2022).

11. Witwicka K. «Zrobili z nas mięso armatnie». Żołnierze Putina buntują się. Przechwycono nagranie. *Radiozet*. URL: <https://wiadomosci.radiozet.pl/Swiat/Zrobili-z-nas-mieso-armatnie-.Zolnierze-Putina-buntuja-sie.-Przechwycono-nagranie> (data звернення: 27.10.2022).

Трачук Л. Ф.

*кандидат історичних наук, доцент,
ВСП «Надвірнянський фаховий коледж
Національного транспортного університету»*

НЕВЕРБАЛЬНА ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯ

Інтернет – особливе інформаційне середовище, соціальний комунікаційний простір, основа розвитку інформаційно-комунікативного суспільства. Його головною функцією, на думку багатьох дослідників, є спілкування, завдяки чому Інтернет постає як місце реалізації унікальної мови, якої не існувало в минулому. Тобто, Інтернет – це не просто технологічний феномен, це феномен соціальний, головним знаряддям якого є мова.

За рахунок посилення значущості Інтернету в житті людей постійно зростає кількість термінів для вивчення особливостей їх спілкування в мережі. Доречним вбачається термін «інтернет-комунікація», як найбільш коректний щодо комунікації в Інтернеті, яка здійснюється не тільки за допомогою комп'ютерів (як в терміні «комп'ютерно-опосередкована комунікація»), а й завдяки мобільному доступу.

Інтернет-комунікація є поліфункціональною та має ряд специфічних характеристик, зокрема, таких, як умовна анонімність; своєрідність протікання процесів міжособистісного сприйняття в умовах відсутності невербальної інформації; труднощі з емоційним компонентом спілкування і, в той же час, стійке прагнення до емоційного наповнення тексту, яке виражається в створенні спеціальних значків для позначення емоцій або в описі емоцій словами; добровільність і бажаність контактів, чи їх уникання; прагнення до нетипової, ненормативної поведінки. Однією з важливих характеристик інтернет-комунікації є бажання заощадити час.

Інтернет-комунікація здійснюється, переважно, у формі письмового спілкування, тому у цій роботі беремо до уваги текст, не пов'язаний зі звуковим та/або відео передаванням інформації. Іноді надіслане нами в Інтернеті повідомлення втрачає частину сенсу через відсутність його невербальної складової, адже при спілкуванні віч-на-віч люди, крім слів, також висловлюють свої думки чи емоції за допомогою жестів, дотиків, інтонації тощо, які несуть часом більше інформації, чим слова.

Месенджери та соціальні мережі змушують людей придумувати нові способи передачі емоцій і сенсу без використання мови тіла або тону

голосу. Крім того, бажаючи заощадити час, співрозмовники пишуть повідомлення з маленької літери, речення, які складаються з одного-двох слів, відправляють дужку (замість того, щоб написати «Дуже смішно»), не використовують пунктуаційні знаки. Тому інтернет-спілкування стає все більш лаконічним, нагадує репліки, якими ми обмінюємося в усному мовленні, в розмові віч-на-віч.

Щоб повністю передати сенс повідомлення в інтернет-комунікації активно використовують засоби креолізації (шрифт, колір, фон тексту, засоби орфографії, пунктуації та словотвори, іконічні друковані символи, графічне оформлення вербального тексту тощо), тому сприйняття мови співрозмовника відбувається дещо інакше. Пов'язано це з тим, що людина не може верифікувати повідомлення (тобто перевірити, чи відповідають вони реальності) – співрозмовник може надіслати смайл-посмішку, хоча насправді сидить в сльозах або, навпаки, надіслати емодзі «зі сльозами на очах», просто маніпулюючи адресатом.

Нового значення набувають навіть розділові знаки, наприклад, за свідченнями дослідників крапка в кінці речення в повідомленні стала для багатьох ознакою роздратування, грубості, пасивної агресії, небажання спілкуватися, категоричності, напруженості, докору [1]. Текстове повідомлення без іконічних друкованих символів (смайлів, емодзі тощо) вважається поганим тоном – вони надають тексту особливого емоційного забарвлення та передають настрої. Без них у адресата складається відчуття, що співрозмовник – нудна і неемоційна людина, а підкреслене дотримання правил правопису в інтернет-комунікації викликає відчуття зверхності, зарозумілості, суворості, холодності або навіть грубості.

Зручність смайлів та емодзі в тому, що вони не вимагають перекладу та зрозумілі будь-якою мовою. Їх називають «першою в світі посправжньому і незаперечно універсальною формою комунікації» [2]. Свідченням цього може бути той факт, що за допомогою емодзі в останні роки переказують книги, фільми, кліпи, політичні першоджерела. Зокрема, у 2013 році в Бібліотеку Конгресу США було додано твір Германа Мелвіла «Мобі Дік», близько 800 сторінок тексту якого були повністю перекладені мовою емодзі. У 2015 році на емодзі була перекладена промова президента США Барака Обами, а журнал *The New Yorker* надрукував на обкладинці Хіллари Клінтон у стилі емодзі. Того ж року Оксфордський словник удостоїв честі бути «словом року» не слово, а емодзі – обличчя зі сльозами радості. У 2017 р. Королівська опера в Лондоні виклала на свій сайт 20 всесвітньо відомих опер мовою емодзі. Силами фанів був повністю перекладений мовою емодзі один з кліпів співачки Бейонсе.

Станом на 2021 р. універсальний стандарт кодування символів Юнікод, який регулює питання застосування ідеограм, налічує 3 633 емодзі, Apple, Google та Facebook розробили власні їх варіанти, в Instagram існує можливість використовувати хештеги з емодзі і шукати за ними відповідні публікації. Зараз смайли та емодзі несуть не тільки емоційне навантаження, а іноді замінюють вербальне повідомлення, перетворюючись на ребуси. Наприклад, олімпійський чемпіон і переможець Вімблдону шотландський тенісист Енді Маррей повідомив про своє одруження, не використовуючи слова, – він описав цю подію за допомогою самих лише емодзі.

- Andy Murray (@andy_murray) [April 11, 2015](#)

Однак, незважаючи на свою популярність, емодзі навряд чи витіснять писемність і отримають визнання в якості самостійної мови, оскільки процес мислення спирається на мову, а думати на мові емодзі неможливо. Смайли та емодзі є додатковими лінгвістичними інструментами для посилення повідомлень в інтернет-комунікації і самі по собі навряд чи стануть осмисленим засобом спілкування між двома сторонами. Це ніяк не зменшує цінності того, що вони нам можуть запропонувати, перш за все – можливість для кожного середньостатистичного інтернет-користувача новим, специфічним чином включати в текст почуття та емоції. Другою чергою, комунікація у вигляді емодзі та смайлів може виконувати і когнітивну функцію, іноді замінюючи вербальне повідомлення.

Список використаних джерел:

1. Evans V. Emoji is the new universal language. And it's making us better communicators. 2017. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/emoji-new-universal-language-its-making-us-better-vyv-evans>.
2. Wallace D. Why Using a Period at the End of a Sentence Sounds So Angry. The smallest piece of punctuation in our arsenal might actually be the most powerful. 2019. URL: <https://forge.medium.com/why-using-a-period-at-the-end-of-a-sentence-sounds-so-angry-1bd6bae71ea1>.

Feshchuk A. M.

*teacher, department of English for Engineering № 2,
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

Halatsyn K. O.

*PhD, Associate Professor,
Associate Professor, department of English for Engineering № 2,
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

Yaroshenko O. L.

*teacher, department of English for Engineering № 2,
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

**INTERCULTURAL COMMUNICATION AND PROFESSIONAL
TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN APPLIED MECHANICS**

Modern trends in the development of higher technical education in Ukraine indicate an increase in the role and influence of foreign language education on the training of a specialist of a new generation in the field of engineering. The specificity of the professional activity of specialists in applied mechanics increases the requirements for the professional training of specialists in this sphere. Foreign language education is mandatory but not leading in the system of professional training of future specialists in applied mechanics. It is considered to be only a tool for acquiring professional knowledge. Taking into account the fact that engineering education was characterized by technocentrism, the question of the importance and place of foreign language training in the system of professional training of future specialists in applied mechanics is considered to be relevant and controversial. However, it should be noted that intercultural communication is becoming more and more relevant. That's why the requirements for foreign language training of future specialists in applied mechanics are constantly growing.

One of the leading tasks of institutions of higher education in the field of engineering education is the orientation of the Ukrainian education into the market of global educational services, deepening of the international cooperation, integration into the international educational space, training of a specialist of a new generation.

The main requirements for the professional and personal competencies of graduates of engineering programs at the bachelor's level of higher education in accordance with the standards of higher education are:

knowledge – natural and scientific and mathematical knowledge that is the basis of engineering activity in the specified field; systematic professional knowledge in this field of engineering sciences; interdisciplinary knowledge in the broad context of engineering activity;

engineering analysis – application of knowledge to identify, formulate and solve engineering tasks using well-known methods and techniques; use of knowledge to analyze engineering products, processes and methods; ability to choose and apply appropriate analytical methods and mathematical modeling methods;

engineering design – an ability to apply engineering knowledge for the development and implementation of projects that meet the given requirements; knowledge of design methods and the ability to use them in practice;

research – an ability to search literature and use databases and other sources of information, plan and do experiments, interpret results and draw conclusions; the ability to work in the workshop and laboratory;

engineering practice – an ability to select and use the necessary equipment, tools and methods, to combine theory and practice to solve engineering problems; knowledge of experimental technologies and methods, as well as limitations of their application; awareness of the ethical, environmental and commercial consequences of engineering activities;

personal competencies – an ability to work effectively individually and as a team member, to use various methods of effective communication in the professional environment and society as a whole; awareness of issues of health protection, life safety and legislation in the field of responsibility for engineering solutions, including social and environmental context; commitment to professional ethics, responsibility and norms of engineering activity; awareness of project management and business management; awareness of the need and ability to lifelong learning (1, p. 24-25).

As noted by M.V. Kanivets, in the process of professional training a future engineer must acquire a system of knowledge necessary for entering society, for quick professional adaptation and realization (2, p. 50).

Following Yu. S. Sneda, we highlighted such components of professionally oriented foreign language training of future specialists in applied mechanics as:

– educational and content – studying authentic material using various audio-visual means;

- target – formation of motivation for the process of foreign language training;
- procedural and activity based – use of various forms of education;
- effective – control of the result of acquiring foreign language abilities and skills (3, p. 208-209).

Based on the above, we consider that the professional activity of specialists in applied mechanics is specific, but at the same time social, as it is closely related to the formation of professional relations, solving official issues, working with documents, conducting business conversations, negotiations – all these aspects should be performed at a high professional level, since it is the competence of a specialist in professional communication that determines his success in professional activity.

In this regard, foreign language training is the main means of acquiring professionally oriented knowledge, since the latest information in the field of science and technology is available mainly in a foreign language. In this context, the practical mastery of a foreign language by future specialists in applied mechanics becomes relevant not only as a language, but also as a means of intercultural communication and professional development in the process of professional training.

References:

1. Стандарти вищої освіти: Рекомендації до розроблення [Текст] / Уклад. В. П. Головенкін. Київ : НТУУ «КПІ», 2016. С. 24–25.
2. Канівець М. В. Сутність професійної підготовки майбутніх інженерів. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. VI Кримські педагогічні читання : «Нові педагогічні технології в освіті та формування гуманітарно-технічної еліти» : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 21–24 травня 2013 р. Харків : НТУ «ХПІ», 2013. Вип. 34–35 (38–39). С. 50.
3. Снеда Ю. С. Змістові компоненти іншомовної підготовки. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. 2015. – № 3. С. 208-209.

Харчилава А. Л.

студентка,

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

СОЦІАЛЬНА ЗНАЧИМІСТЬ ЗМІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ПОВІСТКИ У ПЕРІОД ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ РАДІОМОВЛЕННЯ)

Суспільний мовник на початку ХХІ ст. залишається одним із ключових чинників виховного процесу, формування суспільної думки, ціннісної парадигми, культурно-ідеологічного конструкту тощо.

Діяльність медіа значною мірою сприяє світоглядним змінам, забезпечує зв'язок між людьми та виступає своєрідним провідником у простір інформаційного потоку. Вагомою складовою цієї системи є радіо.

Серед досліджень, присвячених специфіці функціонування радіомовлення особливий інтерес становлять праці українських дослідників, зокрема: О. Я. Гояна, В. В. Лизанчука, В. Я. Миронченка, І. В. Хоменко, В. О. Пенчука, В. І. Набруско, В. О. Олійника, Т. С. Гиріної та ін.

О. Я. Гоян. у своїй роботі «Основи радіожурналістики та радіо менеджменту» (Київ, 2008, С. 9) зазначає: «важливість впливу радіо на громадську думку пов'язана сьогодні з його масовістю та можливістю бути суб'єктом громадянської журналістики».

Основоположними функціями радіожурналістики вважаються: інформуюча, агітаційно-організаторська, пропагандистська, просвітницько-педагогічна, виховна, естетична, розважальна та інтегруюча функції. З цього приводу доречно зауважити, що професор В. В. Лизанчук виокремлює три групи жанрів радіожурналістики: інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні [4, с. 230]. Поза всяким сумнівом, кожен якісний радіоматеріал, незалежно від притаманних йому ознак жанрової особливості, повинен відповідати інтересам і запитам, вираженим нинішніми реаліями та потребами колективного споживача.

У часи, коли Україна вкотре переживає біль та втрати і мусить виборювати право на свою незалежність та суверенність, даючи відсіч російському окупанту, особливої актуальності набувають можливості медіа з підтримки комунікації та налагодження інформаційної взаємодії транслювати національно-ідеологічну повістку в маси, з метою

підсилення морального духу українського народу, який переживає один з найскрутніших періодів за останні десятиліття.

Із оптики минулих років, до Революції Гідності та першої російської військової ескалації, на теренах українського інформаційного та культурного простору відбувалося тотальне розмивання кордонів у національно-ідентичній площині, у наслідок чого зростали цілі покоління українців із гострим почуттям меншовартості на тлі асиміляції північно-східного «сусіда».

Із 2014 року в Україні із перманентною частотою почали набувати обертів процеси пізнання нацією своєї сутності, соціально-економічних, політичних, історичних особливостей, свого права на рівноправні стосунки з іншими націями та народами, на вільне і самостійне існування. Чимдалі очевидніше стає той факт, що неабияка роль в ході українізації суспільства припадає на долю засобів масової інформації, зокрема радіомовників. Адже радіо несе нові знання з мистецтва, літератури, історії, науки. Таким чином поповнити багаж знань про власний культурний осередок та багату історичну спадщину мають можливість радіослухачі абсолютно різних професій, рівня освіти та віку. Слід зауважити, що в умовах війни радіо виступає ледь не єдиним зальнодоступним медіа, за рахунок того, що потужний сигнал радіостанцій здатний долати далекі дистанційні межі й охоплювати значно більший сегмент місцевості, у порівнянні з телебаченням чи пресою. Це також дозволяє розширити діапазон трансляції українського мовника на територіях, які перебувають під тимчасовою окупацією російського ворога, оскільки там значно відчутний дефіцит інформації, що надходила б із підконтрольних частин материкової України. Про актуальність цієї проблеми наголосила Т. С. Гиріна: «часто українські військові скаржаться на те, що на лінії розмежування відчувається «інформаційний голод», через те, що на тій території мають доступ частіше до російських ЗМІ» [1, с. 45].

Отже, варто підкреслити, що першочерговим завданням радіо є не лише інформувати, а й віддзеркалювати взірцеві приклади, цінності та засади буття. Радіо посилює уявлення людей про добро і зло, ефективні шляхи задоволення морально-духовних потреб, що можуть бути метою всього життя.

Список використаних джерел:

1. Гиріна Т. С. Соціальна роль радіомовлення в період військового конфлікту на Сході України: сучасний стан та перспективи трансформації: наук. стаття. Харків. 2016. № 4 (28). С. 45.

2. Гоян О. Я. Аудиторія комерційного радіомовлення в контексті суспільних трансформацій. *Наукові записки Інституту журналістики*. Київ. 2003. Т. 14. С. 16–27.

3. Гоян О. Я. Основи радіожурналістики та радіо менеджменту : підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. С. 9.

4. Лизанчук В. В. Основи радіожурналістики: підручник. Київ : Знання, 2006. С. 230.

5. Миронченко В. Я. Інформаційне радіомовлення України: навч. посібник. Київ: Вища школа, 1996. 440 с.

6. Набруско В. І. Чи стане Україна господарем у власному інформаційному просторі? *Дзеркало тижня*. Київ. 2008. № 43, 13–19 вересня. С. 6.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-85>

Царенко О. О.

студентка 2 курсу,

Національний авіаційний університет

ДИДЖИТАЛ РЕСУРСИ – СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ

На даному етапі розвитку інформаційного простору, можна прослідкувати неймовірне зростання ролі електронних засобів комунікацій, інструментів та ресурсів у вищих закладах освіти. Наразі, існує мета щодо використання багатьох диджитал ресурсів у сфері навчання, що повністю забезпечуватимуть структурність у вивченні матеріалу. Впровадження таких ресурсів є особливо актуальним для вивчення іноземних мов, адже це один з найцікавіших шляхів у засвоєнні та підвищенні набутих знань.

Слід почати з того, що диджитал ресурси – це всі види інформаційних ресурсів (тексти, графіка, мультимедіа), Інтернет-портал, віртуальні чи хмарні сховища для використання в освітніх цілях [5]. З кожним роком зростає кількість все нових і корисних диджитал ресурсів для оволодіння іноземними мовами, а головне попит на них. Вивчення мови передбачає набуття великого об'єму знань та навичок, які потрібно опанувати і засвоїти студентам [2]. Тому, у період інформаційних технологій все актуальнішими стають сервери і платформи для вивчення іноземних мов

[1], серед яких: Kahoot, Edmondo, MyEnglishLab тощо. Зручність використання диджитал ресурсів характеризується гнучкістю відносно місця і часу організації навчальної діяльності [3]. Тобто надаючи перевагу таким ресурсам, з'являється можливість попереднього планування і самоорганізації.

Варто також зазначити, що інформаційний простір це не лише середовище для зберігання даних, що має властивість у передачі та отриманні інформації, а й джерело інтеграція якого чинить значний вплив на формування і забезпечення якості освіти. Використання диджитал ресурсів у контексті оволодіння іноземними мовами посилює її ефективність, оскільки дозволяє студентам використовувати додаткові джерела інформації, слухати аудіо записи, дивитися відео, виконувати різноманітні вправи для перевірки знань [3].

Підбиваючи підсумки, не можна заперечувати, що інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного життя. Оволодіння диджитал ресурсами надає шлях і можливості у вивченні іноземних мов у зручному для студентів форматі. Їх застосування дозволяє вирішити проблему дефіциту часу і ефективності вивчення іноземної мови. Завдяки використанню сучасних інформаційних можливостей, студенти можуть самостійно обирати час, швидкість, з якою виконувати вправи, використовувати різноманітні інструменти, що дозволяють організувати навчання у гнучкому, зручному та ефективному для них форматі [4]. До того ж, оволодіння цифровими ресурсами для вивчення іноземних мов, сприяє ефективності у правильному використанні можливостей з метою максимізації результату, водночас мотивуючи студентів до самоорганізації, саморозвитку і самоконтролю.

Список використаних джерел:

1. Використання інформаційно-комунікаційних технологій / О. Р. Алексєєва та ін. 2020. [Електронний ресурс]: <https://www.researchgate.net/publication>
2. Використання нових інформаційних технологій в процесі вивчення іноземної мови. 2014. [Електронний ресурс]: <http://eprints.zu.edu.ua/11105/1/33.pdf>
3. Advantages of Digital Education. [Електронний ресурс]: <https://www1.d2l.com/en-eu/blog/advantages-of-digital-education/>
4. Digital transformation trends in education. [Електронний ресурс]: <https://hospitalityinsights.ehl.edu/digital-transformation-trends>
5. We are digital source. [Електронний ресурс]: <https://digitalsource.io/about/>

Чуйко К. В.

*аспірантка кафедри історії України та всесвітньої історії,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИДАННЯ
«ДЕРЖАВНИЙ ВІСНИК» ЯК ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ
КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ
ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (1918 р.)**

Вивчення та аналіз духовного відродження України доби Визвольних змагань залишається актуальною проблемою сьогодення. Періодичні видання є важливим джерелом вивчення культурно-освітнього процесу започаткованого урядами Центральної Ради, які мали продовження в Українській Державі 1918 року. У річищі відродження української державності урядами П. Скоропадського надавалася велика увага інформаційній політиці. У Києві було створено Інформаційне бюро, виникла сітка центральних й місцевих періодичних видань. Вони відігравали важливу роль в акумуляції та відображенні великого масиву інформативного матеріалу, який мав чимале прикладне значення, оскільки його значну частину складали опубліковані юридичні документи (закони та підзаконні акти), відгуки на важливі події котрі суттєвим чином впливали на суспільну свідомість громадян.

Дослідження місця періодики у суспільних, зокрема, освітніх процесах, українізації суспільства, розвитку національної освіти і науки присвячувалися роботи науковців П. Губи [1], В. Купрійчука [2], Г. Рудого [3]. У працях побіжно згадувалися проблеми пов'язані з вивченням контенту низки центральних та місцевих періодичних видань, що репрезентували зміст внутрішньої політики урядів Української держави. Автори зазначали, що у пресі публікувалися закони, інші нормативні акти, розпорядчі документи міністерств, статuti державних установ, міжнародні угоди, оголошення тощо.

Метою нашої наукової розвідки є вивчення тематично-інформаційного наповнення періодичного видання «Державний вісник», який виходив під егідою Кабінету Міністрів Гетьмана П. Скоропадського у 1918 році. На шпальтах «Державного вісника» містилися матеріали, що дозволяють осмислити хід українізації державних освітніх установ, поширення сфери вживання української мови у владних кабінетах, народних школах та університетах,

військових частинах Збройних сил Української Держави. Окремою рубрикою публікувалися дані щодо витрат на фінансування шкіл, народних університетів наукової сфери, зокрема Всеукраїнської Академії наук.

Гетьманом П. Скоропадським та Радою Міністрів, які продовжували політику, що було започатковано Українською Центральною Радою (далі УЦР), було прийнято низку законів по створенню та реформуванню навчальних установ, реформуванню освіти та відкриттю українознавчих курсів. Але для початку треба було перевірити стан українізації в навчальних закладах. Цим зайнялося Міністерство Народної Освіти Української Народної Республіки, яке проводило перевірку за допомогою рекомендованих питань від Ради міністрів [4].

Крім того, у газеті був опублікований ухвалений Радою Міністрів закон про обов'язкове вивчення української мови і літератури, а також історії та географії України по всіх середніх школах. Це стосувалося і вищих навчальних закладів. Для шкіл був ухвалений Радою Міністрів закон про об'єднання до одного типу різнорідних нижчих початкових шкіл, про зміну їх штатів та про збільшення державної допомоги школам. У матеріалах, зокрема, визначався необхідний мінімум годин, що відводилися на вивчення таких предметів як українська мова і література: з 1 по 5 класи – 3 години та в останніх двох – 2 годин [5].

Також не залишили без уваги і залізничників. Для навчання робітників було видано наказ Міністерства Шляхів про заснування на залізницях курсів з українознавства. Фахівці розробили спеціальну програму навчання української мови і діловодства в Україні (Фонетика та Етимологія), по завершенню якої залізничники мали скласти іспити (диктант та переклад) [6].

У Державному Віснику зафіксовано ухвалення Радою Міністрів закону про утворення фонду «Національної Бібліотеки Української Держави». У план розбудови фонду входило здійснення роботи з придбання й систематизації книг наукового призначення, рукописів, мап та інших творів. Законом передбачалося обов'язкове створення у складі фонду відділу «Українознавства» [6].

Аналізуючи витяги з газети, нами було зроблено висновки, що Уряд Української Держави серйозно ставився до освітньої політики й виділяв великі суми призначені на фінансування розвитку освіти й науки. Зокрема, виділялися кошти на заробітну плату, на курси українознавства для вчителів, на вечірні школи, на будівництво, на реформування закладів та ін. Зміст публікацій «Державного вісника» свідчить про зростання фондів фінансування. Якщо у червні місяці на утримання

закладів освіти та оплату праці виділялося 21.300 карбованців, то у серпні 1918 року ця сума зросла до 400.000 карбованців [7] [8].

У Віснику було висвітлено зміст виданих законів про перетворення Київського Народного Українського Університету в Київський Державний Український Університет. Повідомлялося про заснування в Кам'янці-Подільському Державного Українського Університету. Два університети мали по 4 факультети: історико-філологічний, фізико-математичний, правовий й медичний.

Як висновок, на основі газети «Державного вісника», ми маємо підтвердження, що Гетьманат на чолі з П. Скоропадським продовжував освітню політику започатковану Українською Центральною Радою. Зокрема, продовження будівництва та реформування освітніх закладів, відкриття українознавчих курсів та ін. А також Уряд П. Скоропадського виділяв великі кошти для здійснення своєї політики в освітній сфері.

Список використаних джерел:

1. Губа П. Преса про освітньо-культурне відродження України в період Української держави.

2. Купрійчук В. Українська преса 1917-1920 років як джерело вивчення державотворчих процесів гуманітарного розвитку в добу національної революції // Вісник Національної академії державного управління. Соціальна і гуманітарна політика. 2013. Вип. 11. С. 258–262.

3. Рудий Г. Я. Преса Української держави (1918 р.). К.: [Б. в.], 1996. 176 с.

4. Державний вісник. 1918. № 6.

5. Державний вісник. 1918. № 32.

6. Державний вісник. 1918. № 18.

7. Державний вісник. 1918. № 21.

8. Державний вісник. 1918. № 45.

Шерешкова І. І.

*ад'юнкт кафедри морально-психологічного забезпечення
діяльності військ (сил),*

*Гуманітарний інститут Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського*

ЧИННИКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СТРЕСУ У ВІЙСЬКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Інформаційна епоха є принципово новим етапом розвитку цивілізації, що характеризується новими якісними особливостями, порівняно з попередніми періодами історії людства. Ця епоха вимагає безперервного інформаційного зв'язку із навколишнім світом, адаптація до якого здійснює негативний та інтенсивний тиск на всі компоненти психіки особистості, відображаючись на емоційному, когнітивному та діяльнісному рівнях на тлі низького рівня інформаційної культури та несформованості механізмів соціально-психологічної регуляції в умовах цифрового суспільства.

Крім цього, сучасний світ характеризується тенденцією до спрощення жорстко алгоритмізованих функцій спеціалістів різних сфер, але водночас зростає кількість можливих проблемних ситуацій та темп роботи, підвищується професійна та особистісна значущість та відповідальність за результати та наслідки діяльності. Поза професійною діяльністю людина також відчуває постійну свою приналежність до інформаційного простору з активним залученням до нього.

Сприйняття людиною будь-якої інформації ніколи не буває чисто пасивним і споглядальним актом. Будь-який акт пізнання людиною навколишнього можливий лише завдяки складній психічній діяльності, що сприяє злиттю нової інформації з уже засвоєною. Але це злиття залежить від світогляду, життєвого досвіду і змістовності нової інформації, що може сприйматися людиною або, навпаки, викликати протистояння їй [6, ст. 229].

Умови виникнення стресу, стрес-чинники та реагування на стрес відрізняються у кожної людини та є продуктом мислення та оцінки ситуації, знання власних можливостей (ресурсів), ступеню володіння способами реагування та управління [1; 7].

Тобто психологічна специфіка стану інформаційного стресу полягає в його залежності не тільки від зовнішніх впливів, хоча вони і повинні бути досить сильними для людини, а й від особистісного сенсу мети

діяльності, оцінки ситуації, в якій він перебуває, а також його індивідуально-психологічних якостей.

Інформаційне середовище є тим засобом, за допомогою якого суспільство транслює людині норми, цінності, установки та стереотипи поведінки. Адекватність, повнота інформаційних впливів на свідомість забезпечують образ реальності, когнітивну модель світу та ситуації, розуміння себе та власних можливостей.

Проте, трапляються випадки, коли інформація, яка за своєю сутністю не відповідає моральним нормам, є маніпулятивною та робить особистість залежною від її споживання. Ці процеси супроводжуються негативними емоціями, перенапругою фізичних та психічних функцій, деструкцією діяльності та опосередковується різними видами психологічного стресу – особистісним, міжособистісним, сімейним, професійним тощо. Однак, будь-який різновид психологічного стресу є у своїй основі інформаційним, тобто джерелом його розвитку є зовнішні повідомлення, інформація про поточний (реальний) або передбачуваний, ймовірний, можливий вплив несприятливих подій, їхню загрозу або «внутрішня» інформація у формі минулого досвіду, який виринає з пам'яті у вигляді відомостей про травмуючі психіку події, ситуації та їхні наслідки [1, с. 33].

Інформаційний стрес – це стан інформаційного перевантаження, коли суб'єкт (людина, суспільство) не справляється з поставленим завданням, не встигає приймати правильні рішення в необхідному темпі, будучи відповідальним за наслідки останніх [4, с. 21].

В основі інформаційного стресу є порушення інформаційно-когнітивних процесів регуляції діяльності. Тому всі життєві події, які супроводжуються психічною напруженістю, можуть бути джерелом інформаційного стресу і впливають на діяльність особистості [5, с. 206].

С.А. Разумов розділив стресори, які безпосередньо чи опосередковано беруть участь у формуванні стресової реакції у людини, на чотири групи [1, с. 47]:

– стресори активної діяльності:

а) екстремальні стресори (бої, польоти, підводне занурення, розмінування тощо);

б) виробничі стресори (пов'язані із великою відповідальністю, дефіцитом часу);

в) стресори психосоціальної мотивації (змагання, іспити).

– стресори оцінок (оцінка майбутньої, нинішньої або минулої діяльності):

а) «старт»-стресори і стресори пам'яті (майбутні змагання, спогад про пережите горе, очікування загрози);

б) перемог і поразок;

в) видовищ.

– стресори неузгодженості діяльності:

а) роз'єднання (конфлікти в родині, на роботі, загроза, несподіваність);

б) психосоціальних і фізіологічних обмежень (сенсорна депривація, м'язова депривація, голод тощо).

– фізичні та природні стресори (мускульні навантаження, травми, темрява, сильні звуки, висота, спека, землетрус).

Військове середовище вирізняється наявністю усіх перелічених чинників, які детермінуються наявністю екстремальних впливів організаційних, соціальних, екологічних та технічних особливостей військової діяльності. В основі інформаційного стресу, що опосередкований військовим середовищем, є порушення інформаційно-когнітивних процесів регуляції діяльності. Крім стрес-чинників саме військового середовища, на його суб'єктів також здійснюють безпосередній вплив частота та тривалість споживання соціально-шкідливої інформації, довготривалий дефіцит високо значущої інформації та довготривале обмеження доступу до потрібної інформації, а через виконання завдань за призначенням великий об'єм необхідної інформації може засвоюватись набагато повільніше через брак часу. Перелічені умови сприяють розвитку інформаційного стресу суб'єктів військового середовища.

В умовах тривалого інформаційного впливу (інформаційного стресу), що перевищує допустиму для конкретної людини межу, розвивається інформаційне перенавантаження, що може призвести до стомлення нервових центрів, позамежного гальмування нервової системи, ортодоксальних реакцій на подразники. У цьому випадку спостерігається послаблення опірності організму, порушення нормальних фізіологічних функцій, зниження працездатності, виникнення почуття безпорадності та сугестивності [3, с. 23].

Тобто ситуація оцінюється як загрозна у випадку, коли особистість не може контролювати подію через брак інформації про часові, просторові та змістовні характеристики явища.

Психіка людини може тривалий час перебувати в небезпечних умовах, що викликані сукупністю таких чинників: певним обсягом інформації, чинником часу, рівнем мотивації. Збіг цих трьох чинників може бути шкідливим в двох випадках: по-перше, якщо необхідно опрацювати великий обсяг інформації при значному дефіциті часу, відведеного для роботи мозку; по-друге, має місце дефіцит інформації впродовж тривалого часу, а мотивація поведінки в обох випадках є дуже

високою. Тривала робота в умовах несприятливого поєднання цієї тріади має патогенне значення: відбуваються порушення короткочасної та довгострокової видів пам'яті, емоцій, циклу «сон – бадьорість», порушення регуляції серцево-судинних функцій, дихання та інших систем [2, с. 176].

Отже, розвиток інформаційного стресу у суб'єкта військового середовища пов'язаний не тільки з особливостями його службової діяльності, але й з різними подіями в його житті, з різними сферами його життя, спілкування, пізнання навколишнього світу. Визначення причин інформаційного стресу суб'єкта військового середовища необхідно здійснювати із урахуванням особливостей впливу будь-яких життєвих подій, які можуть бути джерелом стресу.

Список використаних джерел:

1. Бодров В.А. Информационный стресс: Учебное пособие для вузов. – М. : ПЕР СЭ, 2000. – 352 с.
2. Бодров В.А. Психология и надежность: человек в системах управления техникой / В.А. Бодров, В.Л. Орлов – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 1998. – 288 с.
3. Грачев Г.В., Мельник И.К. Манипулирование личностью: Организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия. Издание второе, исправленное и дополненное. Москва : Алгоритм, 2002. 28 с.
4. Дзьобань О.П., Мануйлов Є.М. Сучасне суспільство як суспільство з деформованою відповідальністю (за працею З. Баумана «Індивідуалізоване суспільство») // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» ; редкол. : А.П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2016. – № 4 (31). – С. 14-26. – (Серія : Філософія).
5. Магда Є.В. Гібридна війна: вижити і перемогти / Є. В. Магда.– Харків: Віват, 2015. – 302 с.
6. Панченко О.А. Людська психіка в інформаційній небезпеці. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління, Том 31 (70) № 3 2020, С. 226-233.
7. Петрик В.М., Ліщинська О.А., Кальниш В.В. та ін. Соціально-правові основи інформаційної безпеки: Навчальний посібник. – К., 2006. – 263 с.

Янишин О. К.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

Данилишин Ю. В.

*здобувач вищої освіти, ОПП «Англійська філологія та переклад»,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

**ПЕРЕКЛАД ТА ОЦІНЮВАННЯ ОСВІТНІХ ДОКУМЕНТІВ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ
З ВИКОРИСТАННЯМ САЙТУ КОМПАНІЇ SCHOLARO, INC.:
МІЖКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ**

Сучасні світові процеси сприяють глобалізації освітнього простору та розвитку освітньої мобільності [3]. На думку Т. Прохоренко, освітня мобільність сьогодні перетворюється на суттєвий фактор професійної успішності [2, с. 169]. Л. Швидун вважає освітню мобільність різновидом соціальної мобільності, що сприяє формуванню й підвищенню рівня знань, умінь, компетенцій не лише в період навчання, а й упродовж усього життя завдяки використанню новітніх методів, способів набуття знань, може реалізуватися внутрішньо чи зовнішньо, охоплюючи формальну, неформальну й/або інформальну освіту, дистанційне навчання, дистанційне стажування, поєднання навчання з іншими видами діяльності тощо [4, с. 50].

Значний вплив на цей процес спричинила пандемія COVID-19, коли волею випадку значна кількість учнів та студентів виявилися заручниками обмежувальних заходів і їм довелося продовжувати освіту в умовах іншої країни або дистанційно. У 2022 р. розв'язана росією війна змусила десятки тисяч українських сімей виїхати до інших країн, де виникла потреба визначити статус свого рівня освіти в системі координат іншої країни.

Зауважимо, що зараз існує декілька підходів до уніфікації та визначення відповідності освітнього рівня, здобутого конкретною особою, що дає змогу оцінити наскільки той або інший документ відповідає освітній системі конкретної держави. До найпоширеніших належать система ISCED (International Standard Classification of Education/Міжнародна стандартна класифікація освіти) та система CASMIN (Comparative Analysis of Social Mobility in Industrial

Nations/Порівняльний аналіз соціальної мобільності в індустріальних країнах). З опорою на розроблену ЮНЕСКО систему ISCED зазвичай кодують рівні освіти респондентів у порівняльних міжнародних дослідженнях. Оскільки CASMIN має більш прикладне значення, то її застосовують з метою порівняння різноманітних освітніх систем [1, с. 94–96].

Дарма що структури освітніх установ у різних країнах загалом збігаються, національні конфігурації системи освіти та їх організація на певних рівнях в плані вікових норм, тривалості та змісту освіти можуть суттєво різнитися. Реалії повсякденного життя в чужій країні вимагають прагматичного підходу і ставлять питання: як визначити відповідний рівень власної освіти на практиці? Чи достатньо буде звичайного перекладу національного документа про освіту, щоб забезпечити вимоги працедавця або отримати доступ до певного рівня освіти?

Щоб відповісти на це запитання, слід зрозуміти розбіжності між перекладом документа про освіту (*translation*) та оцінюванням рівня освіти відповідно до документа (*evaluation* або *евалюація*).

Переклад – це процес і результат відтворення змісту документа, написаного вихідною мовою, засобами мови перекладу (цільової мови). Переклад не обмежений академічними текстами і може стосуватися будь-якого типу документа. Він є засобом міжмовної комунікації. Часто замовник потребує перекладу, щоб скористатися ним для ефективного спілкування з працедавцем чи вступною комісією. Однак важливо зазначити, що переклад не забезпечує еквівалентності у цільовій системі освіти. Він не містить жодної інформації про специфіку навчальних програм, а передає тільки буквальне значення тексту.

Оцінювання ж використовує перекладений текстовий файл для встановлення еквівалентності програми, кредитів, оцінок та інших академічних показників цільової системи освіти. Додатково до перекладу слів воно надає документові про освіту статус еквівалентності. Покрокове оцінювання забезпечує еквівалентність академічного атестата з оцінками та перерахунок кредитів, загалом – тільки узгодження академічного стандарту однієї країни до стандартів іншої. Як правило, академічні документи вимагають еквівалентності, якщо метою є працевлаштування, подальша освіта, отримання ліцензії на здійснення певного виду діяльності, імміграційні послуги, визнання результатів закінчення загальноосвітньої школи (як еквівалента американської *high school*) тощо. Оцінювання атестатів про середню освіту є важливою частиною процесу подавання заявки на вступ до університетів та коледжів, де вимагають порівняння отриманих іноземними абітурієнтами освітніх документів з їхніми еквівалентами в США.

Звернімося до досвіду надання такого типу послуг в США. Щоб підтвердити іноземний диплом про середню освіту, можна онлайн подати запит на оцінку від організації-члена Національної асоціації служб оцінювання облікових даних (NACES). Наприклад, компанія Scholaro, Inc. є американським постачальником послуг з оцінювання документів про освіту для вступу іноземних студентів та рекрутингових компаній (<https://www.scholaro.com/about>). Звіти Scholaro Inc. відповідають міжнародним правилам оцінювання іноземних освітніх документів. База даних компанії Scholaro, Inc. містить короткий опис систем освіти усіх країн світу. Це, зокрема, таблиця всіх ступенів системи освіти певної країни відповідно до вимог CASMIN, описи змісту навчання на кожному етапі та його можливі варіації, таблиці прийнятих у країні способів оцінювання навчальних досягнень на кожному рівні освіти, списки закладів вищої освіти з посиланнями на їхні сайти, відгуки студентів щодо роботи університетів тощо.

Фахівці компанії наголошують, що системи освіти в різних країнах сильно різняться, а тому переклад слів сам по собі не передає того ж значення в іншій системі освіти, навіть якщо термін перекладено правильно. Наприклад, французьке «Baccalaureat», яке іноді перекладають англійською як «Bachelor», має інше значення в системі освіти Франції, ніж у системі освіти Квебеку, дарма, що обидві системи освіти послуговуються французькою мовою. Іншим прикладом є іспанське слово «Bachillerato», яке англійською мовою перекладається як «Baccalaureate», як виявляється в процесі оцінювання, фактично еквівалентне диплому середньої школи США. У цих прикладах переклад сам собою не передає справжнього значення документа про освіту і потребує додаткового оцінювання.

Для попереднього оцінювання середнього балу власного документа про освіту кожен охочий може скористатися калькулятором Scholaro, Inc., статистика використання якого налічує понад 300 000 іноземних студентів на місяць.

Ряд публікацій дають розширену консультацію щодо можливостей визнання трирічного бакалаврського курсу іншої країни для вступу на магістратуру США або відповідності між науковими ступенями чи вченими званнями різних країн. Тут немає однозначної відповіді. Найчастіше університети звертають увагу на зміст та обсяг опанованих спеціалізованих професійних курсів, тривалість навчання у загальноосвітній школі та права, які надає закінчення бакалаврату в країні, що видала диплом бакалавра [5; 6]. Детальніший опис вимог можна знайти за посиланням PowerPoint Presentation (scholaro.com).

Висновки. Аналіз викладеного уможливило висновок, що переклад змісту будь-якого документа про результати освіти не передає повного значення документа і потребує додаткового оцінювання (евалюації) з опорою на дані про систему освіти країни, яка видала такий документ, та пошук відповідника в країні, де цей документ хочуть застосувати. Навіть написані однією мовою, але видані в різних країнах, такі документи можуть застосовувати однакові терміни для позначення різних ступенів освіти. Оцінювання (евалюація) документів про результати навчання забезпечує дотримання відповідності у змісті вихідного та перекладеного документа про освіту і може здійснюватися з урахуванням кожного прослуханого курсу та кредиту або загалом щодо еквівалентності академічної ідентифікації, наданої в одній країні, до академічних стандартів іншої країни.

Переклад освітніх документів та їхня евалюація (оцінювання) не є еквівалентними послугами, але переклад завжди передуює оцінюванню і якісна евалюація без нього неможлива. Якщо переклад є засобом міжмовної комунікації та передає зміст мовних знаків та назв, евалюація додатково враховує особливості національних систем надання освіти та забезпечує вищий ступінь оцінки еквівалентності міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел:

1. Оксамитна С. Міжгенераційна класова та освітня мобільність. К. : НаУКМА ; Аграр Медіа Груп, 2011. 287 с. URL: <http://surl.li/dtmec> (дата звернення: 21.10.2022).

2. Прохоренко Т. Г. Професійна мобільність як фактор професійної успішності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»*. 2017. No 4 (35). С. 167–174. DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.35.119654>.

3. Свириденко Д. Б. Академічна мобільність: відповідь на виклики глобалізації: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. 279 с. URL: <http://surl.li/dtmndv> (дата звернення: 17.10.2022).

4. Швидун Л. Про концептуальні засади освітньої мобільності в науково-освітньому просторі України та Європи. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2021 (29), С. 48-53. DOI: <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i29.959>.

5. Longardner, J. F. Can I get into US graduate programs with a 3 year Bachelor's degree from another country? *Scholaro database*. Published on 01.07.2022. URL: <http://surl.li/dtmic> (acc. 17.10.2022).

6. Morawski, A. Is an Indian Postgraduate Diploma the same as a Master's Degree? *Scholaro database*. Published on 21.09.2020. URL: <http://surl.li/dtmhg> (acc. 17.10.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-89>

Яременко А. О.

*магістерка факультету журналістики,
Запорізький національний університет*

ІНТЕРВ'Ю ЯК ОСОБЛИВИЙ ЖАНР МЕДІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ

На сьогодні жанр інтерв'ю є одним із найпопулярніших та найзатребуваніших не лише серед аудиторії, але й серед самих представників засобів масової комунікації. Війна росії в Україні внесла свої «корективи» в телевізійний контент, наповнення ефірної сітки українських мовників. Традиційно, у новинах журналісти застосовували коментарі в тих випадках, коли потрібна була думка експерта, очевидця, учасника події. Наразі, оперативний коментар про ситуації у різних регіонах України є чи основним компонентом ефірного наповнення загальнонаціонального марафону «Єдині новини», який ведуть спільно провідні медіагрупи Starlight Media, 1+1 media, Суспільне Мовлення, Inter Media Group та телеканал «Рада». Особливо це було актуальним на початку повномасштабного вторгнення росіян в Україну.

Водночас, інтерв'ю є одним з найкращих методів збирання інформації, завдяки якому журналіст може наповнити свій матеріал додатковими даними та зробити його більш інформативним, структурованим та з дотриманням журналістських стандартів – балансу думок, оперативності, достовірності тощо.

Моніторинг контенту марафону «Єдині новини» дозволяє нам стверджувати, що інтерв'ю стало переважаючим жанром ефіру, оскільки «міжособистісне вербальне спілкування для отримання інформації й виробництва нового знання з метою задоволення інформаційних потреб суспільства» [1, с. 13] стало єдиним можливим способом оперативності під час повномасштабного вторгнення росії в Україну.

Наразі у ефірній сітці марафону з'явилися і спеціальні тематичні проекти, програми розважального формату, ранкові програми, розмовні студії з ведучими, а також окремі програми-інтерв'ю. Зауважимо, що в такий надскладний для всієї країни час, подібні матеріали набувають

особливого сенсу та значення. Інтерв'ю відіграє вагомую роль у виконанні соціально спрямованих завдань. І тут на перше місце виходить не власне оперативність інформації, а її тематика, соціальна значимість та актуальність, глибина порушеного питання і розкриття теми. В цьому сенсі велика відповідальність покладається на фаховість ведучих програм-інтерв'ю (постановка запитань, тримання темпо-ритму програми, взаємозв'язок з інтерв'ююваним, атмосфера бесіди тощо).

Для цього дослідження ми обрали двох відомих українських телеведучих: Яніну Соколову та Наталію Мосейчук.

Яніна Соколова – українська журналістка, громадська діячка та блогерка. Як ведуча портретного інтерв'ю, вона розпочала свою професійну діяльність в 2015 р., із заснування авторськї програми «Рандеву» на 5 каналі. Саме один із низки випусків цієї програми ми й проаналізуємо.

На «Рандеву» [2] з Яніною Соколовою завітав український військовослужбовець, старший сержант 36-тої окремої бригади морської піхоти Збройних сил України, оборонець Маріуполя, учасник російсько-української війни – Михайло Діанов. Історія цього захисника досить інтенсивно вирувала в Інтернеті, соціальних мережах, тому громадськості вже були відомі окремі факти з життя військовослужбовця. Широкому загалу Михайло став відомим завдяки публікаціям світлин захисників, що чинили запеклий опір з «Азовсталі». Їх оприлюднив у мережі один із бійців окремого загону спеціального призначення – полку «Азов».

В ході спілкування з нещодавно звільненим із полону, ведуча продемонструвала свою поінформованість та професіоналізм, що допомогло їй повною мірою отримати довіру героя та всебічно розкрити його особистісні особливості для глядача. Варто відзначити, під час інтерв'ю журналістка не акцентувала увагу на фізіологічних чи інших проблемах військового, навпаки, вона запитувала гостя не лише про його період перебування в полоні, але й про звичайні буденні речі, які він переживав до цього переламного, для кожного українця, моменту.

З цієї публічної бесіди нам вдалося дізнатися, що в мирному житті Михайло був дипломованим музикантом, який вправно (окрім піаніно) володіє бас гітарою. Окрім того, Яніна коректно поцікавилася про особисте життя свого респондента, на що так само отримала розгорнуту і відверту розповідь. Ми добре пам'ятаємо інші епізоди цієї програми, коли вона вміло ставила каверзні запитання та домінувала над респондентом. Інколи їй навіть властиво було переймати на себе емоційний стан героя програми. Та хоч вона й має освіту акторки, все ж невербальні ознаки часто-густо видають її прихильність чи неприязнь до інтерв'ююваного. Звичайно вона може намагатися поводитися стримано та більш-менш об'єктивно, однак для глядача це приховати не вдається.

Беручи до уваги її зовнішність як складову іміджу, можна сказати наступне: симпатична приваблива жінка, зазвичай в ділових костюмах чи сукнях. Такий образ має більшість ведучих, тож нічого екстраординарного про її образ не скажеш. Варто відзначити, що Яніна Соколова завжди добре підготовлена до розмови зі своїм гостем. Інколи вона може мати при собі невеличкі нотатки, що дає змогу поставити гостю додаткове запитання чи озвучити певний факт без зайвих спотворень та викривлень.

Ще однією особливістю роботи Яніни в кадрі є абсолютна відсутність певних бар'єрів між нею та респондентом. Більшість своїх інтерв'ю вона проводить в ресторанах, сидячи за барною стійкою, вічна-віч зі своїм гостем. Можливо саме цей аспект є ключовим та впливає на вдалість чергового випуску програми «Рандеву» та інших подібних її програм. Проте, в роботі Яніни як ведучої бувають недоліки. Зрідка трапляються випадки, коли хід програми-інтерв'ю ставав просто приятельською бесідою, а не змістовною розмовою з респондентом на камеру, й глядачі не отримували змістовної інформації про гостя через якісь натяки, напівфрази, гумор та завуальовані репліки. В цьому випадку варто пам'ятати, що журналістові не треба думати «тупе те чи інше питання, чи ні. ...Оскільки те, що на перший погляд може здаватися банальним та зрозумілим, для глядача стане справжнім відкриттям. Обмірковуючи матеріал, журналіст завжди мусить ставити себе на місце аудиторії» [3, с. 75]. Такі випадки поодинокі, проте вони трапляються.

Цікавим для дослідження є робота іншої української телеведучої – Наталії Мосейчук. Виваженість та компетентність зробили Наталю однією з найкращих ведучих на каналі «1+1». Вона досить впевнено тримається в кадрі, у такий спосіб демонструючи свою обізнаність в конкретній темі та готовність надати об'єктивну інформацію своїй глядацькій аудиторії. Програма-інтерв'ю «VIP з Наталією Мосейчук» – це переважно бесіди з політиками на теми, які турбують українців. Актуальними темами є окупація, війна, боротьба з пандемією. Для аналізу ми обрали її інтерв'ю з генеральним директором «Агрофірми П'ятихатської» – Олександром Поворознюком [4]. Вона вже не вперше проводить інтерв'ю з цим героєм, тож ми вирішили обрати те, яке відрізняється від інших і є дещо «неформатним». Для запису цієї співбесіди, ведуча особисто поїхала в гості до пана Олександра на Кіровоградщину. Особливим приводом став подарунок у вигляді танку для наших збройних сил. Ця програма значно відрізняється від студійної, оскільки журналістка та її респондент спілкувалися у вільному форматі. Водночас інтерв'ю презентоване глядачу із низкою різнолокаційних зйомок: відеоряд-демонстрація реанімобіля, огляд ведучої танку на полігоні тощо. Про вільний формат спілкування свідчить те, що як герой, так і сама Наталія, дозволяли собі вживати

ненормативну лексику. Беручи до уваги той факт, що матеріал не був прямоєфірним, дозволимо собі зауважити, що варто було б «запікати» звук. Проте, напевно, авторка вирішила лишити як є, оскільки це повною мірою розкриває образ пана Поворознюка. Саме таким закарбувався його образ в пам'яті значної частини українців через низку його співів, оприлюднених на різних платформах.

Повертаючись до образу та роботи в кадрі Наталії Мосейчук, хочеться додати, що вона вправно вміє керувати своїми рухами, «мовою тіла» та мімікою. Можна побачити як вона час від часу нахиляє голову праворуч, у такий спосіб проявляючи зацікавленість в словах респондента, та здобуваючи прихильність в очах глядацької аудиторії. Ведуча професійно керує своїми емоціями перед камерою, що суттєво впливає на стан телеглядачів. Упевнена в собі, сильна духом та стримана, саме таким є образ Наталії Мосейчук. Легка посмішка на вустах, невимушеність поведінки та бездоганна орієнтація в ході програми. Вона професійно зосереджує увагу глядача на найголовнішому та тримає її до кінця програми.

Таким чином, телевізійне інтерв'ю являє собою аудіовізуальний продукт, що виникає в момент спілкування журналіста з респондентом на актуальні для глядача теми, який виходить до етеру наживо або в форматі запису. Матеріали цього жанру займають провідне місце серед аудіовізуального продукту, автори подібних програм намагаються зробити свої програми несхожим на інші, адже глядачі можуть не лише чути спікера, але й наглядно бачити його реакцію на запитання, манеру поведінки в кадрі, тембральні й ритмічні коливання голосу тощо. Яніна Соколова та Наталія Мосейчук – обидві ведучі в ході спілкування з героєм програми демонструють свій професіоналізм та майстерність. І тут усвідомлюємо, що успішному інтерв'ю передують копійка робота, ретельна підготовка ведучої чи редакції в цілому, і саме від цього залежить задоволення чи ні попит глядацької аудиторії.

Список використаних джерел:

1. Лукіна М. М. Технология интервью. Москва : Аспект Пресс, 2003. 192 с.
2. «Рандеву з Яніною Соколовою». URL: <http://surl.li/dogao> (дата звернення: 14.10.2022).
3. Alysen B. The Electronic Reporter: broadcast journalism in Australia. Sydney : UNSW Press, 2012. 305 p.
4. «VIP з Наталією Мосейчук». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mVMABALDMCE> (дата звернення: 10.10.2022).

ПАНЕЛЬ 4. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-90>

Гасем А.М.

*викладач кафедри дизайну тканин та одягу, аспірант,
Харківська державна академія дизайну і мистецтв*

МЕТОД МАКЕТУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАВЧАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Створення об'ємно-просторового макету виробу сприяє розвитку креативної особистості та оволодінню сучасними методами дизайн-проектування. Важливою складовою навчання, що передбачає виконання робочих макетів на всіх етапах проектного процесу, є творчий метод розробки конструкції. Особлива увага приділяється об'ємно-просторовому моделюванню на манекені, оскільки саме він формує підґрунтя для експериментів у формотворенні костюму та надає можливість безпосередньо аналізувати свою роботу в процесі моделювання.

Отже, важливим етапом у процесі втілення концепції формоутворення виробу постає макетування. Сам процес макетування складається з формування концепції формоутворення, з обґрунтування об'ємно-просторових, декоративно-пластичних і образно-стилістичних рішень [1]. При виконанні об'ємно-просторової форми необхідно звертати увагу на композиційні особливості та гармонізацію пропорцій фігури.

Макетування як творчий процес поєднує у собі різні прийоми графічної, конструктивної та проектної діяльності. Побудова об'ємно-просторових форм на манекені в навчальному процесі набуває навчально-виховного значення. Макети відображають об'ємно-просторові форми проектного виробу імітуючи ряд його властивостей. В цілому, у дизайн-діяльності розрізняють такі типи макетів, як: проектно-пошуковий; демонстраційний; дослідницький; експериментальний.

Під час макетування творчий задум втілюється в об'ємі, що є однією з головних переваг макетування, бо надає можливість проектувати у звичних уявленнях щодо об'ємних форм. Макет допомагає побачити умовний виріб та удосконалити його форму, пропорції, деталі крою, колір. Власне, така унікальність методу макетування передбачає активну комунікацію студентів із викладачем і між собою, творчий підхід в навчальному процесі, пошук нових цікавих форм виробів та аналіз «висловлення» в макеті виробу власної думки.

Пошук нових композиційних рішень та нового формоутворення є невід'ємною складовою методів викладання макетування і моделювання одягу на манекені. Розробку інноваційних рішень у створенні макету розглянемо на прикладі принципів деконструкції. Завдання щодо застосування принципів деконструкції в макеті постає як експеримент, зміст якого полягає у створенні та сприйнятті нових форм одягу. В цьому випадку деконструкція слугує способом комунікації як особлива система мислення. Переосмислення функції та значення костюму за допомогою об'ємно-просторових форм, виконаних на манекені, дозволяє створити цікаві комбінації деталей виробу. І ключове – змінює традиційне уявлення про одяг в цілому.

При моделюванні одягу на манекені на заняттях використовуються такі прийоми деконструкції, як: асиметрія, гіпертрофія форми, трансформація та комбінування, еkleктика, багатошаровість, інверсія та скручування [2], (рис. 2-3). Так, інверсія руйнує традиційні прийоми моделювання та конструкцію, забезпечує рухомість і динамічність елементів композиції, показує експериментальний підхід щодо моделювання одягу. Для кращого сприйняття форми (силуету) в макетуванні використовують монохромні кольори тканин (рис. 1; 1.1; 1.2). Деформація та гіпертрофія форми деформують пропорції, змінюють акценти, що надає можливість створення нетипових конструктивних рішень (рис. 5; 6; 7).

Експерименти з трансформацією форми змінюють принципове значення одягу, його функціональність, ергономіку, зовнішній вигляд (Рис.4). Цього можна досягнути шляхом комбінацій склад, зашпів, вставок, додавання багатошаровості шматками тканин [3]. Натомість, еkleктика проявляється майже у всіх прийомах деконструкції в моделюванні на манекені, оскільки передбачає використання і поєднання різних фактур, стилів, силуетів тощо. За допомогою вище приведених прийомів створюються інноваційні форми, що несуть у собі новий погляд на моделювання одягу.

Висновки. Практичні заняття з моделювання, які відбуваються на манекені, дають змогу пошуку нових рішень і авторських концепцій. У навчальному процесі це забезпечує формування професійної комунікації та сприяє формуванню у студентів нестереотипного мислення, жвавого і кмітливого підходу до процесу моделювання. Важливою складовою також є індивідуальний погляд на кожне нове завдання, коли одна задача може вирішуватися декількома способами.

Список використаних джерел:

1. Гусейнов, Г.М. Ермилова, В.В. Ермилова, Д.Ю. Композиция костюма / учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений. 2-е изд., стер. М.: Академия, 2004. 432 с

2. Гайдук Л.М. Сучасні технології моделювання і художнього оздоблення одягу / Л. М. Гайдук, І. В. Васильєва. – К.: КНУТД, 2008. 129 с.
3. Tomoko N. Pattern Magic 2: N. Tomoko.– Tokio 2007. 104 p.

Рис. 1

Рис. 1.2

Рис. 1.3

Рис. 2

Рис. 3

Рис. 4

Рис. 5

Рис. 6

Рис. 7

Зеля Р. І.

студентка 1 курсу,

ПВНЗ «Буковинський університет»

Науковий керівник:

Кельбя С. Г.

кандидат юридичних наук, доцент,

ПВНЗ «Буковинський університет»

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У умовах інтеграції та глобалізації відбувається постійне розширення сфер міжнародної та міжнаціональної комунікації, що впливає на подальший розвиток діалогу іноземних студентів та представників різних національно-культурних співтовариств і організацій. Розвиток міжнаціонального спілкування можливий завдяки взаємодії різних культур. У цих умовах освіту іноземних студентів варто розглядати як засіб існування у новому соціальному середовищі, а метою навчання стає формування міжкультурної комунікації студентів. У зв'язку із цим актуальними допоміжними методами для фахової підготовки студентів-іноземців є: пошук шляхів підвищення ефективності вивчення культури народу, що говорить тією чи іншою мовою; подолання культурного бар'єру; підвищення педагогічної майстерності викладачів вищої школи, спрямованої на їх професійно-особистісний розвиток.

Відомо, що у соціально-філософському аспекті поняття «міжкультурна комунікація» історично виникає як констатація факту взаємодії культур. Тут культура розглядається як одна із основ соціально-комунікативного процесу, оскільки є динамічною та багатогранною системою, що пронизує усі аспекти життя суспільства, впливає на розвиток та саморозвиток та фахову підготовку студентів й на формування її власної картини світу, визначає її ставлення до інших людей. Загалом, комунікативні процеси сприяють оновленню культури, а людина виступає одночасно і суб'єктом ,і об'єктом взаємодії культур. Тому визначаємо міжкультурну комунікацію як соціальний феномен, сутність якого полягає у конструктивній чи деструктивній взаємодії між представниками різних культур (національних та етнічних), субкультурами у межах чітко визначеного просторово-часового континууму [1].

Міжкультурна комунікація характеризується тим, що її способи або функції мовних подій не є ідентичними, проте існують відмінності у їх реалізації та інтерпретації в певних ситуаціях(таких як, наприклад, входження у чужий дім, вияв поваги до старших за віком, замовлення напоїв, поведінка у місцях спільного користування тощо.)

Для міжкультурної комунікації студентів-іноземців важливим є те, на чийй території (своїй, чужій або нейтральній) відбувається їхнє спілкування.

Підготовка іноземних студентів до іншого соціокультурного простору та навчання міжкультурному спілкуванню передбачає декілька складних аспектів:

- формування культури спілкування у новому для них соціокультурному і мовному середовищі;
- психологічні особливості пізнавальної комунікативної діяльності іноземних студентів у природному мовному середовищі;
- виховання культури міжнаціонального спілкування у групі, на факультеті, у ВНЗ, тобто в іншому соціокультурному середовищі;
- формування навичок і вмінь ведення « діалогу культур»;
- формування і розвиток теоретичної і практичної готовності до міжкультурної комунікації.

Міжкультурну комунікацію можна визначати як комплексно-мовний взаємозв'язок і взаємовідносини, у процесі яких люди, що належать до різних національних спільнот, обмінюються досвідом, духовними цінностями, думками [3; 4].

Культура такого спілкування залежить від загального рівня мовців, від їх умінь дотримувати етичні норми.

Організаційний процес формування міжкультурної комунікації передбачає:

- визначення загальної мети і конкретних завдань;
- ознайомлення студентів у процесі навчання мови із системою наукових знань про права та свободи людини і народів, про нації та їх стосунки, про раси та інші культури;
- розвиток позитивного досвіду культури спілкування тощо.

Особливе місце у побутові педагогічного міжкультурного спілкування належать початковому етапу навчання іноземних студентів, що є складним і неоднозначним періодом адаптації та соціалізації.

Умови вдалої комунікації залежать від правильної побудови освітнього процесу, якнайшвидшої навчальної, соціально-психологічної та інших видів адаптації, контакту студентів із викладачем та іншими студентами, наявності навчальних матеріалів, забезпеченості

факультетів для іноземних громадян грамотними фахівцями, а також від багатьох інших необхідних складових.

Основна частина студентів-іноземців ,які приїжджають на навчання до України, абсолютно не знає культури спілкування, мовленнєвого і побутового етикету, а тому важливим елементом їх фахової підготовки є навчання їх міжкультурному та міжособистісному спілкуванню в нових умовах. Педагогічна комунікація реалізується в аудиторії (під час і після занять) у позанавчальний час.

На початковому етапі навчання викладач для розвитку основ спілкування обов'язково повинен включати у заняття діалоги, рольові та імітаційно-модельючі ігри з урахуванням міжкультурних відмінностей, а також заняття з мовного етикету. Усі ці види діяльності вчать студентів-іноземців міжкультурному спілкуванню, допомагають подолати бар'єри в ньому. Педагог, який володіє технологією педагогічного спілкування, повинен налагодити контакт із кожним студентом окремо та групою.

Отже, вивчення світу носіїв мови спрямоване на те, щоб допомогти зрозуміти особливості мовної комунікації, додаткові значеннєві навантаження, політичні, культурні, історичні реалії, оскільки в основі будь-якої комунікації лежить «спільний код», взаємне знання реалій та предмета спілкування між його учасниками.

Тому необхідно змінювати підходи до фахової підготовки іноземних студентів, приділити особливу увагу при навчанні української мови як іноземної та переходити від лише теоретичних знань до практичних тренінгів і курсів, руйнувати хибні культурні стереотипи. У зв'язку з тим, що сучасна вища школа– це полікультурний простір, у якому відбувається діалог представників різних народів, викладачі ВНЗ повинні володіти техніками організації міжнаціонального та міжкультурного спілкування.

Список використаних джерел:

1. М'язова І.Ю. Міжкультурна комунікація: зміст,сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз): автореф.дис. канд. філос.наук:спец. 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії / І.Ю. М'язова – 2008. – 18 с.

2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник/Ф.С. Бацевич. – К. : Академія. 2004. С. 344.

Курасова Н. І.

*викладач кафедри довузівської підготовки,
Одеський національний морський університет*

Миргородська Н. В.

*старший викладач кафедри довузівської підготовки,
Одеський національний морський університет*

КРОС-КУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В сьогоdnшній ері глобалізації та в період постійної міграції в цілому світі, питання пов'язані з крос-культурною комунікацією стають все більш актуальними з кожним роком, а англійська мова, як міжнародна, стає інструментом інтерактивного обміну інформацією в різних сферах життя. Україна давно визначилася зі своїм євроінтеграційним курсом та тісно співпрацює з різними країнами в галузі науки, бізнесу, культури та в інших напрямках. З поширенням економічних горизонтів виникає потреба в підготовці кваліфікованих спеціалістів для роботи в міжнаціональних командах. В сучасному діловому світі міжнаціональна комунікативна компетенція є пріоритетом, а працівники, які розуміються на цьому питанні затребуваними. Важливо не тільки володіти спільною мовою, але й бути свідомими в цінностях культури, традиціях, особливостях поведінки представника тої чи іншої національності, щоб досягти взаєморозуміння, успішного спілкування та ефективної взаємодії між представниками різних культур.

Доступність освіти в різних країнах світу та різноманітні напрями спеціалізацій, які пропонують сучасні вищі навчальні заклади, сприяють притоку іноземних студентів. Таким чином, перед викладачами постає задача формування міжкультурної компетентності в студентах для створення сприятливої атмосфери для навчання в багатонаціональних групах для підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних вирішувати комунікативні завдання, з опорою на свої знання культури та традицій представників інших країн.

На думку українського науковця Ф.С. Бацевича поняття «міжкультурна комунікація» – це процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних

національних лінгвокультурних спільнот, як правило, послуговуються різними ідіоетнічними мовами, відчують лінгвокультурну «чужинність» партнера по спілкуванню, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні [3, с. 9]. Таким чином, треба приділяти увагу не тільки мові спілкування, але і жестам, міміці, поставі, паузам та іншим деталям, які також являються носіями інформації. А дотримання правил ділового етикету, який являється невід'ємним складовим компонентом спілкування, може вплинути на ефективний кінцевий результат спілкування. Cross – буквально перехрестя з англійської, отже дійсно це взаємодія та діалог культур. Культуру можливо розглядати як сукупність мислеутворення та поведінки, яка властива та приймається окремою групою людей. Як зазначає К.М. Байша задача крос-культурного спілкування є вивчення й використання поведінкових закономірностей, властивих різним національним, соціальним і діловим колам [2, с. 22]. Тобто для вдалого спілкування треба формувати крос-культурну компетенцію в майбутніх фахівцях для їх успішної міжкультурної адаптації в сучасному світі.

Один з вдалих прикладів крос-культурної комунікації – це безпосередньо взаємодія студентів-іноземців, представників різних лінгво-етнічних груп, культур і традицій та віросповідань. В Україні у процесі навчання студенти-іноземці долучаються до мультинаціонального простору представників різних країн та через спільну іноземну мову навчання також пізнають українську культуру. В основі ефективної взаємодії лежить толерантність, повага до іншої культури та релігії, прийняття в інших людях гендерної особливості. Не дивно, що в процесі безперервного спілкування можуть виникати непорозуміння та навіть конфлікти, пов'язані із зіткненням культур. Однією із перешкод для позитивного міжкультурного спілкування є етноцентризм, підкріплений помилковою думкою щодо переваги однієї нації над іншими, а також оцінювання дій інших етногруп через різні аспекти рідної культури.

Іншим бар'єром для успішного спілкування може бути усталений стереотип, покладання на спрощене кліше про людей з інших культур, в цьому випадку треба пам'ятати про унікальність людини та непередбачену поведінку особистості. Конфлікт культур може бути тісно пов'язаний також з протиріччям цінностей, коли поведінка однієї групи людей ставить під загрозу інтереси іншої етногрупи. Наслідком цього стає непорозуміння та зведення нанівець бажання взаємодіяти. Серед перерахованих крос-культурних проблем мовний бар'єр займає одну із лідируючих позицій. Як зазначив А.Б. Макаренко, мовний бар'єр

виникає в разі невідповідності лінгвістичного словника смисловій інформації, а також через відмінності в мовній поведінці представників різних культур. Бар'єр, що пов'язаний зі світоглядом, виникає в партнерів з неоднаковим видом мислення [4, с. 10]. Навіть, якщо різні культурні групи мають спільну мову, одні можуть говорити вільно, ніж інші, тим самим створюючи соціальну дистанцію. В деяких випадках іношомовні суб'єкти, які гірше володіють англійською, зазвичай відмовляються від спілкування, тому що не можуть засвоювати інформацію, яка подається надто швидко, особливо якщо в мові застосовується занадто багато сленгових слів.

На заняттях з англійської мови відбувається процес не тільки оволодіння лінгво-фонетичним матеріалом, але й занурення в іноземну культуру та формування міжкультурної компетенції. Зазвичай один із продуктивних засобів захоплення іншою культурою є робота з текстами, де розкриваються особистості культур, їх традиції, відпрацьовується міжкультурна проблематика. На думку Н. Воронкової, внаслідок роботи над текстами, постійно стимулюються мовні компетенції, стратегічні компетенції діалогу, рецептивні та компетенції ставлення. Створення ситуації за допомогою тексту, наприклад, конфлікту, призводить до його розуміння та передається вербально [1, с. 443].

Міжнаціональний та мовний бар'єри можливо подолати при застосуванні кейс методу на практичних заняттях, завдяки яким створюється ситуація, максимально наближена до реальних соціальних, бізнес-ситуацій, тощо. У цьому випадку студенти-іноземці продуктивно працюють разом в команді, займаючись аналізом проблеми та пошуком можливих рішень, розбиранні в її суті.

Вдалим засобом створення сприятливої крос-культурної атмосфери може виступати сумісний перегляд фільмів, що розповідають про ту чи іншу культуру, та як підсумок, бажано провести дискусію, яка допоможе розглянути не зовсім зрозумілі нюанси.

Крос-культурна комунікація є основоположенням міжнародних відносин і ділових операцій у нашому сьогодишньому глобалізованому світі. Незважаючи на свої підводні камені, навички міжкультурної комунікації можливо тренувати та покращувати, щоб досягти бажаного порозуміння між представниками різних культурних походжень.

Список використаних джерел:

1. Байша К. М. Формування навичок крос-культурної комунікації в студентів технічних і природничих спеціальностей // Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах:

електрон. наук. фахове вид. вид. 2019. № 6. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/62/part_2/6.pdf

2. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. С. Бацевич. – К.: Довіра, 2007. – 205 с.

3. Воронкова Н. Формування міжкультурної компетенції особистості в процесі навчання іноземної мови // Портал наукових часописів ЦДПУ ім. В.Винниченка «Наукові записи. Серія: Філологічні науки» вип. 104(2). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035681.pdf>

4. Макаренко А. Б. Крос-культурні комунікації для бізнес-лідерів: навчальний посібник, за заг. ред. Романовського О. Г. – Харків: НТУ «ХП», 2016. – 30 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/57911/1/Book_2016_Makarenko_Kros-kulturni.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-93>

Філатенко І. О.

*кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Київський медичний університет*

КУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

На зламі XX-XXI сторічч проблема адаптації людей до іншого культурного середовища набула особливої актуальності, адже сучасний світ розвивається у напрямку глобалізації економічних, політичних, культурних та інших суспільних процесів. Проте наукові дослідження в царині адаптування до нової культурної парадигми розпочалися ще в 50-х р.р. XX ст., що обумовлювалося поступово зростаючою кількістю міжнародних обмінів, в тому числі – навчанням іноземців у наших вітчизняних вищих навчальних закладах. І вже в перших наукових розвідках відзначалась наявність великої кількості проблем психологічного характеру, які виникали у туристів, студентів, що приїжджали до інших країн.

Зважаючи на це, вчені ввели термін «культурний шок» на позначення поняття, яке використовується для відображення процесу входження до нового етнокультурного середовища. Вперше цей термін використав американський дослідник Калерво Оберг [2], зазначивши основні симптоми, що виникають при безпосередньому контакті з новою

незнайомою культурою. Серед них – напруження від зусиль, спрямованих на адаптацію; почуття втрати звичного оточення, статусу тощо; почуття відторгнутості при контактах з представниками іншої культури; тривожність, яка виникає при аналізі відмінностей між культурами; почуття неповноцінності та ін.

Показники культурного шоку можуть бути різними: від суто побутових (чистота води, кухня нової країни, транспорт та ін.) до психологічних (безсоння, страх, тривожність, депресія тощо). Проте водночас особа, яка потрапила в інше етнокультурне середовище, набуває не лише знання щодо нової культури, але й стає більш розвиненою соціокультурно.

У сучасних наукових доробках частіше використовується термін «стрес аккультурації», що дещо знімає негативні коннотації, притаманні терміну «культурний шок», адже відповідне поняття меншою мірою акцентує увагу на негативних аспектах, оскільки джерелом проблем вбачається не власне культура, а міжкультурна взаємодія. Саме тому в сучасних дослідженнях активно використовується термін «аккультурація».

Проблема адаптації студентів-іноземців потрапила у фокус уваги дослідників ще у 50-х роках ХХ ст. у зв'язку із їх появою у наших вищих навчальних закладах, а останнім часом набула особливої значущості, адже кількість охочих навчатися у наших університетах послідовно зростає. Найбільш авторитетною працею у цій площині є робота Л. Уарда [3], який довів існування «*синдрому студента*». Серед ознак останнього – неспецифічні скарги на здоров'я, пасивний і замкнений стиль спілкування, подекуди неакуратний зовнішній вигляд. Студенти, у яких наявний цей синдром, виправдовуючи певні проблеми з навчанням, схильні вигадувати проблеми із фізичним станом задля «збереження обличчя». Зазначимо, що особливо це стосується студентів із азійських країн. Вони часто звертаються до поліклінік по медичну допомогу замість того, щоб звертатися по психологічну.

З огляду на вищевикладене викладачі, що працюють з іноземною аудиторією, стають їхніми вихователями, організаторами, помічниками. Таким чином, завданням викладачів є не лише проведення суто викладацької діяльності, але не в останню чергу комфортне, безболісне, швидке залучення студента в соціокультурну сферу вища. Викладач має допомогти подолати певні внутрішні перешкоди, залучити до активного студентського життя. Важливим у цьому зв'язку є формування позитивного образу країни навчання, її культури та звичаїв, а також професійне становлення студента в процесі навчання.

Таким чином, актуальності набуває полікультурна площина освіти, особливостю якої є, з одного боку, спрямованість на збереження іноземними студентами власної культурної ідентичності, а з другого – толерантність, сприйняття нових культурних, соціальних вимог (освітніх тощо). Як показує досвід, проведення тематичних зустрічей, засідань розмовних клубів, концертів, присвячених традиціям, звичаям різних країн сприяють соціокультурній адаптації таких студентів.

Умови адаптації студентів-іноземців можна розділити на 2 групи: особистісні та соціальні. Особистісна умова – це емоційна зрілість, стресостійкість самого студента, поріг якої, звичайно, у всіх різний, а також власне комунікативна компетенція особи, тобто, згідно з Ф.С. Бацевичем, навички використання мови країни проживання в конкретному контексті й ситуації спілкування, уміння зорієнтуватися під час бесіди [1, с.76]. До соціальних умов належить злагоджена *співпраця*, колективна взаємодія всіх учасників освітнього процесу університету, спрямована ефективно адаптувати іноземця в освітнє, соціокультурне середовище вишу. У цьому зв'язку важко переоцінити роль підготовчих відділень, де слухачі вперше стикаються з новими культурними, освітніми реаліями, а викладачі стають певними медіаторами у цьому процесі. Також важливою умовою адаптації є *урахування* викладачами соціокультурних і релігійних особливостей країн, представниками яких є студенти, а отже, і носіями відповідних стереотипів.

Високий рівень соціокультурної адаптації студентів-іноземців досягається у тому випадку, якщо вони не лише приймають цінності та норми нового середовища та відчують толерантне ставлення до себе, а й використовують нові соціокультурні настанови в комунікативній діяльності, освітньому процесі, побуті тощо.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. К.: Довіра, 2007. 205 с.
2. Oberg K. Culture shock // Paper presented to the Women's Club of Rio de Janeiro, Brazil. August 3, 1954.
3. Ward L. Some observations of the underlying dynamics of conflict in a foreign student // Journal of the American College Health Association, 10, 430 – 40, 1967.

Юринець З. В.

*доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Цвілій Ю. О.

*аспірант кафедри менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У ПЛОЩИНІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ ТА ПРОЄКТІВ

Ринкові умови, нав'язані компаніям сучасним середовищем, змусили внести зміни в організацію діяльності бізнесу, інформаційне забезпечення, структуру управління. Ефективна міжкультурна комунікація є одним із найважливіших чинників успіху в управлінні стратегічним розвитком бізнесу та проєктами [1].

У сучасній економічній практиці проєктні команди, сформовані для стратегічного розвитку бізнесу, набувають все більшого значення. Вони допомагають організаціям виконувати свої завдання ефективніше.

Основою диверсифікації комунікаційного процесу в проєктній команді є культура. Інтернаціоналізація проєктних команд викликає достатню кількість додаткових проблем. Спілкування в середовищі команди – це процес, вбудований у широкий соціальний контекст, і складність цього контексту зростає, коли він охоплює більше ніж одну культуру.

Культурні відмінності, ускладнюють процес спілкування в проєктних командах і розвиток бізнесу у стратегічній перспективі. Численні непорозуміння, які впливають на обмін знаннями в проєктних командах, є постійною частиною роботи команди, і найчастіше виникають, коли йдеться про:

- відмінності в стилі спілкування;
- культурні відмінності в інтерпретаціях важливих питань, пов'язаних з командною роботою;
- труднощі спілкування, зумовлені різним рівнем володіння мовою.

Основою стратегічного розвитку бізнесу та проєктів є діагностика процесу обміну знаннями в міжкультурній команді, яка працює над спільним проєктом, виявлення комунікативних бар'єрів, організація

процесу реалізації дій для підвищення ефективності проекту, командної роботи та розвитку бізнесу.

Зміни, що відбуваються на підприємствах, сприяють розвитку концепції управління проектами, положення якої використовуються в сучасному менеджменті. У цій концепції особлива роль відводиться проектним командам, які вважаються ключовим елементом будь-якого процесу управління проектами. Уміння спілкуватися має вирішальне значення для успіху проекту та належного обміну знаннями. Для того, щоб реалізація конкретного завдання в організації вважалася проектом, мають бути виконані такі умови [2, с. 109-112]:

- особливість, тобто реалізація стосується унікального завдання чи проекту;
- цілеспрямованість, тобто проект є результатом певної стратегії;
- відокремленість, що вказує на відсутність зв'язків з основною діяльністю бізнесу;
- обмеженість, тобто наявність обмеження в часі виконання завдання;
- структурна відокремленість, що вказує на відокремленість реалізації проекту як окремої структури в компанії;
- складність, що означає необхідність розділити проект на підзавдання, проведення аналізу, ухвалення рішень, комунікування спеціалістів і залучення різноманітних ресурсів.

Умовою реалізації проекту є створення відповідної команди, визначення керівника проекту та набору комунікаційних зв'язків у контексті міжособистісних і техніко-технологічних відносин. Оптимальний підбір членів проектної команди, ефективна комунікація, що впливає на обмін знаннями, і вміле управління проектом стають важливими факторами успіху всього проекту.

Комунікація є складною та багатогранною категорією, а її аналіз вимагає розгляду різноманітних міждисциплінарних концептуальних питань. Праця в проектній команді динамічна, мінлива, гнучка. Цей тип роботи змушує відійти від класичної, формальної моделі спілкування. Замість формальної вертикальної комунікації між керівником і підлеглими та горизонтальної комунікації між відділами, проектні групи повинні розробити систему передачі інформації, засновану на взаємоповазі, довірі. Від членів команди проекту очікується відкрита комунікативна позиція, яка виражається в їхній готовності надати індивідуально отриману інформацію, яку шукають інші члени команди [3]. Такі компетенції можна розвинути завдяки навчанням міжособистісному спілкуванню.

Спілкування в проєктних групах не може базуватися на комунікаційних мережах, визначених організаційною структурою. У проєктних командах важливо створити конкретні канали комунікації. Ці канали можуть включати всіх членів команди або поєднувати обраних спеціалістів, що входять до команди, опускаючи, наприклад, керівника проєкту або певну групу учасників. Важливо проводити, наприклад, тренінги з переговорів для проєктних команд. Організації, які сприяють мультикультурній комунікації у командах, зазвичай отримують вигоду від її використання. Найбільші труднощі можуть виникнути у мультикультурних командах на початковому етапі їх формування через низький рівень міжкультурних компетенцій управлінського персоналу. Їхній успіх буде зумовлений підвищенням креативності, розширенням світоглядів, ідей, досвіду, точок зору, сприйняття дійсності, що в результаті сприятиме збільшенню цінності рішень, способів і можливостей виконання покладених на них завдань.

Культурні відмінності можуть бути перешкодою для ефективної командної роботи, особливо у випадку мультикультурних команд. Завдання успішної боротьби з цими проблемами полягає у виявленні причин конфлікту, а саме виявлення культурних розбіжностей.

Для стратегічного розвитку бізнесу менеджери повинні мати справу з викликами, непорозуміннями, що виникають через відмінності в міжкультурному спілкуванні. Тому ефективне управління в сучасному середовищі вимагає набуття міжкультурних компетенцій. Щоб отримати максимальну віддачу від мультикультурної команди, управління такою командою потребує розвиток набору міжкультурних навичок. Усвідомлення та відповідна модифікація стилю керівництва є ключем для підвищення ефективності управління проєктними командами і досягнення стратегічних цілей розвитку бізнесу.

Менеджер в процесі комунікації із членами проєктної команди в міжкультурному середовищі повинен враховувати такі аспекти:

- вміння спілкування віч-на-віч, оскільки це дає змогу читати мову тіла, оцінювати рівень усвідомлення теми комунікування та будувати стосунки;

- чітке визначення свого культурного профілю. Лише тоді, коли є чітке уявлення власного культурного профілю та його впливу на діяльність, стиль спілкування, почуття та дії, з'являється можливість ефективного управління командою. Цей підхід до власної культурної ідентичності може допомогти покращити ефективність роботи команди;

- культурні відмінності можуть бути перешкодою для ефективної командної роботи, особливо у випадку мультикультурних команд. Завдання успішної боротьби з цими синдромами полягає у виявленні

корінних культурних причин конфлікту. Втручатися потрібно лише тоді, коли це вкрай необхідно. Щоб скерувати команду на правильний шлях, варто дозволити їй справлятися з майбутніми викликами самостійно;

– досягнення згуртованості команди та спільного бачення означає заохочення діалогу та спілкування. Це потребує часу, тому доцільно приділяти час, щоб дізнатися про членів команди та про те, як національна культура впливає на їхню поведінку та цінності;

– побудова довіри. Довіра розвивається з часом і з кожною дією. Нездатність забезпечити комунікації щоразу руйнуватиме довіру та авторитет менеджера.

В управлінні мультикультурними командами та міжкультурною комунікацією для налагодження стратегічного розвитку бізнесу та проєктів важливо отримувати інформацію про культурні відмінності та ставлення організації і менеджерів до культурного розмаїття.

Список використаних джерел:

1. Юринець З.В., Кішук Н.В. Оцінювання результативності праці менеджера. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Том 22, Вип. 5. С. 307-311.

2. Юринець З.В., Макара О.В. Самоменеджмент : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 272 с.

3. Budzanowska-Drzewiecka M., Marcinkowski A., Motyl-Adamczyk A. Różnice kulturowe w komunikacji biznesowej. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. 2016. 166 s.

НАПРЯМ 5. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-95>

Горло Н. В.

*доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політології,
Запорізький національний університет*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОЦЕСІ СПІВПРАЦІ МІСТ-ПОБРАТИМІВ (НА ПРИКЛАДІ М. ЗАПОРІЖЖЯ)

Після проголошення незалежності України перед українським суспільством постав важливий геополітичний вибір. У ході тривалих дискусій основний геополітичний вектор було визначено: обрано курс на євроінтеграцію, що було закріплено в Конституції України. Україна, після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (2014 р.) та подання заявки на членство в ЄС (28 лютого 2022 р.), має ще пройти тривалий шлях реформ задля імплементації положень Угоди та виконання всіх вимог щодо членства в ЄС. Разом з тим українські регіони вже мають значний і тривалий у часі досвід співпраці з європейськими регіонами у межах транскордонного співробітництва, одним з різновидів якого є співпраця міст-побратимів.

Поняття «співробітництво міст-побратимів» доцільно розуміти як дружні, рівноправні, довгострокові відносини, які закріплюються підписанням угод про постійні партнерські (побратимські) зв'язки між адміністративно-територіальними органами влади будь-якого рівня різних країн для зміцнення співпраці та дружби між народами, а також обміну досвідом у розв'язанні спільних та/або аналогічних проблем [1, с. 22]. Доцільно розрізняти поняття «міста-побратими» та «міста-партнери», адже партнерські відносини найчастіше пов'язані з суто економічними питаннями, у той час як співпраця міст-побратимів відбувається за багатьма напрямками: культурним, економічним, соціальним, освітнім, науковим, спортивним тощо. Практика побратимських відносин має досить давню історію, особливо широких масштабів вона набула по завершенню Другої світової війни як вияв солідарності й підтримки з боку жителів різних міст у вирішенні певних, почасти схожих, проблем. Радянські ж міста у цей час мали можливість, хоча й дуже обмежену, ознайомитися з європейською культурою, адже

процес встановлення побратимських відносин контролювався «згори». Міста у незалежній Україні продовжили відновлення старих або ж налагодження нових побратимських відносин. В умовах визначеного євроінтеграційного курсу України значення побратимства зростає, адже воно формує почуття європейської ідентичності і дозволяє краще зрозуміти інші культури. О. Богородецька зазначає, що співробітництво між містами-побратимами є соціокультурною практикою, яка має сприяти укріпленню толерантності до іншої культури, змінити соціальний простір міста й створити нові можливості для членів спільноти [1, с. 27].

Активним учасником міжнародної співпраці у формі побратимства міст є місто Запоріжжя, яке встановило партнерські відносини з європейськими містами Оберхаузен і Магдебург (Німеччина), Лахті (Фінляндія), Бельфор (Франція), Бірмінгем (Великобританія), Лінц (Австрія). Найпершим містом-побратимом був Лахті, договір про побратимство з яким підписали ще у 1953 році за ініціативою фінської сторони. До речі, сталося це через перекладацьку помилку: фіни вважали Запоріжжя містом столярів, а не сталеварів. Оскільки самі вони займалися виготовленням меблів, співпраця між містами здавалась їм цілком логічною [4]. Співпраця в культурній сфері завжди була одним з найважливіших напрямів взаємодії міст-побратимів. Наприклад, у 2021 році вдалося відновити побратимські відносини між французьким містом Бельфор та містом Запоріжжя, укладені ще 2 липня 1967 р. На сайті Посольства України у Французькій Республіці зазначається, що у минулому між містами в основному проводився обмін офіційними візитами, були налагоджені туристичні обміни, організовувалися фотовиставки, виставки картин, дитячих малюнків, сувенірів, створювалися клуби інтернаціональної дружби [3]. Відновлення співпраці у культурній сфері є одним з пріоритетних напрямів і на сучасному етапі. У рамках співпраці з німецьким містом Магдебург у 2018 році було заплановано три спільних заходи: демонстрація досліду Отто фон Геріке «Магдебурзькі півкулі» у Запоріжжі, участь Запоріжжя в конференції «Культура єднає» в жовтні і участь Магдебурга в міжнародному екологічному форумі «Еко Форум-2018» в травні-червні [4].

Співпраця міст-побратимів активізувалася у період повномасштабного вторгнення росії на територію України у лютому 2022 року. Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль під час виступу на Конгресі місцевих і регіональних влад при Президентові України, що відбувся під головуванням Голови Президії Конгресу, керівника Офісу Президента Андрія Єрмака, закликав представників голів областей, міст і громад активно домовлятися зі своїми колегами про співпрацю у відновленні: «Спілкуйтесь зі своїми колегами в країнах, з якими вже є домовленості. Запрошуйте допомогти саме вашому місту чи громаді у

відбудові, починайте розробку спільних проєктів. Давайте разом надамо новий сенс вислову міста-побратими», – підкреслив очільник Уряду [5]. Відповідно до воєнних реалій, у яких нині живе весь український народ, фокус співпраці дещо змістився: міста-побратими приймають вимушених мігрантів з України і надають їм волонтерську допомогу, а також направляють в Україну гуманітарну допомогу. На даний час українські міста, відповідно до завдань реформи децентралізації влади в Україні, є міськими об'єднаними територіальними громадами, у яких владу реалізують органи місцевого самоврядування. Місцева влада відтепер має більше повноважень і проявляє більше самостійності у прийнятті рішень. Саме тому і міжнародна співпраця на рівні «громада-громада» стає більш ефективною і дозволяє позбутися багатьох бюрократичних процедур, наприклад, при постачанні в Україну гуманітарної допомоги.

Разом з тим і в умовах війни має місце культурна співпраця, яка дозволяє за допомогою засобів мистецтва донести до європейців інформацію про жахи війни, які переживають українці. У німецькому місті Магдебург у листопаді 2022 року відкриється виставка запорізької мисткині, дизайнерки, гідки, урбаністки Наталії Лобач «Мистецтво на війні – антивоєнні плакати з Запоріжжя». Проєкт реалізований за підтримки Департаменту культури і туризму Запорізької міської ради та партнерів з міста-побратима Магдебург. Авторка презентує 25 робіт, які створила після початку війни під впливом загрози та бойових дій і які присвячені містам та селам Запорізької області. Для цього мисткиня використовує мальовничо-алегоричні засоби. Бажане твердження представлено непрямую і пов'язаную з нею візуальною мовою у поєднанні з короткими, але змістовними текстами та лозунгами [2].

Таким чином, співпраця міст-побратимів в умовах обрання Україною курсу на євроінтеграцію набуває реального змісту і форм. Міжкультурна комунікація, яка здійснюється в процесі співпраці, з одного боку, сприяє утвердженню європейської ідентичності українців, а, з іншого, знайомить європейців із багатою українською культурою. В умовах російсько-української війни співпраця в культурній сфері також продовжується, адже дає можливість за допомогою засобів мистецтва інформувати жителів європейських міст про реалії російсько-української війни, від яких потерпають українці.

Список використаних джерел:

1. Богородецька О.І. Співробітництво між містами-побратимами України і Польщі у контексті європейської інтеграції: Дис. ... к.політ.н. Спец. 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Луцьк, 2015. 232 с.

2. Відкриття виставки Наталії Лобач у німецькому місті Магдебург. Департамент культури і туризму Запорізької міської ради. 4 листопада 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/DepCultureTourism> (дата звернення: 19.11.2022)

3. Міжрегіональне співробітництво між Україною та Францією. Посольство України у Французькій Республіці. 27 травня 2022. URL: <https://france.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/4771-mizhregionalnye-spivrobotnictvo> (дата звернення: 20.11.2022)

4. Міста-побратими. Запорізька міська рада. Офіційний сайт. <https://zp.gov.ua/uk/page/pobratymy> (дата звернення: 18.11.2022)

5. Прем'єр-міністр: Плануємо укласти меморандуми з країнами-партнерами, де були б закріплені наміри щодо відбудови українських регіонів. Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України. 14 липня 2022 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/premier-ministr-planuiemo-uklasty-memorandumy-z-krainamy-partneramy-de-buly-b-zakripleni-namiry-shchodo-vidbudovy-ukrainskykh-rehioniv> (дата звернення: 20.11.2022)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-96>

Mitina O. M.

*Candidate of Philological Sciences, Assistant Professor
Head of the Department of English Philology and Translation Studies,
Odesa Polytechnic National University*

Melnik P. V.

*Senior Lecturer,
Department of English Philology and Translation Studies,
Odesa Polytechnic National University*

ENGLISH LANGUAGE INFLUENCES ON INTERNATIONAL BUSINESS

English is an important tool in the development of the personnel of any company from a small law firm to a manufacturing enterprise. It is impossible today to remain with a low level of English and do business with foreign partners. This is a market request, to which the employer must somehow respond.

In favor of the English language the fact works that most people seeks to master languages that have the greatest «communicative value», and therefore

the calls of linguists and politicians for multilingualism hang in the air, given the increasingly pragmatic-market nature of relations between people, giving the communicative value of languages «career» and monetary expression.

The English language has become undividedly dominant in the field of science, especially in the exact and natural sciences. A similar process is taking place in international business: English is becoming not only the language of communication for businessmen from different countries, but also the internal language of the vast majority of transnational companies. The situation in the sphere of politics and diplomacy is somewhat more complicated. On the one hand, English is the working language in which the internal activities of almost all international organizations are conducted [1, p. 8].

There are three main reasons why English is the corporate language. If you want to buy or sell, you must be able to communicate in different languages with customers, suppliers and other business partners. If you're lucky, they'll speak to you in their native language, but you can't count on that. Companies that do not develop a language strategy, in effect, limit their growth opportunities to the level of a market that speaks their language, while putting themselves at a disadvantage against competitors who have adopted a single language policy, English.

Language differences can cause some problems when employees from different countries must work together to achieve corporate goals. A French worker may require data from a facility in Bangkok or Manila. Without a common ground, communication will suffer. A good understanding of the language provides employees with first-hand information, which is very important for good decision making. Swiss food giant Nestlé has seen significant improvements in purchasing and hiring efficiency thanks to the use of English as the company's standard [1, p. 12].

Negotiations for a merger or acquisition are difficult enough when everyone speaks the same language. But when there is no common language, nuances are easily lost, even in the case of simple email communications. In addition, cross-cultural integration is difficult; so when Germany's Hoechst and France's Rhône-Poulenc merged in 1998 to create Aventis, the world's fifth-largest pharmaceutical company, the new firm chose English as its working language to avoid linguistic prerogatives. This is also important for branding elements. In the 1990s, an obscure Italian appliance manufacturer, Merloni, adopted the English language for its international image, eventually giving it an advantage when acquiring British companies [2, p. 17].

English is recommended as the main language of international trade in 64 countries; in addition, the indicators of economic power and the gross language product of the English language are the highest of the most widely spoken languages in the world [2, p. 19]. First of all, it concerns trade with countries outside the European Union. British linguist David Graddol noted, when large multinational companies arise, it is English that becomes the

language of interethnic communication, because it draws up international agreements on the rights and obligations of the parties, imports raw materials and exports finished products, exchanges technologies, and communicates with company employees from foreign branches [2, p. 37]. Accordingly, a job that requires knowledge of the English language is more highly paid. In addition, according to Graddall, in connection with the emergence of the so-called «non-material» economy and, as a result, an increase in the proportion of people working from home, the presence of a common language for business contacts is of paramount importance [3, p. 40]. Thus, it should be noted that almost all modern researchers of the language of corporate communication (and this is, as a rule, English) note that fluency in such a common language, at least at the level of top and middle management, ensures the consistent fulfillment of strategic tasks, commitment to corporate values, and also helps to avoid misunderstandings and distortions of the goals set within the company.

In the context of a multinational company, the language in which communication is carried out is no longer considered at the level of individual communication skills, but as a constructive unifying force for consolidating the knowledge and skills of all employees to perform their tasks [3, p. 41].

Factors related to knowledge of the language, such as the mismatch of native languages in the country of operation of the company and in the country of the potential counterparty and the poor quality of translations, for 27% and 23% of respondents, respectively, are the primary causes of situations of misunderstanding that they encountered in communicating with foreigner partners [4].

The relationship between English proficiency and company performance can also be expressed in monetary terms. For example, according to a study by The English Margin, an employee with a high level of professional English skills can generate an additional \$128,000 a year for a company by saving time, increasing sales and productivity. This income rises to \$138,000 if the employee speaks fluent or native English, with even the employee's basic or limited English skills generating an additional \$86,000 in annual revenue for the company. In addition, respondents from all countries except The United States (where this question was not asked) noted that a good level of English proficiency among employees interacting with suppliers and customers can ensure company growth by 31% over a five-year period [4].

The problem of preparing for a solution of professional tasks based on foreign language communication has been in the area of close attention of teachers and methodologists for more than a decade. A key feature of this branch of linguodidactics is the focus on the language that is necessary to perform certain functions and solve specific problems in a business context.

The peculiarity of «corporate English» is that each industry has its own system of concepts and realities that determine the linguistic ways and means

of their presentation. The set of lexical items needed by bank managers, engineers or doctors is very different from what is required, for example, by lawyers or sociologists. In addition, some terms and expressions that have one meaning in one industry and they may have a completely different meaning in another industry [5]. In this regard, the content of teaching a language for special purposes for each individual industry is differentiated depending on the specifics of this industry, therefore it is hardly possible to create one single ESP course that would satisfy specialists' need in all specialties.

References:

1. British Council. The English effect: The impact of English, what it's worth to the UK and why it matters to the world. 2013. URL:<https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/english-effect-report-v2.pdf>
2. Changing English. Edited By David Graddol, Dick Leith, Joan Swann, Martin Rhys, Julia Gillen. November 28, 2006. Routledge.
3. Crystal D. English as a Global Language. Cambridge University Press: Second edition, 2003.
4. The English Language and Business Globalization. URL: <https://www.simonandsimon.co.uk/blog/the-true-importance-of-language-in-business>
5. Why Is Accounting Often Referred to As the Language of Business? URL: <https://smallbusiness.chron.com/accounting-referred-language-business-63107.html>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-97>

Нагорна Н. С.

*кандидат психологічних наук, доцент,
декан факультету соціальних технологій, оздоровлення
та реабілітації, Національний університет «Чернігівська політехніка»*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ІНТЕРЕСАХ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Соціальне підприємництво, як специфічний підхід до ведення бізнесової діяльності, з'явився на вітчизняних теренах трохи більше 10 років тому. Поширення цього соціального феномену відбулось, в головному, з країн західної Європи та зі Сполучених Штатів Америки. Так, завдяки ряду міжнародних програм у сфері культури, суспільства та соціально-

економічного розвитку, що реалізовували свою активність в Україні, сьогодні ми маємо не просто багатий практичний досвід соціального підприємництва, а й ґрунтовні його теоретичні дослідження в різних галузях наукового знання. Всі результати стали можливими лише через налагодження та розвиток міжкультурної комунікації в даній тематиці, обмін знаннями, досвідом та ціннісними підходами до ведення бізнесу. Наразі такі напрацювання отримують свій подальший розвиток завдяки запровадженню різних заходів формальної та неформальної освіти.

Для вивчення ролі міжкультурної комунікації в інтересах розвитку соціального підприємництва в Україні варто, на нашу думку, проаналізувати вклад тих міжнародних програм та проєктів, що вже реалізували та продовжують підтримку розвитку соціального бізнесу.

У всьому спектрі здійсненої роботи щодо розвитку соціального підприємництва, що передбачав міжкультурну комунікацію та взаємодію, на нашу думку, можна виділити наступні напрямки:

- ознайомчі заходи щодо тематики соціального підприємництва;
- навчальні візити на функціонуючі соціальні підприємства інших держав;
- підготовка та оприлюднення навчальних матеріалів, посібників та розробка навчальних курсів з тематики соціального підприємництва;
- тренінги для тренерів з соціального підприємництва;
- заходи із напрацювання ідей соціального підприємства серед широкого кола громадськості / спеціальні сесії для зацікавлених осіб.

Деталізуємо кожен із означених напрямків. Відтак, першим є ознайомчі заходи щодо тематики соціального підприємництва, де йдеться про ознайомчі лекції різного формату (з елементами: тренінгу, презентацій, залучення практиків та ін.). Всі ці заходи, на початковому етапі науково-практичного дослідження соціального підприємництва, зазвичай реалізовувалися за участі іноземних спікерів, ґрунтувалися аналізі іноземних кейсів, а також на результатах напрацювань іноземних науковців, котрі пояснювали суть та ключові характеристики соціального підприємництва (тематичні тренінги від Британської Ради в Україні [1], Школа соціального підприємства д-ра філ. Я.-У. Сандала [6]). Наразі, коли вже наявний вітчизняний теоретичний та практичний досвід, більше звертаються до українських спікерів. Однак, розуміння закордонного досвіду, переваг та недоліків цих практик дозволяє простіше та успішніше адаптувати цей соціальний феномен до українського сьогодення.

Другим важливим, на нашу думку, напрямком є навчальні візити на функціонуючі соціальні підприємства інших держав, що дозволяють не лише наочно ознайомитись з конкретним кейсом, а й відчутти атмосферу

самої ідеї, надихнутися цінностями та завзяттям реальних людей, їх роботою. Відтак, жива міжкультурна комунікація дозволяє, на нашу думку, швидше пізнати та глибше відчувати дух (ключову ідею, основний меседж) соціального підприємництва як практичної діяльності. Як приклад організації таких поїздок можна навести діяльність Інституту міста (м. Львів) [2], Британської Ради в Україні [1], Проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС) [3].

Продуктивним для наукового поступу, на наш погляд, є напрям підготовки та оприлюднення навчальних матеріалів, посібників та розробка навчальних курсів з тематики соціального підприємництва. Саме за цим напрямом можна побачити результат у вигляді готової продукції: розроблений сайт щодо практик соціального підприємництва в Україні; підготовлені та оприлюднені або видані посібники; розроблені курси із соціального підприємництва на освітніх платформах (Prometheus, EdEra та інші). Всі ці напрацювання стали результатом науково-практичних розвідок авторів-дослідників, котрі збирали інформацію на основі міжкультурної взаємодії з представниками різних країн та континентів, аналізу сутності та національного контексту іноземної літератури. Так, отримали розповсюдження посібники, що створенні завдяки підтримки таких програм, як: Британської Ради в Україні [1], Проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС) [3], Проекту ПМГ ПРООН-ГЕФ «Розширення можливостей людей з особливими потребами через застосування сучасних інструментів соціальної інклюзії та жіночого лідерства на засадах збалансованого розвитку в Україні» [4], Проекту «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку», що реалізується Фондом Східна Європа спільно з Child Fund Deutschland e.V. та є частиною програми «Сприяння розвитку міжсекторного партнерства в цілях захисту інтересів дітей: долучення ВПО до активних учасників процесу» [5].

Отримав свій розвиток також напрямок реалізації тренінгів для тренерів з соціального підприємництва, що дозволив ґрунтовно підготувати фахівців для подальшої роботи в громадах задля розробки та впровадження конкретних соціальних підприємств. Окремими аспектом реалізації даного напрямку стала підготовка тренерів із шкільного соціального підприємництва, що стала можливою завдяки запозиченню та вдалій адаптації відповідного німецького досвіду (Проекту «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку», що реалізується Фондом Східна Європа спільно з Child Fund Deutschland e.V. та є частиною програми «Сприяння розвитку міжсекторного партнерства в цілях захисту інтересів дітей: долучення ВПО до активних учасників

процесу»). Даний напрям також забезпечений методичними розробками у вигляді рекомендацій з проведення такого формату тренінгів, матеріалів для використання у роботі з дітьми.

Значного поширення набули, наразі, заходи із напрацювання ідей соціального підприємства серед широкого кола громадськості або спеціальні сесії для зацікавлених осіб. Зазвичай такі заходи реалізуються у форматі акселераторів (Інституту міста (м. Львів) [2], проєкт «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку», що реалізується Фондом Східна Європа спільно з Child Fund Deutschland e.V. та є частиною програми «Сприяння розвитку міжсекторного партнерства в цілях захисту інтересів дітей: долучення ВПО до активних учасників процесу» [5]) або інкубаційних програм («Українська соціальна академія»). Запрошеними експертами або менторами для реалізації таких ініціатив є іноземні фахівці, комунікація з котрими дозволяє отримати якісну підтримку на всіх етапах роботи над ідеєю соціального підприємства.

Окрім цього, соціальне підприємництво як наукову проблему також вивчають та обговорюють дослідники різних країн світу. Налагодження їх комунікації, обмін досвідом та опрацювання кейсів дозволяє краще пізнати національні особливості впровадження (законодавство, соціальні інституції, програми лобіювання та підтримки розвитку СП), ставлення суспільства до соціальної економіки взагалі, та соціального підприємництва зокрема; включення або обхід тих чи інших соціальних проблем, якими опікується соціальне підприємництво; соціально-психологічні особливості реалізації соціального підприємництва для суб'єкта підприємництва та для особистості, котра отримує його підтримку та багато іншого.

Таким чином, проаналізувавши означені напрямки, за якими ідея соціального підприємництва розвивалась в Україні за останні 10 років, варто зазначити, що важливу роль у цьому процесі відіграло налагодження міжкультурної комунікації та взаємодії. Поширення самої ідеї соціального підприємництва, міжнародного досвіду його впровадження, адаптація сутнісних компонентів під українські реалії стали можливими через обмін цінностями, знаннями, поясненням соціального контексту, емоційному захопленню, налагодженню довірливих відносин, готовності до та спільної діяльності небайдужих, вмотивованих людей. Такі значимі результати, на нашу думку, можуть позитивно впливати на євро інтеграційні процеси в Україні.

Список використаних джерел:

1. Сайт Британської Ради в Україні. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/programmes/society>

2. Сайт Інституту міста Львова. URL: <https://city-institute.org/>
3. Сайт проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проєкт ПРОМІС). URL: <http://pleddg.org.ua/ua/promis/fokus-promis/>
4. Сайт проєкту ПМГ ПРООН-ГЕФ «Розширення можливостей людей з особливими потребами через застосування сучасних інструментів соціальної інклюзії та жіночого лідерства на засадах збалансованого розвитку в Україні». URL: <http://ecoacademy.org.ua/book/socialna-inklyuziya>
5. Сайт проєкту «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку». URL: <http://www.se.eef.org.ua/about>
6. Сайт Школи соціального підприємництва д-ра філ. Я.-У. Сандаля. URL: <https://www.janusandal.no/en/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-98>

Ryzhenko M. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

Anisenko O. V.

*Senior Teacher at the Department of Foreign Languages,
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION

Communication is one of the most important components of human life. In a broad sense, this concept covers much more than just the exchange of information between people. It includes channels of means of information transmission, where machines, devices, artificial intelligence, computer networks and programs, cultural signs, space realities, etc. are involved.

In a narrow sense, communication is the main way of human communication, the most active form of human life. This is an obvious and at the same time latent process of establishing different types of relations between individual speakers, groups of people and entire nations. In addition to verbal language, communication is carried out by non-verbal means

accompanying or replacing ordinary language in communication. Also, communication is considered as a separate mode (level) of language existence along with language as a system of language elements and rules and speech as a process of speaking and understanding.

With the growth of globalization changes, the spread of international contacts, the internationalization of society as a whole, the nature of communication has also changed. Establishing business and friendly contacts with representatives of other countries presupposes knowledge of foreign languages. However, this is not enough, since ignorance of their ethnic and cultural characteristics is a serious obstacle in communicating with foreigners.

In a broad sense, culture is a set of material and spiritual values, in a narrow sense, it is the level of spiritual life of people.

Culture is 1) a set of material and spiritual values created by human society, characterizing a certain level of development of society; 2) interpretative model of the human world socialized in certain conditions; 3) a holistic historical phenomenon, a local civilization that arose on the basis of a territorial, ethnic, linguistic, political, economic, and psychological community.

Cultural models of behavior are artificially instilled in a person in the process of upbringing in a certain social environment. She begins to act, evaluate reality, albeit in her own way, but in general within the framework of the cultural program «recorded» in the subconscious, which unites the community. Communication is the most important part of such a program, which penetrates so deeply into everyday life that a person does not notice how he adheres to the «programmed» norms and rules of communication and behavior. However, their violation leads to misunderstanding, surprise, cultural shock.

Intercultural communication explores ways to avoid cultural misunderstandings in communication with foreigners.

Communication (lat. *communicatio* – to make common) is the mode of existence of a manifest language (along with language and speech); communication by means of verbal and non-verbal means for the purpose of transmitting and receiving information.

Communication and communication in the sense of the mode of verbal existence are synonymous (identical) concepts. If communication is considered in a broad sense as the exchange of information by any means of a common system of symbols and codes, then verbal and non-verbal communication will be one of the components of communication.

Despite the constant changes in society, the nature of the essence of human communication remains unchanged: the exchange of thoughts, information and the achievement of mutual understanding, harmony of relations in all

spheres and at all levels of human existence. However, the forms, methods and methods of human communication are constantly changing.

Intercultural communication (MC) is a science that studies the peculiarities of verbal and non-verbal communication of people belonging to different national, linguistic, and cultural communities.

The object of intercultural communication is the communication of representatives of different national and linguistic and cultural communities, and the subject is language stereotypes and norms of behavior accepted in national communities, communication, certain «cultural scenarios» of various actions, established models of perception and evaluation of objects and phenomena, socially standardized habits, traditions, rituals, permissions, prohibitions, etc.

Among all the possible means of communication that humanity has created, the main one is language, for which the communicative function is defining. Therefore, the focus of intercultural communication is always speech, which reflects the key features of the human personality and the entire national-cultural community.

Knowledge of the language of another people is an essential component of intercultural communication and the first step towards establishing successful communication between representatives of different nations and cultures. A tactless for a certain culture appeal to a person due to ignorance of language features can make communication impossible even before it begins. Ignorance in the system of metaphorical and symbolic meanings leads to a variety of interpretations and linguistic comparisons, which are so rich in linguistic pictures of the world. The erroneous use of interlingual homonyms entails misunderstandings, comic situations, and sometimes conflicts.

However, language proficiency and language proficiency are not identical. Language proficiency, that is, the ability to speak and understand freely, to think with the help of language, is a natural phenomenon, a universal property that a person is accustomed to from childhood and to a greater extent does it automatically, on the verge of conscious and subconscious. Knowledge of a language is already a completely conscious perception of a language as a treasury of certain knowledge about a person and the world, captured in vocabulary, phraseology, grammar, and other ways of speech expression. Conscious and deep knowledge about a language or language appears most often in the process of comparison. «Who does not know foreign languages,» wrote I.-V. Goethe, has no idea about his own. Knowledge of languages in this sense serves as the primary source of knowledge about the national and cultural characteristics of different peoples, forms intercultural competence, without which it is impossible to achieve mutual respect and understanding.

The task of intercultural communication is the formation of intercultural competence, the necessary knowledge about different peoples and cultures in order to avoid interethnic and intercultural conflicts and establish comfortable conditions for communication in various fields and life situations.

References:

1. Lin M. Is There an Essential Difference between Intercultural and Intracultural Communication? *Intercultural Communication*. 2003-2004. № 6. <http://www.immi.se/intercultural/nr6/lin.htm>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-99>

Рижченко О. С.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мовної підготовки,
Національний університет цивільного захисту України*

МОВНИЙ БАР'ЄР ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ЗА КОРДОНОМ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Після початку повномасштабних воєнних дій в Україні багато сімей змушені буди покинути територію країни задля безпеки та збереження головного «багатства» – дітей, які в майбутньому стануть носіями української мови, української культури та пам'яті про своїх предків. Наразі питання виживання стало чи не найголовнішим, але, опинившись за кордоном, українці, не лише діти, а й дорослі, зіткнулися з проблемою так званого мовного бар'єру, який став на шляху до необхідної соціалізації й певної адаптації та пристосування до умов тимчасового перебування на території іншої країни.

Як відомо, освітній процес має бути постійним та безперервним. Існує думка, що людина повинна саморозвиватися та самовдосконалюватися, а також займатися власною самоосвітою протягом всього життя. Для цього необхідні комфортні умови перебування, а також можливість доступу до джерел інформації. Більш того, потрібна постійна соціалізація, тобто контакт з оточуючими для максимально ефективного розвитку особистості. Але всі ці дії неможливі без володіння основним інструментом, яким є мова.

На жаль, наразі багато українців перебувають у різних країнах, де державні мови також є різними, а саме в Польщі, Угорщині, Румунії, Чехії, Болгарії, Швеції, Німеччині, Італії, Франції, Туреччині. Як видно

з наведеного списку країн, українці знайшли прихисток у багатьох країнах, але безпечне перебування ще не означає відсутності певних проблем у спілкуванні та пристосуванні до нових звичаїв, традицій та зовсім нового укладу життя.

Однією з основних проблем, на наш погляд, є проблема залучення дітей шкільного віку до навчання в закордонних школах, мовою викладання в яких, зрозуміло, є державна мова країни. Юні українці ділять навчальні класи з дітьми з різних країн або лише з учнями країни перебування. Зрозуміло, що вони не мають змоги навчатися за звичними для них українськими програмами та українськими підручниками. Тому мова викладання стає найпершою проблемою, з якою вони стикаються. Інколи навички володіння міжнародною мовою, якою є англійська, стають у пригоді. Але, на жаль, для повноцінного засвоєння матеріалу потрібен досить високий рівень володіння мовою, що також є проблематичним. Ось так і виникає мовний бар'єр, який призводить до проблем не лише в освіті, а й у соціалізації.

Як визначає Рудакова Т.М., «мовний бар'єр часто є суто психологічним явищем через страх перед необхідністю висловлюватися іноземною мовою. Подібний страх, на думку багатьох дослідників, може виникнути внаслідок низької самооцінки <...> чи домінантного ставлення викладача» [2, с.60]. Тобто мовний бар'єр є певним психологічним бар'єром, який, у свою чергу, призводить до відставання в навчанні та самовдосконаленні. «Психологічний бар'єр – це внутрішня перешкода психологічної природи, що заважає успішному виконанню певної діяльності. <...> Психологічні бар'єри здатні виникати і розвиватися тільки з появою певних несприятливих умов розвитку особистості та її діяльності, що заважає розкриттю наявного у неї потенціалу. Вони можуть виникати, зокрема, із-за невідповідності звичних дій до нових ситуацій» [1, с.286].

Таким чином, можна констатувати, що процес змушеного навчання за кордоном може призвести до певних негативних наслідків, на що треба звертати увагу вже на самому початку.

Список використаних джерел:

1. Висоцька О. Психологічні бар'єри під час вивчення іноземних мов: передумови формування та організація подолання. *Іноземна філологія*. 2015. Випуск 128. С. 285-291.
2. Рудакова Т.М. Мовний бар'єр на заняттях з української мови як іноземної: причини виникнення та способи подолання. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної*. 2019. С. 60-61.

Рубан О. В.

*кандидат філософських наук,
викладач суспільних дисциплін,
ВСП «Сумського фахового коледжу
Сумського національного аграрного університету»*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ВИМОГА ЧАСУ

Україна на всіх рівнях заявила про свій Європейський вибір. В нашій країні проживають та мають українське громадянство представники різних народів – представники різних культур. Цей факт, посилений умовами глобалізації, вимагає від кожної людини, яка мешкає на теренах України, знань та навичок міжкультурної комунікації. Для України європейська інтеграція – це свідомий шлях модернізації всіх сфер життєдіяльності: економічної, політичної, соціальної, культурної, що обумовлює формування нової системи освіти. Підвищення ролі комунікації в сучасному інформаційному суспільстві, зокрема, такої її специфічної форми, як міжкультурна комунікація, потребують невідкладних інноваційних змін у сфері освіти. Саме готовність особистості до конструктивного спілкування, до продуктивного професійного спілкування в процесі міжкультурної комунікації, є кроком до успішних євроінтеграційних процесів.

Проблеми, що виникають при здійсненні міжкультурної комунікації, є предметом дослідження таких науковців як Є.А. Подольська, Т.С. Сніца, Н.В. Свентицька, Л.Ф. Клименко, Л.А. Гончаренко, Т.А. Асламова, І.С. Бахов та інших.

Комунікація – це природний процес, зумовлений інтенсифікацією економіко-політичного розвитку суспільства, а також певними антропологічними властивостями людини [2, с. 26]. В процесі розвитку людства, саме комунікація стає фундаментальною основою культурної цивілізації. А інститут міжкультурної комунікації отримує широкий спектр застосування не тільки в економічній чи політичній сферах, а і в науці, мистецтві, туризмі, що стають важливими зонами професійної та соціальної міжкультурної комунікації.

Так, на думку Є. Подольської, міжкультурна комунікація – це процес взаємодії представників різних культур. Це специфічна суб'єкт-суб'єктна взаємодія, у якій відбувається обмін інформацією, досвідом, уміньми й навичками носіїв різних типів культур [1, с. 273]. Т. Сніца зазначає поняття міжкультурної комунікації як, культурно обумовлений

процес, усі складові якого знаходяться у тісному взаємозв'язку з культурною чи національною приналежністю учасників процесу комунікації. Оскільки одна людина сприймає та оцінює іншу в контексті свого культурного досвіду, такі прояви як етноцентризм та негативні культурні стереотипи, можуть призвести до негативного результату мовної міжкультурної інтеракції [3, с. 147]. Саме тому, усвідомлення ролі освіти та самоосвіти сприятиме розвитку суб'єктно-суб'єктної взаємодії, а це, в свою чергу, позитивно вплине на якісний обмін інформацією, досвідом, уміннями та навичками носіїв різних типів культур і зменшить такі прояви, як етноцентризм та вплив негативних культурних стереотипів, які можуть призводити до небажаного результату мовної міжкультурної інтеракції. На зараз у ВНЗ починають викладатися курси направлені на розуміння і вирішення питання не тільки ефективної комунікації, а й ефективної міжкультурної комунікації. Подібні теми містяться в окремих розділах навчальних шкільних програмах – процес триває.

Міжкультурна комунікація відбувається за умови присутності двох або більше представників різних культур, і як форма безпосередньої комунікації характеризується непередбаченістю, спонтанністю, а це в свою чергу вимагає доволі високого ступеня автоматизму та готовності до творчого використання не тільки мовленнєвих компетентностей, а й індивідуального потенціалу особистості.

Вже має місце розуміння того, що успішні та ефективні контакти з представниками інших культур неможливі без практичних навичок у міжкультурному спілкуванні. Саме тому, необхідним є підготувати майбутніх фахівців різних сфер до ефективних міжкультурних контактів, до мирного співіснування та співпраці з представниками інших народів, формування не тільки загальнолюдських і національних цінностей, а також ідеї розуміння «Іншого» – представника іншої культури – носія певної системи цінностей, комунікативних особливостей, поведінки в цілому, – усвідомлення значення та виховання міжкультурної толерантності.

Отже, в умовах інтеграції України до Європейського Союзу особливого значення набуває спілкування між носіями різних мов і різних культур – міжкультурна комунікація. Зростання глобалізаційних змін, поширення міжнародних контактів, інтернаціоналізація українського суспільства, об'єктивно викликає зміни характеру міжкультурного спілкування, що передбачає поглиблення ділових і дружніх контактів із представниками інших держав. Для роботи на позитивний результат у сфері міжкультурної комунікації, необхідним є усвідомлення потреби формування нових форм і методів роботи, в

першу чергу в освітньому просторі, які б позитивно впливали на результат мовної міжкультурної інтеракції.

Список використаних джерел:

1. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс культурології: навч. посіб. / Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Погорілий Д. Є. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 368 с.
2. Ситар І. Міжкультурна комунікація у праві Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2014. С. 26–35.
3. Сніца Т.Є. Міжкультурна комунікація як суспільний феномен. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Випуск III. 2014. С. 146–153.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-101>

Рябінін О. В.

*асистент-стажист оркестрового факультету кафедри скрипки,
Національна музична академія України імені П. І. Чайковського*

МУЗИЧНА УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА: ШЛЯХ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сьогодні диктує нові виклики та перспективи українському суспільству та нашій державі – європейська інтеграція і люди підтримують європейський шлях.

Таблиця 1

Підтримка вступу України в ЄС

%/роки	2013	2014	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022
За вступ до ЄС	49	54	58	53	50	62	56	64	87
Проти вступу до ЄС	30	31	20	27	28	19	30	28	4

*Таблиця 1 створена автором за даними соціологічного опитування.
Джерело. Соціологічна група «Рейтинг» [4].*

«За даними опитування українського народу, щодо Європейської інтеграції ми спостерігаємо високий відсоток підтримки сучасного суспільства (87%), що свідчить про прагнення людей до приєднання до демократії та європейських цінностей. Українська нація, з початку своєї незалежності, взяла курс на приєднання до європейської спільноти та

підтримку євроінтеграції. Підтримка українцями євроінтеграції, починаючи з 2013 року постійно зростає. Особливе значення європейської мрії набуло після надання нашій країні статусу кандидата ЄС, у 2022 році, коли Україна, разом з усім світом, стала на захист існування свободи.» [3].

Європейська інтеграція, це не тільки соціально-економічні, нормативно-правові та політичні зміни України, головними цілями євроінтеграції це переосмислення свідомої демократичної стратегії сучасними українцями та направлення молодого покоління на шлях до європейської сім'ї. Важливим постом є по дорозі не розгубити своє коріння, зберегти ідентичність поколінь, повагу до історії, яка б вона не була, співати старовинні українські коліскові своїм онукам, починати рік із щедрівки, кликати весну веснянками, насолоджуватися велитними класичної музичної культури: Лисенко М.В. («Енеїда», «Тарас бульба», «Наталка Полтавка», «Різдвяна ніч»), Леонтович М. (гордість україники «Щедрик»), пишатися досягненнями, Лятошинського Б.М., Сильвестрова В.В., Барвінського В., Бортнянського Д., Стеценка К., Кошиці О., Людкевича С., Березовського М., Гулак-Артемовського С., Кос-Анатольського А., Станковича С., Майбороди Г., Данькевича К., Вербицького М., Скорика М., Шамо І., Дичко Л., Івасюка В. та багато багато інших, поважати спів української берегині Ніни Матвієнко та спадкоємця україники Олега Скрипки, зачаровуватися сучасними обробками народної співочої спадщини та музичної україники популярних українських сучасних гуртів «Океан Ельзи», «Воплі Відоплясова», «Onuka», «The Hardkiss», «Kazka», «Kozak System», «ДахаБраха», солістів та співаків Марив, Аліна Паш. Тримати на пульсі та відчувати хвилю популярності та актуальності пісенного сучасного конкурсу Євробачення, в якому Україна відкрила всьому світу національні особливості та таланти української музичної культури: Руслана, Джамала, Олександр Пономарьов, Тіна Кароль, Верка Сердючка, Міка Ньютон, Kalush Orchestra, Злата Огневич, група Måneskin та інші.

Європейська культурна спільнота приймає теплими обіймами нашу народну українику, за період лютий-жовтень 2022 року організовано понад 450 культурних заходів та мистецьких акцій на підтримку нашої країни. Польща стартувала благодійним туром, під гаслом «Життя переможе», розпочавши яскравими та гучними концертами у Варшаві, Вроцлаві та інших містах, за участю відомих українських сучасних солістів та гуртів: креативні «Воплі Відоплясова» Олега Скрипки, популярні Монатік, Pianoboy, Wtllboy, красива та співуча Злата Огневич та багато талановитих українських майстрів української музики та пісні..

«Місце України – в Європі, і українці борються за нашу і вашу свободу, за стабільність західного світу і за наші цінності. Завдяки українцям Варшава стала більш кольоровою й усміхненою.» [5]. Благодійний тур йде по Європі (Австрія та Чехія, Іспанія та Італія, Португалія та Угорщина), і майорить Прага та Варшава, Бухарест та Лісабон, Флоренція та Мадрид українськими посмішками, музикою, мовою, прапором, оптимізмом та великим переконанням у перемозі. Метою культурних заходів є об'єднання українців і європейців в єдину сім'ю, нагадати нашим побратимам, українські пріоритети та прагнення, що їх не залишають на одинці і залучити благодійні кошти на підтримку української неньки, які підуть на закупівлю медичної апаратури та медикаментів. Яскравим та незабутнім був концерт Life Will Win у центрі, на головній площі Берліну, де відкрив нову сторінку розуміння та єднання українців і європейців відеозверненням Президент України: «Прийміть Україну та зміцніть Європу», [2]. На благодійному концерті-марафоні у Нідерландах, під гаслом »Обійми Україну – разом до успіху» люди самі, за своєї ініціативи розгорнули 30-метровий жовто-блакитний прапор нашої держави. Коли багатотисячна спільнота почала співати Гімн України, наче часточки української енергії, любові та надії розсіялися по планеті і увійшли в кожную домівку, заселившись у серцях наших друзів. Яскраві зірки та переможці Євробачення: Кончита Вурст, Джамала, Еммелі де Форест, S10, при участі Kalush Orchestra приєдналися до акції.

«Євроінтеграційні тенденції української культури є прагненням на новому історичному етапі заново підтвердити та затвердити належність України до європейської спільноти. Культурна євроінтеграція у мистецькій сфері охоплює всі види творчої діяльності й передбачає роботу над спільними культурно-мистецькими проєктами, концертно-гастрольну діяльність, а також інші форми співпраці між українськими та європейськими митцями, які мають 12 на меті ознайомити європейську спільноту зі здобутками української культури, а також долучають українських митців до європейської культурної традиції.» [1].

Список використаних джерел:

1. Дружинець М.І. (2021). Історичне музичне мистецтво України кінця ХХ-початку ХХІ століття як фактор євроінтеграції української культури. Автореферат2021.Стр6https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/dysertatsii/Avtoreferat_Druzhynets.pdf
2. Зеленський В.О. (2022). Президент України. Звернення на площі Берліна. 20.06.22. Акція «Життя переможе». <https://www.ukrinform.ua/>

rubric-diaspora/3511462-u-berlini-vidbuvsja-koncert-na-pidtrimku-ukraini-zitta-peremoze.html

3. Рябініна Н.О. (2022). Конвергенція соціального капіталу соціально-економічного розвитку України та державних органів на шляху європейської інтеграції. Науковий вісник УжНУ. Серія. Міжнародні відносини та світове господарство. Випуск 44. УЖНУ № 44_2022.pdf

4. Соціологічна група «Рейтинг». (2022). Тринадцять загальнонаціональне опитування: зовнішньополітична орієнтація. https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_international_1200_ua_062022_%D1%85press.pdf

5. Тшасковський, Рафал. Мер Варшави. (2022). У Варшаві стартував європейський благодійний тур на підтримку України «Життя переможе» 11.06 2022. Укрінформ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3504594-u-varsavi-startuvav-evropejskij-blagodijnij-tur-na-pidtrimku-ukraini-zitta-peremoze.html>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-102>

Трофименко А. О.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Прояв мобільності зумовлений зовнішніми та внутрішніми факторами. До зовнішніх факторів ми відносимо динамізм ринку праці (рухливість кон'юнктури професії на ринку праці, динамічне поєднання попиту та пропозиції на ринку професійної праці); регіональні особливості ринку професійної праці; детермінованість професійної мобільності, пов'язаної зі зміною соціально-економічних умов життя та професійної діяльності. Внутрішніми чинниками професійної мобільності є усвідомлення неадекватності вибору професії та виникнення потреби у корекції професійного самовизначення; поєднання свободи вибору професії з можливістю реалізації потреби у корекції соціально-професійного самовизначення; свідомість, самостійність, адекватність зміни кваліфікації, спеціальності, професії, місця роботи, соціально-професійного статусу.

Англійська мова відіграє важливу роль у фаховій реалізації професійно мобільних фахівців, що обіймають різні посади. Сам процес вивчення англійської мови, що інтегрує два основні види навчальної діяльності – пізнання та спілкування, є не менш важливим в іншомовній підготовці здобувачів вищої освіти до професійної мобільності, ніж його результат (високий рівень іншомовної компетентності). У сучасних умовах навчання англійської мови передбачає входження в чужу культуру, соціалізації та професійної мобільності майбутнього фахівця. Отже, стає актуальним пошук способів, що дають змогу формувати засобами іноземної мови таку якість фахівця, як готовність до професійної мобільності.

Необхідно відзначити, вивчення ESP не зводиться лише до вивчення професійної лексики та читання літератури за фахом. Таке навчання вбудоване в освітній процес і має, окрім інших, соціокультурний складник, що відповідає сучасним вимогам до мовної освіти.

У центрі уваги особистісно орієнтованої парадигми тепер знаходиться студент із його здібностями, інтересами й потребами. Індивідуалізація навчання студентів зумовлює обов'язкове врахування не тільки індивідуально-психологічних особливостей особистості студентів, рівня підготовки з англійської мови, а й особливостей їхнього зорового сприйняття, пам'яті, творчої уяви, співвідношення наочно-образного та логічно-абстрактного компонентів мислення.

Основне призначення англійської мови втілюється в комунікативній спрямованості навчання, яка передбачає навчання спілкуванню в єдності всіх його функцій : пізнавальної, регулятивної, ціннісно-орієнтаційної. Спілкування регулює поведінку особистості, спонукає до взаємодії, сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, поглядів і переконань особистості, слугує засобом мовленнєвого оформлення поведінки людей, їхніх взаємин, що проявляється, зокрема, в дотриманні мовного етикету. Комунікативна функція англійської мови корелює з успішністю вивчення інших професійно значимих дисциплін, адже володіння видами мовленнєвої діяльності шляхом занурення в контекст професії забезпечує вдосконалення психічних процесів, наближення здобувачів до високого рівня адаптованості до специфіки професійної сфери.

Н. Чіжова також вважає, що «основним принципом викладання англійської мови в вузі має бути комунікативний підхід, при якому спілкування є метою, способом і засобом навчання, тобто мова вивчається не просто як лінгвістична система, відокремлена від інших дисциплін і повсякденного життя, а як дієвий інструмент для набуття знань у різних галузях і вільного спілкування. Вивчення англійської мови активізує та розвиває різні розумові операції : аналіз, синтез,

абстрагування, узагальнення, уміння виділяти головне тощо. Англійська мова як навчальна дисципліна сприяє розвитку пам'яті, уваги, мислення, мови, уяви, інтелекту загалом і розвитку навичок вирішення нестандартних завдань. Спеціалісти, які володіють англійською мовою, схильні до критичного мислення, у них більш розвинені уява та пізнавальний інтерес, вони мають вищий творчий потенціал і швидше опановують знання»(4, с.78).

Поєднання традиційних та інноваційних технологій у процесі навчання англійської мови також сприяє готовності здобувачів до професійної мобільності. Інтеграція навчального, наукового та інноваційного процесів передбачає залучення всіх учасників освітнього процесу до активної комунікації з міжнародними організаціями, науковими центрами, представниками інших країн. Розширення міжнародного співробітництва, доступність до світових надбань науки і техніки через сучасні інформаційні джерела вимагають від фахівця володіння англійською мовою на новому рівні, як інструментом, що дає змогу не тільки вільно орієнтуватися в сучасному суспільстві, а й якісно виконувати свої професійні функції (1, с. 61).

Вищерозглянуті чинники доводять, що завдяки належній організації процесу вивчення англійської мови не лише формуються навички й уміння іншомовного професійного спілкування, а й забезпечуються умови формування професійно мобільних особистостей майбутніх фахівців, які зможуть адаптуватися до радикальних змін навколишнього світу і проявляти свою професійну компетентність.

Список використаних джерел:

1. Міхненко Г.Е. Формування інтелектуальної мобільності майбутніх інженерів в умовах освітнього середовища технічного університету : дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2016. 245 с.

2. Теремінко, Л., & Гурська, О. (2021). Методологічні засади формування готовності до професійної мобільності майбутніх ІТ-фахівців у процесі іншомовної підготовки. *InterConf*, (42), 408-414. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2021.040>

3. Прохоренко, Т. Г. (2017). Професійна мобільність як фактор професійної успішності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*, 4 (35), 167-174 (Prokhorenko, T. H. (2017). Professional mobility as a factor of professional success. *Bulletin of the National University «Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine»*, 4 (35), 167-174). DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-17190.35.119654>.

4. Чіжова Н.В. Роль іноземної мови в формуванні професійної мобільності майбутніх спеціалістів з реклами. *Advanced Education*. Київ, 2014. Вип. 1. С. 76-82.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-103>

Федорова А. І.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії, історії та політології,
Національний університет «Одеська політехніка»*

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

24 лютого 2022 р. розпочалося повномасштабне вторгнення військ РФ на територію України, назване агресором «спеціальною військовою операцією». Головна мета якої, за висловом В. Путіна, – «захистити людей, які зазнали знущань і геноциду з боку київського режиму протягом останніх восьми років. І для цього ми будемо прагнути до демілітаризації та денацифікації України» [1]. В цій політиці активно використовувалося національне питання, передусім, захист «єдинокровних братів», які зазнають утисків з боку «київської хунти», а також представників інших національностей, які не бажають миритися «з пануванням неонацизму та кривавих злочинів», з заборонаю розмовляти, навчатися рідною мовою тощо [4].

За даними останнього перепису (2001 р.) в Україні проживає понад 1 млн осіб з-поміж національних меншин, що є представниками майже 130 національностей. Хоча у світлі останніх подій активно розвінчується міф про багатоетнічність України. Наприклад, В. Борисенко виділяє, окрім 37,6 млн (77,8%) українців, представників ще 15 етнічних спільнот: росіяни – 8,3 млн. (17,3%), білоруси – 275, 8 тис. (0,6%), молдавани – 258, 6 тис. (0,5%), болгары – 204,6 тис. (0,4%), угорці – 156,6 тис. (0,3%), румуни – 151 тис. (0,3%), поляки – 144,1 тис. (0,3%). Решта становлять 0,2–0,1%, що, на думку дослідниці, є нечисленними етнічними спільнотами (євреї – 103,6 тис., вірмени – 99 тис., греки – 91,51 тис., татари – 73,3 тис., роми – 27,6 тис., азербайджанці – 45,2 тис., німці – 33,3 тис., гагаузи – 31,9 тис. осіб) [2]. Оскільки з часу останнього перепису минуло понад 20 років, ми розуміємо, що ці цифри змінилися. Але все ж таки представники різних націй проживають на території України, і в окремих регіонах доволі компактно, наприклад, угорці й

румуни – у Закарпатській області, румуни – у Чернівецькій, греки – у Донецькій, гагаузи – в Одеській, євреї – найбільше у містах Києві, Одесі, Харкові, Дніпрі тощо.

Права представників національних меншин закріплені законодавчо. Однак це законодавство на сьогодні не можна назвати досконалим. Закон «Про національні меншини в Україні» ухвалений Верховною Радою ще в червні 1992 р. по суті є недієвим. Оскільки Україна прогне до ЄС, то про необхідність нового закону щодо національних меншин вказували неодноразово представники європейських інституцій (наприклад, Верховний комісар ОБСЄ, Дорадчий комітет Рамкової конвенції про захист нацменшин, Комітет міністрів Ради Європи).

Саме недосконала законодавча база стала джерелом деструктивних явищ в етнополітичній сфері, що використовувалося і використовується державою-агресором для дестабілізації ситуації. У Стратегії національної безпеки України визнається, що джерелом загроз незалежності України, її суверенітету і демократії залишається недостатня ефективність державних органів, що ускладнює вироблення і реалізацію ефективної політики. Це безпосередньо стосується, як вважає В. Явір, і етнонаціональної сфери: адже, попри те, що російсько-українська війна триває з 2014 р., а РФ визнана державою-агресором, проросійські політичні сили України продовжували провадити деструктивну антиукраїнську діяльність, і лише після повномасштабного вторгнення рішенням РНБО була зупинена діяльність політичних партій, які мають зв'язки з РФ («Опозиційна платформа – За життя», «Партія Шарія», «Наші», «Опозиційний блок», «Прогресивна соціалістична партія України», «Соціалістична партія України»). Поліетнічне громадянське суспільство, на відміну від держави, набагато швидше реагує на виникнення загроз етнополітичного характеру, проявляє ознаки етнонаціональної стійкості [11, с. 203-204]. Слід зазначити, що представники національних меншин, що проживають на теренах України, відчують себе передусім українським народом. Ще до повномасштабного вторгнення, 22 лютого 2022 р. представники різних етнічних ідентичностей і громадяни інших країн, які проживають в Україні, ініціювали звернення «Україна – мирний дім» [10], де зазначали, що Україна є мирним домом для представників різних національностей, проголошували свою солідарність і підтримку Україні та засуджували спроби зовнішнього агресора зруйнувати мир. Цей крок був продиктований задля протидії кампанії дезінформації, що проводить РФ, використовуючи в т.ч. і питання національних меншин. Це прояв консолідованості, злагоди представників різних народів, що проживають в Україні.

Повернемося до законодавства у сфері національних меншин. 17 червня 2022 р. Єврокомісія офіційно рекомендувала надати Україні

статус кандидата на вступ в Європейський Союз, але з урахуванням, що країна запровадить ряд важливих реформ. Серед них – забезпечення прав осіб, що належать до національних меншин. 23 червня 2022 року лідери країн Європейського союзу на саміті в Брюсселі ухвалили резолюцію щодо надання Україні статусу кандидата в члени ЄС. І знову таки одна з вимог – завершити реформу правової бази для національних меншин згідно з рекомендаціями Венеціанської комісії та розробити механізми її впровадження.

І тут ми стикаємося з проблемами термінології. Нинішній законопроект щодо національних меншин іменується «Про національні спільноти» (раніше закон мав назву – «Про національні меншини»). Ця зміна термінології викликає певні зауваження та застороги через невідповідність міжнародно-правовим нормам, де саме прописаний термін «національні меншини». Під час обговорення законопроекту чимало звучало думок, що відмова від терміну «національні меншини» як «принизливого» є безглуздом, оскільки термін «меншина» означає не меншу гідність, а меншу кількість порівняно з титульним етносом і тому, власне, ці групи потребують особливого захисту [6; 7; 9]. Сподіваємося, що уряд дослухається до думок експертів, представників національних меншин, і, власне, норм міжнародного права, і ми отримаємо гідний закон, де будуть враховані права представників різних національностей, що проживають в Україні.

Російські війська, як відомо, планували провести операцію із захоплення України за 15 діб, однак потужний спротив ЗСУ, тероборони та всього населення України, які консолідовано продемонстрували високий рівень стійкості, перешкодив реалізації цих планів. Сьогоднішня війна як ніколи об'єднала зусилля представників різних національностей задля протидії агресору. Український народ, не важливо якої національності – українець, росіянин, болгарин, єврей, ром, грек, гагауз тощо – боронить Україну на фронті, займається волонтерством, приймає ВПО, надаючи житло, їжу тощо, не зважаючи на національність переселенця, бере участь у мирних протестах, партизанському русі на окупованих територіях тощо. Головна мрія всіх і кожного – вигнати агресора і бачити Україну мирною вільною демократичною країною.

Держава-агресор активно використовує інформаційну складову російсько-української війни, намагаючись своїми неправдивими повідомленнями, інформатаками та провокаціями посіяти паніку, зневіру, деконсолідувати українське суспільство. Але натомість ми бачимо зворотну реакцію – українське суспільство бере активну участь у протидії ворожій дезінформації, фейкам, російській пропаганді, демонструє небачену єдність та підтримку влади.

Чимало національних громадських організацій долучилися до волонтерської роботи, наданню гуманітарної допомоги, сприяють евакуації представників національних спільнот в безпечні місця, активно доносять до європейських країн правду, що відбувається в країні саме з позицій національних меншин/громад [3; 5; 8 та ін.].

Отже, ми можемо погодитися зі словами В. Явір, що під час повномасштабної російсько-української війни відбувається консолідація всіх етнічних складових української політичної нації навколо спільної мети – здобуття перемоги у війні, повернення і возз'єднання всіх окупованих територій України, формування єдиного етнополітичного простору з урахуванням особливостей кожного регіону, акумулювання та поширення спільних демократичних цінностей, спільного європейського майбутнього України; все це вказує на формування в межах етнополітичної системи принципово нового виміру забезпечення її розвитку в умовах гібридних викликів та конвенційної війни – етнонаціональної стійкості [11, с. 201]. Дійсно, представники різних етносів об'єдналися для вирішення спільної мети – здобуття свободи, територіальної цілісності та незалежності України, Перемоги і побудови демократичної суверенної держави, що має знайти відображення й в новому законі щодо нацменшин.

Список використаних джерел:

1. Russia's Putin authorises «special military operation» against Ukraine. *Reuters*. 24.02.2022. URL: <https://reut.rs/3NjLG2b>
2. Борисенко В. Скільки «народів» живе в Україні. *Урядовий кур'єр*. 09.06.2017. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/skilki-narodiv-zhive-v-ukrayini/>
3. Головний рабин України звернувся до росіян та євреїв Росії: «Люди, зупиніть війну!». *Радіо Свобода*. 02.03.2022. URL: <https://bit.ly/3goEPcn>
4. Заявлено о провозглашении государства Федеративная Республика Украина. *Мир и мы*. 27.02.2022. URL: <https://bit.ly/3iwkC1F>
5. Звернення українських євреїв до президента, уряду, Кнесету та громадянського суспільства держави Ізраїль. 25.10.2022. *ГЛАВКОМ*. URL: <https://bit.ly/3EOQvvh>
6. Кулік В. Законопроект про «національні спільноти»: неякісний товар у гарному пакуванні. *Українська правда*. 09.08.2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/9/7362359/>
7. На Буковині відбулось експертне обговорення законопроекту «Про національні спільноти в Україні». *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. 15.11.2022. URL: <https://bit.ly/3Vi3FsZ>

8. Неочікувана та шокуюча відповідь керівництва Болгарії на звернення українських болгар. *Юг. TODAY*. 28.10.2022. URL: <https://bit.ly/3GzrNDq>

9. Співробітники Офісу Омбудсмана взяли участь в обговоренні законопроекту «Про національні спільноти України» на Одещині. *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. 08.11.2022. URL: <https://bit.ly/3ADIKst>

10. Україна – мирний дім для всіх нас: звернення на підтримку України. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 22.02.2022. URL: <https://dessa.gov.ua/zvernennia-etnospilnot-ukrainy/>

11. Явір В. Формування етнонаціональної стійкості в умовах російсько-української війни. *Політикус*. 2022. Вип.1. С.201-205. DOI:<https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-1.32>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-104>

Цуканова Д. С.

аспірант,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

МІЖКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ СТЕРЕОТИПІВ У СУСПІЛЬСТВІ

Через глобалізаційний процес у всьому світі Україна давно стала багатонаціональною державою. На сьогодні в нашій державі налічується безліч етнонаціональних груп, які сформували національні меншини. Звісно, що кожна така група або меншина як соціальна група має власну культуру, яку намагається зберегти. Це важливо, особливо зважаючи на те, що вони потрапляють у зовсім інший соціокультурний простір.

Так як національна меншина визначається як група, яка має власну ідентичність, мову, релігію, норми поведінки та культурні особливості, потребує обережності та підготовленості при спілкуванні, адже те, що для нашого суспільства є нормою, може бути абсолютним нонсенсом для носія іншого культурного коду [4]. Тому так необхідно імплементувати у приймаюче суспільство міжкультурні комунікації як спосіб спілкування з представниками національних меншин.

Отже, міжкультурну комунікацію можна визначити наступним чином. Це частина культури міжнаціонального спілкування в цілому, яка представляє собою систему знань про історію і культуру свого народу та інших етнічних груп (когнітивний компонент), ставлення до свого й інших етносів (емоційний компонент), мотивації та потреби в освоєнні

рідної культури і культури народів-сусідів (мотиваційний компонент), дій і вчинків по відношенню до людей іншої національності (поведінковий компонент) [1, с. 64].

Також, міжкультурні комунікації включають оцінку поведінки, власної та чужої, врахування культурної схожості та відмінностей, різницю в способах комунікацій. Під час комунікації можна отримати не тільки відповідь вербального характеру, а й спостерігати знаки в невербальній формі, а саме: зміни у виразі обличчя співрозмовника та поза, яку він приймає.

Зважаючи на все вищевказане, міжкультурною комунікацією можна також назвати взаємодію, контакт певних культур або суб'єктів культури, що має місце в певному відрізку часу та простору, під час якого відбувається зустріч цих культур, взаємний вплив та подальший діалог [3, с. 6].

На акт міжкультурної комунікації можуть впливати стереотипи, що панують в тому чи іншому суспільстві. Адже вони, певним чином, впливатимуть на відношення індивіда до носія іншої культури. При цьому не важливо, усвідомлює це індивід, чи ні. У вивченні стереотипів існує підхід, який вважається класичним. В ньому співставленні наступні відношення: ми; свої і вони; чужі.

Очевидно, що до так званих «своїх» будуть ставитись більш позитивно та будуть віддавати їм більшу перевагу перед «чужими». При цьому, можуть спостерігатися наступні наслідки: ставлення до «чужих» як до схожих між собою; «чужі» значно відрізняються від «своїх»; серед «своїх» вбачають більше різноманітності, ніж серед «чужих»; оцінка «чужих» доходить до крайнощів: або вони дуже позитивні, або зовсім негативні. В процесі міжкультурної комунікації це може призвести або до надмірної ідеалізації представників інших національностей, або до повного їх несприйняття, і навіть, до ворожого ставлення.

В залежності від форм, стереотипи можуть бути корисні або шкідливі для комунікації. Ефективна стереотипізація допомагає людям розуміти ситуацію і діяти відповідно до нових обставин. Отже, існують випадки, коли стереотипи приносять певну користь. До них можна віднести: якщо стереотип відображає групові норми і цінності, а не специфічні якості, властиві окремо взятому індивіду; якщо стереотипу властива описовість, а не оцінка; якщо стереотип не має прямих підстав, а лише заснований на здогадках; якщо стереотип не є для індивіда остаточним висновком, а варифікується на основі подальших спостережень і на подальшому досвіді спілкування з реальними людьми.

Не виключаючи людський фактор, який присутній у будь якого спеціаліста в будь-якій галузі, важливо пам'ятати, що він має величезне значення в роботі, що має пряме відношення до взаємодії з іншими людьми. Так, ми вважаємо, що стереотипи, які можуть мати місце в ставленні

людини до носіїв інших культур, перешкоджатимуть міжкультурній комунікації. Причини, чому це відбувається, вказані нижче.

За стереотипами не вдається виявити індивідуальні особливості людей. Стереотипизація передбачає, що всі члени групи мають бути однаковими. Такий підхід застосовується до всієї групи і до кожного окремого індивіда протягом певного проміжку часу, незважаючи на індивідуальні відмінності. Також, дуже часто стереотипи ґрунтуються на викривленні й на недостовірних даних.

Отже, в ситуації міжкультурної комунікації важливо усвідомлювати стереотипи та вміти від них відмовлятися, так як вони не відповідають реальній дійсності. Відомо, що актуалізація національних стереотипів під час такої взаємодії, що передбачає міжособистісні комунікативні взаємодії різних за своєю культурною приналежністю індивідів, відбувається за індивідуальним сценарієм у кожної людини. Таким чином, характер взаємовпливу стереотипів і досвіду міжкультурного спілкування багато в чому визначається особливостями особистості людини.

Так, роботу по вихованню культури міжнаціонального спілкування слід організувати таким чином, щоб в єдності йшов розвиток кожного компонента. Основи виховання культури міжнаціонального спілкування повинні закладатися в умовах загальноосвітньої школи. Виходячи з цього, найважливішим завданням сучасної педагогіки стає виховання навичок і звичок позитивного міжетнічного спілкування, культивування у школярів поваги до історії і культури свого народу й інших народів [1, с. 64, 72].

У такому складному та важливому питанні як процес міжкультурної комунікації в призмі встановлення надійних зв'язків з представниками інших етносів, вкрай корисною буде крос-культурна компетентність, яка теоретично буде протидіяти негативній стереотипизації. Саме крос-культурна компетентність стане в нагоді при спілкуванні з нацменшинами в силу того, що вона включає навички міжкультурного спілкування, розуміння іншого культурного світогляду, прийняття культурних відмінностей, гнучкість у спілкуванні та чуйність

Адже, при наявності такого роду компетентності людина матиме змогу навчитися сприймати інакшість представника іншої культури, а також, вільно та ефективно спілкуватися з ним. Отже, крос-культурній компетентності належать наступні ознаки:

- Отримання, засвоєння та подальше використання знань та навичок спілкування з представниками інших національностей;

- Крос-культурна компетентність викладача також включає сприйняття та розуміння іншої культури та традицій, культурологічну підготовку;

- Компетентність такого типу також включає психологічну підготовку, лінгвістичну, мовленнєву, соціальну та культурну

компетенції, тобто, вміння викладача вирішувати певний специфічний вид задач на професійному рівні (вирішування конфліктів серед учнів різних національностей, створення позитивного та не ворожого середовища в класі, вміння донести необхідну інформацію до всіх без виключення учнів, не залежно від їх культурного та етнічного бекграунда та інші налагодження освітнього процесу);

– Формування крос-культурної компетентності включає етап знайомства з особливостями інших культур, спробу зрозуміти та прийняти світогляд носіїв інших культур та формування навичок, що будуть використовуватись на практиці [2, с. 325, 326].

З вищесказаним важко не погодитися, адже культурні відмінності впливають не тільки на відносини між різними етнічними групами в середині країни, а й на міжнародні відносини. Таким чином, активне вивчення міжкультурного спілкування може не тільки зменшити рівень напруги в українському суспільстві, а й позитивно вплинути на економічні зв'язки та відносини України з іншими державами.

Список використаних джерел:

1. Лукина А.,К. (ред.) (2015). Становление идентичности и толерантности в условиях поликультурного образования. *Монография*. Сиб. федер. ун-т. Красноярск. 2015. 260 с.

2. Пальчикова О.О.(2012) Крос-культурна компетентність у навчанні української мови як іноземної. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Кривий Ріг, 2012. Вип. 8. С. 319-326.

3. Усовская, Э.,А. (2017). Межкультурная коммуникация. Учеб.-метод. комплекс для студентов, обучающихся по специальности «Культурология» (по направлениям). БГУ. Минск. 2017. С. 125.

4. Шипка Н.(2006), Національні меншини як суб'єкти етнополітичних відносин у державотворчих процесах в Україні кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*, зб.наук. праць. Львів. Вид-во Національного університету «Львівська політехніка» 2006. Вип. 17. Бібліографія: 15 назв.– С. 89–94.

МАТЕРІАЛИ
II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ
В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО
ДІАЛОГУ: СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ**

Частина 2

25–26 листопада 2022 року

м. Одеса, Україна

Підписано до друку 05.12.2022. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 20,23. Тираж 100. Замовлення № 1222-031.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres»
79000, м. Львів, вул. Технічна, 1
87-100, м. Торунь, вул. Лубіцка, 44
Телефон: +38 (050) 658 08 23
E-mail: editor@liha-pres.eu

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.